1998 Nobel Edebiyat Ödülü

JOSÉ SARAMAGO

YİTİK ADANIN ÖYKÜSÜ

Çeviren: DOST KÖRPE

KIRMIZIKEDİ

Kırmızı Kedi Yayınevi: 198
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 17

Özgün adı: *A jangada de pedra*

Yitik Adanın Öyküsü
José Saramago
Çeviren: Dost Körpe

© José Saramago and Editorial Caminho, SA, Lisboa, 1986
by arrangement with Literarische Agentur Mertin Inh. Nicole Witt e. K., Frankfurt am Main, Germany
Bu kitabın Türkçe yayın hakkı Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.
© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2012

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir

Son Okuma: Serra Tüzün
Kapak Tasarımı ve Grafik: Yeşim Ercan Aydın

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu kitabın ilk baskısı 1999 yılında yapılmıştır.
Kırmızı Kedi'de Birinci Basım: Mart 2013, İstanbul
İkinci Basım: Aralık 2013, İstanbul
Üçüncü Basım: Mayıs 2015, İstanbul
ISBN: 978-605-4764-17-4
Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi B Blok
Haramidere-Avcılar İSTANBUL T: 0212 412 17 77
Pasifik Ofset Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedikitap.com / www.kirmizikedikitap.com
www.facebook.com/kirmizikedikitap / twitter.com/kmzkedikitap
kirmizikediedebiyat.blogspot.com.tr
Ömer Avni M. Emektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

José Saramago

YİTİK ADANIN ÖYKÜSÜ

Çeviren: Dost Körpe

ROMAN

Her gelecek hayret vericidir.
ALEJO CARPENTIER

Joana Carda karaağaç dalıyla toprağı kazıyınca Cerbère'nin bütün köpekleri havlamaya başlayıp yöre sakinlerini dehşete düşürdü, çünkü çok eski zamanlardan beri, hep sessiz olan bu köpeklerin havlamaya başlamasının, evrenin sonuna yaklaşıldığının işareti olacağına inanılmaktaydı. Kimse bu kökleri derin hurafenin ya da mutlak inancın nereden kaynaklandığını anımsayamıyor artık, her ne kadar Fransız büyükannelerinin sık sık anlattıkları, mitolojik eski Yunan çağlarında, burada, Doğu Pireneler'deki Cerbère yöresinde üç kafalı ve Cerberus ismindeki köpeğin efendisi kayıkçı Charon tarafından çağrılınca havladığının yeni eklemelerle değiştirilerek anlatılan efsanesinin bir benzeri olsa da. Bu efsanevi, uluyan köpeğin yozlaşmış tek kafalı zürriyetinin o tarihsel olarak kanıtlanmış suskunluğunu edinmeden önce mutlaka geçirmiş olduğu organik değişimler hakkında da ayrıı şekilde bilgisiziz. Ancak bu, hemen herkes, özellikle de eski kuşaklar tarafından bilinen bir doktrin noktasıdır, İngiliz dilinde yazılan ve telaffuz edilen şekliyle köpek Cerberus cehennemin kapılarını hiçbir ruh kaçmaya kalkışmaya cesaret etmesin diye öyle azgınlıkla korudu ki daha sonra ölmekte olan tanrılar son bir merhamet edimiyle köpekleri sonsuza dek susturdu, belki de sessizliklerinin cehennemin anısını silebileceğini umarak. Ama modern çağın da bize açıkça gösterdiği gibi sonsuz sonsuza dek sürmediğinden birkaç gün önce diyelim, Cerbère'den yüzlerce kilometre ötede, Portekiz'deki ismini az sonra anımsayacağımız bir yerde, Joana Carda adlı bir kadının toprağı bir karaağaç dalıyla kazması tüm köpeklerin, size daha önce hiç havlamamış

olduklarını anımsatmak istediğim köpeklerin, uluyarak sokaklara dökülmelerine yetti. Joana Carda'ya toprağı bir karaağaç dalıyla kazımanın, olgun bir kadından çok âşık bir gence yakışan bu hareketi yapmanın nerden aklına geldiği, böylesine anlamsız, ve unutmayın ki en tehlikeli eylemler bunlardır, bir eylemin sonuçlarını düşünüp düşünmediği sorulsa belki de şöyle yanıt verirdi, Bana ne oldu bilmiyorum, dal yerde duruyordu, onu alıp bir çizgi çizdim. Onun büyülü bir asa olabileceği hiç aklına gelmemişti. Büyülü bir asa olamayacak kadar büyük görünüyordu ve büyülü asaların parlak altından yapıldığı, tepesinde de bir kristalin bulunduğu söylenir hep. Bir karaağaç dalı olduğunu biliyor muydun, Ağaçlar hakkında çok az şey bilirim, bana daha sonra o karaağaç türünün fındık ağacıyla aynı olduğu, botanikte ulmus olarak adlandırıldığı, ikisinin de, isimleri değiştirilse bile, doğaüstü güçlere sahip olmadıkları söylendi, ama bu durumda bir kibrit çöpü de aynı etkiyi yaratırdı, bundan eminim. Niye böyle düşünüyorsun, Olması gereken olmalıdır, bu çok güçlü ve karşı konulamaz bir yasadır, bunun yaşlılar tarafından binlerce kez söylendiğini işittim, Kadere inanır mısın, Olması gerekene inanırım.

Paris'tekiler köpeklerini beslemekte oldukları saatte bir köpek kulübesinden telefon ediyor gibi görünen *maire*'nin çağrılarına katıla katıla gülmüşler ve *Deuxième Bureau*'dan iki tecrübeli veterinerin bu sıra dışı fenomeni araştırmak ve bir raporla bir eylem planı sunmak gibi özel bir görevle güneye gönderilmelerine ancak o bölgede doğup büyümüş olan ve bu yüzden de yerel efsaneleri ve masalları bilen bir milletvekilinin ısrarlı yakarışları sonucunda razı olmuşlardı. Bu arada umutsuzluğa düşüp sağırlaşmak üzere olan sakinler, bir cehennem çukuruna dönüşen o hoş yerin sokaklarına ve meydanlarına düzinelerce zehirli etli börekle, son derece basit ve etkisi her çağda ve enlemde kanıtlanmış olan bir yöntemi uygulamak üzere dağılmışlardı. Gerçi yalnızca bir köpek öldü, ama sağ kalan diğerleri bu dersi unutmadılar ve inildeyerek, havlayarak ve uluyarak kısa sürede çevredeki

tarlalara yayılıp orada, anlaşılmaz bir şekilde, birkaç dakika içinde sustular. Veterinerler en sonunda çıkageldiklerinde, sahibesi alışverişe çıktığında ona eşlik eden ve yaşlı olduğundan güneşin altında huzurla uzanmayı seven o halinden memnun hayvandan çok farklı olan buz gibi, şişmiş, zavallı Medor'un yanına götürüldüler. Ancak adalet bu dünyayı henüz tamamen terk etmemiş olduğundan Tanrı, şiirsel bir şekilde, Medor'un sevgili sahibesinin pişirdiği etli börek yüzünden ölmesi gerektiğine karar verdi, ki kadının böreği dışarıya mahalledeki kendi bahçesinden hiç çıkmayan bir dişi köpek için bırakmış olduğunu da eklemeliyiz. Veterinerlerden daha yaşlı olanı bu zavallı leşle yüzleştirilince, Otopsi yapalım, önerisinde bulundu, ki bu anlamsızdı, çünkü Cerbère'nin her sakini canı isterse ölüm sebebinin ne olduğu konusunda tanıklık edebilirdi. Ama Fakülte'nin gerçek niyeti, o gizli servisin jargonuyla konuşursak, ölümün şimdi belirgin olan suskunluğuyla sonsuza dek sürmüş gibi görünen sessizliği arasında sonunda birkaç saatliğine diğer köpekler gibi konuşabilmenin tadını çıkarmış olan bir hayvanın ses tellerini gizlice incelemekti. Çabaları boşunaydı, Medor'un ses telleri bile yoktu. Veterinerler şaşkına dönmüştü, ama resmi ve makul fikrini dile getiren *maire*, Bu şaşırtıcı bir şey değil, Cerbère'nin köpekleri asırlardır havlamıyor ve bu yüzden ses telleri yok oldu, dedi. Ama bu durumun niye ansızın değiştiğini bilemiyorum, veteriner değilim, ancak sıkıntılarımız sona erdi, *chiens* ortadan kayboldu, her neredeyseler sesleri duyulmuyor. Kesilmiş, biçilmiş ve özensizce yeniden dikilmiş olan Medor gözyaşları içindeki sahibesine canlı bir serzeniş olarak, ne de olsa serzenişler ölümden sonra bile canlıdır, teslim edildi. Paris'e kalkan bir uçağa yetişmek üzere havaalanına giden veterinerler yolda raporlarında o tuhaf kayıp ses telleri olayından bahsetmemek hususunda anlaştılar. Ve bu durumun kesinliği aynı gece Cerberus, bir ağaç boyundaki ve üç kafalı, ama dilsiz, devasa bir hayvan ortalıkta sinsice gezinmeye başladığında kanıtlandı.

Aşağı yukarı aynı sıralarda, Joana Carda'nın karaağaç dalıyla toprağı kazımasından belki önce, belki sonra, akşamüstü olmak üzereyken, dalgaların sesi güçlükle işitilebiliyorken ve sebepsiz bir iç çekiş gibi kısa ve boğukken, bir adam sahilde geziniyordu ve daha sonra isminin Joaquim Sassa olduğunu söyleyecek olan bu adam kuru kumlarla ıslak kumları birbirinden ayıran dalga çizgisinin yukarısında yürürken arada sırada eğilip bir kabuk, bir yengeç kıskacı, bir yosun tutamı alıyordu eline, biz de sıksık boş saatlerimizde böyle oyalanırız ve oradan geçmekte olan bu yalnız adam da aynı şeyi yapmaktaydı. Bulduklarını koyabileceği cepleri ya da torbası olmadığından elleri dolduğunda ölü kalıntıları denize geri bırakıyordu, deniz kendisine ait olanlara sahip olsun, toprak toprakla birlikte kalsın. Ama her kaidenin bir istisnası vardır ve Joaquim Sassa ilerisinde, dalgaların erişemeyecekleri bir yerde durmakta olan bir taş gördü, taş bir disk gibi büyük, ağır ve şekilsizdi, diğerleri gibi, başparmakla işaretparmağı arasına rahatça konulabilen diğer taşlar gibi hafif ve yuvarlak olmuş olsa Joaquim Sassa onu suyun yüzeyine fırlatır, sekişlerini ve hızı tükenince en sonunda batışını izlerken yeteneğinden dolayı çocukça bir tatmin duyardı, kaderi belirlenmiş gibi görünen bir taş, güneşin altında kurumuş, yalnızca yağmurla nemlendirilmiş ve en sonunda da bir milyon yıl boyunca, bu deniz buharlaşana ya da geri çekilip taşı tekrar bir milyon yıl boyunca, bir başka Joaquim Sassa'nın bu sahile gelip aynı hareketi ne yaptığını bilmeden tekrarlamasına yetecek bir süre boyunca kalmak üzere tekrar toprağın üstünde bırakana dek kalmak üzere karanlık derinliklere batmış bir taş, hiç kimse de ben bunu yapmam demesin, çünkü hiçbir taş güvencede ve dayanıklı değildir.

Güney sahillerinde, bu ılık saatte, birileri son bir kez yıkanıyor, yüzüyor, top oynuyor, dalgaların altına dalıyor ya da bir havlunun üstünde gevşiyor, ya da teninde akşam rüzgârının ilk hafif esintilerini hissediyor, ya da kısa süreliğine denize yerleşmeye hazırlanan güneş tarafından son bir kez okşanmak üzere pozisyon değiştiriyor,

anların en uzunu bu, çünkü güneşe bakarız ve güneş de kendisine bakılmasına göz yumar. Ama burada, Joaquim Sassa'nın kollarını şimdiden yormaya başlayacak kadar ağır bir taşı taşıdığı bu kuzey sahilinde rüzgâr dondurucu, güneş neredeyse yarıya kadar battı ve denizin üstünde uçan tek bir martı bile görülmüyor. Joaquim Sassa taşı fırlattı, birkaç arşın öteye, bulunduğu yerden pek de uzak olmayan bir yere düşmesini bekleyerek, hepimiz kendi gücümüzü bilmek zorundayız, etrafta bu hüsranlı disk atıcısının çabalarıyla dalga geçecek tanıklar bile yoktu, kendisine gülmeye hazırlanan oydu, ama işler beklediği şekilde gelişmedi, kara ve ağır taş havaya yükseldi, indi, su yüzeyine çarptı, çarpmanın şiddetiyle tekrar yükseldi, büyük bir uçuş ya da sıçrayışla, ve tekrar indi, ve tekrar yükseldi ve sonunda uzaklarda bir yerde battı, gördüğümüz o beyazlık yalnızca kırılan bir dalganın köpüğü değilse tabii. Hayretler içindeki Joaquim Sassa bunun nasıl olabildiğini düşündü. Böylesine zayıf olan ben böylesine ağır bir taşı nasıl şimdiden kararmakta olan o denizde o kadar uzağa fırlatabildim, üstelik etrafta, İyi iş başardın Joaquim Sassa, senin *Guinness Rekorlar Kitabı*'na girmen için tanıklık yapacağım, diyecek birileri de yok, böyle bir başarı göz ardı edilemez, ne kötü şans, insanlara az önce olan şeyi anlatsam bana yalancı derler. Açık denizden son derece yüksek bir dalga geldi, köpürerek ve gürleyerek, en sonunda denizin içine düşen taş tarafından yaratılmıştı, bu çocukluğunda ırmakları olan herkesin o ırmaklardan öğrendiği bir şeydir, suya atılan taşların yol açtığı eşeksenli dalgalanma. Joaquim Sassa sahil boyunca koştu ve dalga kumlarda yayıldı, kabukları, yengeç kıskaçlarını, yeşil bir suyosununu, ama aynı zamanda başka türleri de, körfez otunu, mercanları, kösele gibi sert deniz yosunlarını ve başparmakla işaretparmağı arasına rahatça konulabilecek küçük bir taşı da sürükleyerek. Güneşi görmeyeli kaç yıl olmuştur kim bilir.

Yazmak son derece zordur, çok büyük bir sorumluluktur, yalnızca olayları kronolojik bir sırayla, önce şu oldu, sonra bu diye

yerleştirmeyi ya da doğru etkiyi yaratmayı başarmanız için daha uygun olduğu konusundaysanız, bugünün olayını dünkü hadisenin arkasına yerleştirmeyi ya da daha az riskli olmayan cambazlıkları denemeyi, geçmişi yeniymişçesine, şimdiki zamanı da başı sonu olmadan süregelen bir işleyiş olarak ele almayı düşünmeniz yeterlidir, ama yazarlar ne kadar çabalarsa çabalasınlar asla başaramayacakları, büyük ustalık gerektiren bir şey vardır ki o da aynı anda olmuş olan iki olayı aynı zaman kipi içinde yazıya dökmektir. Bazıları bu güçlüğün sayfayı yan yana iki sütuna ayırmakla aşılabileceğine inanır, ama bu strateji naiftir, çünkü biri önce, diğeri sonra yazılmıştır, okurun önce bunu, sonra diğerini okuyacağını ya da tam tersinin olacağını hiçbir zaman unutmamalıyız. Bu işten en az zararla kurtulanlar opera şarkıcılarıdır, her birinin hepsi de farklı sözler söyleyen tenorlar, baslar, sopranolar ve baritonlar arasında okuyacak kendi üç, dört, beş, altı bölümleri vardır, mesela kinik alay eder, saf kız yalvarır, yiğit âşık kızın yardımına koşmakta gecikir, operaya gidenleri ilgilendiren müziktir, ama okur böyle değildir, her şeyin açıklanmasını ister, hece hece ve art arda, tıpkı burada gösterildiği gibi. İşte bu yüzden önce Joaquim Sassa'dan bahsettikten sonra ancak şimdi Pedro Orce'den bahsedilecektir, oysa aslında Joaquim taşı denize atarken Pedro aynı anda sandalyesinden kalkmıştır, saatlere göre arada bir saatlik bir fark olmasına karşın, çünkü ikincisi İspanya'da, ilkiyse Portekiz'dedir.

Her sonucun bir sebebinin olduğu herkesçe bilinir ve bu evrensel bir gerçektir, ancak bazı yargı ya da basit tanımlama hatalarında bulunmaktan sakınılması olanaksızdır, çünkü biz bir sonucun şu sebepten dolayı gerçekleştiğini düşünebiliriz, oysa sahip olduğumuz tüm kavrayışın ya da sahip olduğumuzu düşündüğümüz tüm bilginin ötesindeki bir başka sebepten dolayı gerçekleşmiştir aslında. Örneğin, Cerbère'deki köpekler havlıdıysa bunun sebebinin Joana Carda'nın bir karaağaç dalıyla toprağı kazıması olduğu yolunda kanıtlar var gibi görünüyor, oysa

ancak son derece saf bir çocuk, eğer herhangi bir çocuk saflığın altın dönemlerinden sonra sağ kalabilmişse, ya da masum bir çocuk, eğer masumluğun kutsal adı böyle yok yere kullanılabilirse, yalnızca ellerini kapayınca içlerindeki güneş ışığını kıstırdığına inanabilecek yetideki bir çocuk psikolojik olduğu kadar tarihsel sebeplerden dolayı asla havlamamış olan köpeklerin havlayabileceğine inanabilir. Bu on binlerce irili ufaklı köyde, kasabada ve şehirde hem köpeklerin havlamasına, hem de daha sonra olanlara kendilerinin yol açtığına yemin edebilecek bir sürü insan var, bir kapıyı sertçe çarptıkları ya da tırnaklarını kırdıkları ya da bir meyve kopardıkları ya da perdeyi açtıkları ya da bir sigara yaktıkları ya da öldükleri için, ya da, ki bunlar aynı insanlar değil, doğdukları için, ölümle ve doğumla ilgili bu hipotezlerin makul bulunması daha güç olurdu, ne de olsa onları öne sürmek zorunda kalacak olanlar bizler olurduk, çünkü hiçbir çocuk anasının rahminden konuşarak çıkmaz, nasıl kimse toprağın rahmine girdikten sonra artık konuşmazsa. Ve herhangi birimizin hem az önce bahsettiğimiz, hem de dünyanın işleyişine kişisel katkımız olan tüm olayların sebebi olduğu yargısına varmak için pek çok gerekçesi bulunduğunu eklememe gerek yok ve artık insanlar ve yalnızca onların yol açabildiği etkiler olmadığında durumun nasıl olacağını bilmeyi gerçekten çok isterdim, böylesine bir devasalığı hiç düşünmemek en iyisi, çünkü insanın başını döndürmeye yetiyor, şimdi, bazı küçük hayvanların, bazı böceklerin varlıklarını sürdürebilmesi hâlâ dünyaların var olması için yeterli, karıncaların ve ağustosböceklerinin mesela, onlar perdeleri çekmeyecekler, aynada kendilerine bakmayacaklar ve sonuçta ne önemi var ki, var olan tek yüce gerçek dünyanın ölemeyeceği.

Cesareti olsa Pedro Orce yerin sarsılmasına sandalyesinden kalkarken ayaklarının yere vurmasının neden olduğunu söylerdi, oldukça büyük bir haddini bilmezlik onunki, bizimki değilse eğer, çünkü ne de olsa küçük bir şüpheyi dile getiriyoruz, eğer herkes dünyada en az bir işaret bırakıyorsa bu Pedro Orce'ninki

olabilir ve bu yüzden, Ayaklarımı yere bastım ve yer sarsıldı, açıklamasında bulunmuştur. Sıra dışı bir sarsıntıydı bu, öyle sıra dışıydı ki görünüşe göre kimse onu fark etmemişti ve şimdi, iki dakika sonra bile, plajdaki dalga geri çekilmeye başlarken ve Joaquim Sassa kendi kendine, İnsanlara anlatsam bana yalancı derler, derken toprak tıpkı çalınan bir akorun artık duyulmamasına karşın titreşmeyi sürdürmesi gibi titreşiyor, Pedro Orce bunu tabanlarında hissedebiliyor, eczaneden sokağa çıkarken de hissetmeyi sürdürüyor ve oradaki kimse bir şey fark etmiyor, bu tıpkı insanın bir yıldızı izleyip, Ne hoş bir ışık, ne güzel bir yıldız, demesi gibi bir şey, yıldızın cümlenin ortasında söndüğünü bilmeden, ve çocuklarınız ve torunlarınız da bu sözcükleri yinelemeyi sürdürecekler, zavallılar, ölü olan şeyden bahsedip onun canlı olduğunu söylüyorlar, bu aldatmacaya yalnızca astronomi biliminde rastlanmıyor. Burada kesinlikle tam tersi oluyor, herkes yerin sarsılmadığına yemin edebilirdi ve yalnızca Pedro Orce sarsıldığını söylerdi, ağzını sıkı tutması ya da dehşete kapılıp kaçmaması iyi olmuş, ayrıca duvarlar titremiyor, tavandan sarkan lambalar bir çekül ipi kadar düz ve genellikle ilk alarmı veren kafese kapatılmış küçük kuşlar başlarını bir kanatlarının altına sokmuş tüneklerinde huzur içinde uyukluyor, sismografın iğnesi milimetrik grafik kâğıdı üzerinde düz bir yatay çizgi çizdi ve çizmeyi de sürdürüyor.

Ertesi sabah adamın teki çalılarla dolu çamurlu otlaklarla kaplı işlenmemiş bir ovadan geçiyordu, yüksek ağaçların, kavakların ve dişbudakların ve Afrika kokulu ılgın kümelerinin arasındaki yollarda ve patikalarda ilerliyordu, bu adam daha tenha bir yer veya daha ulvi bir gökyüzü seçemezdi ve tepesinde bir sığırcık sürüsü inanılmaz bir şamata kopartarak onu izliyordu, öyle kalabalıktı ki sürü, kara bir bulut oluşturuyordu, bir fırtınanın habercisiymişçesine. Adam ne zaman dursa sığırcıklar havada daire çizmeye başlıyor ya da gürültüyle bir ağaca doğru süzülüp dalların arasında gözden kayboluyordu, tüm yapraklar sallanana

ve ortalıkta, sanki ağacın içinde amansız bir mücadele veriliyormuşçasına, kulakları tırmalayan, tiz sesler yankılanana dek. José Anaiço, çünkü ismi buydu, tekrar yürümeye başladı ve sığırcıklar bir anda havalandı, hep birden, *vruuuuuuuuuu*. Bu adamı tanımıyor olsak ve tahminde bulunmaya başlasak, mesleğinin kuş yakalamak olduğunu ya da, bir yılan gibi, büyüleme ve cezbetme yetisine sahip bulunduğunu düşünebilirdik, oysa José Anaiço da bu kanatlı cümbüşün sebebi konusunda bizim kadar şaşkın durumda. Bu yaratıklar benden ne talep ediyor olabilir, bu modası geçmiş ifade sizi şaşırtmasın, çünkü insan bazı günler sıradan sözcükler kullanmak istemez.

Adam doğudan batıya doğru gidiyordu, çünkü yeğlediği yol buydu, ama büyük bir su haznesinin kenarından geçmek zorunda kaldığından kıvrılan yolu takip ederek güneye dönmüş ve ilerlemeyi sürdürmüştü. Sabahın geç vakitlerinde hava iyice ısınır, ama aynı zamanda taze, ferahlatıcı bir esinti de vardır, ne yazık ki insan onu cebine koyup ısı iyice arttığında kullanamaz. José Anaiço yürürken bu düşünceleri, sanki ona ait değillermişçesine, kafasında belirsizce ve istemsizce evirip çeviriyordu ki birden sığırcıkların gerisinde kalmış olduklarını, yolun kıvrıldığı yerde kanat çırptıklarını, su haznesinin kıyısı boyunca uçtuklarını fark etti, davranışları oldukça sıra dışıydı, ama sonuçta giden gider, kalan sağlar bizimdir, hoşça kalın küçük kuşlar. José Anaiço şimdi gölün etrafını tamamen dolaşmıştı, neredeyse yarım saat alan sıkıntılı bir yolculuk, dikenlerin ve ısırgan otlarının arasında, ve daha önceki yoluna geri döndü, geldiği yöne, doğudan batıya, tıpkı güneş gibi, ve ansızın *vruuuu*, sığırcıklar yeniden belirdi, saklandıkları yerden çıkarak. Doğrusu açıklanamaz bir şeydi bu. Eğer bir sığırcık sürüsü bir adama sabah gezintisinde eşlik ediyorsa, sahibine sadık bir köpek gibi, ve bir su haznesinin etrafından dolaşmasını bekleyip sonra onu daha önceki gibi takip ediyorsa kişi onlardan kendilerini bunu yapmaya yönelten dürtüleri açıklamalarını ya da bir daha gözden geçirmelerini istemez,

kuşlar sebeplerle değil içgüdülerle hareket eder, genellikle belirsizce ve istemsizce, sanki bizim bir parçamız değillermişçesine, içgüdülerden bahsettik, ama aynı zamanda sebeplerden ve dürtülerden de. Bu yüzden José Anaiço'ya kim olduğunu ya da geçimini hangi yoldan kazandığını sormayalım, nereden gelip nereye gittiğini de, onun hakkında öğrenebileceğimiz her şeyi yalnızca ondan öğrenebiliriz ve bu tarım, bu veri taslağı Joana Carda ve karaağaç dalı, Joaquim Sassa ve denize fırlattığı taş, Pedro Orce ve kalktığı sandalye için de geçerli olmak zorunda, hayat insanlar doğduğunda başlamaz, öyle olsa her gün kazanılmış bir gün olurdu, hayat çok daha sonra ve genellikle de çok geç başlar, başlar başlamaz biten hayatlardansa hiç bahsetmeyelim, ki bir şairi şunu söylemeye itmişlerdir, Ah, olma ihtimali olanların tarihini kim yazacak.

Ve şimdi Maria Guavaira adlı bu kadın, ne tuhaf isim, evinin tavan arasına çıkıp eski bir çorap, geçmişte parayı banka kasaları kadar güvenli bir şekilde saklamak için kullanılan türden, sembolik birikimler, nedensiz tasarruflar, gerçekten eski moda bir çorap bulmuş olan bu kadın, çorabın içinin boş olduğunu görünce kendini oyalamak için onu sökmeye başladı, ne de olsa elleriyle yapacağı başka hiçbir şey yoktu. Bir saat geçti, sonra bir saat daha ve bir saat daha ve uzun mavi yün iplik hâlâ çözülüyor, ama çorap küçülüyormuş gibi görünmüyor, daha önce bahsedilen dört muamma yeterli değildi, bu da bize en azından bu seferliğine içeriklerin içerenden büyük olabildiğini gösteriyor. Deniz dalgalarının sesi bu sessiz eve ulaşmıyor, geçen kuşların gölgesi pencereyi karartmıyor, etrafta köpekler olmalı ama havlamıyorlar, yer sarsılmışsa bile artık sarsılmıyor. İpliği çözen kadının ayaklarının dibinde giderek büyüyen bir dağ var. Maria Guavaira'nın adı Ariadne değil, bu iplik sayesinde labirentten çıkmayacağız, belki de en sonunda kendimizi kaybetmeyi başarmamıza yardımcı olacak. Bu ipliğin ucu nerede.

İlk çatlak rüzgârların masası kadar düzgün, büyük bir doğal taş parçasında belirdi, Pireneler'in doğu ucunda denize doğru yavaşça alçalan ve şimdi Cerbère'nin kötü talihli köpeklerinin başıboş gezindikleri Alberes Dağları'ndaki bu yerde, bu ne zaman, ne de yer açısından uygunsuz bir ima değil, çünkü bütün bunlar, görünüşlerine karşın, birbirleriyle bağlantılı. Daha önce de belirtildiği gibi artık sahipleri tarafından beslenmeyen ve bunun sonucunda da şaşkın bir tavşanı yakalamak için koşulların zorlamasıyla bilinçaltı hafızalarındaki avcı atalarının becerilerini anımsamak durumda kalan bu köpeklerden biri, Ateşli, türünün son derece keskin işitme duyusunun sayesinde, taşın çatladığını işitmiş olmalı ve bu köpek, her ne kadar koklayamıyor olsa da, taşa yaklaştı, burun deliklerini genişleterek, korkudan olduğu kadar meraktan da tüyleri diken diken. Son derece düzgün olan çatlak, bakana bir kurşunkalemin sivri ucuyla çizilen bir çizgiyi anımsatırdı, bir daha sert toprağa ya da gevşek, yumuşak kuma, ya da çamura çizilen bir çizgiden tamamen farklı görünürdü, zamanımızı böyle gündüz düşleriyle harcamayı seçseydik. Ancak, köpek yaklaşırken çatlak büyüdü, derinleşti ve yayılmaya başlayıp taşı önce kenarlarına doğru, sonra da tamamen boylamasına yarmaya başladı, bir elin girebileceği bir boşluk açılmıştı, içine bir kol tamamen sığabilirdi, etrafta bu fenomenle başa çıkabilecek kadar cesur bir insan olsaydı. Ateşli etrafta dolandı, huzursuzca, ama kaçamayarak, ne kafası, ne de kuyruğu görülebilen bu yılanın çekimine kapılarak ve bir anda kayboldu, hangi tarafta kalacağını bilemeden, Fransa'da mıydı, şimdi kendini bulduğu yerde

mi, yoksa yalnızca üç karış uzakta olan İspanya'da mı. Ama bu köpek, Tanrı'ya şükür, durumlara adapte olan yaratıklardan biri değil, bunun kanıtı da bir sıçrayışta uçurumu aşmış olması, eğer bu ifadedeki bariz abartıyı bağışlarsanız, ve bu tarafa geçmesi, cehennemi bölgeleri yeğledi, bir köpeğin ruhunu hangi özlemlerin etkilediğini asla bilemeyeceğiz, hangi düşlerin, hangi baştan çıkarılmaların.

İkinci, ama dünyaya göre birinci çatlak oldukça uzak bir mesafede, Biscay Körfezi doğrultusunda, Roncevalles adlı bir yerin yakınında belirdi, ki burası ne yazık ki Charlemagne ve On İki Şövalyesi'nin tarihinde çok ünlüdür, Roland'ın Oliphant'ı öttürerek öldüğü, Angelica'nın ya da Durendal'ın yardımına gelmedikleri yerdir. Orada Fransa'dan başlayan İrati Nehri kuzeydoğu şeridi boyunca Sierra Abodi'nin eteklerine inerek akar ve İspanyol Errosu'na iner, ki o da Aragón'un bir ayağıdır ve o da Ebro'nun bir koludur ve en sonunda tüm sularını Akdeniz'e boşaltır. Vadinin dibinde, İrati'nin kıyısında Orbaiceta adında bir şehir vardır ve nehrin yukarısında bir baraj ya da oralarda verilen adıyla bir su bendi yer almaktadır.

Burada anlatılanların ya da anlatılacak olanların gerçekler, yalnızca gerçekler olduklarını açıklamanın zamanı geldi, bunu siz de herhangi bir haritaya bakarak doğrulayabilirsiniz, ancak haritanın çok önemsiz görünebilecek birtakım ayrıntıları içermesi koşuluyla, çünkü bu haritaların meziyetidir, sınırlı bir yer içinde neler yapılabileceğini gösterirler, orada her şeyin olabileceğini önceden görürler. Ve olur da. Kaderin asasından zaten bahsettik, bir taşın, en uçtaki gelgit çizgisinde bile olsa, sonunda denize düşebileceğini ya da tekrar sahile dönebileceğini de kanıtladık, şimdi sıra Orbaiceta'ya, barajın uzun yıllar önce kurulmasından sonra yapılan kutlamaların ardından sükûnetin yeniden sağlanmış olduğu yere, Navarre ilindeki, dağların arasında pasif bir halde bulunan ve şimdi bir kez daha kargaşaya sürüklenen şehre geldi. Orbaiceta birkaç gün boyunca dünyanın değilse bile

Avrupa'nın sinir merkezi oldu, hükümet bakanları, politikacılar, sivil ve askeri idareciler, jeologlar ve coğrafyacılar, muhabirler ve mineraloglar, fotoğrafçılar, film ve televizyon ekipleri, her türden mühendisler, müfettişler ve turistler tarafından işgal edildi. Ancak Orbaiceta'nın ünü fazla uzun sürmeyecek, yalnızca kısacık birkaç gün, Malherbe'nin güllerinin yaşam sürelerinden çok uzun değil, hem verimsiz topraklarda biten bu güller nasıl yaşayabilirlerdi ki, ama şimdi Orbaiceta'dan bahsediyoruz, başka bir şeyden değil, başka bir yerde daha dikkat çekici bir olay olana dek, ki dikkat çekici olaylar söz konusu olduğunda durum genellikle böyledir.

Nehirlerin tarihinde daha önce hiç böyle bir şey olmadı, bitip tükenmeden akan suyun ansızın durması, bir anda kapatılan bir musluk gibi, örneğin, biri bir küvette ellerini yıkamaktadır, tıkacı çeker, musluğu kapatır, su akıp gider, kaybolur, emaye küvette kalansa kısa sürede buharlaşacaktır. Daha uygun bir deyişle, İrati'nin suları sahilde gözden kaybolan dalgalar gibi geri çekildi, nehir yatağını açığa çıkardı, yalnızca çakıltaşları, kum, çamur, sıçrayıp ölürken soluk almaya çalışan balıklar, sonra ani sessizlik.

Bu inanılmaz olay gerçekleştiğinde mühendisler orada değildi, ama anormal bir şeyin olduğunu fark ettiler, gözlem panellerindeki kadranlar nehrin büyük su küvetini beslemeyi kesmiş olduğunu gösteriyordu. Üç mühendis bu şaşırtıcı gelişmeyi incelemek üzere bir cipe binip yola çıktı, su bendinin kıyısından dolandılar, farklı olası hipotezleri gözden geçirdiler, bunu yapmak için bol bol zamanları vardı, çünkü neredeyse beş kilometre yol kat ettiler ve bu hipotezlerden biri dağdaki bir çöküşün ya da toprak kaymasının ırmağın yolunu değiştirmiş olabileceğiydi, bir başkasıysa bunun Fransızların işi olabileceğiydi, tipik Galicialı hainliği, akarsuların ve hidroelektrik santrallerinin kullanımları konusunda yapılan ikili anlaşmayı göz ardı ederek, bir başka hipotezse, ki en radikal olanıydı, kaynağın, pınar başının, membanın kuruduğuydu, var gibi görünen ama aslında var olmayan

o bitimsizliğin. Bu noktada görüşler ayrılıyordu. Mühendislerden biri, sessiz bir adam, düşünceli bir tip ve Orbaiceta'da yaşamaktan hoşlanan biri, onu uzak bir yere göndermelerinden endişeleniyordu, diğerleri sevinçle ellerini ovuşturdu, belki de Tagus'daki barajlardan birine tayin edilebilirlerdi, ya da Madrid'e ve Gran Vía'ya yakın bir yere. Bu kişisel endişeler üzerinde tartışarak bendin öte ucuna vardılar ve orada kuru bir hendek buldular, ama nehir filan yoktu, yalnızca hâlâ yumuşak topraktan sızan ince bir su akıntısı, oyuncak bir su tekerleğini bile döndürecek gücü olmayan çamurlu bir girdap. Nehir hangi cehenneme gitmiş olabilir, dedi cipin sürücüsü ve daha dobra ve açık bir şekilde konuşamazdı. Şaşkın, hayretler içinde, huzursuz ve endişeli olan mühendisler bir kez daha aralarında daha önce bahsedilen hipotezleri tartışmaya başladılar ve bu tartışmadan hiçbir şey elde edemeyeceklerini anladıklarında baraja bitişik olan ofislere geri döndüler, sonra da yollarına devam edip nehrin gizemli yok oluşundan çoktan haberdar edilmiş olan yetkililerin kendilerini beklemekte olduğu Orbaiceta'ya gittiler. Karşılıklı suçlamalar, inanmazlık nidaları oldu, Pamplona'ya ve Madrid'e telefonlar edildi ve bu yorucu tartışmaların nihai sonucu son derece basit bir emirle ifade edildi, ki bu emir de birbirini izleyen ve tamamlayan üç safhaya ayrılmıştı, nehir yatağını yukarıya doğru takip edin, sorunun ne olduğunu anlayın ve Fransızlara hiçbir şey söylemeyin.

Ertesi sabah gündoğumundan önce, sefer heyeti sınıra doğru yola çıktı, kurumuş nehri takip ederek ya da onu gözden kaçırmayarak, ve mühendisler oraya vardıklarında artık İrati diye bir nehrin var olmayacağını anladılar. Sular üç metreden geniş olamayacak bir çatlak aracılığıyla toprağın içine, küçük bir Niagara gibi gürleyerek akıyordu. Karşı tarafta Fransızlar toplanmaya başlamışlardı bile, kurnaz ve Kartezyen komşularının bu fenomeni fark etmeyeceklerini düşünmek son derece büyük bir saflık olurdu, ama en azından bu taraftaki İspanyollar kadar şaşkın ve

afallamış görünüyorlardı, cehalet konusunda hepsi kardeşti. İki taraf konuşmaya başladı, ama bu konuşma ne geniş kapsamlı, ne de faydalıydı, haklılığı kanıtlanmış telaştan, İspanyolların ortaya sürdüğü yeni deneysel hipotezlerden pek fazlası değildi, kısacası yönelecek bir hedef bulamayan genel bir huzursuzluk atmosferiydi, Fransızlar kısa süre sonra gülümsüyorlardı, ne de olsa sınıra dek ırmağın sahibi olmayı sürdürüyorlardı, haritalarını değiştirmeleri gerekmeyecekti.

O gün öğleden sonra, her iki ülkenin helikopterleri bölgenin üstünde uçtu, fotoğraflar çekti, gözlemciler çıkrıkların yardımıyla çatlağın üstüne indirilip havada asılı tutuldular, baktılar ve hiçbir şey göremediler, yalnızca o geniş ve açık, kara delik ve suyun kıvrımıyla parlayan yüzeyi. İşe yarar bir ilerleme kaydetmek için İspanyol tarafındaki Orbaiceta'nın ve Fransız tarafındaki Larrau'nun belediye yetkilileri, nehrin yakınında bu görüşme için kurulmuş olan ve üstünde üç bayrağın, Navarre'ninkinin yanı sıra ulusal iki renkli ve üç renkli bayrakların dalgalandığı bir çadırda buluştular, hiç şüphesiz dünyada benzeri olmayan doğal bir fenomenin turistik potansiyelini ve bunun karşılıklı çıkarları doğrultusunda nasıl kullanılacağını incelemek amacıyla. Toplantıdakiler ellerindeki analiz metotlarının yetersizliğini ve hiç şüphesiz geçiciliğini ele aldıktan sonra her iki tarafın yükümlülüklerini ve haklarını tanımlayan herhangi bir belge düzenlemeyi başaramadılar, bu yüzden ortak bir komisyon seçildi ve yeni bir resmi toplantının gündemini olabildiğince kısa sürede belirlemekle yükümlendirildi. Ancak son dakikada, ulaştıkları göreceli oybirliğini bozacak rahatsız edici bir faktör belirdi, bu da Madrid'deki ve Paris'teki, sınır tartışmalarını çözüme ulaştırmakla yükümlü kalıcı komisyonun her iki ülke temsilcilerinin neredeyse aynı anda yaptığı müdahalelerdi. Bu baylar ciddi şüphelerini dile getirdiler. Her şeyden önce çukurun nerede açıldığına bakalım, İspanya tarafına mı daha yakın, Fransa tarafına mı. Bu önemsiz bir ayrıntı gibi görünüyordu, ama temel noktalar

açıklandığında durumun hassasiyeti ortaya çıktı. Artık İrati'nin yalnızca Fransa'ya ait olduğu, Aşağı Pireneler'deki bölge yetkililerinin yetki sahasında bulunduğu açıkça tartışılmaz bir gerçekti, ama eğer çatlak tamamen İspanyolların tarafında, Navarre ilindeyse, uzlaşmaya varılması için görüşmelerin sürdürülmesi gerekecekti, çünkü ne de olsa her iki ülke de bir anlamda eşit paya sahip durumda olacaklardı. Öte yandan eğer çatlak aynı zamanda Fransızların tarafındaysa bu durumda mesele yalnızca onlara aitti, meselenin ana kaynakları olan nehir ve yarık da öyle. Bu yeni durumla karşı karşıya kalan iki taraf yetkilileri zihinlerindeki şartları gizleyerek bu can alıcı soruna bir çözüm bulunana dek aralarındaki bağlantıyı sürdürme konusunda anlaştılar. Her iki tarafın Dışişleri Bakanlıkları titizlikle hazırlanmış ortak bir bildiriyle az önce bahsedilmiş olan sınır meseleleriyle ilgilenen kalıcı komisyonun sahasına giren acil konuşmaları yapmak niyetinde olduklarını ve, beklenileceği gibi, jeodezi uzmanlarından tavsiye alacaklarını açıkladılar.

Tüm dünyadan jeologların olay mahalline akın etmeleri de yaklaşık bu sıralarda oldu. Orbaiceta ve Larrau arasında zaten oldukça fazla sayıda yabancı jeolog vardı. Ama şimdi buranın ve diğer ülkelerin tüm bilginleri akın akın gelmeye başlamıştı, toprak kaymalarının ve doğal felaketlerin, düzensiz katmanların ve kaya parçalarının inceleyicileri, bir ellerinde ufak bir çekiç taşıyıp onunla taşa benzeyen her şeye vuruyordu. Michelle adlı şakacı bir Fransız muhabir ciddi bir adam olan ve Madrid'e çoktan çatlağın ke-sin-lik-le İspanyollara, daha doğrusu coğrafi ve ulusal terimlerle konuşmak gerekirse Navarrelilere ait olduğunu bildirmiş olan arkadaşı Miguel'e, Niye sizde kalmasın ki, demişti, küstah Fransız, eğer bu çatlak size bu kadar haz veriyorsa ve ona gerçekten bu kadar ihtiyacınız varsa, ne de olsa bizim yalnızca Cirque de Gavarnie'de bile dört yüz yirmi metrelik bir çağlayanımız var, ters çevrilmiş artezyen kuyularına ihtiyacımız yok. Miguel Pireneler'in İspanyol tarafında da pek çok

çağlayanın bulunduğunu ve bunlardan bazılarının gerçekten çok güzel ve yüksek olduklarını söyleyerek karşılık verebilirdi, ama buradaki mesele başkaydı, göğe açık bir çağlayan gizemli değildir, hep aynı görünür, herkesin gözünün önündedir, oysa İrati'deki çağlayanda çatlağın başladığı yeri görebiliyorsunuz, ama nerede bittiğini kimse bilmiyor, tıpkı yaşam gibi. Ancak hâlâ sorulmamış olan o gerekli soruyu bir başka muhabir, dahası oradan geçmekte olan bir Galicialı, Galicialılar söz konusuyken genellikle olduğu gibi, dile getirdi. Bu su nereye gidiyor. Bu soru her iki kamptaki jeologların bilimsel tartışmalara daldıkları bir zamanda soruldu, ve çekingen bir çocuğunki gibi, şimdi onu kaydetmekte olan kişi tarafından güç bela duyuldu. Galicia şivesine sahipti ve bu yüzden ketum ve ihtiyatlıydı ve Galicia vecdiyle Kastil abartmacılığında boğulmuştu, ama sonra başkaları gelip aynı soruyu yineledi, bunu ilk kendilerinin düşündüğünü gururla iddia ederek, ama ne de olsa kimse küçük ülkelere kulak asmaz, bu bir zulüm düşkünlüğü değil, tarihsel bir gerçektir. Bilginler arasındaki tartışma bu bilim dalına yabancı olanlar için neredeyse anlaşılmaz bir noktaya gelmişti, buna karşın tartışmalarından iki temel teori ortaya çıktı, monoglasiyologların ve poliglasiyologların teorileri, her ikisi de katıydı ve kısa sürede zıtlaşmaya başladılar, tıpkı çekişen iki din, monoteizmle politeizm gibi. Bazı ifadeler kulağa ilginç bile geliyordu, deformasyonlardan, ya tektonik bir yükselmeden, ya da izotonik bir erozyon dengelenmesinden kaynaklanan deformasyonlardan bahseden bir teori vardı mesela. Sıradağları incelediğimizde çok yaşlı olmadığını görmemiz de bunu destekliyor, diyorlardı, jeolojik açıdan tabii. Bütün bunların muhtemelen çatlakla bir ilintisi vardı. Ne de olsa bir dağın, böyle bir çekimin ve gücün oyununa maruz kaldığında günün birinde yarılmak, ikiye ayrılmak, çökmek ya da, bu defasında olduğu gibi, çatlayıvermek durumunda kalması şaşırtıcı değildir. Bu durum Alberes Dağları'nda hareketsizce yatmakta olan o büyük taş parçası için geçerli değildi, ama jeologlar onu görmemişlerdi,

taş parçası uzaklardaydı, ıssız bir noktadaydı, kimse ona yaklaşmamıştı, Ateşli, tavşanı kovalamış ve geri dönmemişti.

İki gün sonra sınır komisyonu olay yerini incelemeye başladı, teodolitleriyle ölçümlerde bulundular, çizelgelerini incelediler, aletleriyle hesaplamalar yaptılar ve bütün bu verileri havadan çekilen fotoğraflarla karşılaştırdılar, Fransızlar biraz küskündü çünkü artık çatlağın İspanyollara ait olduğuna şüphe yoktu, muhabir Miguel'in ilk olarak iddia etmiş olduğu gibi, sonra ansızın bir başka çatlağın haberi geldi. Artık sessiz sakin Orbaiceta'dan ya da akışı yarıda kesilmiş olan İrati'den, *sic transit gloria mundi* ve Navarre'den bahsedilmiyordu. Aralarında kadınların da bulunduğu muhabirler Doğu Pireneler'e akın ettiler, ki orası en önemli bölgeydi ve neyse ki kusursuz ulaşım imkânlarıyla donatılmıştı, öyle çok sayıda ve mükemmeldiler ki birkaç saat içinde önemli herkes orada toplanmıştı, insanlar Toulouse ve Barselona gibi uzak yerlerden bile gelmişlerdi. Otobanlarda yığılmalar olmuştu ve sınırın her iki tarafındaki polisler trafiğin akışını yönlendirmek için duruma müdahale ettiklerinde artık çok geçti, arabalar kilometreler boyunca uzanıyordu, mekanik kaos, kısa süre sonra sert tedbirler almak şart oldu, otomobil yolunun diğer şeridindeki herkes geri döndürülmeliydi, ki bu da yolu engellerle kapatmak anlamına geliyordu, yolun iki yanının hareketsiz arabalarla kaplanması, bir cehennem, Yunanlıların cehennemin bu bölgede bulunduğunu söylemek için geçerli sebepleri vardı. Krizle başa çıkmakta özellikle helikopterler faydalı oldu, hemen her yere inebilen ve inmek olanaksız olduğunda sinek kuşunu taklit eden o uçan aletler ya da hava gemileri, çiçeğe neredeyse dokunana dek yaklaşan, yolcuların merdivene ihtiyacı yok, küçük bir sıçrayış yeterli, hepsi bir anda taçyapraklara giriyorlar, ipçiklerin ve pistillerin arasına, kokuyu içlerine çekerek, çoğunlukla neft ve kömürleşmiş et kokusunu. Başları eğik, gidiyorlar, ne olup bittiğini öğrenmenin sabırsızlığıyla, bazıları doğrudan İrati'den gelmişler, yapısal jeoloji konusunda zaten deneyimliler, ama bu gibi bir

durumla başa çıkabilecek bilgiye sahip değiller.

Çatlak yolu kesiyor, tüm park sahasını, ve ilerliyor, her iki tarafta incelerek, vadiye doğru ilerleyip orada gözden kayboluyor, kıvrıla kıvrıla dağın eteklerinden yukarı çıkıyor, ta ki çalıların arasında tamamen yok olana dek. Sınırın tam üstünde duruyoruz, gerçek sınırın, iki polis gücünün karakollarının arasındaki bu isimsiz taraftaki ayrım çizgisinde, *aduana* ve *douane*, *la bandera* ve *le drapeau*. Güvenli bir mesafede, ne de olsa çatlağın kenarları çökerse bir toprak kayması olması ihtimali göz ardı edilemez, teknisyenler anlamdan ya da amaçtan yoksun laflar edip duruyor, bu ses karmaşasına diyalog denemez, üstüne üstlük birbirlerini daha iyi duyabilmek için hoparlörler kullanıyorlar, bu arada çadırlardaki uzmanlar da telefonla konuşuyor, bir kendi aralarında, bir Madrid ve Paris'le. Muhabirler yere iner inmez neler olup bittiğini öğrenmek için dağıldı, ve hepsi de aynı öyküyü işitti, bazı abartılmış varyasyonlarla, ki bunları kendi hayal güçleriyle daha da zenginleştireceklerdi, ama sade bir dille, bu olayı ilk bildiren kişi karanlık çökerken arabasının ansızın, sanki tekerlekler yolun ortasındaki bir çukurun üstünden geçmişçesine sarsıldığını hisseden bir sürücüydü ve ne olduğunu anlamak için çıkıp bakmıştı, belki yolun yeniden asfaltlandığını ve bir uyarı levhası konulmasının unutulduğunu düşünerek. Bu aşamada çatlağın genişliği yarım karıştı ve uzunluğu da en çok dört metreydi. Portekizli olan ve karısı, kayınbiraderi ve kayınvalidesiyle seyahat eden Sousa ismindeki bu adam arabasına geri döndü ve onlara şöyle dedi, Anlaşılan Portekiz'e vardık bile, inanılmaz bir şey, yolda koca bir çukur var, lastikleri patlatmamış ya da dingili kırmamış olması bir mucize. Yolun ortasındaki ne bir çukurdu, ne de kocaydı, ama yazdığımız şekliyle sözcüklerin gerçek bir avantajı var, abartılmış oldukları için kısa sürede korkuları dindiriyor ve sinirleri yatıştırıyorlar, neden, çünkü kusursuzca dramatize ediyorlar. Karısı adamın söylediklerine pek kulak asmadan karşılık verdi, Gidip bir baksan iyi olur, adam bu tavsiyeye uymaya karar

verdi, gerçi kadının niyeti bu değildi, kadının sözleri bir emirden çok bir hayret nidasıydı, çoğunlukla bir karşılık yerine geçen o nidalardan, bir adam tekrar arabadan çıktı ve lastikleri kontrol etmeye gitti, neyse ki gözle görülür bir hasar yoktu. Sonraki birkaç gün içinde memleketi Portekiz'de bir kahraman olacak, radyo ve televizyonda kendisiyle röportajlar yapılacak, basına açıklamalarda bulunacak. Onu ilk gören sizdiniz Senhor Sousa, bize o korkunç âna ilişkin izlenimlerinizi anlatın. Öyküsünü sayısız kez yineleyecek ve olayların kendi abartılmış versiyonunu o enfes bir hazla titrerken dinleyicinin ürpermesini sağlamak için sorduğu huzursuzluk verici, retorik bir soruyla bitirecek hep. Bir düşünün, eğer çukur daha büyük olsaydı, şimdi olduğunu söyledikleri gibi, içine düşecektik, Tanrı bilir ne kadar aşağıya, Galicialı da anımsayacağınız gibi, Bu su nereye gidiyor, diye sorarken az çok aynı şeyi düşünmüş olmalı.

Ne kadar aşağıya, işte can alıcı soru. İlk pratik adım zararı saptamak, derinliği ölçmek ve sonra yarığı doldurmak için gerekli tedbirler üzerinde çalışmak, onları saptayıp uygulamak olurdu, hiçbir sözcük bu kadar yerinde olamazdı, ne de olsa, insan birinin bunu günün birinde yer ne zaman çatlayıp açılsa kullanılabilmesi için düşünüp bulmuş ya da icat etmiş olduğuna inanma dürtüsünü yaşıyor. Araştırma tamamlandığında kayıtlara yirmi metreden biraz uzun bir mesafe geçirildi, önemsizdi, modern mühendisliğin kamu çalışmalarını gerçekleştirme konusunda sahip olduğu kaynaklar göz önüne alındığında. İspanya'dan ve Fransa'dan, yakınlardan ve uzaklardan betonyerler getirtildi, eşzamanlı hareketleriyle dünyanın uzaydaki halini anımsatan o ilginç makineler, dönüşünü, taşımasını, o noktaya vardıklarında doğru etkiyi yaratmak için sert taşlarla ve çabuk katılaşan çimentoyla karıştırılmış beton harcını döktüler, sel gibi. Hayal gücü geniş bir uzman mengeneler kullanmaları, bir zamanlar insan yaralarını iyileştirmekte kullanılan o eski yöntemi uygulamaları gerektiğini, çelikten yapılma dev mengeneleri yarığın

kenarlarına yerleştirmenin yarığı kapatma işini hem kolaylaştıracağını, hem de hızlandıracağını öne sürdüğünde doldurma operasyonu başlamıştı bile. Öneri bu acil durumla ilgilenen ikili komisyon tarafından kabul edildi, İspanyol ve Fransız maden bilimcileri hemen gerekli testleri yapmaya, materyalin alaşımını, kalınlığını ve profilini gözden geçirmeye, toprağın içine sokulacak sivri uçlu demirle toprağa gireceği mesafe arasındaki ilişkiyi incelemeye, kısacası uzmanlar için yaratılmış olan ve burada biraz üstünkörü bahsedilen teknik ayrıntılarla ilgilenmeye başladılar. Yarık içindeki derinliklere dökülen taşların ve gri yapışkan çamurun akıntısını sanki İrati Nehri'ymişçesine yuttu, toprağın içinden derin yankıların geldiği işitilebiliyordu, aşağıda devasa bir boşluğun olduğundan bile şüphelenildi, bir mağara, bir tür doymak bilmez gömük vadi, eğer durum buysa devam etmenin anlamı yok, boşluğun üstüne bir köprü inşa ediverirsiniz, muhtemelen en kolay ve ekonomik çözüm bu, ve İtalyanları getirtirsiniz, köprü inşasında büyük tecrübeye sahiptirler. Ama Tanrı bilir kaç ton ve metreküp döküldükten sonra derinlik önce on yedi metre olarak ölçüldü, sonra on beş, sonra on iki, betonun seviyesi yükseldi, savaş kazanılmıştı. Teknisyenler, işçiler ve polisler kucaklaştı, bayraklar sallandı, televizyon spikerleri son gelişmeleri heyecanla, kendi yorumlarıyla aktardı, bu devasa çabayı överek, bu ortak zaferi, eyleme dönüşen bu uluslararası dayanışmayı. Portekiz'den, o küçük ülkeden bile on betonyerlik bir konvoy yola çıkmıştı, önlerinde uzun bir yol vardı, bin beş yüz kilometreden fazla, olağandışı bir başarı, taşıdıkları beton harcı gerekli olmayacak, ama tarih bu sembolik jesti anımsayacak.

Boşluk sonunda doldurulduğunda genel heyecan çılgınca bir sevince dönüştü, sanki bu bir Yeni Yıl Arifesi'ymişçesine, havai fişekler atıldı ve São Silvestre'de boğa güreşleri yapıldı. Hava, yollar açıldıktan sonra bile o noktadan ayrılmayan sürücülerin kornalarının sesleriyle titreşiyordu, kamyonlar *avertisseur*larıyla ve *bocina*larıyla boğuk boğuk haykırıyor ve helikopterler

havada gururla asılı duruyordu, ilahi olmaktan muhtemelen çok uzak güçlerledonatılmış melekler gibiydiler. Fotoğraf makineleri durmaksızın çalışıyordu, televizyon ekipleri korkularını yenerek yaklaştı ve orada, artık var olmayan yarığın yanında büyük ve sert beton tabakalarını filme çektiler, insanoğlunun doğanın kaprislerine karşı kazandığı zaferin kanıtını. Ve böylece olay yerinden uzakta olan seyirciler, evlerinin konforunda ve güvenliğinde Coll de Pertus'daki Fransız-İspanyol sınırından doğrudan iletilen görüntüleri görebildiler, güldüler ve el çırptılar ve olayı sanki başarısından kendileri sorumluymuşçasına kutladılar, işte bu haldeydiler, hâlâ nemli olan betonun, o devasa kütlenin sanki alttan emiliyormuşçasına, yavaşça ama açıkça, ta ki kapanan o yarık bir kez daha belirene dek, hareket etmeye ve alçalmaya başlamasını kendi gözlerine inanamayarak izlemeden önce. Çatlak genişlememişti ve bu tek bir anlama gelebilirdi, çukurun derinliği artık daha önceki gibi yirmi metre değildi, çok daha fazlaydı, ne kadar derin olduğunu yalnız Tanrı bilir. İşçiler dehşetle geri çekildi, ama kameramanlar iliklerine işlemiş olan profesyonel görev bilinciyle kameralarını çalıştırmayı sürdürdüler, titreyen ellerle elbette, şimdi bütün dünya suratların ifadelerinin değiştiğini, o vahşi paniği görebiliyor, çığlıkları duyabiliyordu, dehşet çığlıklarını, genel bir izdiham yaşanıyordu, park sahası saniyeler içinde boşalmıştı, betonyerler terk edilmişti, bazıları hâlâ çalışıyordu, üç dakika önce gerekliliğini yitirmiş ve şimdi oldukça faydasız olan beton harcıyla dolu demir fıçılar dönmeyi sürdürüyordu.

İlk kez bir korku dalgası Yarımada'ya ve Avrupa'nın o bölgesine yayıldı. Oradan çok uzakta olmayan Cerbère'de sokaklarda tıpkı kendilerinden önceki köpekleri gibi içgüdüsel olarak koşmakta olan insanlar birbirlerine, Bu yazılıydı, havladıkları zaman dünyanın sonu gelecekti, diyorlardı, ama aslında durum tam olarak böyle değildi, bu asla yazılmamıştı, ama büyük anlar büyük sözleri gerektirir ve bu ifadenin, Bu yazılıydı, sözünün neden kehanetleri kaydeden elkitaplarında sık sık göze çarptığını

açıklamak zor. Cerbère'nin dehşete kapılmış sakinleri diğer herkesinkinden daha haklı bir sebeple kasabayı terk etmeye başladı, topluca daha sağlam topraklara göç ettiler, oralarda dünyanın doğaüstü sonundan korunabileceklerini umarak. Banyuls-sur-Mer'de, Port Vendrès ve Collioure'da ve kıyı şeridindeki irili ufaklı diğer kasabalarda tek bir canlı kalmamıştı. Ölülerse, zaten ölmüş olduklarından oralarda bırakılmışlardı, onları insanlığın geri kalanından ayıran o inatçı kayıtsızlıklarını koruyorlardı, eğer birileri bunun aksini iddia etmişse ya da mesela Fernando Pessoa'nın Ricardo Reis'i ziyaret ettiğini söylemişse ve bunlardan biri ölü, diğeri de canlıysa, bu yalnızca onların budalaca hayal gücünün bir ürünüdür o kadar. Ama Collioure'daki bu ölü adamlardan biri çok hafifçe kımıldadı, sanki tereddüt edercesine, gitsem mi, gitmesem mi dercesine, ama asla Fransa'ya değil, nereye gideceğini yalnızca o biliyordu ve belki bir gün biz de bileceğiz.

Ertesi gün basını, televizyonu ve radyoyu meşgul eden binlerce haberin, görüşün, yorumun ve yuvarlak masa toplantılarının arasında, Ortodoks bir deprembilimcinin kısa beyanatı neredeyse kimse tarafından fark edilmedi. Gerçekten bilmek istediğim neden bütün bunlar olup biterken yerin birazcık olsun sarsılmadığı, modern akımdan pragmatik ve esnek bir başka deprembilimci yanıtladı, Her şey sonunda açıklığa kavuşacaktır. Şimdi, güney İspanya'nın bir köyündeki bir adam bu zıt görüşleri dinledikten sonra evinden ayrıldı ve Granada kentine gitmek üzere yola koyuldu, televizyonculara bir haftadan daha uzun bir süre önce bir yer sarsıntısını hissetmiş olduğunu, ama kimsenin kendisine inanmayacağından korktuğundan bunu daha önce açıklamadığını ve işte şimdi karşılarında durduğunu, böylece insanların basit bir adamın dünyadaki deprembilimcilerin tümünden daha duyarlı olduğunu görebileceklerini bildirmek için. Bir muhabir şans eseri adamın söylediklerine kulak verdi, ya yürekten hissettiği bir sempatiden, ya da bu tuhaf durum karşısında meraklanmış olduğundan ve bu son atlatma haber dört satırla özetlendi ve

her ne kadar fotoğraf yayımlanmamış olsa da haber o gece televizyonda verildi, tedbirli bir gülümsemeyle. Ertesi gün Portekiz televizyonu, kendilerine özgü herhangi bir haberden yoksun olduklarından, adamın öyküsünü ele alıp onu psişik fenomenler konusunda uzman ve söylediği tek önemli cümleye bakıldığında, bu türden tüm durumlarda olduğu gibi, her şey kişinin kendi sağduyusuna bağlıdır, konu hakkında bilinenler dışında yeni hiçbir şey söyleyemediği anlaşılan biriyle röportaj yaparak zenginleştirdiler.

Burada sebepler ve sonuçlar hakkında çok şey söylendi, gerçekler büyük bir dikkatle değerlendirildi, mantıkla ilerleyin, sağduyumuzla korunun ve yargıları bir köşede bekletin, çünkü dişi bir domuzun kulağından ipek bir para kesesi yapılamayacağını artık herkes açıkça anlamış olmalı. Bu yüzden baştan beri ima edilen şeyden, Joana Carda tarafından bir karaağaç dalıyla yere çizilmiş olan çizginin Pireneler'in çatlayıp açılmasının doğrudan sebebi olduğundan şüphe duymamız oldukça doğal ve haklı bir tavır. Ama tamamen doğru olan diğer olay da yadsınamaz, Joaquim Sassa ismini akşam haberlerinde duyduktan ve söylediklerini dinledikten sonra Pedro Orce'yi aramaya başladı.

Şefkatli bir anne olan Avrupa, batı ucundaki topraklarında yaşanan talihsizlikten üzüntü duymuştu. Tüm Pirene sıradağları boyunca granitler çatlayıp yarıldı, çatlaklar çoğaldı, başka yollar bölündü, başka ırmaklar ve seller yerin içine akıp gözden kayboldu. Havadan bakıldığında siyah, hareketli bir çizginin, karın kaydığı ve küçük bir çığın ince gürültüsüyle gözden kaybolduğu karlı zirvelerde ansızın, tozdan bir iz gibi belirdiği görülüyordu. Helikopterler durmaksızın gelip gidiyor, işe yarayabilecek her türden bilirkişi ve uzmanları taşıyarak, çalışma sahaları şu anda kendileri için ulaşılmaz olan jeologlarla, yerin sarsılmamakta ısrar etmesi ve en küçük bir sarsıntının, hatta bir titremenin bile hissedilmemesi yüzünden şaşkına dönmüş olan deprembilimcilerle ve herhangi bir duman ya da ateş belirtisi sergilemeyen berrak gökyüzüne, bir ağustos göğünün kusursuz, mavi bakışına karşın gizli umutlar besleyen volkanbilimcilerle kaynayan dorukları ve vadileri gözlemliyorlardı. Duman belirtisi yalnızca bir karşılaştırmaydı ve karşılaştırmaları asla sözcük anlamlarıyla ele almamalıyız, onlara ihtiyatla yaklaşmayı öğrenmediğimiz sürece. İnsan gücü görünüşte hiçbir şekilde acı çekmeyen ve yalnızca, gerçi biz kimiz ki bileceğiz, olgunlaştığı ve zamanı geldiği için bir nar gibi çatlamakta olan bir dağ silsilesi için hiçbir şey yapamazdı. Pedro Orce'nin televizyondaki konuşmasından yalnızca kırk sekiz saat sonra bile artık Atlantik'ten Akdeniz'e dek herhangi bir noktada sınırı yürüyerek ya da herhangi bir kara aracıyla geçmek mümkün değildi. Ve alçak kıyı şeritlerinde denizler, her biri kendi tarafından ilerleyerek yeni kanalları, giderek derinleşen ve

duvarları dimdik, gizemli, bilinmeyen görnük vadileri, eski ve yeni katmanları, senklinleri, kilden arakatkıları, konglomeraları, yumuşak kireçtaşının ve kumtaşının geniş, katı tabakalarını, şist yataklarını, kara, silisli kayaları, granitleri ve yazarın bilgi ve zaman noksanlığı yüzünden burada sayamayacağımız tüm diğer şeyleri açığa vuran düzgün yarıkları doldurmaya başladılar. Şimdi, Bu su nereye gidiyor, diye soran o Galicialı'ya ne yanıt verilmesi gerektiğini biliyoruz. Denize dökülüyor, demeliydik ona, en ince yağmura, toza, bir çağlayana dönüşüyor, ne kadar yüksekten düştüğüne ve miktarına bağlı olarak, hayır, hayır, İrati'den bahsetmiyoruz, o biraz uzakta, ama her şeyin önünde sonunda doğa yasalarına uyacağından emin olabilirsiniz, tıpkı su damlacıkları gibi, hatta bir gökkuşağı bile, güneş o koyu derinliklerine ulaşmayı başardığında bu yasalara uyarlar.

Sınırın her iki tarafındaki, yüz kilometre boyunca uzanan dar bir şeritteki insanlar evlerini terk edip iç bölgelerin göreceli güvenliğine sığındılar, ama Andorra'nın durumu daha karmaşıktı, orayı bağışlanamaz bir şekilde unuttuk, küçük ülkelerin de hep başına gelen budur zaten, ki kolaylıkla büyüyebilirlerdi. Başlangıçta çatlakların ne gibi bir sonuca yol açacağı konusunda büyük bir belirsizlik vardı, çünkü her iki tarafta da onlardan bulunmaktaydı ve aynı zamanda da bölge halklarından bir kısmı İspanyol, diğerleri Fransız ve kalanları da Andorralı'ydı, her biri topraklarına bağlıydı veya o anda doğru ya da çıkarlarına en uygun görünen şeylerin etkisi altındaydılar, bu ailelerin dağılması ve diğer ilişkilerin sona ermesi anlamına gelse bile. Sonunda ilerleyen çatlak hattı son kez olmak üzere Fransız sınırında durdu, binlerce Fransız hava yoluyla bölgeden uzaklaştırıldı, Mitre d'Evêque ismi verilen muhteşem bir kurtarma operasyonuyla, bu isim Urgel Piskoposu tarafından büyük bir hoşnutsuzlukla karşılandı, çünkü ona istemeden kaynaklık etmişti, ama bu durum gelecekte o prensliğin tek metbusu olacağını anladığı zaman duyduğu hazzı azaltmadı, İspanyol toprakları tarafından çok az

bir şekilde sarılan prenslik denizin dibini boylamazsa tabii. Yöre halkının bölgeden uzaklaştırılmasından dolayı çöle dönüşmüş olan bu yerde yalnızca dudaklarında bir duayla dolaşan, tepelerindeki herhangi bir jeolojik dengesizlikte hemen personeli almaya hazır olan helikopterlerin sürekli gözetim altında tuttuğu müfrezeler kalmıştı, bir de, tahmin edebileceğiniz gibi, genelde tek başına gezen o kaçınılmaz yağmacılar, ne de olsa felaketler yılanları yuvalarından da yumurtalarından da çıkarır hep ve bu kez onlar da, tıpkı onları acımadan ya da pişmanlık duymadan vuran askerler gibi, dudaklarında bir duayla dolaşıyorlardı, bağlı oldukları inanca uygun dualarla, her canlının tanrısı tarafından sevilmeye ve korunmaya hakkı vardır, soyguncularla hoşgörü göstermek ve onları savunmak gerekirse, evlerini terk etmiş olanların orada yaşayıp oranın tadını çıkarmaya hakları olmadığı da savunulabilir, ayrıca şu atasözünün haklı olarak söylediği gibi, Bütün kuşlar mısır yer, yalnızca serçeler bedelini öder, genel ilkeyle bu özel durum arasında bir bağlantı olup olmadığına her biriniz karar versin.

Şu an bu gerçek öykünün bir operanın librettosu olmayışından duyduğumuz esefi ifade etmek için uygun zaman olabilir, çünkü eğer olsaydı benzeri daha önce hiç dinlenmemiş bir topluluk sergilerdik, yirmi ses her tınının lirik ve dramatik sopranolarını teşkil ederdi, teker teker ya da koro halinde, sırayla ya da aynı anda, bölümlerini titreyerek okurlardı, yani İspanyol ve Portekiz hükümetlerinin ortak toplantılarını, elektrikli ulaşım sisteminin tamamen felce uğramasını, Avrupa Topluluğu'nun bildirisini, Kuzey Atlantik Paktı Organizasyonu'nun dayatmasını, panik içindeki turistlerin kaçışını, yollardaki trafik tıkanıklığını, Joaquim Sassa'yla José Anaiço'nun görüşmesini, Pedro Orce'yle yaptıkları konuşmayı, İspanya'daki boğaların asabiyetini, Portekiz'deki atların huzursuzluğunu, Akdeniz sahillerindeki endişeyi, dalgaların verdiği rahatsızlığı, zenginlerin ve servetlerinin uçuşunu, kısacası sahnede hiç şarkıcı kalmayacak. Meraklı ve

şüpheci olanlar bütün bu ciddi gelişmelere neyin yol açtığını bilmek isteyecekler, sanki Pireneler'in bölünmesi ve nehirlerin çağlayanlara ve dalgalara dönüşüp milyonlarca yıllık bir geri çekilme sürecinden sonra karada kilometrelerce ilerlemeleri gibi basit olaylar onlar için yeterli değilmişçesine. Bu noktada insanın eli duraksıyor, yukarıdakileri takip etmek üzere olan sözcükleri, her şeyi kaçırılmaz bir şekilde tehlikeye atacak olan sözcükleri nasıl makul bir şekilde yazabilir diye, özellikle kaçırılmaz, çünkü gerçeği fanteziden ayırmak, yaşamda böyle bir şey gerçekten mümkün olsaydı bile, giderek zorlaşıyor. Gerçek şu ki, gizemi içinde bırakılmış olanı bitirelim, onları muhtemelen yalnızca sözcüklerle dönüştürülebilecek olan sözcüklerle dönüştürmeye çabalayarak, İber Yarımadası'nın tek bir parça halinde tamamen kopup gittiğini, ardında tam on metrelik bir boşluk bıraktığını söylemenin vakti geldi, sonunda geldi, kim inanır ki buna, Pireneler sanki üstlerine görünmez bir balta inip derin çatlaklara dalarak taşı ve toprağı denize dökmüşçesine tepeden dibe dek ikiye ayrıldı. Şimdi İrati'nin bin metre aşağıdan aktığını, sonsuzluğun içine düştüğünü görebiliyoruz kesinlikle, İrati kendini rüzgâra ve güneşe açıyor, kristal bir yelpaze ya da bir cennet kuşunun kuyruğu, uçurumun üstünde uzanan ilk gökkuşağı, ıslak kanatlarla havada gezinen, yedi renkle bezeli bir doğanın ilk yükseklik korkusu. Ve Visaurin'i, Monte Perdido'yu, Perdiguere'nin ve Estatların doruklarını da görmeliyiz, insanın bakmaya dayanamadığı iki bin metrelik, üç bin metrelik dik yamaçlar, nereye indiklerini göremiyorsunuz bile, uzaklardaki sisli hava yüzünden ve sonra uçurum genişlerken yeni bulutlar belirecek, kaderin varoluşu kadar kesin bir şey bu.

Zaman geçip gider, anılar solar, artık bir zamanlar son derece berrak ve açıkça tanımlanmış olan gerçeği ve gerçekleri pek algılayamaz oluruz ve o zaman, hepimizin ihtirasla gerçeklerin kesinliği olarak adlandırdığımız şeye uymak istediğimizden, o döneme ilişkin kanıtlara başvururuz, çeşitli belgelere, gazetelere,

filmlere, video kayıtlarına, tarihsel kayıtlara, özel günlüklere, parşömenlere, özellikle de üstündeki yazılar silinip yerine yenileri yazılmış olanlara, kurtulanları sorguya çekeriz, karşılıklı bir iyi niyetle, hatta ihtiyarın tekinin çocukken gördüğünü ya da duyduğunu iddia ettiği şeylere bile inanmayı başarırız, ikna edici kesinliklerin yokluğunda kişi rol yapmak zorundadır, ama görünüşe bakılırsa şu tartışmasız bir gerçek ki elektrik kabloları kopana dek Yarımada'da gerçek bir korku yaşanmadı, bunun tam tersi söylenmiş olsa da, biraz panik vardı tabii, ama bambaşka türden bir duygu olan korku yoktu. Coll de Pertus'taki o dramatik sahnelerin, Kazanıyoruz, Kazanıyoruz, diye haykırmakta olan insanların gözü önünde yok olan betonun net bir görüntüsünü korumakta olan pek çok kişi vardır elbette, ama bu olay yalnızca orada bulunmuş olanlarda etki yarattı, diğerleri uzaktan bakmışlardı, evlerinde küçük sahnelerinin, televizyonlarının, o küçük camdan dikdörtgenin, bir görüntünün öncekini iz bırakmadan sildiği, her şeyin, duyguların bile küçültülüp sunulduğu o mucizeler avlusunun önünde otururken. Ve o duyarlı izleyiciler, ne de olsa hâlâ varlar, en küçük vesilede gözyaşı döken ve boğazlarındaki yumruyu gizleyen o izleyiciler artık dayanamadıklarında, Afrika'daki açlıkla ve benzeri felaketlerle yüzleştirildiklerinde genellikle yaptıkları şeyi yaptılar, bakışlarını başka yöne çevirdiler. Ayrıca Yarımada'nın o engin topraklarında, gazetelerin gelmediği ve televizyon sinyallerinin zayıf olduğu kırların merkezinde olup bitenleri görmeyen ya da onlar hakkında yalnızca anlamlarının yarısını hazmedebildikleri sözcükler sayesinde belli belirsiz bir fikre sahip olan milyonlarca, evet, milyonlarca insan vardı, hatta bu fikre bile sahip olmayan, sözcükler öyle güvenilmezdi ki bazı insanların bildiklerini düşündükleri şeyle diğerlerinin bilmediklerini düşündükleri şeyler arasında pek fark yoktu.

Ama Yarımada'daki tüm ışıklar aynı anda söndüğünde, bu kesintiye daha sonra İspanyolcada *apagón*, hâlâ sözcükler icat eden bir Portekiz köyündeyse *negrum* denecekti, beş yüz seksen

bir kilometrekarelik toprak yeryüzünde görünmez olduğunda, işte o zaman artık kimsenin şüphesi kalmadı, her şeyin sonu geliyordu. Bütün bu elektrik kesintisinin on beş dakikadan fazla sürmemesi iyi oldu, acil durum bağlantıları devreye girip yerel enerji kaynaklarını harekete geçirdiler, ki senenin bu vaktinde pek güçlü değillerdi, yazın en sıcak zamanıydı, ağustosun ortası, kuru, düşük seviyeli su hazneleri, güç istasyonlarının azlığı ve bu lanet olası nükleer tesisatlar, ama yaşanan kargaşa gerçekten Yarımada'ya özgüydü, serbest kalmış şeytanlar, soğuk korku, tımarhane kaçkınları, bir deprem bile genel morali daha kötü etkileyemezdi. Vakit gece, gecenin başlangıcı, hemen herkes evine çekilmiş, oturmuş televizyon izliyor, kadınlar mutfaklarında yemek hazırlıyor, son derece sabırlı bir baba, biraz kararsız bir şekilde, bir aritmetik probleminin çözülmesine yardım ediyor, insanlar genelde fazla mutlu değil gibi, ama az sonra bu dehşetin ne anlama geldiği açığa çıkıyor, bu zifiri karanlığın, İber'in üstüne düşen bu mürekkep lekesinin. Işığı alma, ah Tanrım, bırak geri dönsün, sana söz veriyorum ki ölene dek başka bir şey istemeyeceğim, tövbekâr günahkârların söylediği bu, ama onlar da hep abartır. Vadide yaşayanlar kendilerini kapalı bir kuyuda gibi hissetti, daha yükseklerde yaşayanlar zirvelere tırmanıp etrafa baktı ve fersahlar boyu hiç ışık göremediler, sanki dünya yörüngesini değiştirmişti ve şimdi uzayda ilerliyordu, güneşsiz bir şekilde. Evlerde titrek eller mumları yaktı, acil durumlar için sakladıkları fenerleri, parafin lambalarını, ama buna benzer bir durum için değil, gümüş şamdanlar, bronzlar yalnızca süs olarak kullanılıyordu, pirinç şamdanlar, uzun süredir unutulmuş gaz lambaları, karanlığı gölgelerle dolduran ve insanın şaşkın suratları suyun üstündeki yansımalar kadar çarpık bir şekilde ve anlık olarak görmesini sağlayan loş ışıklar. Haykıran bir sürü kadın vardı, titreyen bir sürü erkek, çocuklara gelince, tek söyleyebileceğimiz avazları çıktığı kadar ağlamakta olduklarıydı. Deyim yerindeyse on beş yüzyıl gibi gelen on beş dakikadan sonra, gerçi kimse

birincisini ikincisiyle karşılaştırabilecek kadar uzun yaşamamıştır ya, elektrik gücü geri geldi, azar azar, kesintili olarak, her yerdeki ampuller asık suratlarla bakan uykulu, her an tekrar uyumaya hazır gözleri andırıyordu, ta ki sonunda ışığa katlanabilene ve onu tutana dek.

Yarım saat sonra radyo ve televizyon istasyonları bağlantıyı yeniden sağlayıp kesinti hakkında bilgi verdi ve böylece Fransa ve İspanya arasındaki tüm yüksek voltajlı kabloların koptuğunu, bazı direklerin de devrildiğini öğrendik, bağışlanmaz bir ihmalkârlıktan dolayı akımı kesmek hiçbir mühendisin aklına gelmemişti çünkü kabloları kesmek olanaksızdı. Neyse ki kopan kabloların yol açtığı havai fişek gösterisi kimsenin canına mal olmadı, büyük bir bencillikle konuşursak, çünkü her ne kadar hiçbir insanın ölmediği doğruysa da en azından bir kurt püsküren ateşlerden kurtulamadı ve dumanı tüten bir kül yığınına dönüştü. Ama kabloların kopması kesintinin nedeninin yalnızca yarısını teşkil ediyordu, açıklamanın diğer yarısıysa, bilerek karmaşık bir şekilde ifade edilmiş olmasına karşın, kısa sürede açıklığa kavuştu, herkes komşusuna durumu açıklıyordu, itiraf etmek istemedikleri şey şu ki sorun yalnızca yerdeki çatlaklar değil, yoksa kablolar kopmazdı. O halde söyle bana komşu, sence ne oldu, Beyazdır ve tavuklar tarafından yapılır, ama bu kez yanıt yumurta değildi, kablolar koptu çünkü gerilmişlerdi, çünkü toprak ikiye ayrılmıştı, Tanrı'nın beni yarattığı nasıl doğruysa bu da doğru, öyle mi diyorsun, Evet, evet, bekle ve gör, önünde sonunda baklayı ağızlarından çıkaracaklar. Ve çıkardılar da, ama ancak ertesi gün, ortada çok fazla söylenti dolaştığı ve bir tanesinin daha doğru olsa bile, kargaşayı artırmasının olanaksız olduğu vakitte, ama her şeyi tamamen ve net bir şekilde açıklamadılar, yalnızca tam olarak şu kelimeleri kullandılar, Pirene sıradağlarındaki coğrafi bir değişim aralıksız bir kopuşa, fiziksel süreklilikteki bir parçalanmaya yol açmıştı ve o an için Fransa'yla Yarımada arasındaki tüm karayolu bağlantıları kesilmişti, yetkililer durumu dikkatle izliyorlardı,

hava bağlantıları kuruluyordu, tüm havaalanları açıktı ve tam kapasiteyle çalışıyorlardı ve ertesi gün günlük uçuşların sayısı muhtemelen ikiye katlanacaktı.

Onlara çok da ihtiyaç vardı. İber Yarımadası'nın Avrupa'dan tamamen kopup ayrıldığı açıkça ve tartışmasız bir şekilde anlaşıldığında, insanlar, Yarımada kopup gitti, demeye başladıklarında, yüz binlerce turist, çünkü bunun turist sezonunun en canlı dönemi olduğunu biliyoruz, otellerinden, *pousada*larından, *parador*elerinden, pansiyonlarından, evlerinden, odalarından, kamp alanlarından, çadırlarından ve küçük karavanlarından kiralarını ödemeden ayrıldı, yollarda inanılmaz bir trafik sıkışıklığına yol açtılar, arabalar her tarafta terk edildiğinde bu sıkışıklık daha da kötüleşti, bu hale gelinmesi biraz zaman aldı ama sonra ortalık birden cehenneme döndü, insanlar genellikle durumlarının ciddiyetini kavrayıp kabullenmekte ağır davranırlar, örneğin Fransa'yla kara bağlantısı kesildiğinde araba sahibi olmanın ne kadar gereksiz olduğunu kavramaktalar. Havaalanlarının çevresine, bir sel gibi, her boyuttan, modelden, türden ve renkten arabalar yığılmıştı, yolları tıkıyor ve yaklaşılmasını engelliyorlardı, toplu halde durup yerel halkın yaşamını tamamen sekteye uğratıyorlardı. Bir elektrik kesintisi, *apagón* ya da *negrum* yaşamış olmanın verdiği korkuyu üzerlerinden atmış olan İspanyollar ve Portekizliler yaşanan paniğe bakıyor ve bunu absürd buluyorlardı, ne de olsa can kaybı olmamıştı, Ah bu yabancılar, rutinleri bozulur bozulmaz kontrollerini kaybediyorlar, bilim ve teknolojide böylesine ileride olmalarının bedeli bu, ve bu lanetleyici hükümde bulunduktan sonra kendilerine ve arzularına en uygun olanı seçmek üzere terk edilmiş arabaların yanına gidiyorlardı.

Havaalanlarında, havayolu şirketlerinin masaları telaşlı yığınların saldırısına uğramıştı, el kol hareketlerinin ve bağrışmaların gırla gittiği bir Babil, bir bilet için benzeri görülmemiş rüşvetler teklif ediliyor ve kabul ediliyordu, insanlar her şeyi alıp satıyorlardı, mücevherleri, fotoğraf makinelerini, giysileri, şimdi

uluorta satılan uyuşturucuları, Arabam dışarıda duruyor, işte anahtarları ve belgeleri, eğer bana Brüksel'e bir koltuk ayarlayamazsan İstanbul'a da gidebilirim, hatta cehenneme bile gidebilirim, bu turist kafası karışık olanlardan biriydi, ağaçlara bakmaktan ormanı göremiyordu. Aşırı yüklenen, şişmiş hafızaları iyice dolmuş olan bilgisayarlar tekliyor, hatalar katlanarak artıyordu, ta ki sonunda tüm sistem çökene dek. Artık bilet filan satılmıyordu, insanlar uçaklara doluşuyorlardı, büyük bir vahşilikle, önce erkekler, çünkü onlar daha güçlüydü, sonra narin kadınlar ve masum çocuklar, birçok kadın ve çocuk havaalanı kapısıyla biniş merdivenleri arasında ezilip kaldı, bunlar ilk ölenlerdi, ikinci ve üçüncü ölü grubundan sonra birinin aklına uçaklara zorla binmek gibi trajik bir fikir geldi, bir tabanca çıkardı ve polisin hücumuna uğrayıp yere yatırıldı. Kalabalıkta başka tabancalar belirdi ve kullanıldı, felaketin hangi havaalanında yaşandığını söylemenin pek anlamı yok, bu tiksindirici olay başka pek çok yerde de yaşandı, ama daha az ciddi sonuçlarla, çünkü o havaalanında on sekiz kişi öldü.

Ansızın biri limanlar vasıtasıyla da kurtulunabileceğini anımsadı, bu kurtuluş için bir başka koşuşturmaya yol açtı. Kaçaklar geri döndü, bir kez daha terk edilmiş arabalarını aramaya başladılar, bazen buldular, bazen de bulamadılar, ama anahtarları yoksa ya da kullanılamaz durumdaysalar bunun ne önemi vardı, insan kısa sürede ikiyle ikiyi toplayabiliyordu, bilmeyen herkes hemen öğreniverdi, Portekiz ve İspanya araba hırsızları için yeryüzündeki cennete dönüştü. Limanlara vardıklarında kendilerini taşıyacak küçük bir sandal ya da kano, veya daha da iyisi bir balıkçı teknesi, bir römorkör, bir kik, bir yelkenli aramaya başladılar ve böylece ellerinde avuçlarında son kalanları da bu lanetli topraklarda bıraktılar, giydikleri giysiler dışında pek az şeyle gittiler, burunlarını silebilecekleri pis bir mendille, değersiz ve gazsız bir çakmakla, kimsenin asla beğenmemiş olduğu bir kravatla, başkalarının başlarına gelen felaketlerden böylesine rezilce faydalanmamız doğru

değil, kıyı şeridinden gelip kazazedeleri soyup soğana çeviren eşkıyalar gibiydik. Zavallılar gidebildikleri her yerde, götürüldükleri her yerde indiler ve bazıları İbiza'ya, Mayorka ve Minorca'ya, Formentera'ya ya da Cabrera ve Conejera Adaları'na bırakıldılar, kaderin ellerine teslim edildiler, bahtsız yaratıklar şeytan ve derin mavi deniz arasında mahsur kaldılar, şimdiye dek adaların hareket ettiğine ilişkin bir kanıt yok, ama yarının ne getireceğini kim bilebilir, neler sonsuza dek kaskatı duracakmış gibi görünüyordu, ama bakın neler oldu. Algarve'den ve İspanya sahilinden kaçan binlerce göçmen Fas'a gitti, İspanya sahilinden kaçanlar Palos Burnu'nun aşağısından gelenlerdi, Burnun yukarısındakiler mümkünse doğrudan Avrupa'ya götürülmeyi yeğliyor ve soruyorlardı, Beni Avrupa'ya kaça götürürsün, o zaman ikinci kaptan tek kaşını kaldırır, dudaklarını büzer, göçmeni baştan aşağı süzerek mali durumunu incelerdi, Biliyorsun, Avrupa buradan çok uzakta, dünyanın öbür ucunda, tartışmak faydasızdı. Ne büyük bir abartı, arada yalnızca on metrelik su vardı, bir Hollandalı ukalalık yapıp bunu dile getirme cüretini gösterdiğinde ve bir İsveçli onu desteklediğinde kendilerine zalimce şöyle dendi, Ya, demek yalnızca on metre var öyle mi, madem öyle niye yüzmüyorsunuz, böylece özür dilemeye ve iki misli para ödemeye zorlandılar. Bu alışveriş çeşitli ülkelerin bir araya gelip vatandaşlarının topluca taşınması için karşılıklı seferler düzenlemeyi kabul etmelerine dek altın günlerini yaşadı, ama bu insancıl uygulamanın başlamasından sonra bile bazı denizciler ve balıkçılar servet kazanmayı sürdürdü, bütün yolcuların aralarının yasalarla iyi olmadığı unutulmamalı, yasalarla arası kötü olanlar büyük meblağlar ödemeye hazırdı, zaten başka seçenekleri de yoktu, çünkü Portekiz'in ve İspanya'nın deniz kuvvetleri kıyılarda büyük bir dikkatle, alarm durumunda ve diğer güçlerin donanmalarının ihtiyatlı gözetimi altında devriye geziyorlardı.

Öte yandan bazı turistler gitmemeye karar verdi, jeolojik kırılmayı feleğin geri döndürülmez bir hareketi olarak kabullendiler,

kaderin zorba bir işareti olarak gördüler ve ailelerine yazıp artık onları düşünmediklerini, dünyalarının ve yaşam tarzlarının değiştiğini söylediler, en azından biraz düşünceli davrandılar, olanların sorumlusu onlar değildi, temelde çok az irade gücüne sahiptiler, kolay kolay karar veremeyen, her şeyi yarın için, yarın için terk eden insanlardı, ama bu düşleri ve tutkuları olmadığı anlamına gelmiyor, üzücü olan onları gerçekleştirmeden ya da küçük bir kısmını bile nasıl gerçekleştirebileceklerini bilmeden ölmeleri. Diğerleri sessizliği tercih ettiler, ortadan kayboluverdiler, unuttular ve unutulmalarına izin verdiler, şimdi, bu insanların yaşamlarından herhangi biri bir romana dönüştürülebilirdi, işlerin nasıl sonuçlandığının öyküsüne, anlatılacak çok az şey varsa veya hiçbir şey yoksa bile iki insanın yaşamı ayrı değildir.

Ama omuzlarında kurtulamadıkları ağır yükler taşıyan insanlar vardır, bu yükler öyle ağırdır ki ülkede işler kötüye gitmeye başladığı zaman sormaya başlarız, Hey sizler, bu konuda ne yapacaksınız, daha ne bekliyorsunuz, diye, bu sabırsız çıkışmalar bir anlamda oldukça haksızcadır aslında, zavallılar, onlar da kaderlerinden kurtulamaz, en iyi olasılıkla Başkanlarına gidip istifa edebilirler, ama bir kriz esnasında bunu yapamazlar, çünkü o zaman onursuz sayılırlar, tarih böyle bir zamanda, yani her şeyin tepetaklak olduğu bir zamanda böyle bir karar veren kamu yaşamından birini oldukça sert şekilde yargılar. Sınırın her iki tarafında, Portekiz'de ve İspanya'da hükümetler rahatlatıcı açıklamalar yapmaya başladı, bize bu durumun büyük bir endişeye kapılmak için yeterli sebep teşkil etmediği ve insanlarla mallarını korumak için tüm gerekli adımların atıldığı konusunda resmi güvence verdiler, tuhaf bir yorumdu bu, sonunda hükümetlerin başındakiler televizyona çıktı ve sonra, huzursuz zihinleri yatıştırmak için Kralları oradaki, Başkanımız da buradaki televizyona çıktı, *Dostlar, Romalılar, vatandaşlar, bana kulak verin,* dediler ve meydanlarında toplanmış olan Portekizliler ve İspanyollar tek bir sesle karşılık verdiler, Elbette, elbette, *sözcükler, sözcükler,* yalnızca

sözcükler. Kamuoyunun saldırganlığıyla karşı karşıya kalmış olan iki ülke başbakanları gizli bir yerde buluştular, önce tek başlarına, sonra hükümetlerinin milletvekillerinin eşliğinde. İki gün boyunca birlikte ve ayrı ayrı olmak üzere yorucu konuşmalar yaptıktan sonra en sonunda, krizle başa çıkılabilmesi amacıyla, ana hedefi iki tarafın hem insani, hem de teknik kaynaklarının toplanabilmesi için her iki ülkede yapılacak sivil savunma operasyonlarını koordine etmek ve Yarımada'yı Avrupa'dan on metre uzaklaştırmış olan bu coğrafi meydan okumaya karşılık vermek için her çareye başvurmak olan ortak bir komite kurmaya karar verdiler, İşler daha kötüye gitmezse, diye koridorlarda fısıldaşıyordu insanlar, bu mesele çok vahim olmayacak, hatta Yunanlılara bir darbe indirileceğini bile söyleyebiliriz, dünyaca ünlü Corinth Kanalı'ndan bile büyük bir kanal. Ama durum böyle olsa bile Avrupa'yla olan iletişim sorunumuzun, ki geçtiğimiz senelerde iyice karmaşıklaşmıştı, iyice artacağı gerçeğini göz ardı edemeyiz. Madem öyle, köprüler inşa edelim, Beni endişelendiren şey kanalın gemilerin, özellikle de petrol tankerlerinin geçebileceği kadar genişlemesi, bu İber limanlarına büyük bir darbe indirir ve aynı derecede önemli sonuçlara yol açar, ***mutatis mutandis*** elbette, tıpkı Süveyş Kanalı'nın açılması sonucunda ortaya çıkanlar gibi, bir başka deyişle, Kuzey ve Güney Avrupa doğrudan temasa geçebilecek ve Burun rotasını izlemekten kurtulacaklar. Ve sonunda gelip geçen gemileri izlemeye başlayacağız, dedi bir Portekizli, diğerleri yeni kanaldan geçecek olan gemileri kastettiğini sandı, ama biz Portekizliler onun kastettiği gemilerin tamamen farklı olduğunu kesinlikle biliyoruz, onların taşıdığı yükler gölgeler, özlemler, hüsranlar, aldanışlar ve yarulsamalar, ambarları bunlarla tıka basa dolu, Denize biri düştü, diye bağırdılar, ama kimse adamın yardımına gitmedi.

Toplantıları sırasında, önceden kararlaştırıldığı gibi, Avrupa Topluluğu ciddi bir bildiri yayımladı ve İber ülkelerinin batıya doğru kaymalarının yürürlükte olan anlaşmaları tehlikeye

atmayacağını açıkladı, aradaki mesafenin İngiltere'yi Kıta'dan, İzlanda'yı Avrupa'yla pek az ortak noktası olan Grönland'dan ayıran mesafeyle karşılaştırıldığında minimal olması, yalnızca birkaç metreden fazla olmaması bu durumu daha da güçlendiriyordu. Hedefleri açık olan bu bildiri komisyon üyeleri arasındaki ateşli bir tartışmanın sonucunda ortaya çıkmıştı, bu tartışma sırasında bazı üye ülkeler neredeyse belirgin bir ayrı durma tutumu sergilemişlerdi, tutumlarını net olarak tanımlamakta kullanılabilecek bir sıfat yok, hatta eğer İber Yarımadası'na gitmeye karar vermişse buna izin verilmesinin gerektiğini önerecek, asıl hatanın başta, onun katılmasına izin verirken yapıldığını söyleyecek kadar ileri gitmişlerdi. Doğal olarak bu şaka mahiyetinde söylenmişti, insanlar bu sıkıntılı uluslararası toplantılarda da kendilerini eğlendirmek zorundadırlar, iş, iş, iş dışında da bir şeyler olmalıdır, ama Portekiz ve İspanyol üyeler Topluluğun ruhuna tamamen aykırı olan bu açıkça kışkırtıcı konuşmaya şiddetle itiraz etti, her biri kendi dilinde o çok bilinen İber atasözünü yineledi, Başın sıkıştığında yanında olanlar gerçek dostlarındır. Kuzey Atlantik Paktı Organizasyonu'ndan da Atlantik dayanışmasına ilişkin bir bildiri istendi, ama gelen yanıt, olumsuz olmasa da, yayımlanamayacak bir ifadeyle özetlenebilir, *Bekleyin ve görün*, sözcükler, üstelik tüm gerçeği de içermiyorlardı, Beja, Rota, Cebelitarık, El Forrol, Torrejón de Ardoz, Cartagena ve San Turjo de Valenzuela'daki ve daha küçük diğer tesislerdeki tüm üslerin önlem mahiyetinde alarm durumuna geçirildiği göz önüne alındığında.

Sonra İber Yarımadası biraz daha ilerledi, bir metre, iki metre, yalnızca gücünü sınamak için. İtfaiyecilerin çatlayan ve yıkılma tehlikesi gösteren duvarlara bağladıkları gibi bir taraftan diğer tarafa uzatılmış olan ve şimdi kanıt teşkil eden halatlar sıradan sicimler gibi kopuverdiler, daha sağlam olan bir kısmıysa bağlandıkları ağaçları ve direkleri yerinden söktü. Sonra bir durgunluk oldu, havada büyük bir rüzgâr dalgasının hızla geçtiği

hissedilebiliyordu, uyanan birinin ilk derin soluğu gibi, sonra şehirlerle, köylerle, nehirlerle, ormanlarla, fabrikalarla, yaban çalılarıyla, işlenmiş tarlalarla, bu tarlalarda yaşayan insanlarla ve çiftlik hayvanlarıyla kaplı taş ve toprak kütlesi hareket etmeye başladı, limandan ayrılan ve bir kez daha bilinmeyen bir denize açılan bir gemi olarak.

Bu zeytin ağacı *cordovil*dir, ya da *cordovesa*, ya da *cordovia*, ne fark eder, çünkü bu üç isim Portekiz topraklarında aynı anlamda kullanılmaktadır, meyvesi, boyutu ve güzelliği yüzünden, burada zeytinlerin kraliçesi olarak adlandırılır, ama Cordoba zeytini olarak değil, her ne kadar Cordoba'ya ilerideki sırırdan daha yakın olsak da. Bunlar gereksiz küçük ayrıntılar gibi görünüyor, hoş ama boş laflar, tınlayan melodilerin kanatlarını düşleyen basit bir ilahiyi süsleyen hileler, zeytin ağacının altında oturan üç adamdan, Pedro Orce'den, Joaquim Sassa'dan ve José Anaiço'dan, onları burada bir araya getirmiş olması gereken şaşırtıcı olaylardan ya da bilinçli manipülasyonlardan bahsetmek çok daha önemliyken. Ama zeytin ağacına *cordovil* demek en azından bize İncil yazarlarının mesela İsa'nın incir ağacını lanetlediğini yazarken ne kadar baştan savma davranmış olduklarını göstermeye yarayabilir, bu bilgi bizim için yeterli olmalıydı ama değil, hayır efendim, ne de olsa aradan yirmi yüzyıl geçti ve biz hâlâ lanetlenen ağacın beyaz incir mi, siyah incir mi ürettiğini, baharda mı, sonbaharda mı meyve verdiğini, bu meyvelerin tam olarak hangi cins olduğunu bilmiyoruz, gerçi Hıristiyan biliminin bu ihmalkârlıktan dolayı zarar göreceği de yok ya, ama tarihsel gerçek kesinlikle zarar görüyor. Her neyse, zeytin ağacı *cordovil*dir ve altında üç adam oturuyor. Bu tepelerin ardında ve buradan görülmeyen bir yerde Pedro Orce'nin bir zamanlar yaşamış olduğu bir köy var ve tuhaf bir rastlantı eseri, onların ilki, eğer bu birinci rastlantıysa, hem o, hem de köy aynı ismi taşıyor, öykünün gerçeği andırışını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemeyecek bir veri bu, birinin

isminin Metcall ya da Merryweather olması onun bir kasap ya da meteorolog olmasını gerektirmiyor. Daha önce de söylemiş olduğumuz gibi bunlar rastlantı ve manipülasyonlardır, ama iyi niyetle yapılmışlardır.

Yerde oturuyorlar, ortalarından herhalde pilleri zayıf olan bir radyonun boğuk sesi geliyor ve spiker şu açıklamayı yapıyor, Son ölçümlere göre Yarımada'nın ayrılma hızı saatte yedi yüz elli metre, günde on sekiz kilometre civarında sabitleşti, bu pek büyük bir hız gibi görünmeyebilir, ama eğer dikkatle hesaplarsak bu Avrupa'dan dakikada on iki buçuk metre uzaklaştığımız anlamına gelir ve her ne kadar paniğe ve umutsuzluğa kapılmamamız gerekse de durum gerçekten endişe vericidir. Ve saniyede yalnızca iki küsur santimetreden bahsettiğimizi söyleseydiniz daha da endişe verici olurdu, dedi zihinsel hesaplamalarda hızlı olan, ama rakamları ondalıklara ve yüzdeliklere dek indirgeyemeyen José Anaiço, Joaquim Sassa ondan sessiz olmasını istedi, spikeri dinlemek istiyordu ve buna da değdi, Aldığımız son haberlere göre La Línea ve Cebelitarık arasında büyük bir çatlak belirdi, bu yüzden, şimdiye kadar çatlakların yol açtığı kaçınılmaz sonuçlar göz önüne alındığında, El Peñon'un izole edilmiş bir şekilde denizin ortasında kalakalmasından endişe ediliyor, eğer bu durum gerçekleşirse İngilizleri suçlamak anlamsız olur, suçlanması gereken bizleriz, evet, İspanya atalarının bu kutsal toprağını zamanında yeterince geliştirmemekten dolayı suçludur, artık çok geç, El Peñon bizi terk ediyor. Bu adam sözcükleri bir sanatçı gibi kullanıyor, dedi Pedro Orce, ama spiker ses tonunu değiştirmiş, duygularını bastırmıştı bile. İngiltere'de Başbakanlık Ofisi bir bildiri yayımladı ve Majesteleri hükümetinin Cebelitarık'taki haklarını tekrar tasdik etti, bildiriden alıntı yapıyoruz, *El Peñon*'un ya da Kaya'nın İspanya'dan ayrılmış olması inkâr edilemez bir gerçektir ve bu gerçek şimdi bu hakları doğrulamaktır, bu yüzden biraz sorunlu da olsa nihai bir egemenlik transferi yolundaki tüm karşılıklı görüşmeler tek taraflı olarak ve açık bir şekilde askıya

alındı, İngiliz İmparatorluğunun sona ereceğini gösteren hiçbir belirti yok hâlâ, diye alaycı alaycı söylendi José Anaiço. Majesteleri hükümetindeki muhalefet yanlıları Avam Kamarası'nda bir bildiri okuyarak adanın gelecekteki kuzey bölgesini, çevresindeki sarp kayaları şimdi genişleyen Atlantik'in ortasında gururla izole edilmiş olan, İngiltere'nin kalıcı gücünün simgesi olacak saldırılamaz bir kaleye dönüştürmek için acilen askeri güçler gönderilmesi gerektiğini savundular. Delirmiş bunlar, diye mırıldandı Pedro Orce, önünde yükselen Sierra de Sagra'yı incelerken. Herhangi bir hak iddiasının politik etkilerini hafifletmek isteyen hükümetse Cebelitarık'ın yeni jeostratejik konumları içinde Majesteleri'nin tacındaki mücevherlerden biri olarak kalmayı sürdüreceği yanıtını verdi, tıpkı Magna Carta gibi herkesi tatmin etmek gibi muhteşem bir özelliği olan bir formüldü bu, bu ironik yargı spiker tarafından dile getirilmişti, son olarak da şunları söyledi, Öngörülemeyen gelişmeler olmazsa bir saat sonra yeni haberlerle karşınızda olacağız. Bir sığırcık sürüsü çıplak bir dağın üstünden esen bir kasırga gibi uçup gitti, *vruuuuuuuuuu*, Bunlar senin mi, diye sordu Joaquim Sassa ve José Anaiço dönmeden yanıt verdi, Evet benim, bu konuda söz sahibi olan biri varsa oydu, çünkü Ribatejo'nun yeşil tarlalarındaki o ilk günden beri birbirlerinden yalnızca yemek yemek ve uyumak için ayrılmışlardı, bir insan solucanlarla ve yere saçılmış arpa taneleriyle beslenemez ve bir kuş da ağaç tepelerinde, çarşafsız uyur. Sürü havada geniş bir daire çizdi, kanat çırparak, kanatlarını titreştirerek, havayı ve güneş ışığını içen gagalarıyla, yükseklerde kümelenmiş birkaç beyaz bulut boşlukta kalyonlar gibi ilerliyor, insanlar, diğerleriyle birlikte bu farklı şeylere bakıyor ve her zamanki gibi onları gerçekten anlamıyorlar.

Böylesine farklı yerlerden gelmiş olan Pedro Orce, Joaquim Sassa ve José Anaiço oturup birlikte transistorlu bir radyoyu dinlemek için bir araya gelmemişlerdi elbette. Ne de olsa son üç dakikadır Pedro Orce'nin şu tepelerin ardındaki köyde oturduğunu

biliyoruz, Joaquim Sassa'nın Kuzey Portekiz sahillerinden geldiğini zaten başından beri biliyorduk ve José Anaiço da, şimdi kesinlikle biliyoruz ki sığırcıklarla karşılaştığında Ribatejo'nun tarlalarında geziniyordu ve manzaranın ayrıntılarına yeterince dikkat etmiş olsak bunu zaten tahmin etmemiz gerekirdi. Şimdi bilmediğimiz şeyse bu üç adamın nasıl birbirleriyle buluştuğu ve beyaz toprağa tutunan bu nadide ve gür cüce ağaçların arasında tek başına duran bir zeytin ağacının altına niçin gizlendikleri, güneş tüm ova tarafından yansıtılıyor, hava titreşiyor, bu Endülüs'ün sıcağı ve her ne kadar etrafımız dağlarla çevrili olsa da ansızın bu maddesel şeylerin farkına varıyoruz, gerçek dünyaya girdik, ya da o zorla bizim dünyamıza girdi.

İnsan durup düşününce şeylerin ve insanların başlangıcının olmadığını anlıyor, bir gün önce başlayan her şeyin başlangıcı daha önceye dayanmakta, mesela bu kâğıdın, bu örneği yakınımızda olduğu için veriyorum, tarihinin gerçek ve eksiksiz olabilmesi için dünyanın kökenlerine dek uzanması gerekmekte, burada bilerek çoğul kullandım, bu yapılabilse bile o ilk kökenlerin de yalnızca geçiş dönemleri, kayma rampaları olup olmadıklarını sorabiliriz, zavallı kafamız, ne büyük zorlanmalara maruz kalıyor, yine de takdire şayan bir kafa, her türden sebepten dolayı delirebilir, bu sebebin dışında.

O halde başlangıç yok, ama Joaquim Sassa'nın kendini bulduğu noktadan ayrıldığı bir an vardı, Kuzey Portekiz'deki bir kumsaldan, belki Afife'den, gizemli taşlarla dolu o kumsaldan, veya daha da iyisi A-Ver-o-Mar'dan, ki anlamı Denizmanzarası'dır, şairler ve romancılar bir kumsala verilebilecek en kusursuz ismi bulmaya çalışsalar daha iyi bir şey icat edemezlerdi. Pedro Orce adında bir İspanyol'un yer sarsıntıları yokken toprağın titrediğini hissedebildiğini işitmiş olan Joaquim Sassa oradan gelmişti, bu denize sahip olmadığı bir güçle bir taş fırlatmış olan birinin doğal merakıdır, hatta bu kez her zamankinden de güçlüydü çünkü Yarımada kendisini Avrupa'dan herhangi bir şok ya da acı

yaşamadan ayırmıştı, sessizce düşen bir saç teli gibi, bir başka deyişle Tanrı istediği için. Külüstür Citroën Deux Chevaux'suyla yola çıktı, ailesine veda etmedi, çünkü ne yazık ki ailesi yok, çalıştığı ofisin müdürüne de herhangi bir açıklamada bulunmadı. Bu tatil zamanıdır, canınızın istediği zaman gelip gidebilirsiniz, hatta sınırda pasaportunuzu bile görmek istemezler, yalnızca kimlik kartınızı gösterirsiniz ve Yarımada sizindir. Yanındaki koltukta bir transistorlu radyo taşıyor, dikkatini müzik dinleyerek dağıtıyor, çenebaz spikerleri dinleyerek, akustik bir beşik gibi tatlı ve yatıştırıcı, ansızın rahatsız edici, bu normal zamanlardaydı, şimdi hava hummalı sözcüklerle titreşiyor, Pireneler'den gelen haberler, hicret, Kızıl Deniz'in geçilişi, Napolyon'un geri çekilişi. Burada, iç bölgenin yollarında trafik çok az, Algarve'dekine kıyasla hiçbir şey, bütün o hummalı faaliyet ve hengâme, ya da Lizbon'dakine ve kuzeye ve güneye giden otobanlardakine, Portela Havaalanı şimdi kuşatılmış bir kaleye benziyor, bir karınca istilası, bir mıknatıs tarafından çekilen demir tozları. Joaquim Sassa La Beira'nın gölgeli dar sokaklarında huzurla geziniyor, İspanya topraklarındaki, Granada ilindeki, televizyona çıkıp konuşmuş olan daha önce bahsettiğimiz adamın yaşadığı Orce adlı bir köye doğru ilerliyor. Oraya bana olanlarla yerin ayaklarının altında sarsıldığını hissedebilen o adam arasında bir bağlantı olup olmadığını anlamak için gidiyorum, bir kez hayal kurmaya başlarsanız ikiyle ikiyi toplamaya başlarsınız, çoğunlukla yanılırsınız, bazen hedefi on ikiden vursunuz, denize fırlatılan bir taş, sarsılan toprak, yarılıp ikiye ayrılmış olan bir sıradağ. Joaquim Sassa da dağların arasında seyahat ediyor, her ne kadar o Titanlarla karşılaştırılamasalar da, ama ansızın kendisini huzursuz hissediyor. Ya aynı şey burada da olursa, ya A Estrela çatlamaya başlarsa, Mondego yerin dibine batıp geride kendilerini yansıtacak bir aynadan mahrum kalan sonbahar kavaklarını bırakırsa, düşünceleri şiirsel olmuştu, tehlike geçmişti.

O anda müzik durdu, spiker haberleri okumaya başladı,

yeni bir haber yoktu, tek ilginç haber, ne kadar göreceli olsa da, Londra'dan geliyordu, Başbakan İber Yarımadası'nı Avrupa'dan ayıran mesafe ne kadar olursa olsun İngiltere'nin Gibralta üzerindeki hâkimiyetinin tartışılamayacağını net bir dille ifade etmek için Avam Kamarası'na gitmişti, muhalefet lideri de tarihimizdeki bu büyük anda bakanlarımızın ve partinin en sadık işbirliğinde bulunacaklarını resmi olarak garanti etmişti, ama sonra ciddi konuşmasına ironik öğeler kattı ve bu tüm saygıdeğer milletvekillerinin gülmesine sebep oldu. Başbakan şimdi tartışmasız bir şekilde bir ada olan, gerçi kesinlikle bizimki kadar sağlam değildi ya, İber'den bir Yarımada olarak bahsetmekle ciddi bir hata yapmıştı. Parlamento üyeleri bu kapanış konuşmasıyla neşelendiler ve rakipleriyle birbirlerine kayıtsızca sırıttılar, şu kesin bir gerçek ki iş politikacıları birleştirmeye gelince ulusal çıkarlar gibisi yoktur. Joaquim Sassa da sırıttı, Ne komedi ama, sonra ansızın soluğunu tuttu, spiker kendi isminden bahsetmişti, ülkede bir yerlerde seyahat etmekte olan Senhor Joaquim Sassa'nın, tekrar ediyoruz, Senhor Joaquim Sassa'nın kendisinden Pireneler'deki jeolojik kırılmanın sebeplerine ilişkin araştırmalarda yetkililere yardımcı olması için acilen en yakındaki kamu yöneticisine gitmesi rica ediliyordu, çünkü uzmanlar bahsi geçen Joaquim Sassa'nın kendilerine ulusal çıkarlar doğrultusunda bilgiler verebileceğinden emin bulunmaktadırlar, çağrımızı yineliyoruz, Senhor Joaquim Sassa'nın, ama Senhor Joaquim Sassa dinlemiyordu, kendine gelmek, soğukkanlılığını yeniden kazanmak için arabayı durdurmak zorunda kalmıştı, elleri bu şekilde titrediği sürece araba kullanması bile olanaksızdı, kulakları sanki deniz kabukları dayanmışçasına uğulduyordu, Ulu Tanrım, taşı nasıl öğrendiler, kumsalda kimsecikler yoktu, en azından görebildiğim kadarıyla, kimseye de bir şey söylemedim, çünkü bana yalancı derlerdi, ama birileri bir yerlerden beni izlemiş olmalı, her ne kadar denize taş atan biriyle genellikle kimse ilgilenmese de, yine de beni hemen görmüşler, kötü şans, ve sonra ne olur biliyorsun,

biri bir başkasına söyler ve gördüğünü sandığı ama görmüş olamayacağı şeyler de ekler, bu öykü yetkililerin kulaklarına ulaştığında taş benim boyutlarıma ulaşmış olmalı, en azından, peki ben ne yapacağım şimdi. Çağrıya yanıt verıneyecekti, herhangi bir kamusal ya da askeri yöneticiye gitmeyecekti, ne absürd bir diyalog olurdu düşünsenize, kapalı kapılar ardında, kayıt cihazı çalışırken, Senhor Joaquim Sassa, denize bir taş fırlattınız mı, Fırlattım, Sizce ağırlığı ne kadardı, Bilmiyorum, belki iki ya da üç kilo, Ya da daha fazla, Evet, daha fazla olabilir, işte birkaç taş, onları tutmayı deneyin ve bana hangisinin ağırlığının fırlatmış olduğunuz taşınkine en yakın olduğunu söyleyin, işte bu, ölçelim bakalım, işte böyle, şimdi, lütfen ağırlığı kendi gözlerinizle kontrol edin, Bu kadar ağır olabileceğini hiç düşünmemiştim, beş kilo altı yüz gram, Şimdi söyleyin bana, daha önce böyle bir deneyim yaşadınız mı, Asla, Emin misiniz, Kesinlikle, Herhangi bir zihinsel ya da sinirsel rahatsızlığınız, sara, uyurgezerlik gibi sorunlarınız, herhangi bir şekilde transa geçme gibi bir durumunuz yok değil mi, Hayır efendim, daha sonra bir elektroansefalogramınızı alacağız, şimdilik şuradaki makinede gücünüzü sınayın, Nedir bu, Bir dinamometre, olabildiğince bastırın, Daha fazla yapamayacağım, Hepsi bu mu, Kollarım hiçbir zaman çok güçlü değildi, Senhor Joaquim Sassa, o taşı fırlatmış olmanız olanaksız, Sizinle aynı fikirde olma eğilimindeyim, ama fırlattım, Bunu yaptığınızı biliyoruz, görgü tanıkları var, son derece güvenilir insanlar, bu yüzden bize bunu nasıl başardığınızı anlatmalısınız, Söylediğim gibi, taşı gördüğümde kumsalda yürüyordum, sonra onu yerden alıp fırlattım, Bu olanaksız, Şahitler bunu doğruluyor, Evet, ama şahitler bunu yapacak gücü nereden bulduğunuzu söyleyemez, bunu bize yalnızca siz söyleyebilirsiniz, Size bilmediğimi söyledim, Durum, Senhor Sassa, çok ciddi, hatta son derece ciddi olduğunu söyleyebilirim, Pireneler'deki kırılmalar doğal sebeplerle açıklanamıyor, yoksa gezegensel bir felaketin içinde bulurduk kendimizi, bu kanıtı temel alarak son günlerde yaşanan sıra dışı

olayları incelemeye başladık ve sizinki de bunlardan biri, Denize bir taş fırlatmak bir kıtanın çatlamasına yol açmış olamaz herhalde, Boş felsefi konuşmalarla zaman harcamaya niyetim yok, ama yirmi milyon yıl önce bir ağaçtan inmiş olan bir maymunla bir atom bombasının yapılması arasında bir ilişki, görüyor musunuz, İlişki o yirmi milyon yıldır kesinlikle, İyi bir yanıt, ama diyelim ki bir sebep, ki bizim durumumuzda bir taşın denize fırlatılmasıdır ve bir sonuçla, Yarımada'nın Avrupa'dan ayrılması gibi bir sonuçla, arasındaki zamanı saatlere indirgemek mümkün olabilir, bir başka deyişle, diyelim ki normal koşullarda denize fırlatılmış olan o taş günümüzden ancak yirmi milyon yıl sonra bir sonuç doğuracaktı, ama başka koşullar altında, tam da şimdi incelemekte olduğumuz fenomenin koşulları altında, sonuç birkaç saat ya da gün sonra görülmektedir, Bu tamamen bir varsayım, sebep bambaşka bir şey de olabilir, Veya ikisinin tesadüfi bir birleşimi, O zaman diğer sıra dışı olayların incelenmesi gerekirdi, Biz de bunu yapıyoruz zaten, İspanyollar da öyle, onlar da yerin sarsıldığını hissedebilen adamı inceliyorlar, bu yöntemi benimsediğinize göre, sıra dışı olayları inceledikten sonra sıradan olayları incelemek zorunda kalacaksınız, Hangi olayları, Sıradan olayları, Sıradan demekle neyi kastediyorsunuz, Sıradan sıra dışının tersidir, onun zıddıdır, Gerekirse sıra dışı olaylardan sıradan olaylara da geçeriz, ama sebebi bulmalıyız, İncelemeniz gereken oldukça çok şey var, Bir yerden başlıyoruz, bana o gücü nereden bulduğunuzu söyleyin. Joaquim Sassa yanıt vermedi, hayal gücünü susturdu, diyalog aynı çizgide dönüp durma tehdidinde bulunduğu için bu daha da gerekliydi, şimdi tekrarlaması gerekecekti, Bilmiyorum, diye ve gerisi de önceki gibi olacaktı, birtakım küçük varyasyonlarla, her şeyden öte resmi olacaktı, yine de işte tam bu noktada dikkatli olması gerekecekti, çünkü bildiğimiz gibi formun aracılığıyla öze, paketin aracılığıyla içindekine, sesin aracılığıyla sözün anlamına varılır.

Deux Chevaux'yu harekete geçirdi, yürütmeye başladı, bir

araba için böyle bir şey söylenebilirse, düşünmek için zaman istiyordu, bu meseleyi ciddi olarak düşünmeye ihtiyacı vardı. Sırıra doğru ilerleyen sıradan bir yolcu değildi artık, özel niteliklerden ya da önemden yoksun basit biri değildi, artık değildi, şu anda büyük olasılıkla üstünde fotoğrafı ve iri, kırmızı harflerle yazılmış bir Aranıyor yazısı bulunan afişler basıyorlardı, bir insan avı. Dikiz aynasına baktı ve bir polis devriye arabası gördü, öyle hızlı ilerliyordu ki sanki arka pencereden girmek üzereydi, Bana yetiştiler, dedi, hızlandı ama sonra hemen yavaşladı, arabayı durdurmadan, bütün bunlar oldukça gereksizdi, devriye arabası yanından şimşek gibi geçip gitti, acil bir durum olmalıydı, ona bakmamışlardı bile, aşırı hız yapan o polisler bu arabayı kimin kullandığını bir bilselerdi, aslında yolda bir sürü Deux Chevaux var, bu matematiksel bir çelişki gibi görünebilir, ama değil. Joaquim Sassa dikiz aynasına bir bakış daha fırlattı, bu kez kendisine bakmak için, gözlerindeki rahatlamayı görmek için, ayna başka pek bir şeyi yansıtmıyordu, yüzünün ufak bir kısmını, ki bu yüzün kime ait olduğunu anlamayı güçleştirir, Joaquim Sassa'ya ait elbette, bildiğimiz gibi, ama Joaquim Sassa kim, hâlâ genç olan bir adam, otuzlarında, kırkına otuzundan daha yakın, o gün kaçınılmaz bir şekilde yaklaşıyor, kaşları siyah, gözleri Portekizlilerin çoğununki gibi kahverengi, burnu sivri, yüz hatları gerçekten oldukça sıradan, bize doğru döndüğünde hakkında daha çok şey öğreneceğiz. Şu an için, diye düşündü kendi kendine, Bu yalnızca radyodan yapılan bir anons, işler asıl sırada kötüleşecek, sanki durumum yeterince kötü değilmiş gibi soyadım olan Sassa da ne yazık ki taş anlamına geliyor, oysa benim şu anda herhangi bir Sousa olmam gerekiyor, tıpkı Coll de Petruslu şu diğeri gibi, bir gün böyle bir sözcüğün var olup olmadığını anlamak için sözlüğe baktı, Sassa'nın, Sousa'nın değil ve onun Nubia'daki dev bir ağacın adı olduğunu keşfetti, hoş bir isim, bir kadının ismi, Nubia, Sudan yakınlarında, Batı Afrika'da, atlasta sayfa doksan üçte, Peki bu gece nerede yatacağım, bir otelde değil elbette, otellerde

radyo hep açıktır, bu saatte herhalde Portekiz'deki her otel tek gecelik bir oda arayan kişilerin yolunu gözlüyordur, zulmedilenlerin sığınağı, sahneyi kafanda canlandırabilirsin, Şimdi bir bakalım, evet bayım, elimizde mükemmel bir boş oda var, ikinci katta, iki yüz bir numara, Pimenta, Senhor Sassa'ya odasını gösteriver ve Sassa hâlâ giysilerini çıkarmamış bir halde yatağında uzanır uzanmaz oldukça heyecanlı ve sinirli olan otel müdürü telefona sarılır, Adam burada, çabuk gelin.

Deux Chevaux'yu yolun kenarına park etti, bacaklarını canlandırmak ve zihnini açmak için arabadan çıktı, oysa zihni ona iyi tavsiyeler vermek yerine şüphe uyandırıcı bir öneride bulundu, Gece yaşamının hareketli olduğu daha büyük bir şehirde kal, bir genelev ara, geceyi fahişelerden biriyle geçir, para ödediğin sürece kimliğine bakmak istemeyeceklerinden emin olabilirsin, ve kaygıların yüzünden içinden tenine haz vermek gelmezse, en azından iyi bir uyku çekebilirsin ve bir otele vereceğinden de daha az para ödemiş olursun, Çok saçma, dedi Joaquim Sassa, bu öneriye yanıt olarak, çözüm arabada yatmak, ıssız bir yolda. Ama ya avareler, serseriler ya da çingeneler çıkagelirse, sana saldırabilir ve seni soyabilir, hatta öldürebilirler, Buralar oldukça sakindir, Ama ya kundakçının ya da delinin teki çam ormanlarını yakmaya karar verirse, bugünlerde ortalıkta bu tiplerden çok var, kendini alevler arasında bulursun, yanarak ölürsün, ölümlerin en kötüsü de buymuş, duyduğum kadarıyla, Engizisyon zamanındaki şehitleri düşün. Çok saçma, diye yineledi Joaquim Sassa, kararımı verdim, arabada yatacağım, ve düşünce bastırıldı, insanın iradesi güçlüyse kolay bir şeydir bu. Vakit hâlâ erkendi, bu dolambaçlı yollarda kırk-elli kilometre daha ilerleyebilirdi, Tomar ya da Santarém yakınlarında konaklayacaktı, işlenmiş tarlalara uzanan, üstünde eskiden öküz arabaları, şimdiyse traktörler tarafından açılan derin çizgiler bulunan o toprak yollardan birinde, geceleri kimse geçmez, Deux Chevaux bu civarda herhangi bir yere gizlenebilir, açık havada bile yatabilirim, gece öyle sıcak ki,

zihni bu fikre tepki göstermedi, onaylamadığı açıktı.

Ne Tomar'da durdu ne de Santarém'e ulaştı, Tagus'un kıyısındaki bir kasabada ismini vermeden yemek yedi, kasaba sakinleri doğaları gereği meraklıdır, ama gördükleri ilk yolcuya durup dururken, Söyle bakalım, senin adın ne, diyecek kadar değil, ama burada oyalansa, çok kısa bir zaman sonra geçmişi ve geleceğe ilişkin planları üzerine sorular sormaya başlayacaklardı mutlaka. Televizyon açıktı, Joaquim Sassa akşam yemeğini yerken sualtı yaşamına ilişkin bir filmin sonunu izledi, filmde bir alay küçük balık sürüsü, dalgalanan kedibalıkları ve kıvrılan yılanbalıkları ve eski bir çapa vardı, sonra reklamlar başladı, bazılarının çarpıcı, hızlı kurguları vardı, diğerleriyse deneyimler sonucu yapılan şehvetli bir hareket gibi kasten yavaş çekilmişlerdi, bağıran çocukların sesleri vardı, yetişkinlerin güvensiz ve kadınların biraz boğuk sesleri, tüm erkekler baritondu ve sesleri erkeksiydi, evin arkasında sulu yemeklerle ve artıklarla şişmanlatılmış bir domuz hırıldıyordu. En sonunda haberler başladı ve Joaquim Sassa titredi. Fotoğrafını gösterirlerse hiç şansı yoktu. Çağrı okundu, ama fotoğraf gösterilmedi, ne de olsa bir suçlunun peşinde değillerdi, yalnızca, nazik bir ısrarla, bulunduğu yeri bildirmesini ve ulusunun her şeyden önemli olan çıkarlarına hizmet etmesini rica ediyorlardı, vatandaş sıfatını hak eden hiç kimse ifade vermek için yetkililerin karşısına çıkmak gibi basit bir vazifeyi yerine getirmekten kaçınamazdı. Yemek yiyen üç kişi daha vardı, yaşlı bir çift, ve başka bir masada, o her zaman rastlanan, tek başına oturan ve hakkında hep, Gezgin bir satıcı olmalı, denilen adamlardan biri.

Pireneler'den gelen ilk haberi duyduklarında konuşmalar kesildi, domuz hırıldanmayı sürdürdü ama kimse ona kulak asmadı ve bütün bunlar bir an içinde olup bitti, han sahibi sesi açmak için bir sandalyenin üstüne çıktı, masalara servis yapan kız gözlerini faltaşı gibi açıp kalakaldı, müşteriler çatal bıçaklarını özenle tabaklarının kenarlarına bıraktı, bunlara şaşmamak gerekiyor,

televizyonda bir helikopterden kamerayla çekilen bir başka helikopter gösteriliyordu, ikisi de o korkulan kanala giriyorlardı ve yükselen duvarlar gösteriliyordu, öyle yüksektiler ki tepedeki gökyüzünün çok az bir kısmı görülebiliyordu, incecik bir mavi çizgi, Ulu Tanrım, insanın başını döndürüyor, dedi kız ve han sahibi tarafından paylandı, Sessiz ol, şimdi son derece güçlü projektörler kara çukuru gösteriyorlardı, Yunanlılara da cehennemin girişi böyle görünmüş olmalı, ama Cerberus'un havlayacağı yerde bir domuz hırıldıyor, mitolojiler eskisi gibi değil. Bu dramatik görüntüler, dedi spiker, yaşamların riske atıldığı son derece güç koşullar altında çekildi, ses kısıklaştı, boğuklaştı, iki helikopter kendilerini dört helikoptere dönüştürdü, hayaletlerin hayaletleri, Kahrolası anten, diye mırıldandı müessese sahibi.

Ses ve görüntü düzgün ve anlaşılır bir hal aldığında helikopterler kaybolmuştu ve spiker şimdi geniş kitlelere yapılan o eski çağrıyı yineliyordu, Tuhaf olaylar veya açıklanamayan fenomenler hakkında bilgisi olan ve bunların şüphe uyandırıcı olduklarına inanan herkesin hemen en yakın yetkiliye başvurması istenmektedir. Doğrudan kendisine yöneltilmiş bu sözlerin tahrikine kapılan genç kız yöre halkının beş ayaklı doğmuş bir yavru keçiden bahsetmiş olduğunu anımsadı, ayakların dördü siyah, biri beyazdı, ama han sahibi ona sert bir karşılık verdi, Bu aylar önceydi salak, beş ayaklı yavru keçiler ve iki başlı civcivler sıradan şeyler, asıl tuhaf olan şu öğretmenin sığırcıkları, Ne sığırcığı, ne öğretmeni, diye sordu Joaquim Sassa, Kasabanın öğretmeni, adı José Anaiço, son günlerde peşine bir sığırcık sürüsü takıldı, nereye gitse peşinden geliyorlar, sayıları iki yüzü buluyor, Daha fazla bile olabilir, diye onu düzeltti gezgin satıcı, onları daha bu sabah, buraya gelirken gördüm, okulun tepesinde dönüp duruyorlardı ve kanatlarını çırparken, acı acı öterken çıkardıkları gürültü inanılmazdı. Bu noktada yaşlı adam lafa karıştı, Sanırım Belediye Başkanı'na sığırcıklardan bahsetmeliyiz, Zaten biliyor, dedi han sahibi, Biliyor, ama olaylar arasında bağlantı

kurmuyor, kıçını dirseğinden ayıramaz, kaba konuştuysam bağışlayın, Peki ne yapmalıyız o halde, Yarın sabah gidip onunla konuşalım, hem televizyonda isminin okunması yöre için iyi olur, ticaretimiz ve endüstrimiz gelişir, Ama bunu bir sır olarak saklayalım, aramızda kalsın, kimseye söylemeyelim, Peki bu öğretmen nerede oturuyor, diye sordu Joaquim Sassa, sanki sorusunun yanıtıyla pek ilgilenmiyormuşçasına, böylece kafası başka yerde olan han sahibi genç kızın, Okulun yanındaki öğretmen evinde kalıyor, geceleri penceresinde hep ışık vardır, deyivermesini engelleyemedi, kızın sesi kederli gibiydi. Tepesi atan han sahibi zavallı kızı azarladı, Kapa çeneni, embesil, en iyisi git de bak, domuzun karnı aç mı, daha ahmakça bir emir düşünülemezdi, çünkü domuzlar bu saatte yemek yemez, genellikle uyur, belki de han sahibinin öfkeyle çıkışmasının sebebi endişeli olmasıydı, çünkü burada, civardaki ahırlarda ve çayırlarda da kısraklar kişniyor ve kafalarını sallıyorlar, sinirliler, huzursuzlar ve sabırsızlıkları yüzünden toprağı kazıyor, samanları dişliyorlar. Kalfaya göre bunların sebebi ay olmalıydı.

Joaquim Sassa akşam yemeğinin parasını ödedi, içeridekilere veda etti, kıza kendisine verdiği bilginin karşılığı olarak yüklüce bir bahşiş bıraktı, han sahibi onu cebine atabilirdi, açgözlülükten çok küskünlük yüzünden, insanların eli açıklığı ne kadar iyi olduklarıyla doğru orantılıdır, tutulmalardan ve karşıtlıklardan da aynı şekilde etkilenir, genellikle sabit değildir, tıpkı azarlanmış ve bir anda dışarı gönderilmiş olan, aç olmayan, alnını, gözlerinin arasını kaşıyan bir domuzu boşu boşuna doyurmaya çabalayan bu kızın durumunda olduğu gibi. Hoş bir akşam, Deux Chevaux çınar ağaçlarının altında dinleniyor, tekerleklerini çeşmeden avare avare akan suyla serinletiyor ve Joaquim Sassa buna izin veriyor, okulu ve aydınlık pencereyi aramak için yürüyerek yola koyuluyor, insanlar sırlarını saklamak istediklerini söyleseler bile bunu yapamazlar, ani bir çığlık onları ele verir, ansızın yumuşayan bir sesli harf onları açığa vurur, insan sesi ve insan doğası

üzerine deneyimli herhangi bir gözlemci handaki kızın âşık olduğunu hemen anlardı. Bu kasaba büyük bir köyden başka bir şey değil, yarım saatten kısa bir süre içinde bütün evlerin önünden yürüyerek geçebilirsiniz, ama Joaquim Sassa'nın çok yürümesi gerekmeyecek, yanından geçen küçük bir oğlan çocuğuna okulun nerede olduğunu soruyor, bu konuda daha bilgili bir rehber de bulamazdı doğrusu, Şuradaki sokağa sapın, meydana çıkınca bir kilise göreceksiniz, oradan sola sapın, sonra sağa sapıp dümdüz gidin, yolunuzu şaşırmanız imkânsız, okulu hemen göreceksiniz, Peki öğretmen orada mı yaşıyor, Evet efendim, orada yaşıyor, penceresinde bir ışık göreceksiniz, ama bu sözlerde bir sevgi belirtisi yoktu, çocuk muhtemelen kötü bir öğrenci ve okul onun arafa ilişkin ilk deneyimi, ama sesi ansızın neşeyle doluyor, çocuklar asla kin tutmaz, bu onları temize çıkaran bir özelliktir, Ve sığırcıklar hep orada, ve sığırcıklar hep ötüyor, acı acı, eğer çocuk okula bir süre daha devam ederse cümlelerini aynı sözcükleri birbirine böylesine yakın yerlerde kullanmadan kurmayı öğrenecek.

Göğün yarısı hâlâ aydınlık, diğer yarısıysa henüz tamamen kararmadı, gökyüzü sanki şafak sökmek üzereymişçesine mavi. Ama evlerin içlerinde ışıklar yakıldı bile, bezgin insanların hafif sesleri işitilebiliyor, bir beşikten usulca gelen hıçkırıklar, insanların farkındalıkları gerçekten öyle az ki, onları bir salın üstünde denize salıveriyorsunuz ve sanki sonsuza dek karadaymışçasına hayatlarını yaşamayı sürdürüyorlar, sazlardan yapılma küçük bir sepetin içinde Nil'in aşağı kısmına inen, kelebeklerle oynayan, çok kutsal olduğu için timsahların bile kendisine zarar vermediği Musa gibi çocuksu sesler çıkarıyorlar. Okul dar bir sokağın sonunda, duvarlarla çevrili bir halde duruyor, Joaquim Sassa, uyarılmamış olsa, onun tıpkı diğerleri gibi bir bina olduğunu sanabilirdi, hepsi geceleri kasvetli görünür, gündüzleriyse bazıları hâlâ kasvetlidir, bu arada karanlık çökmeye başladı, ama sokak lambalarının yanmasına hâlâ biraz zaman var.

Handaki kızla ve duygularını kendisine saklayan küçük

çocukla çelişmeyen bir ışık var okul penceresinde ve Joaquim Sassa gidip pencere camına vurdu, ne de olsa sığırcıklar çok da fazla gürültü yapmıyor, gece çökerken o her zamanki hırgürleri ve dostça dalaşlarıyla yavaş yavaş dallara tünemeye başlıyorlar, ancak tünedikleri incir ağacının iri yaprakları arasında sakinleşmeleri uzun sürmeyecek, görünmezler, mürekkebimsi karanlığın ortasında kapkaralar, ama daha sonra ay yükselecek, o zaman bazıları beyaz parmakların dokunuşlarıyla uyanacak ve sonra tekrar uykuya dalacaklar, ne kadar uzağa yolculuk etmek zorunda olduklarını bilmiyorlar. Evin içinden bir ses geldi, Kim o, ve Joaquim Sassa yanıtladı, Lütfen açın, bütün resmi tanışmaların yerine geçen büyülü sözcükler, dil bunlarla ve başka şaşırtıcı muammalarla doludur. Pencere açıldı, bu evde kimin yaşadığını görmek kolay değil, böyle ışığın karşısındayken, ama Joaquim Sassa'nın yüzünün kusursuz bir netlikle görülebilmesi bunu telafi ediyor, yüz hatlarının bir kısmını daha önce tasvir etmiştik, geri kalanları da onlara uyuyor, koyu kahverengi saçlar, pürüzsüz, çökük yanaklar, oldukça sıradan bir burun, yalnızca konuştuğunda dolgunlaşan dudaklar, Sizi bu saatte rahatsız ettiğim için bağışlayın, Geç bir saat değil, dedi öğretmen, ama sesini yükseltmek zorunda kalmıştı, çünkü rahatsız edilmiş olan sığırcıklar hep bir ağızdan protesto ve alarm çığlıkları atmaya başlamıştı, Aslında sizinle onlar hakkında konuşmak istiyordum, Onlar mı, kimler, Sığırcıklar, Ha, Ve denize fırlattığım, gücümün yetebileceğinden çok daha ağır bir taş hakkında, İsminiz nedir, Joaquim Sassa, Radyoda ve televizyonda bahsedip durdukları siz misiniz, Evet, o benim, İçeri buyrun.

Taşlar ve sığırcıklar hakkında konuştular, şimdi de verilmiş kararlar hakkında konuşuyorlar. Evin arkasındaki avludalar, José Anaiço kapının önündeki basamakta oturuyor, Joaquim Sassa ise, misafir olduğundan bir sandalyede, José Anaiço'nun sırtı ışığın geldiği mutfağa dönük olduğundan hâlâ nasıl göründüğünü bilmiyoruz, bu adam kendisini gizliyormuş gibi görünüyor, ama durum bu değil, ne çok kez kendimizi olduğumuz gibi gösterdik, oysa hiç uğraşmasak da olurdu, fark edecek kimse yoktu. José Anaiço bardaklarına biraz daha beyaz şarap doldurdu, şarabı oda sıcaklığında içiyorlar, uzmanlara göre de böyle içilmeli, o manasız çağdaş modaya uyup soğuk içmek yerine, zaten burada bunu yapmak da olanaksız çünkü öğretmenin evinde buzdolabı yok. Bana bu kadarı yeter, dedi Joaquim Sassa, akşam yemeğinde içtiğim kırmızı şaraptan sonra limitimi aştım zaten. Yolculuğa içelim, diye karşılık verdi José Anaiço ve gülümsedi, bembeyaz dişlerini sergileyerek, dikkat çekici bir ayrıntı bu. Pedro Orce'yi aramak mantıklı, çünkü hâlâ izindeyim ve hiçbir yükümlülüğüm yok. Ben de izindeyim, üstelik çok daha uzun bir süre için, Ekimin başına, okul açılana dek, Ben tek başınayım, Ben de öyle, Niyetim buraya gelip sizi bana eşlik etmeniz için ikna etmek değildi, sizi tarumıyordum bile, Beni yanınızda götürmenizi isteyen benim, eğer arabanızda yer varsa, ama kabul ettiniz bile ve artık sözünüzden dönemezsiniz. Gittiğinizi fark ettiklerinde çıkacak kargaşayı düşünün, büyük olasılıkla hemen polisi arayacaklar, sizin çoktan ölmüş olduğunuzu düşünecekler, toprağın altında olduğunuzu, bir ağaç dalında sallandığınızı ya da nehrin dibinde

yattığınızı, tabii ki benden şüphelenecekler, nereden geldiği bilinmeyen, inanılmaz bir güce sahip, sorular sorup sonra ortadan kaybolan yabancıdan, her şey kayıtlarda yazılı, Belediye binasının kapısına beklenmedik bir sebepten dolayı Lizbon'a gitmek zorunda kaldığımı açıklayan bir not bırakacağım, umarım kimsenin aklına istasyona gidip beni bilet alırken gören olup olmadığını sormak gelmez.

Dakikalar boyu sessiz kaldılar, sonra José Anaiço ayağa kalktı, şarabının geri kalanını içerken incir ağacına doğru birkaç adım attı, sığırcıklar çığlıklar atmayı sürdürdü ve huzursuzca kıpırdanmaya başladılar, adamların konuşmaları bazılarını uyandırmıştı, diğerleriyse belki de yüksek sesle düş görüyorlardı, türlerine ait o korkunç düşü, yapayalnız, yönlerini kaybetmiş ve sürüden ayrılmış bir şekilde uçtuklarını hissettikleri, kanatlarının çırpışlarına sanki sudan yapılmışçasına karşı koyan, hareketlerini güçleştiren bir atmosferin içinde, aynı şeyi düş görürken iradeleri koşmalarını söyleyen ama bunu yapamayan insanlar da hisseder. Şafaktan bir saat önce yola çıkacağız, dedi José Anaiço, şimdi biraz uyumalıyız, Joaquim Sassa sandalyesinden kalktı. Arabada uyuyup şafaktan önce sizi almaya gelirim, Niye burada yatmıyorsunuz, yalnızca bir yatağım var ama geniştir, ikimize de rahat rahat yeter. Berrak bir geceydi, gökyüzü birbirine görünmez bir şekilde asılıymış izlenimini verecek kadar yakın duran yıldızlarla doluydu, cam tozları, kar beyazı bir peçe, büyük takımyıldızlar dramatik bir şekilde parlıyordu, Sabah Yıldızı, Büyük ve Küçükayılar, Süreyya, ince kristallerden oluşma hoş bir ışık yağmuru başları yukarı dönük olan iki adamın yüzlerine düşüyor, saçlarına takılıyordu, bu fenomen ilk kez olmuyordu, ama ansızın gecenin tüm mırıltısı sustu, ağaçların üstünde ayın ilk ışığı belirdi, şimdi yıldızlar sönmeliydi. Sonra Joaquim Sassa konuştu, Bana ödünç bir battaniye verebilirseniz böyle bir gecede incir ağacının altında bile uyuyabilirim, Size eşlik edeceğim. Yatakları için yeterince saman toplayıp yere yaydılar, sığırlar için yapıldığı gibi,

battaniyelerini serdiler, yarısının üstüne yatıp diğer yarısıyla üzerlerini örttüler. Dalların arasından gölgeli şekillerini izleyen sığırcıklar, Bu da kim acaba, diye sordular, Ağacın altındaki, dalların arasındaki herkes uyanık ve böyle bir ay varken uyumak çok zor olacak. Ay hızla yükseliyor, incir ağacının kısa ve gürbüz tepesini siyah beyaz bir labirente dönüştürüyor ve José Anaiço, Bu gölgeler eskiden oldukları gibi değil, diyor, Yarımada çok az hareket etti, birkaç metre, bu kadar fazla etkisi olamaz, diyor kastedileni anlamış olmaktan dolayı hoşnutluk duyan Joaquim Sassa, Hareket etti ya, bu tüm gölgelerin değişmesine yetti, orada ayın bu saatte ilk kez dokunduğu dallar var. Birkaç dakika geçti, sığırcıklar sakinleşmeye başladı ve José Anaiço sonunda uykunun yarıda kestiği, her sözcüğün bir sonrakini beklediği ya da aradığı bir sesle mırıldandı, Çok eskiden, Kusursuz Kral olarak bilinen ve kanımca ayrıı zamanda da mükemmel bir espri kabiliyetine sahip olan Kralımız Dom Joào soylulardan birine hayali bir adayı hediyeetmişti, böyle bir şeyin olabileceği başka bir ülke biliyor musunuz, Peki ya soylu, soylu ne yaptı, Onu aramaya çıktı, şimdi bilmek istediğim şey insanın hayali bir adayı nasıl bulabileceği, Bu size anlatamayacağım bir şey, ama diğer adayı, eskiden bir Yarımada olan İber'i ilginç buluyorum, hayali adamlar bulmak için denize açıldı sanki. Çok iyi ifade ettiniz, daha şiirsel olamazdı. Sizi temin ederim ki yaşamım boyunca tek bir dize bile yazmış değilim, Bunu dert etmeyin, herkes şair olsaydı kimse şiir yazmazdı. Bu da hoş bir sözdü, Sarırım içkiyi biraz fazla kaçırdık, Katılıyorum. Sessizlik, dinginlik, sonsuz ahenk, Joaquim Sassa sanki düş görüyormuşçasına mırıldandı, Sığırcıklar yarın ne yapacak, burada mı kalacaklar yoksa bize eşlik mi edecekler, Yola çıktığımızda anlarız, hep ayrı şey, dedi José Anaiço, ay incir ağacının dalları arasında kayboldu, tüm geceyi çıkış yolunu bulmakla geçirecek.

Joaquim Sassa meydandaki çınar ağaçlarının altına, çeşmenin yanına park etmiş olduğu Deux Chevaux'suna gitmek üzere

saman yatağından kalktığında ortalık hâlâ karanlıktı. Erken kalkan biri tarafından birlikte görülmemek için, ki çiftçilerin çoğu erken kalkar, köyün hemen dışında, son evlerin biraz uzağında buluşmaya karar vermişlerdi. José Anaiço anayoldan sapıp dar yollarda ilerleyecek, kestirmelerden gidecek, kimseye görünmemeye çalışacaktı, ancak Joaquim Sassa ihtiyatlı davranarak anayolu kullanacaktı, o ne borçlar, ne de korku yüzünden yollara düşmüş olan yolculardan biri, taze sabah havasının tadını çıkarmak ve günü olabildiğince değerlendirmek için erkenden yola çıkar, erkenden kalkıp yollara düşen turistler de böyledir, yürekleri dertli ve huzursuzdur, yaşamın kaçınılmaz kısalığını kabullenemezler, geç yatıp erken kalkmak insanı sağlıklı yapmaz, ama yaşamı uzatır. Deux Chevaux'nun sessiz bir motoru var, marşı ipek gibi yumuşak, yalnızca uyuyamamış olan köylüler bir şeyler duydu, en sonunda uykuya dalmış ve düş görmekte olduklarını sandılar, şafağın dinginliğinde yalnızca bir tulumbanın uzaklardan gelen tekdüze sesi işitiliyordu. Joaquim Sassa köyden çıktı, önce ilk, ardından ikinci dönemeci geçti, sonra da Deux Chevaux'yu durdurup bekledi.

Zeytinliğin gümüşi derinliklerindeki ağaç gövdeleri görünmeye başladı, havada şimdiden hafif bir nem, belli belirsiz bir esinti vardı, sanki sabah bulutlu sularla dolu bir kuyudan çıkıyordu, şimdi bir kuş şakımaya başlamıştı, yoksa kulakları mı onu aldatıyordu, çünkü böyle erken bir saatte tarlakuşları bile ötmez. Zaman geçti ve Joaquim Sassa kendi kendine mırıldanmaya başladı, Belki de bu meseleyi oturup bir daha düşündü ve gelmemeye karar verdi, ama bana böyle bir şey yapacak biri gibi de görünmedi pek, veya belki de planladığından çok daha dolambaçlı yollara saptı, evet, durumun açıklaması bu olmalı, hem ağır bir valiz taşıyor, bu göz ardı ettiğim bir şey, onu ben arabaya taşıyabilirdim. Sonra zeytin ağaçlarının arasından deli gibi, durmaksızın kanat çırpıp keskin çığlıklar atan sığırcıklarla çevrili olan José Anaiço çıktı, iki yüzden bahseden her kimdiyse sayı saymayı bilmiyor,

bu daha çok iri, siyah arılardan oluşan bir kümeyi anımsatıyor bana, ama Joaquim Sassa'nın Hitchcock'un o klasikleşmiş filmindeki kuşları düşündüğü açıktı, ancak onlar kötü niyetli katillerdi. José Anaiço kanatlı yaratıklardan oluşan çelengiyle arabaya yaklaştı, gülümseyerek geliyor ve bu Joaquim Sassa'dan daha genç görünmesine yol açıyor, ne de olsa herkesin bildiği gibi ciddi bir ifade insanı daha yaşlı gösterir, dişleri bembeyaz, bunu dün gece keşfetmiştik zaten ve her ne kadar yüz hatlarının ayrı ayrı ele alındıklarında çarpıcı bir özellikleri yoksa da, o çökük yanaklarda belirgin bir uyum var, ayrıca kimse yakışıklı olmak zorunda değildir. Valizini arabaya koydu, Joaquim Sassa'nın yanına oturdu ve kapıyı kapamadan önce dışarı, sığırcıklara baktı, Gidelim, ne yapacaklarını merak ediyordum, şimdi siz de görebilirsiniz, Elimizde bir tüfek olsa iki atımlık kurşun saçmasıyla hepsini temizleyebilirdik, Avcı mısınız, Hayır, yalnızca başkalarının söylediklerini tekrarlıyorum, Tüfeğimiz yok, Belki başka bir çözüm bulabiliriz, Deux Chevaux'yu çalıştıracağım ve sığırcıklar geride kalacak, kanatları kısadır ve pek dayanıklı da sayılmazlar, Dene. Deux Chevaux vites değiştirdi, uzun ve düz bir yolda hızlandı ve arazinin düzlüğünden yararlanarak, kısa sürede sığırcıkları geride bıraktı. Sabah ışığına kontrast içindeki donuk ve parlak pembeler karışmaya başladı, gökten düşmüş olan renkler, hava mavileşti, yineliyoruz, hava, gökyüzü değil, dün akşam da belirttiğimiz gibi bu saatler neredeyse birbirinin aynıdır, biri günü başlatır, diğeriyse sona erdirir. Joaquim Sassa farlarını söndürdü, hızını azalttı, Deux Chevaux'nun böyle atılgan girişimlere uygun olmadığını biliyordu, kaliteli değildi, ayrıca pek yeni de sayılmaz ve motorun uysallığı metin bir feragattan başka bir şey değil, Güzel, böylece sığırcıklardan kurtulduk, bunlar José Anaiço'nun sözleriydi ama sesinde bir pişmanlık tınısı da vardı.

İki saat sonra, Alentejo ilinde bir şeyler atıştırmak için durdular, sütlü kahve, tarçınlı pandispanyalar, sonra arabaya geri döndüler, aynı kaygılar üstüne konuşarak, Olabilecek en kötü

şey İspanya'dan sürülmem değil, beni burada tutmaları daha da kötü olur, Herhangi bir şeyle suçlanmış değilsin, Bir bahane uydurup sorgulama için beni alıkoyabilirler. Canını sıkma, sınıra varmadan önce karşı tarafa geçmenin bir yolunu buluruz, konuşmaları böyleydi, ki öyküyü kavrayışımıza hiçbir katkısı yok, belki de Joaquim Sassa'yla José Anaiço'nun çoktan samimiyet kurmuş olduklarını göstermek için buraya konuldular yalnızca, buna yolculukları sırasında karar vermiş olmalılar. Şu resmiyeti bir kenara bırakalım, dedi biri, diğeri de, Tam aynı teklifte bulunmak üzereydim, diye karşılık verdi. Joaquim Sassa tam arabanın kapısını açmak üzereydi ki sığırcıklar tekrar belirdi, havada dönüp duran büyük bir arı kümesini her zamankinden de çok andıran ve kulakları sağır edici bir gürültü çıkaran o devasa bulut, kızgın oldukları görülebiliyordu, yerdeki insanlar durup yukarı baktı ve göğü işaret ettiler, Hayatımda bu kadar çok kuşu bir arada görmedim, dedi biri, bu ve buna benzer pek çok deneyimi yaşamış olabilecek kadar yaşlı görünüyordu, Sayıları binden fazla, diye ekledi, haklı da, bu defa en azından bin iki yüz elli kuş toplanmıştı, Sonunda bizi yakaladılar, dedi Joaquim Sassa, bırakalım kendilerini tüketsinler, böylece onlardan sonsuza dek kurtuluruz. José Anaiço havada gururla büyük bir daire çizmekte olan sığırcıkları izledi, gözlerini onlara dikip öylece kımıldamadan durdu, Yavaş gidelim, dedi, şimdiden sonra yavaş gideceğiz, Niye, Bilmiyorum, içime doğdu, bu kuşlar bir sebepten dolayı bizi rahat bırakmayacaklar, Haklı olabilirsin, madem öyle bana bir iyilik yap ve arabayı yavaş sür, bakalım ne olacak.

Alentejo'yu geçerken yaptıkları, güneşin o kavurucu sıcağında, maviden çok beyaz renkte olan bir göğün altında, parlak anızların arasında, ağustosböceklerinin durmak bilmez cıvıltılarının eşliğinde, boş topraklarda arada sırada pırnalları ve taşınmayı bekleyen saman destelerini gördükleri o yolculuk başlı başına bir öykü olurdu, hatta belki de daha önceki bir romanımda anlattığım öyküden bile daha özenle yazılmış bir öykü olurdu. Bu yolda

kilometrelerce kimselere rastlanmadığı doğrudur, ama ekinler biçildi ve dövüldü ve bunların yapılması için erkeklere ve kadınlara ihtiyaç vardı, ama bu kez her ikisi hakkında da hiçbir şey öğrenemeyeceğiz, bizi uyaran şu atasözü ne kadar doğru, Tavuklarınızı yumurtadan çıkmadan saymayın. Sıcak can sıkıcı, boğucu, ama Deux Chevaux'nun acelesi yok, gölgeli yerlerde durmaktan çok hoşlanıyor, sonra José Anaiço ve Joaquim Sassa arabadan inip ufku tarıyorlar, gerektiği kadar bekliyorlar, sonunda çıkageliyor, gökyüzündeki o tek bulut, sığırcıklar düz uçmayı bilseler bu duraklamalara gerek kalmayacak, ama sayıları çok fazla olduğundan ve hepsi de birbirinden farklı eğilimler taşıdığından, bir sürü bütünlüğüne sahip olmalarına karşın dağılmalar ve oyalanmalar kaçınılmaz oluyor, bazıları dinlenmeyi, diğerleriyse su içmeyi ya da böğürtlenleri didiklemeyi tercih ediyor ve arzuları ortak bir noktada birleşene dek sürü dağılmayı, rotaları da bozulmayı sürdürecek. Yolda karşılarına çaylakların yanı sıra yalnız avcılar ve sürününkinden daha küçük topluluklar halinde dolaşan türler, sığırcık ailesinin diğer üyeleri de çıktı, ama sürüye katılmıyorlar, belki siyah değil benekli olduklarından, ya da yaşamda farklı bir kadere sahip bulunduklarından. José Anaiço ve Joaquim Sassa arabaya biniyor, Deux Chevaux tekrar yoluna koyuluyor ve böylece, durup ilerleyerek, ilerleyip durarak sınıra varıyorlar. Sonra Joaquim Sassa, Şimdi bakalım geçmeme izin verecekler mi, sen peşimden gel, belki sığırcıkların faydası dokunur, diyor.

Tıpkı perilerden, büyülerden ve şövalyelerden bahseden o masallardaki ya da daha az değerli olmayan, masal ağacının cömertliğinin ya da tanrıların ya da benzer yüce varlıkların sayesinde sıra dışı her şeyin olabildiği o Homer tarzı macera öykülerindeki gibi, tuhaf bir şekilde, Joaquim Sassa ve José Anaiço polis binalarının, teknik tabirle sınır karakolunun önünde durdular ve kimliklerini gösterirken Tanrı bilir ne kadar sinirliydiler, bir an sonraysa sığırcıklar ansızın bastıran bir yağmur ya da karşı konulmaz bir hortum gibi, siyah bir meteor gibi, çakan şimşeklere

dönüşmüş bedenleriyle gökten iniverdi, tıslayarak, keskin çığlıklar atarak ve alçak çatıların üstünde dört bir yana dağıldılar, zaptedilemeyen bir kasırgadan farksızdılar, dehşete kapılan polisler ellerini kollarını savurdu, binalara sığınmak için koştular, Joaquim Sassa eline geçen fırsatın bilincine vardı, arabasından indi ve polisin elinden düşürmüş olduğu belgeleri geri aldı, gümrük kurallarının bu ihlalini görecek kimse yoktu, her şey olup bitmişti bile, sınırların pek çok şekilde aşıldığı olmuştur, ama asla bu şekilde değil. Hitchcock koltuğundan alkışlıyor, türün ustası olan birinin alkışlarıyla. Bu yöntemin kusursuzluğu kısa sürede kanıtlandı, İspanyol polisinin, tıpkı Portekiz polisi gibi, kuşların ve siyah sığırcıkların kehanetlerini oldukça ciddiye aldığı ortaya çıktı. Yolcular sınırı hiçbir güçlükle karşılaşmadan geçti, ama düzinelerce kuş orada kaldı, çünkü sınırın ötesindeki gümrük kapısında dolu bir çifte vardı, kör bir adam bile hedefi vurmayı başarabilirdi, insanın tek yapması gereken havaya ateş etmekti ve bu gereksiz bir katliamdı, çünkü bildiğimiz gibi İspanya'da kimse Joaquim Sassa'yı aramıyor. Endülüslü muhafızların bu şekilde hareket edecekleri de şüpheli, çünkü sığırcıklar Portekizliydi, Ribatejo'nun topraklarında doğup büyümüş ve ölmek için bu kadar uzaklara gelmişlerdi, bu zalim muhafızların en azından Alentejo'daki meslektaşlarını bu kızarmış sığırcık ziyafetine davet etme niyetinde olup karınlarını hazmı kolaylaştıran şen ve dostane bir hava içinde doyuracaklarını umalım.

Yolcular tepelerindeki kuşların gölgesinde Granada'ya ve onu çevreleyen bölgeye doğru yola çıkmışlardı ki bir yol ayrımında yardıma ihtiyaç duydular, çünkü kullandıkları haritada Orce kasabası yer almıyordu, topografyayı çizenler ne kadar düşüncesizce davranmışlar, kalıbını basarım ki kendi doğdukları yeri haritada göstermeyi unutmamışlardır, gelecekte insanın bir haritada doğduğu yeri arayıp yalnızca boş bir yer görmesinin ne kadar gücendirici olduğunu anımsamalılar, bu kişisel ve ulusal kimliklerin saptanması çabalarının karşısına büyük engeller çıkardı.

Yolda Seat arabaların ve Pegaso kamyonların yanından geçiyorlar, plakaları hemen tanınmalarını sağlıyor, Deux Chevaux'nun ardında bıraktığı köyler güneyin bir özelliği olduğu söylenen o uykulu havaya sahipler, buradaki insanlar kuzeyli kabileler tarafından miskin olmakla suçlanıyor, hiçbir zaman tepelerinde kızgın güneşle çalışmak zorunda kalmamış insanların yaptığı, ırksal bir küçümseme içeren boş ve küstah değerlendirmeler bunlar. Ama dünyaların birbirinden farklı oldukları doğru, herkes Mars sakinlerinin ten renklerinin yeşil olduğunu bilir, burada, dünyadaysa tenler yeşil dışındaki her renktir.

Kuzeyde yaşayan birinden şimdi duymak üzere olduğumuz şeyi asla duyamazdık, eğer şuradaki, bir eşeğin üstünde oturan ve geçip gitmekte olan adama İber Yarımadası'nın Avrupa'dan kopması gibi sıra dışı bir olay hakkında ne düşündüğünü sorsak eşeğin dizginlerini çeker, Çüş, ve dili dolanmadan, Bu bir şaka, der. Roque Lozano görünüşlere bakarak yargıda bulunur, anlaması kolay olan kendi yargılarına sahip olmasına yardım ettiler, şu tarlalara, gökyüzünün sakinliğine, kayaların uyumuna, doğduklarından, ya da en azından biz doğduğumuzdan beri değişmeyen Morena ve Aracena Dağları'nın pastoral dinginliğine bir bakın hele, Ama televizyon tüm dünyaya Pireneler'in nasıl bir kavun gibi yarıldığını gösterdi, tartışmış olmak için şöyle diyelim, rustikzihinlerin kavrayabileceği bir metafor kullanarak, Ben televizyona güvenmiyorum, olanları toprağın yiyip yutacağı gözlerimle görmeliyim, Onlara güvenmiyorum, diye yanıtlıyor Roque Lozano eşekten inmeden. Ne yapacaksın peki, Yokluğumda işlerimi ailem halledecek, bense olanların gerçek olup olmadığını görmek için yola çıktım, Toprağın yiyip yutacağı gözlerinle, Toprağın henüz yiyip yutmadığı gözlerimle, peki oraya bir eşek sırtında mı varmayı umuyorsun, Ağırlığımı taşıyamaz hale geldiğinde ikimiz de yürüyeceğiz, Eşeğin hangi isme karşılık veriyor, Bir eşek hiçbir şeye karşılık vermez, sahibi tarafından çağrılır,

Eşeğini nasıl çağırıyorsun o halde, Platero diye, yola ikimiz çıktık, Platero'yla ben, Bize Orce'nin nerede olduğunu söyleyebilir misin, Hayır bayım, bilmiyorum, Granada'dan biraz daha uzakta olması gerek, Ha, bu durumda biraz daha gitmeniz gerekiyor, siz Portekizli beyefendilere veda etmeliyim, çünkü benim yolum çok daha uzun ve bir eşeğin sırtındayım, Oraya vardığında büyük olasılıkla Avrupa'yı göremeyeceksin, Eğer göremezsem, Avrupa diye bir yer hiç var olmamış demektir, Roque Lozano oldukça haklı, çünkü şeylerin var olmaları için iki temel koşul gereklidir, insan onları görmeli ve onlara bir isim vermelidir.

Joaquim Sassa'yla José Anaiço geceyi Aracena'da geçirdi, Kralımız Üçüncü Dom Afonso'nun şehri Magriplilerden aldığında yaptığı gibi, ama o güneş oldukça kısa bir süre parlamıştı, çünkü onlar Karanlık Çağlardı. Sığırcıklar civardaki çeşitli ağaçlara dağıldı, çünkü çok kalabalık olduklarından sürü halinde kalmayı sürdüremiyorlardı, bunu istemelerine karşın. Otelde, her biri şimdiden kendi yatağına uzanmış olan José Anaiço ve Joaquim Sassa televizyonda gördükleri tehditkâr görüntüler ve sözler üzerine konuşuyorlar, Venedik tehlikede, ve bu doğru gibi görünüyor, St. Mark Meydanı'nı suların normal yükseklikte olmadıkları bir zamanda sel bastı, Bazilika'nın müstakil çan kulesini ve ön cephesini her ayrıntısıyla yansıtan düzgün, sıvı bir yüzey, İber Yarımadası giderek uzaklaşırken, dedi spiker ciddi, ölçülü bir ses tonuyla, gelgitler üzerindeki zararlı etkilerin güçleneceği şüphesiz, tüm Akdeniz havzasında, medeniyetin beşiğinde oldukça ciddi gelişmelerin yaşanması bekleniyor, Venedik'i kurtarmalıyız, bu üretilen hidrojen bombalarının, nükleer denizaltıların bir tane eksik yapılması anlamına gelse bile, eğer çok geç kalınmadıysa. Joaquim Sassa da, Roque Lozano gibi, Adriyatik'in İncisi'ni görmemişti, ama José Anaiço oranın var olduğu konusunda güvence verebilirdi, oraya adını ya da soyadını vermemişti gerçi, ama onu kendi yaşayan gözleriyle görmüştü, ona kendi yaşayan elleriyle dokunmuştu, Venedik'in yitirilmesi ne büyük

bir trajedi olur, bu acı sözler Joaquim Sassa'yı kanallardaki azgın sulardan, gürleyen akıntılardan, sarayların giriş katlarına tecavüz eden dalgalardan daha çok etkilemişti, sel baskınına uğramış rıhtımlardan, bir şehrin tamamen batışını görmenin bıraktığı korkunç izlenimden, benzersiz bir Atlantis, batmış bir katedral, gözleri suyla köreltilmiş Magripliler deniz yosunları ve midyeler mekanizmayı felce uğratana dek, çana bronz çekiçleriyle vurmayı sürdürüyorlar, sıvı yankılar, Bazilika'nın İsa Pantokratör'ü nihayet Jüpiter'in astı olan deniz tanrılarıyla teolojik tartışmalara giriyor, Romalıların Neptün'üyle, Yunanlıların Poseidon'uyla ve içinden çıkıp geldikleri denize kasten geri döndürülmüş olan Venüs ve Amfitrit ile. Yalnızca Hıristiyanların tanrısının karısı yok. Belki de suçlu benim, diye mırıldandı Joaquim Sassa, Kendini her şeyin suçlusu olduğunu düşünecek kadar önemseme, Venedik'ten bahsediyorum, Venedik'in yitirilmesinden, Eğer Venedik yitirilirse bunun suçlusu herkes olacaktır, geçmiş kuşaklar da, şehrin durumu bir süredir ihmaller ve spekülasyonlar yüzünden kötüye gidiyordu zaten, Ben bu sebeplerden bahsetmiyorum, onlar tüm dünyanın yok olmasına yol açıyor, ben yaptığım şeyden bahsediyorum, denize bir taş fırlattım ve bazı insanlar bunun Yarımada'nın Avrupa'dan kopup ayrılmasına yol açtığına inanıyor. Bir gün oğlun olursa sen doğduğun için ölecek, kimse bu günahını bağışlamayacak, yapan ve ören eller bozan ve çözen ellerle aynı, doğru yanlışa yol açar, yanlış doğruyu üretir, Acı çeken bir adam için yetersiz bir teselli, Teselli yoktur kederli dostum, insan teselli edilemeyecek bir yaratıktır.

Belki de bu fikri dile getirmiş olan Joaquim Sassa haklıdır, belki de insan teselli edilemeyecek ve teselli edilmeyi istemeyen bir yaratıktır, ama taşıdıkları tek anlam her açıdan bakıldığında anlamsız görünmeleri olan bazı insan davranışları insanın günün birinde gelip insanın omzunda ağlayacağı umudunu uyandırıyor, muhtemelen çok geç kalındığında, artık başka hiçbir şey için zaman kalmadığında. Televizyon spikeri haberlerde bu

davranışların birinden bahsetti ve yarın gazeteler tarihçilerin, eleştirmenlerin ve şairlerin yaptıkları ayrıntılı açıklamalarla bunu daha derinlemesine tartışacaklar, bu davranış bir grup İspanyol vatandaşının ve edebiyatçısının gece vakti gizlice Fransa'ya, Collioure yakınlarındaki bir kumsala, baykuşları ya da hayaletleri ayaklandırmaktan korkmadan inip şair Antonio Machado'nun yüzyıllardır yatmakta olduğu mezarlığa girmeleriydi. Orada bir gece şahini tarafından uyarılan ve bu mezar soyguncularının peşine düşen, ama onları yakalayamayan jandarmalarla çatışmaya girmişlerdi, Şairin kalıntılarını taşıyan torba kumsalda beklemekte olan ve motorları usulca çalışan bir motorbota fırlatılmıştı ve beş dakika sonra korsan gemisi kıyıdan uzaklaşmıştı, jandarmalar kumsaldan havaya ateş etti, yalnızca duydukları rahatsızlığı ifade etmek için, o şiirsel kemiklere düşkün olduklarından değil. Collioure *maire*'si France-presse'in kendisiyle yaptığı bir röportajda bu başarılı girişimi kötülemeye çalıştı, hatta aradan geçen bunca zamandan sonra o kemiklerin Antonio Machado'ya ait olduklarından kimsenin emin olamayacağını ima edecek kadar ileri gitti, aradan kaç sene geçmiş olduğunu araştırmak da gereksizdi, kemiklerin şaire ait olmaları için pek de mümkün görünmeyen idari bir hatanın yapılmış olması gerekiyordu, şairlerin kemiklerine genellikle büyük bir saygı gösterilmesine karşın.

Son derece deneyimli ve şüphecilikten bir Fransız'ı andırmayacak kadar uzak olan bir gazeteci kendi kanısına göre kutsal emanetler kültünün yalnızca uygun bir nesneyi gereksindiğini, otantikliğin önemsiz olduğunu ve insanların yalnızca küçük bir benzerliği yeterli bulduklarını açıkladı, eskiden halkın inancının içindeki bir değerli kutsal emanetler koleksiyonuyla, Efendimiz tarafından Son Yemek'te kullanılan Kadeh'le, çocukken giydiği gömlekle, Meryem Anamızın sütünden damlalarla, sarı saçlarından buklelerle ve kullandığı tarakla, ayrıca Kutsal Haç'ın bazı parçalarıyla, Kutsal Masumlar'dan birine ait olan ne olduğu belirsiz bir nesneyle, Yehuda'nın karşılığında kendisini sattığı,

gerçi bu onun suçu değildi, o otuz gümüş sikkenin ikisiyle ve son olarak Aziz Christopher'a ait, dört parmak boyunda ve üç parmak eninde, hiç şüphesiz oldukça iri olan, ama yalnızca o azizin devasa boyutlarından habersiz olanları şaşırtacak bir dişle güçlendirildiği Valencia Katedrali'ni bir düşünün. İspanyollar şimdi şairlerini nereye gömecekler, diye sordu, Machado'yu hiç okumamış olan Joaquim Sassa ve José Anaiço yanıtladı, Eğer yaşamın iniş çıkışlarına ve talihin değişimlerine karşın her şeyin kendine ait bir yeri varsa ve her yer ona ait olan şey üzerinde hak iddia ediyorsa, bugün Antonio Machado'dan geriye kalanlar Soria'daki tarlalara gömülmelidir, Kastilyalılarm *encina* dedikleri bir pırnalın altına, haç ya da mezar taşı olmadan, topraktaki, uzanmış bir cesede benzemesi bile gerekmeyen ham bir tümsek yeterli, zaman içinde toprak toprağa dönecek ve her şey eşit olacaktır. Peki ya biz Portekizliler, Fransa'ya gidip hangi şairi aramalıyız, orada kalmış olan bir şairimiz varsa tabii, Bildiğim kadarıyla orada yalnızca Mário de Sá Carneiro kaldı, ama onu aramak anlamsız, çünkü her şeyden önce geri dönmek istemezdi, ikinci olarak Paris'in mezarlıkları iyi korunur, üçüncü olaraksa öleli çok olduğundan bir başkent yönetimi kırsal bir şehrin yaptığı hataya, ki Akdeniz şehri olmak gibi bir mazereti de vardı, düşmez, Hem ayrıca, onu bir mezarlıktan çıkarıp diğerine gömmenin ne anlamı var ki, şimdi Portekiz'de ölüleri gömülmelerine izin verilmeyen topraklara ya da açık havada gömmek yasaklandığına göre. Onu Parque Eduardo VII'deki zeytin ağaçlarından birinin altına gömsek kemikleri bile huzur içinde yatmazdı, Parque Eduardo VII'de zeytin ağacı kaldı mı, Bu iyi bir soru, ama sana bir yanıt veremem, şimdi biraz uyuyalım, çünkü yarın Pedro Orce'yi, yerin sarsıldığını hissedebilen adamı aramalıyız. Işığı kapadılar, açık gözlerinin kapanmasını bekleyerek öylece uzandılar, ama uykuları gelmeden önce Joaquim bir soru daha sordu, Peki ya Venedik, orada neler olacak, İnan bana, bu dünyadaki zor işlerin en kolayı Venedik'i kurtarmak olurdu, tek yapmaları gereken

gölü kapayıp adaları birleştirmek, böylece deniz içerilere öyle kolayca giremez, İtalyanlar bu işi kendi başlarına halledemeyeceklerse Hollandalıları çağırsınlar, onlar Venedik'i göz açıp kapayıncaya dek kurutabilirler, Yardımcı olmalıyız, bazı sorumluluklarımız var, Biz artık Avrupalı değiliz, şey, belki bu tamamen doğru sayılmaz, Şu anda hâlâ karasuları içindesiniz, diye söze karıştı bilinmeyen bir ses.

Sabah ödeme yaparken müdür endişelerinden bahsetmeye başladı, otel turist mevsiminin en hareketli döneminde bomboştu, ne yazık, kendi meselelerini düşünmeye dalmış olan Joaquim Sassa'yla José Anaiço otelde çok az kişinin kaldığını fark etmemişlerdi bile. Ve mağaracıklar, kimse mağaracıkları görmeye gelmiyor, diye yineledi müdür korkuyla, çünkü kimsenin mağaracıkları görmeye gelmemesi felaketlerin en büyüğüydü. Sokakta büyük bir heyecan vardı, Aracenalı çocuklar hiç bu kadar sığırcığı bir arada görmemişlerdi, kuşları izlemek için kırlara gittiklerinde bile, ama bu yeniliğin verdiği haz uzun sürmedi, Portekiz malı Deux Chevaux Sevilla yönünde hareket eder etmez sığırcıklar sanki tüm sürü tek bir kuşmuşçasına havalandı, gökyüzünde veda edercesine ya da yollarını tayin etmeye çalışırcasına iki tur attıktan sonra Tapınak Şövalyeleri'nin şatosunun ardında gözden kayboldular. Sabah göğü berrak, gökyüzüne parmaklarınızla dokunabilirsiniz ve hava bugün dünkünden daha az sıcak olmayı vaat ediyor, ama yol uzun. Burayla Granada arası üç yüz kilometreden fazla, sonra da Orce'yi aramamız gerekecek, umarım başarılı olur ve o adamı buluruz, bunlar José Anaiço'nun sözleriydi, o adamı bulamama olasılığı ancak şimdi akıllarına gelmişti, Peki onunla tanışırsak ne söyleyeceğiz, şimdi şüpheci olma sırası Joaquim Sassa'daydı. Birden, bir başka günün ışığından ya da gecenin şeytani öğüdünden dolayı, bütün bu olanları absürd buldu, bir kıta yalnızca adamın teki bir taşı, gücünü aşan bir taşı denize fırlattığı için ikiye ayrılmış olabilir miydi, yine de bir taşın denize fırlatıldığı ve kıtanın ikiye ayrıldığı şüphe götürmezdi ve

bir İspanyol yerin sarsıldığını hissedebildiğine yemin ediyor ve bir çılgın kuşlar sürüsü Portekizli bir öğretmeni gittiği her yerde izliyor ve bu Yarımada'da başka nelerin olduğunu ya da olmak üzere olduğunu kim bilebilir ki, Senin taşından ve benim sığırcıklarımdan bahsedelim, o da sarsılmış ya da hâlâ sarsılmakta olan yeryüzünden bahsedecektir, Ya sonra, Sonra, eğer görecek, deneyimlenecek ve öğrenilecek başka bir şey yoksa evlerimize geri döneceğiz, sen işine, ben okuluma, bütün bunlar bir düşten ibaretmiş gibi yapacağız, bu arada bana hâlâ işinin ne olduğunu söylemedin, Ben bir ofiste çalışıyorum, Ben de bir ofiste çalışıyorum, ben bir öğretmenim. İkisi de güldüler ve hep ihtiyatlı olan Deux Chevaux ibresiyle benzinlerinin azaldığını belirtti. Depoyu önlerine çıkan ilk benzin istasyonunda doldurdular, ama yarım saatten fazla beklemeleri gerekti, taşıt kuyruğu sanki herkes depolarını doldurmanın telaşına düşmüşçesine yol boyunca uzanıyordu. Yola geri döndüler, Joaquim Sassa şimdi gerçekten endişeliydi, Benzin sıkıntısı var, dedi, kısa süre sonra pompaları kapayacaklar, o zaman ne olacak, Buna hazırlıklı olmalıydık, petrol duyarlı bir maddedir, dengesizdir, bir krizin ilk göstergesi odur, birkaç sene önce buraya petrol girişi yasaklanmıştı, bunu hatırlayıp hatırlamadığını, hatta böyle bir şeyden haberin olup olmadığını bilmiyorum, tam bir kaos yaşanmıştı, Orce'ye asla ulaşamayacağımızı düşünmeye başlıyorum, Pesimist olma, Ben doğuştan pesimistim.

Sevilla'yı durmadan geçtiler, ama sığırcıklar ilk kez gördükleri Giralda'ya hayran hayran bakmak için birkaç dakika oyalandı. Sayıları yalnızca yarım düzine olsaydı İnanç Heykeli için kara meleklerden bir taç oluşturabilirlerdi, ama binlerce olduklarından bir çığ gibi indiklerinde heykeli kapladılar ve onu İnanç Heykeli olduğu kadar Şüphe sembolü olarak da görülebilecek tanımlanamaz bir figüre dönüştürdüler. Bu metamorfoz kısa sürdü, José Anaiço bu sokaklar labirentinde hız yapmaya başladı bile, onu takip edelim, kanatlı tür. Deux Chevaux yolda her fırsatta

susuzluğunu giderdi, bazı benzin istasyonlarında Benzin Kalmadı yazıları asılıydı, ama pompacılar *Mañana* dediler, bunlar oldukça optimisttirler veya belki de hayatı katlanılır kılmayı öğrenmişlerdir o kadar. Ama sığırcıklar susuzluk çekmedi, Tanrı'ya şükür, çünkü Tanrımız kuşları insanlardan çok daha fazla düşünür, civarda Guadalquivir'in akarsuları var, göller, su hazneleri, o minik gagaların bir milyon yılda içebileceğinden fazla su. Granada'ya vardıklarında vakit ikindi olmuştu bile, Deux Chevaux soluk soluğaydı, harcadığı çabalardan dolayı titremekteydi, bu arada Joaquim Sassa'yla José Anaiço Orce'yi aramaya başlamışlardı, sanki mühürlü emirler taşıyorlardı ve onları açmanın vakti gelmişti, şimdi bizi nasıl bir kaderin beklediğini öğreneceğiz.

Turist bürosunda bir görevli onlara Portekizli arkeologlar mı yoksa antropologlar mı olduklarını sordu, Portekizli oldukları hemen anlaşılıyordu, ama niye antropolog ya da arkeolog oldukları düşünülmüştü, Çünkü Orce'yi yalnızca bunlar ziyaret eder, birkaç sene önce Venta Micena yakınlarında bir keşif yapıldı, Avrupa'daki en eski adamın kemikleri bulundu, Bir iskelet mi, diye sordu José Anaiço, Yalnızca bir kafatası, ama çok eski, yaşı bir milyon üç yüz ya da dört yüz bin yıl civarında, Peki bir adama ait olduğundan eminler mi, diye ihtiyatla sordu Joaquim Sassa, Maria Dolores bunu bilgiççe bir gülümsemeyle yanıtladı, Ne zaman eski insan kemikleri bulunsa bunlar hep erkeklere aittir, Cro-Magnon Adamı, Neanderthal Adamı, Swanscombe Adamı, Pekin Adamı, Heidelberg Adamı, Java Adamı, o zamanlar kadınlar yoktu, Havva henüz yaratılmamıştı, o ancak daha sonra yaratıldı, Alaycı davranıyorsunuz, Hayır, ben bir antropolog olarak eğitilmiş ve savaşçı feminist eğilimlere sahip biriyim, Biz de muhabiriz ve Pedro Orce adlı biriyle, yerin sarsıldığını hissetmiş olan adamla röportaj yapmak istiyoruz. Bu haber Portekiz'e nasıl ulaştı, Portekiz'e her şey ulaşır ve biz de her yere ulaşırız, diyaloğun bu kısmı yalnızca büyükolasılıkla çocuklarla başa çıkmaya alışkın olduğundan çok hazırcevap olan José Anaiço'yla

sürdürülmüştü. Joaquim Sassa uzaklaşıp Lions Avlusu'nun, Generalife Bahçeleri'nin, Katolik Kralların mezar heykellerinin fotoğraflı posterlerini incelemeye başlamıştı, bunu yaparken kendisine fotoğrafları gördükten sonra bu yerleri ziyaret etmesine gerek olup olmadığını sormaya başlamıştı. Gerçekliğin algılanışıyla ilgili bu düşüncelere dalınca sohbeti takip edememeye başladı, José Anaiço Maria Dolores'in böylesine yürekten kahkahalar atmasına yol açacak ne söylemiş olabilirdi, Doloresler isimlerini Lola'ya dönüştürmemiş olsalar bu kahkahaların her biri bir skandala yol açabilirdi. Dolores artık en ufak bir feminist saldırganlık belirtisi sergilemiyordu, belki de bu Ribajeto Adamı bir altçeneden, bir azıdişinden ve bir kafatasından çok daha fazlası olduğu ve yaşadığımız bu çağda kadınların da var olduklarına ilişkin pek çok kanıt bulunduğu için. Bir antropolog olarak iş bulamadığından turizm sektöründe çalışan Maria Dolores José Anaiço için haritanın üstüne eksik yolu çiziyor, Orce Köyü'nün yerini bir noktayla, Venta Micena'nınkini onun hemen yanındaki bir başka noktayla belirtiyor, şimdi yolcular tekrar yola koyulabilir, dört yol ağzındaki kadın büyücü onlara yolu gösterdi, Bir ay çölüne benzer, ama gözlerinden onlara katılamadığı, Portekizli muhabirlere becerilerini sergileyemediği için üzüntü duyduğu anlaşılabiliyor, özellikle de posterlere bakmak için uzaklaşmış olan o daha ketum muhabire, yaşam bize görünüşlere göre yargıda bulunmamayı ne sık öğretir, alçakgönüllü biri olmasına karşın Joaquim Sassa şimdi bu yanılgıya düştü, Burada kalsak o bayan antropologla mercimeği fırına verirdin, bu kaba ifadesini bağışlayalım, erkekler kendi aralarında böyle kaba sözler kullanır, ve haddini bilmeyen, ama kendisi de yanılgıya düşmüş olan José Anaiço yanıtladı, Kim bilir.

Bu dünyanın bir yanlışlıklar komedyası olduğunu yinelemekten bıkmayacağız. Bu özdeyişin bir kanıtı da Orce Adamı isminin tam olarak Orce'de değil, çevirisi banal ticaretin simgesi Satış olan Venta ismi olmasa paleontoloji için iyi bir isim teşkil

edecek olan Venta Micena'da bulunan bazı eski kemiklere verilmesi. Sözcüklerin yazgısı gerçekten tuhaf. Eğer Micena bir erkeğin ismi olmadan önce bir kadına ait değildiyse, tıpkı ismini Portekiz'deki Golegã'ya veren o ünlü Galicialı kadın gibi, belki de çılgın Atridae'den kaçan Mikeneli bazı Yunanlılar bu uzak bölgeye geldiler ve yurtlarının ismini tekrar kullanmak istediklerinden Cerbère'den çok daha uzakta olan ve şimdi denizde giderek daha da uzaklaşan, cehennemin kalbindeki bu yeri seçtiler. Buna inanmayı istediğiniz kadar güç bulsanız da.

İblis'in oturduğu ilk bölge burasıydı, toprağı kavuran ve külleri ezen toynaklar ona aitti, korkuyla titremiş olan ve bugün bile titremeyi sürdüren dağların arasındaki, İncil'de yazdığı gibi, İsa bile Şeytan'ın hileleri konusunda deneyimli olmasa mutlak çölde bu aynı İblis tarafından baştan çıkarılmaya razı olurdu. Joaquim Sassa ve José Anaiço düşünüyorlar, neyi düşünüyorlar, yöreyi, ama bu hoş dünya başka dünyalara, başka dillere ait, burada görülen şeyleri bir yöre olarak adlandıramazsınız, onu cehennemi bir bölge olarak adlandırdık, ama bundan tamamen emin de değiliz, çünkü lanetlenmiş topraklarda hemen her zaman yaşamlarını sürdürmek için onları öldürmeleri gereken zaman gelene dek hayvanlarla birlikte, hastalıkların ve felaketlerin arasında yaşayan erkek ve kadınlara rastlanır, burası Granada'yı hiç ziyaret etmemiş olan şairin dizelerinde bahsettiği o sürgün diyarı olmalı. Bunlar Orce'nin toprakları, ne çok Magripli ve Hıristiyan kanı içmiş olmalılar, Karanlık Çağlarda da, ama niye çok uzun zaman önce ölmüş olanlardan bahsedelim ki, eğer bunlar kendi kendileri tarafından gömülmüş olan, ölü topraklarsa.

Orce'de yolcular Pedro Orce'yle, yaşı üzerinde düşünseler bulunacakları tahminden daha yaşlı olan o eczacıyla tanıştılar. Pedro Orce televizyona çıkmadı, bu yüzden yüz hatları ve gövdesi ince olan, tüm hilelerden kaçınan makul anlayışına sahip olmasa laboratuvarının gizliliğinde rengini saç boyalarıyla istediği kadar açıp koyulaştırabileceği, çünkü böyle tuhaf kimyevi terkipleri yapmakta ustadır, neredeyse tamamen bembeyaz saçlara sahip, altmışlarında bir adam olduğunu bilemezdik. Joaquim Sassa

ve José Anaiço eczaneye girdiklerinde o kapsülleri kinin tozuyla, modern reçetelerin güçlü bileşkelerinden sakınırken bir yandan da rahatsızlık verici tatların psikolojik etkilerini kurnazca koruyan, sanki büyü yapılmışçasına hemen sonuç alınmasına yol açan o eski tarz ilaçla doldurmakla meşguldü. İnsanın Venta Micena'ya ulaşmak için içinden geçmek zorunda olduğu Orce'de, şimdi kazıların ve keşiflerin yarattığı heyecan dinmiş olduğundan, yolculara pek rastlanmıyor, kasabanın en eski atasının kafatasının nerede bulunduğunu bile bilmiyoruz, müzenin birinde etiketli bir camekânı bekliyor, normalde kasabadan geçen yolcular aspirin ve hazmı kolaylaştıran ya da ishali tedavi eden ilaçlar alırlar, kasaba sakinlerine gelince, onlar muhtemelen ilk hastalıklarında ölür, bu yüzden eczacının zengin olma olasılığı pek azdır. Pedro Orce kapsülleri kapama işini bitirdi, tıpkı bir sihirbazlık numarası yapar gibi, kapsülün kapanmasına yarayacak kısımlar nemlendirildikten sona iki pirinç levha birbirine bastırılır, sonra açılır, böylece reçete hazırlanmış olur, on ikinci ve son kapsülü hazırladıktan sonra onlara sorar, Size nasıl yardımcı olabilirim baylar, Biz Portekizliyiz, gereksiz bir açıklama, nereli olduklarını anlamak için konuşmalarını dinlemek yeterli, ama ne de olsa niçin geldiğimizi anlatmadan önce nereden geldiğimizi söylememiz oldukça doğal, özellikle de böyle önemli durumlarda, yüzlerce kilometreyi şu soruyu, her ne kadar böyle dramatik sözcükler kullanmamız şart değilse de, sormak için gelmişsek, Pedro Orce, Sevilla ve Granada'daki tüm sismograflar yaşamında görüp göreceğin en düzgün çizgiyi çizerlerken yerin sarsıldığını hissetmiş olduğuna şerefin ve topraktan çıkarılmış kemikler üstüne yemin eder misin, Pedro Orce elini kaldırıp adil ve dürüst bir adamın sadeliğiyle, Ederim, dedi, Özel bir konuşma yapmak istiyoruz, diye ekledi Joaquim Sassa, nereli olduklarını açığa vurduktan sonra ve hemen oracıkta, eczanede başka müşteri olmadığından, ona kişisel ve kolektif deneyimlerinden bahsettiler, taştan, sığırcıklardan, sınırı geçişlerinden, ona taşı gösteremezlerdi, ama

sığırcıkları görmesi için başını kapıdan uzatıp bakması yeterliydi, orada, ya bu meydanda ya da bir sonrakinde, o kaçınılmaz kuş sürüsü vardı, bütün kasaba sakinleri başlarını göğe kaldırmış bu sıra dışı görüntüye hayretle bakıyorlardı, şimdi kuşlar gözden kayboldu, Arapların inşa ettiği Yedi Kuleli Şato'ya kondular. Burada konuşmasak daha iyi, dedi Pedro Orce, arabaya binin ve kasabanın dışına çıkın, Hangi yöne, Dümdüz gidin, Maria yönüne, son evleri geride bıraktıktan sonra üç kilometre ilerleyin, bir zeytin ağacının yanında küçük bir köprü göreceksiniz, orada beni bekleyin, kısa süre sonra size katılacağım, Joaquim Sassa kendi yaşamından bir sahneyi, son evlerin ilerisinde José Anaiço'yu beklediği o sabahı yeniden yaşamak üzere olduğu izlenimine kapıldı.

Yerde oturuyorlar, bir Cordoba zeytini ağacının altında, popüler bir dörtlüğe göre bu ağaç yağı sarartır, sanki zeytinyağı zaten sarı değilmiş gibi, yalnız bazen hafifçe yeşil olanına da rastlanır, ve José Anaiço'nun ilk söylediği sözler, ki kendisini tutamamıştı, şuydu, Burası insana Tanrı korkusu vermek için yeterli, ve Pedro Orce yanıtladı, doğduğum yer olan Venta Micena çok daha kötüdür, hem görünüşte söylediği şey, hem de tam tersi anlamına gelen çift anlamlı bir sözdü bu, yorumu okunma şeklinden çok okuyana bağlı, gerçi ikincisi tamamen birincisine bağlıdır ya, bu da okunan şeyi kimin okuduğunu ve okunan şeyin onu okuyan kişi üstündeki etkisinin ne olduğunu bilmemizin neden bu kadar güç olduğunu açıklamaktadır, umalım ki bu kez Pedro Orce o yerin üstündeki lanetin kendisinin orada doğmuş olmasından kaynaklandığını düşünmesin. Sonra, tartışmaları derinleştikçe, disk fırlatıcısı, kuş yakalayıcısı ve deprembilimci olarak yaşadıkları deneyimleri karşılaştırmaya başladılar ve gerçekleşen ve gerçekleşmeyi sürdüren tüm olayların bir şekilde bağlantılı olduğu sonucuna vardılar, özellikle de Pedro Orce yerin hâlâ sarsılmakta olduğunda ısrar ettiği için, Şu anda bile hissedebiliyorum, ne demek istediğini onlara göstermek için elini uzattı. José Anaiço

ve Joaquim Sassa havada tuttuğu eline merakla dokundular ve hissedebiliyorlardı, ah evet, kesinlikle hissedebiliyorlardı, o titreşimi, o vibrasyonu, o vızıltıyı, ve her ne kadar şüpheci biri insanların belli bir yaştan sonra titremeye başlamalarının normal olduğunu söyleyecek olsa da, Pedro Orce o kadar da yaşlı değil ve titremeyle titreşim farklı şeyler, sözlükler ne derlerse desin.

Uzaktan bakan biri bu üç adamın şimdi ortak bir amaç yolunda ant içtiklerini düşünürdü, kesin olan şeyse yalnızca el sıkıştıkları, o kadar. Civardaki taşlar sıcaklığı artırdı, beyaz toprak göz kamaştırıyor, gökyüzü sıcak hava üfleyen açık bir fırın, bu Cordoba zeytini ağacının altındaki gölgede bile. Şimdilik zeytinler belirmedi, şu an için obur sığırcıklardan korkmalarına gerek yok, ama Aralık gelince öyle bir yağmaya tanık olacaksınız ki, ama yalnızca tek bir zeytin ağacı olduğundan sığırcıkların bu bölgeye dadanmaları pek olası görünmüyor. Joaquim Sassa radyoyu açtı, çünkü ansızın üçünün de söyleyecek başka şeyleri kalmamıştı, bu şaşırtıcı sayılmaz, ne de olsa birbirlerini uzun süredir tanımıyorlar, spikerin hem parazitten, hem de pillerin bitmek üzere olmasından dolayı boğuklaşan sesi duyulabiliyor, Son ölçümlere göre Yarımada'nın uzaklaşma hızı saatte yedi yüz elli metrede sabitleşti, üç adam haberleri dinlemeye başladı, aldığımız son haberlere göre La Línea ile Cebelitarık arasında dev bir yarık belirdi, ses konuşup duruyordu, beklenmedik bir gelişme olmazsa bir saat sonraki haber bülteninde size daha fazla bilgi vereceğiz, tam bu anda sığırcıklar hep birden havalandı, *vruuuuuuuuu*, Joaquim Sassa sordu, Seninkiler mi, José Anaiço yanıtlarken başını kaldırıp bakmaya bile gerek duymadı, Benimkiler, onları tanımakta güçlük çekmiyor, onları iyi tanıyor, Sherlock Holmes mutlaka, Çok basit, sevgili Watson, buralarda benzer bir başka sürü yok, derdi, ve haklı da, çünkü cehennemde pek az kuş vardır, orada gelenekler uyarınca yalnızca gece kuşları bulunur.

Pedro Orce sürünün uçuşunu hafif bir merakla izliyor, sonra gözleri mavi gökyüzüyle ve beyaz bulutlarla aydınlanıyor ve,

kendini daha fazla tutamayıp şu öneride bulunuyor, Niye kıyıya inip o kayanın geçişini izlemiyoruz. Bu absürd, anlamsız gelebilir, ama öyle değil, trenle yolculuk ederken bile toprağa sıkı sıkıya kök salmış olan ağaçların geçip gittiğini sanırız, şu andaysa trenle yolculuk etmiyoruz, denizde dizginsizce ilerlemekte olan taştan bir salın üstünde, daha yavaş bir şekilde ilerliyoruz, tek fark katı ve sıvı cisimler arasındaki. Çoğunlukla yaşamımızı değiştirmek için bir yaşam boyu zamana ihtiyaç duyarız, epey düşünürüz, durum değerlendirmeleri yapar ve bocalarız, sonra başlangıca döneriz, boyuna düşünüp dururuz, zamanın raylarında dairesel bir hareketle ilerleriz, tıpkı daha fazlasına gücü olmayan toz bulutları, ölü yapraklar, molozlar gibi, bir kasırgalar ülkesinde yaşasak daha iyi olurdu. Diğer zamanlardaysa gereken tek şey bir sözdür, Gidip o kayanın geçişini izleyelim, ve macera hevesiyle ayağa kalkarlar, kavurucu sıcağı bile hissetmezler, özgürlükleri verilmiş çocuklar gibi, bayırdan aşağı koşarak inerler, Deux Chevaux kaynayan bir kazan gibidir, üç adam birkaç saniyede ter içinde kalır, ama duydukları rahatsızlığa pek aldırmazlar, çünkü insanlar Yeni Dünya'yı keşfetmek için bu güney bölgelerinden, bu topraklardan yola çıktılar, haşin ve azgındılar, zırhlarının içinde domuz gibi terliyorlardı, başlarında çelik miğferlerle, ellerinde kılıçlarla, yalnızca tüylere ve savaş boyalarına bürünmüş olan çıplak Kızılderililerle savaşmak için, bir idil imgesi.

Geri dönerken köyden geçmediler, çünkü insanlar Pedro Orce'yi iki yabancıyla aynı arabada görseler ya kaçırıldığından, ya da üçünün bir kumpas çevirmekte olduklarından şüphelenip polisi aramak isteyeceklerdi, ama Orce'nin eski askerlerinden biri şöyle diyecekti, Ulusal Muhafızlar'ı burada istemiyoruz. Farklı yollardan, sıradan haritalarda gösterilmeyen yollardan ilerlediler, bu yeni keşiflerin yol kılavuzunu çıkarmak için, çünkü onun bir sibelden çok bir sfenks olduğu ortaya çıkmıştı, çünkü birincisi asla bir dört yol ağzında görülmemiştir, her ne kadar her ikisi de Yarımadalara ait olsalar da. Pedro Orce, Size önce Venta

Micena'yı, doğduğum yeri göstermeliyim, dedi, bunu sanki kendi kendisiyle alay edercesine ya da acı veren bir noktaya dokunmuşçasına söylemişti. Fuente Nueva adındaki, harabeye dönmüş bir köyden geçtiler, burada bir pınar vardıysa bile kuruyup yok olmuş, ve Pedro Orce yolun ilerisindeki geniş bir virajda haykırdı, İşte orada.

İyice bakıyorlar ve öyle az şey görüyorlar ki kaybolmuş olması gereken ve artık bulunamayan şeyi aramaya başlıyorlar. Orada mı, diye soruyor José Anaiço, şüpheye düşmekte haklı, çünkü görünürde yalnızca oraya buraya saçılmış, toprağın rengiyle bütünleşen birkaç ev, bir kilise kulesi ve burada, yolun kenarında bir haç ve beyaz duvarlarıyla bir mezarlık var. Bölge volkanik güneşin altında taşlaşmış ve tozla kaplanmış bir deniz gibi uzanıyor, eğer burası bir milyon dört yüz yıl önce de böyle idiyse, Orce Adamı'nın susuzluktan öldüğünü doğrulamak için bir paleontolog olmaya gerek yok, dünya o zamanlar gençti, şurada akmakta olan dere geniş ve cömert bir ırmaktı herhalde, büyük ağaçlar, insan boyunu aşan çimenler vardı ve bütün bunlar cehennemin buraya yerleşmesinden önceydi. Uygun, yağmurlu mevsimde bu kıraç topraklar biraz yeşillenecek, şu anda alçak kesimler büyük çabalarla sürülüyor, bitkiler kuruyup ölüyor, sonra da canlanıp serpiliyor, çemberlerin kendilerini nasıl yineleyip durduklarını hâlâ öğrenemeyense insanoğlu, insanoğlu yalnızca bir kez yaşıyor, bir daha asla. Pedro Orce bir el hareketiyle kavrulmuş köyü işaret ediyor. Doğduğum ev artık yok, sonra sola işaret ediyor, üstleri düz olan tepelere, Şurası Orce Adamı'nın kemiklerinin keşfedildiği Cueva de los Rosales. Joaquim Sassa ve José Anaiço bu mor manzaraya baktılar, bir milyon yıl önce burası erkekler ve kadınlarla, kader, felaket üretmiş erkekler ve kadınlarla doluydu, bir milyon dört yüz bin yıl sonra birileri bu sefil mezarlığa gelip kazı yapacaklar ve zaten bir Orce Adamı olduğundan belki de yeni bulunan kafatası doğal sahibine geri döndürülüp Venta Micena Adamı olarak adlandırılacak. Kimse geçmiyor,

hiçbir köpeğin havlaması işitilmiyor, sığırcıklar ortadan kayboldu, Joaquim Sassa duyduğu huzursuzluğu bastırmaya boşuna çabalarken bir ürpertinin tüm belkemiği boyunca, yukarı doğru yayıldığını hissediyor ve José Anaiço soruyor, Şu dağın ismi ne, Sierra de Sagra, Ya şuradakinin, sağımızdakinin, Sierra de Maria, Orce Adamı ölürken son olarak bunları görmüş olmalı, Orceli diğer adamlarla, geride kafatası bırakmamış olan adamlarla konuşurken onu nasıl adlandırıyordu acaba, diye sordu Joaquim Sassa, O zamanlar isim diye bir şey yoktu, dedi José Anaiço, Bir şeyi adlandırmadan ona nasıl bakabilirsin, İsmin doğmasını beklemen gerekir. Üç adam orada durup öylece baktı, söyleyecek başka bir şeyleri yoktu, geçmişi o rahatsız huzuruyla baş başa bırakmanın zamanı gelmişti.

Pedro Orce yolculuklarını neşelendirmek için başından geçen maceraların öyküsünü daha ayrıntılı olarak yineledi, biliminsanları onu yetkililerin huzurunda bir sismografa bağlamaya karar vermişlerdi, umutsuzca ama faydalı bir girişimdi bu, çünkü o zaman gerçeği söyleyip söylemediğini anlayabileceklerdi, kadranın iğnesi hemen bir yer sarsıntısı kaydetti, kobay makineden ayrılır ayrılmaz da çizgi tekrar düzleşti. Açıklanamayan açıklandı, diye bildirdi izlemekte olan Granada Belediye Başkanı, ama uzmanlardan biri onu düzeltti, Açıklanamayanın biraz daha beklemesi gerekecek, bu ifade tam olarak bilimsel değildi ama herkes ne demek istediğini anladı ve ona katıldı. Pedro Orce'yi evine gönderdiler, ona bilimin ve yetkililerin elinin altında bulunmasını tembih ederek ve duyu ötesi algılama güçlerinden kimseye bahsetmemesi talimatını vererek, Fransız veterinerlerin Cerbère'nin köpeklerinin ses tellerinin gizemli bir şekilde yok olması konusunda verdikleri karardan pek de farklı değildi bu.

Deux Chevaux en sonunda güney yönünde ilerlemeye başladı, araba şimdiden trafikli yollarda ilerliyor, buralarda akaryakıt, petrol, mazot sıkıntısı yok gibi görünüyor, ama araba enerjik hızını azar azar yavaşlatmaya zorlanıyor, önlerinde salyangoz

hızıyla ilerleyen sonsuz bir trafik kuyruğu var, başka arabalar, yük taşıyan kamyon ve otobüsler, motosikletler, bisikletler, mopedler, skuterler, at arabaları, eşeğe binmiş insanlar, ama aralarında Roque Lozano yok, ve yayalar, bir sürü yaya, bazıları otostop çekiyor, diğerleriyse sanki kefaret ödüyormuşçasına ya da bir düşü gerçekleştiriyormuşçasına, ikincisi daha büyük bir olasılık, tüm nakil vasıtalarına karşı büyük bir horgörü sergiliyorlar, onlara nereye gittiklerini sormanın faydası yok, ayrıu düşünceyi paylaşmak ve Cebelitarık'ın uzaktan salına salına geçip gidişini izlemeyi istemek için adınızın Pedro Orce olmasına gerek yok, İspanyol olmanız yeterli ve burası İspanyol kaynıyor. Cordoba'dan, Linares'ten, Jaén'den, Guadix'ten, bütün büyük şehirlerden, ama ayrıca Higuera da Arjona'dan, El Tocón'dan, Bular Bajo'dan, Alamedilla'dan, Jesús del Monte'den, Almácegas'tan geliyorlar, görünüşe bakılırsa her bölgeden delege heyetleri gönderilmiş, bu insanlar son derece sabırlı davrandı, bin yedi yüz dört senesinden beri, bir düşünün, eğer Cebelitarık bize, bu suların parçası olmuş bizlere ait olmayacaksa, niye İngilizlerin eline geçsin ki. İnsan nehri öyle genişledi ki trafik polisi mümkün olan her yerde güney doğrultusunda üçüncü bir şerit açmak zorunda kaldı, çok az taşıt kuzeye doğru ilerliyor, yalnızca hastalık ya da ölüm gibi acil durumlarda ve böyle zamanlarda bile onlara güvensizlikle bakılıyor, İngiliz dostu olduklarından şüpheleniliyor, belki de bu jeolojik ve stratejik ayrılığın acısını uzak bir yerlere gömmek istiyorlar.

Ama çoğu insan için bu çok sevinçli bir gün, en azından resmi olan kadar kutsal bir hafta ve İsa'nın, Triana ve Macarena Bakireleri'nin heykellerini taşıyan kamyonlar, enstrümanları güneşin altında parıldayan bandolar ve eşeklerin sırtında çıra demetleri ve havan topları görülebiliyor, eğer birisi yakınlarında kibrit çaksa Clavileño gibi atmosferin ve ateşin ikinci ve üçüncü bölgelerine uçarlardı, orada da Sancho Panza'nın sakalını yakarlardı, saflığı yüzünden bir kez daha kandırılmaya izin verirse

tabii. Genç kızlar en iyi giysileri içindeler, başörtüleri ve şalları var, yaşlılarsa daha fazla yürüyemediklerinde gençler tarafından sırtlarında taşınıyorlar, sen oğulsun, baba olacaksın, ektiğini biçeceksin, bir araç durana dek, herhangi bir araç, ve yolculuk devam ediyor, bitkin uzuvları rahatlıyor, herkes kıyıya, kumsallara doğru ilerliyor, denizi gören bir yükselti bulabilirlerse daha da iyi olur, öyle bir yerde o lanet olası kayayı rahatça görmeleri kesinleşir, kara görünmediği için şaşkına dönmüş olan maymunların çığlıklarının buradan duyulamaması ne yazık. Deniz yaklaşırken trafik iyice sıkışıyor, bazıları şimdiden araçlarını terk edip yürüyor ya da at arabalarıyla veya eşeklerle seyahat edenlere kendilerini de yanlarına almaları için yalvarıyorlar, eşekle seyahat edenler bu doğa yaratıklarını terk edemez, onlara bakmak, su vermek, burunlarının altına saman ve tezek dolu sepetler koymak zorundalar, polis bile durumun farkında, hepsi kır insanları, bu yüzden emirler kamyonlarla arabaların yolun kenarına bırakılması doğrultusunda, hayvanlar geçebilir, motosikletlere, bisikletlere, skuderlere ve mopedlere de izin var, mopedler küçük olduklarından trafikte rahatça manevra yapabiliyorlar. Yürümekte olan bandolar ilk paso doble provalarını yapıyor, aşırı hevesli bir havai fişek satıcısı veya ateşli bir yurtsever güçlü bir fişeği vaktinden önce tutuşturuyor ve fişeklerini boşa harcamaya hazır olmayan arkadaşlarını sinirlendiriyor. Deux Chevaux da durdu, yoldaki tek Portekiz arabası oydu, yani Portekiz plakalı tek araba, Cebelitarık'ın salına salına geçişini izlemek Deux Chevaux'nun hiçbir şekilde ilgisini çekmiyor, onun tarihsel kederinin ismi Olivença ve bu yol oraya çıkmıyor. Şimdiden kaybolmuş olan insanları görebiliyorsunuz, kadınlar kocalarına, çocuklar ebeveynlerine sesleniyor, ama hepsi de önünde sonunda tekrar bir araya gelecekleri için şanslı, bu gülünecek bir gün değilse ağlanacak bir gün de değil, Tanrı'nın ve ondan sonra gelen asık suratlı Oğlu'nun iradesiyle. Sağı solu koklayan köpekler de var, birbirleriyle kavga etmedikleri zaman pek azı havlıyor, hiçbiri

Cerbèreli değil. Ve sahipleri ortalıkta gözükmeyen iki eşek belirdiğinde Pedro Orce, Joaquim Sassa ve José Anaiço onları sırayla kullanmak gibi akılsızca bir karar veriyorlar, biri yürürken diğer ikisi eşeklere binecek, ama keyifleri kısa sürüyor, eşekler kuzeye giden ve Cebelitarık'la zerrece ilgilenmeyen bir grup Çingene'ye aitti ve Pedro Orce İspanya'nın en eski ve saygın sülalelerinden birine mensup olmasa oracıkta Portekiz kanı dökülecekti.

Kamp kıyı boyunca millerce uzanmakta, neredeyse ufak bir köye benziyor, binlerce, binlerce insan denize bakıyor, bazıları güç bela çatılara ve uzun ağaçlara tırmanmışlar, bu kadar yolu gelmek istemeyip geride, Sierra Contraviesa'nın tepelerinde veya Sierra Nevada'nın yamaçlarında, ellerinde eski ve yeni usul dürbünlerle duran diğer binlerce kişidense hiç bahsetmeyelim, biz yalnızca daha mütevazı insanlarla ilgileniyoruz, nesneleri tanımak için onlara dokunmak zorunda olanlarla, çok yaklaşmayacaklar, ama ellerinden geldiği kadarını yapıyorlar. José Anaiço, Joaquim Sassa ve Pedro Orce onlarla birlikte geldi, Pedro Orce'nin hevesinin ve diğerlerinin sergilediği iyi niyetli dostluğun dürtüsüyle, şimdi bir kayaya oturmuş denize bakıyorlar, akşam olmak üzere ve pesimist olduğunu kabul eden Joaquim Sassa, Eğer Cebelitarık gece vakti geçerse yolculuğu boşu boşuna yapmış olacağız, dedi. En azından ışıklarını görebileceğiz, diye karşı çıktı Pedro Orce, hatta kayanın ışıl ışıl bir gemi gibi hareket edişini izlemek daha da hoş olabilir, o zaman çubuklu fişeklerle, gümüş yağmurlarla, çağlayanlarla veya burada her ne isim veriliyorsa onlarla bir havai fişek gösterisi yapmak için gerçek bir bahane geçer elimize, kaya uzaklarda yavaşça, bir daha asla görünmemek üzere gözden kaybolurken, gecenin karanlığına karışırken, hoşça kal, hoşça kal diyebiliriz. Ama José Anaiço kucağında haritayı açmıştı ve elinde kâğıt kalemle hesaplar yaptı, kesinlikle emin olmak için onları birer birer yineledi, ölçeği bir kez daha kontrol etti, rakamları ikişer kez kontrol etti ve sonunda, Arkadaşlar, dedi, Cebelitarık'ın buraya varması yaklaşık on gün

alacak, şaşıran arkadaşları buna inanmadılar, sonra onlara hesaplamalarını gösterdi, sertifikalı bir öğretmen olarak otoritesini kullanmasına bile gerek kalmamıştı, bu türden bilgileri neyse ki en basit zihinler bile kavrayabilir, Eğer Yarımada, veya ada, ya da her neyse, saatte yedi yüz elli metre hızla ilerliyorsa, her gün on sekiz kilometre yol kat edeceğini düşünebiliriz, tamam, Algeciras Körfezi'yle durduğumuz yer arasında düz bir çizgi çizersek bu yaklaşık iki yüz kilometre eder, şimdi hesaplayın, zor bir şey değil. Bu yadsınamaz kanıtla karşı karşıya kalan Pedro Orce yenilgiyi kabul ederek boynunu eğdi, Ve bütün bu insanlarla birlikte buraya zafer günümüzün geldiğini, bugün Şeytan Kayası'yla alay edebileceğimizi düşünerek koşa koşa geldik, Şimdiyse on gün beklememiz gerekecek, hiçbir ateş uzun süre yanmaz. Peki kıyı yollarından ilerleyip onu yarı yolda yakalasak, diye önerdi Joaquim Sassa, Hayır, hayır, buna değmez, diye karşılık verdi Pedro Orce, böyle şeyler doğru anda, insanın hevesi sönmeden yapılmalıdır, kaya şu anda gözlerimizin önünden geçiyor olmalıydı, biz hâlâ heyecanlıyken, uygun ruh halindeydik ama artık değiliz, Ne yapacağız öyleyse, diye sordu José Anaiço, Gidelim, Kalmak istemiyor musun, Düşün yok olup gittikten sonra artık onu yaşayamazsın, Bu durumda yarın yola çıkalım, Çok erken, Okuluma dönmeliyim, Ve ben de ofisime, Ve ben de eczaneme geri dönebilirim her zaman.

Deux Chevaux'yu aramak için geri döndüler, ama onlar arabayı ararken ve bulmakta biraz güçlük çekerken, bu öyküde ne konuşma, ne de seçme şansına sahip olmuş, hatta sahnenin arkasında kısa bir süre için bile gözükmemiş olan binlerce insandan bahsetmenin tam zamanı, onlar ki son on gün ve gece boyunca yerlerinden kımıldamadı, yanlarında getirdikleri yiyecekleri yediler, sonra bunlar ikinci günde bitince gidip civarda ne bulabilirlerse aldılar ve açık havada pişirdiler, bir başka çağa ait gibi görünen büyük şenlik ateşlerinde, paraları bitenler bile aç kalmadı, nerede bir kişi için yiyecek varsa orada herkes için yiyecek

vardı, yeniden canlanan bir kardeşliğin tadını çıkarıyoruz, böyle bir şeyin insanlar tarafından başarılması ya da tekrar yaşanması mümkünse eğer. Pedro Orce, José Anaiço ve Joaquim Sassa ve o takdire şayan kardeşliği deneyimlemek üzere değiller, sırtlarını denize döndüler ve şimdi hâlâ aşağı inmekte olan sürüyle insan tarafından şüpheyle bakılma sırası onlarda.

Bu arada karanlık çöktü, ilk ışıklar yandı. Gidelim, dedi José Anaiço. Pedro Orce suskundu, arka koltukta oturuyordu, üzgün görünüyordu, gözleri kapalıydı, Ya şimdi olmalı, ya da asla, o Portekiz nakaratını anımsamak için asla bundan daha iyi bir fırsat bulamayız, Nereye gidiyorsun, Partiye gidiyorum, Nereden geliyorsun, Partiden geliyorum, ünlemlerin ve araların yardımı olmadan bile ilk yanıttaki neşe dolu beklentiyle ikincideki hayal kırıklığıyla dolu bezginlik rahatlıkla görülebiliyor, birbirlerine yalnızca üzerine yazıldıkları sayfada benziyorlar. Tüm yolculuk boyunca yalnızca dört sözcük söylendi, Benimle akşam yemeği yemelisiniz, bunu söyleyen Pedro Orce'ydi, konuksever olma zorunluluğunu hissetmişti. José Anaiço'yla Joaquim Sassa'ysa herhangi bir karşılık verme gereksinimini hissetmediler, sessiz kalmakla kabalık etmiş olduklarını düşünenler çıkabilir, ama bu kişiler insan doğası hakkında çok az şey biliyorlar, daha çok şey bilenlerse bu üç adamın yakın arkadaş olduklarını onaylardı.

Orce'ye gece yarısı vardılar. Yollar bu saatte birer gölge ve sessizlik çölüdür, Deux Chevaux eczanenin önünde bırakılabilir ve onu dinlendirmeleri de fena bir şey değil, araba yarın üç adamı taşıyarak tekrar yola koyulacak, içeride, masada oturup sade bir yemeğin, çünkü Pedro Orce yalnız yaşıyor ve daha çok özen gerektiren bir yemek hazırlamaya vakit bulamadı, tadını çıkarırlarken karar vermeleri gereken bir konu bu. Televizyonu açıyorlar, haberler saat başı veriliyor ve yalnızca İspanya'dan kopmakla kalmayıp ondan şimdiden epeyce uzaklaşmış olan Cebelitarık'ı görüyorlar, okyanusun ortasında bırakılmış bir ada gibi, dönüşmüş, zavallı şey, bir zirveye, şeker kellesi şeklinde bir dağa

ya da bir resife, kullanım dışı kalmış bin topuyla. Kuzey tarafında yeni barbakanlar açmakta ısrar etseler bile, belki imparatorluğun gururunu okşamak için, paralarını denize atmış olacaklar, hem gerçekten, hem de mecazi anlamda. O görüntülerin bir etki yarattıkları şüphesizdi, ama bu Yarımada'yla Fransa arasında giderek genişlemekte olan kanalın bir dizi uydu fotoğrafının yarattığı şoka kıyasla hiçbir şeydi, insanoğlunun gücünü aşan bu büyük felaketin görüntüsü karşısında insanın kanı donuyor, tüyleri diken diken oluyordu, çünkü o artık bir kanal değil, üzerinde ilk defa gemilerin gezindiği bir açık denizdi. Uzaklaşma gözle görülemiyordu elbette, saatte yedi yüz elli metrelik bir hız bu yükseklikte çıplak göz tarafından algılanamaz, ama bakanlara sanki o büyük kaya parçası kafalarının içinde hareket ediyormuş gibi geliyordu, duyarlı insanlar neredeyse bayılıyorlardı, diğerleriyse baş dönmesinden şikâyet ettiler. Ve yorulmak bilmeyen helikopterlerden çekilen fotoğraflar da vardı, dev Pireneler yanlamasına kesilmiş, küçük bir karınca sürüsü güneye doğru ilerliyor, ani bir göç gibi, sırf Cebelitarık'ın sularda sürüklenişini izlemek için, optik bir yanılsama, çünkü akıntıyla sürüklenen bizleriz ve ayrıca bir günlüğe yazılmaya layık, renkli bir ayrıntıyı da ekleyebiliriz, binlerce sığırcıktan oluşan bir kuş sürüsü, insanın görüş alanını kaplayan bir bulut gibi, göğü karartıyor. Kuşlar bile kalabalığın heyecanına karşılık veriyor, spikerin kullandığı fiil buydu, karşılık vermek, oysa doğa tarihinden biliyoruz ki kuşlar herhangi bir yere ya kendi sebeplerinden dolayı ya da buna ihtiyaç duydukları için gider, size ya da bana yardım etmezler, en fazla José'ye yardım ederler, ki o da vefasızca itiraf ediyor, Onları unutmuştum.

Portekiz'in Atlantik kıyısından çekilmiş fotoğraflarını da gösterdiler, dalgalar kayalara çarpıyor ya da kumların üstünde girdap gibi hareket ediyordu ve bir sürü insan ufka bakıyordu, yüzlerinde yüzyıllardır bilinmeyenle yüzleşmeye hazırlanmış ve onun gelmeyeceğinden ya da gündelik yaşamın sıradan, banal deneyimlerinden farklı olmayacağından korkan birinin

ifadesiyle. İşte oradalar, Unamuno'nun onları tasvir ettiği gibi, yağız yüzünü avuçlarının arasına alarak, *Gözlerinizi yalnız güneşin engin denizde battığı yere dikin*, batıda denizi görebilen herkes ayrı şeyi yapsın, bu ırk yağız, başka hiçbir fark yok ve denizlerde gezdi. İspanyol spikeri lirik, esrik bir şekilde, yüksek sesle şu nutku çekiyor, Portekiz'e bakın, tüm altın renkli kumsallarına, eskiden Avrupa'nın pruvasıydı ama artık değil, çünkü Atlantik dalgalarında ilerlemek için bir kez daha Avrupa rıhtımından ayrıldık, bize hangi amiral yol gösterecek, bizi hangi liman beklemekte, son görüntüde denize bir çakıltaşı atan, eğitim gerektirmeyen sektirme sanatını uygulamakta olan genç bir delikanlı vardı, ve Joaquim Sassa, Onda gençliğin gücü var, taş daha ileri atılamazdı, dedi, ama Yarımada, ya da her neyse, yaz mevsimindeki normal halinden çok farklı olan derin denizin üstünde daha da büyük bir şevkle ilerliyormuş gibi görünüyordu. Spiker haberlerin sonunda sanki çok önemli bulmuyormuşçasına şu bilgiyi verdi, Pek çok kişi evlerini terk ediyor, üstelik yalnızca Endülüs'te değil, orada bunun olma sebebini biliyoruz ve, çoğunun denize doğru ilerlediklerini göz önünde bulundursak, doğal bir merakın dürtüsü altında oldukları düşünülüyor, her ne olursa olsun izleyicilerimizi sahilde görülecek hiçbir şey olmadığı konusunda temin edebiliriz, az önce doğruladığımız gibi, denize bakan bütün o Portekizliler hiçbir şey göremedi ve biz onlar gibi olmak istemeyiz. Sonra Pedro Orce, Eğer beni yanınıza alabilirseniz sizinle gelmek istiyorum, dedi.

Joaquim Sassa ve José Anaiço suskun kaldı, böyle aklı başında bir İspanyol'un niçin Portekiz'in yörelerini ve kumsallarını ziyaret etmek istediğini anlayamıyorlardı. Bu soru dile getirilmeye değerdi ve sormak Deux Chevaux'nun sahibi olarak Joaquim Sassa'ya düşüyordu, ve Pedro Orce yanıtladı, Burada kalmak istemiyorum, yer ayaklarımın altında sürekli sarsılıyor ve insanlar bana hayal kurduğumu söylüyorlar, Portekiz'de de yerin sarsıldığını hissedebilirsin ve oradaki insanlar da büyük olasılıkla aynı

şeyi söyleyecekler, dedi José Anaiço ona, hem bizi bekleyen işlerimiz var. Size yük olmam, yalnızca beni yanınıza alın ve daha önce hiç gitmediğim Lizbon'a götürün, buraya bir gün geri dönerim, Peki ya ailen ve eczanen ne olacak, Ailemin olmadığını artık fark etmiş olmalısınız, ben ailemin son üyesiyim, eczane de sorun olmaz, yardımcım işleri halleder. Söylenecek başka bir şey, başka bir reddetme gerekçesi yoktu, Bizimle gelmenden memnunluk duyarız, dedi Joaquim Sassa, Olabilecek en kötü şey seni sınırda alıkoymalarıdır, diye ona anımsattı José Anaiço, Onlara İspanya'yı gezdiğimi, bu yüzden arandığımdan haberim olmadığını ve kendimi sivil valiye tanıtmak üzere olduğumu söyleyeceğim, ama herhangi bir açıklamaya gerek kalacağını sanmıyorum, gelenlerden çok gidenlerle ilgileniyorlardır mutlaka, Başka bir sınır kapısından girelim, sığırcıklar için endişeleniyorum da, diye anımsattı José Anaiço ve bunu söyledikten sonra masaya tüm İber Yarımadası'nın bir haritasını yaydı, her şeyin toprağa bağlı olduğu ve Pireneler'in kemikleşmiş nasırının daha ileri gitme yolundaki tüm dürtüleri bastırdığı bir zamanda çizilmiş renkli bir haritaydı bu, üç adam dünyanın bu kısmını temsil eden düz alana sanki onu tanıyamamışçasına, sessizce baktı, Strado eskiden Yarımada'nın bir öküz derisi şeklinde olduğunu söylerdi, Pedro Orce bu sözcükleri içtenlikle mırıldandı ve Joaquim Sassa'yla José Anaiço'nun tüyleri gecenin sıcağına karşın diken diken oldu, sanki karşılarına birdenbire Avrupa kıtasını zamanın sonuna dek kanamayı sürdürecek bir başka leşle ağırlaştırmak için kurban edilmek ve derisi yüzülmek üzere olan Tepegöz canavarı çıkmışçasına.

Açık harita iki ülkeyi gösteriyordu, dişli ve bağlı Portekiz'i, güneye doğru kaydırılmış İspanya'yı ve yöreleri, illeri, bölgeleri, büyük şehirlerin moloz yığınlarını, kasabaların ve köylerin tozlarını, ama tümünü değil, çünkü toz genellikle çıplak gözle görülmez, Venta Micena yalnızca örneklerden biriydi. Elleri kâğıdı düzleştirip okşadı, Alentejo'yu geçip kuzeye doğru ilerlediler,

sanki bir insan yüzünü okşuyormuşçasına, soldan sağa doğru, saat yönünde, zamanın yönünde, önlerinde Beiralar, Ribatejo vardı, sonra da Trás-os-Montes ve Minho, Galicia, Asturias, Bask Yöresi ve Navarre, Castile ve León, Aragón ve Katalonya, Valencia, Estremadura, İspanyol ve Portekiz, kendimizi hâlâ içinde bulduğumuz Endülüs, Algarve, sonraJosé Anaiço parmağıyla Guadiana'nın ağzını gösterdi ve, Buradan girelim, dedi.

Rosal de la Frontera'daki yaylım ateşinin acı hatırası sığırcıkların bu kez tedbirli davranmalarına yol açmıştı, kuzeye doğru geniş bir daire çizdiler ve geç inşa edilmiş olan köprünün üç kilometre kadar ötesine, havanın temiz ve hava akımının serbest olduğu yere geçtiler. Portekiz tarafındaki polisler üç yolcudan birinin isminin Joaquim Sassa olmasına hiç şaşırmadı, yetkilileri endişelendiren çok daha ciddi meselelerin olduğu açıktı ve bunların ne oldukları aşağıdaki diyalog sayesinde kısa sürede anlaşıldı, Siz beyefendiler nereye gidiyorsunuz, diye sordu muhafız, Lizbon'a, diye yanıtladı direksiyonun başındaki José Anaiço, sonra da o sordu, Niye sordunuz Memur Bey, Otobanda polis barikatlarına rastlayacaksınız, size verilebilecek tüm talimatlara harfi harfine uyun, ne olursa olsun zorla geçmeye ya da bir numara çevirmeye kalkışmayın, yoksa başınız derde girer, Bir felaket mi oldu, Felaketten neyi kastettiğinize bağlı, Sakın bize Algarve'nin de kopup gitmekte olduğunu söylemeyin, bu önünde sonunda olacaktı, kendilerini hep ayrı bir krallık olarak görmüşlerdi, Hayır, başka bir sorun var ve daha da ciddi, insanlar otelleri işgal etmeye çalışıyor, ortalıkta turist olmadığına göre kendilerine barınacak yerler verilmesi gerektiğini iddia ediyorlar, Bu konuda hiçbir şey duymadık, işgal ne zaman başladı, Dün gece, Vay canına, dedi José Anaiço, Fransız olsa *Ça alors* derdi, herkesin hayretini ifade etme şekli farklıdır, Pedro'nun *Caramba* diye gürlemesini bir dinleyin hele, Joaquim Sassa'nın Vay canına'sının yankısınıysa güç bela işitebilirsiniz.

Polis onlara ilerlemeleri talimatını verdi. Onları ikinci kez

uyardı, Polis barikatlarına dikkat edin, böylece Deux Chevaux yolcular bu sıra dışı olayı tartışırken Vila Real de Santo António'dan geçebildi, Cidden, kim inanırdı ki buna, iki çeşit Portekizli vardır, ufku umutsuzca gözlemek için kumsallara gidip kum tepeciklerine çıkanlar ve polis, Cumhuriyet Muhafızları ve hatta, görünüşe bakılırsa, ordu tarafından savunulan o kaleye dönüşmüş otellere cesurca saldıranlar, şimdiden yaralananlar oldu, bu kendilerine biraz bilgi toplamak için durmaya karar verdikleri bir kafede söylendi. Albufeira'daki, Praia da Rocha'daki ve Lagos'taki üç otelde durumun ciddi olduğunu da orada öğrendiler, durum kritik, düzenin güçleri isyancıların sorun çıkardıkları, kapıları ve pencereleri barikatlarla kapayıp tüm giriş yollarını tıkadıkları binaları sarmak üzereler, kuşatılmış Magripliler gibiler, tüm öğretileri reddeden, ne tatlı sözlere ne de tehditlere kulak asan kâfirler, beyaz bayrağın arkasından gözyaşı gazının geleceğini biliyorlar, bu yüzden müzakerede bulunmayı reddediyor ve teslim ol çağrılarını duymazdan geliyorlar. Pedro Orce sarsılmıştı, Caramba diye fısıldayıp duruyordu ve yüz ifadesinde yurtseverce bir kırgınlığın, İspanyolların inisiyatifi ele alamamış olmalarından dolayı duyduğu derin bir esefin izleri seçilebiliyordu.

İlk polis barikatında kendilerinden dönüp Castro Marim yönünde ilerlemeleri istendi, ama José Anaiço Silves'te acilen halletmesi gereken önemli bir işi olduğunu söyleyerek itiraz etti, Silves demesinin sebebi şüpheleri bastırmaktı, Yine de kır yollarından gitmeniz gerek ve yoğun trafikli yollardan da olabildiğince uzak durun, eğer karışıklıklardan sakınmak istiyorsanız, diye ona tavsiye verdi, üç yolcunun zararsız görünüşü ve Deux Chevaux'nun bitkin saygınlığı karşısında tatmin olan görevli subay, Ama Memur Bey, böyle bir durumda, ülke başıboşluğun pençesindeyken, ve bu ifade daha yerinde olamazdı, biz oturmuş işgal edilen birkaç otel için endişeleniyoruz, bu genel bir seferberliği haklı gösterecek bir devrim değil ki, kitleler bazen sabırsızdır, hepsi bu, bu pek diplomatik olmayan yorum Joaquim Sassa'dan geldi.

Neyse ki teğmen sözünden dönecek bir adam değil eski geleneklere bağlı bir askerdi, yoksa gerçekten Castro Marim'den geçmek zorunda kalacaklardı. Yine de Joaquim Sassa'nın bu haddini bilmezliğine uygun bir karşılık verildi, Ordu buraya verilen emirleri uygulamak için geldi, peki ya biz rahatsız kışlalarımızı terk edip Sheraton'u ya da Ritz'i işgal etseydik, buna ne derdiniz, subay bir sivile açıklama yapmaya tenezzül ettiğine göre gerçekten boş bulunmuş olmalıydı. Kesinlikle haklısınız yüzbaşı, arkadaşım böyle düşünmeden konuşur işte, ona hep böyle yapmaması gerektiğini söylerim, Düşünse iyi olur, çünkü yeterince büyümüş, diye sertçe karşılık verdi subay. Ani bir el hareketiyle onlara ilerlemelerini işaret etti, Joaquim Sassa'nın ne söylediğini duymadı, iyi de oldu, yoksa kendilerini demir parmaklıkların arkasında bulabilirlerdi.

O kadar yardımsever olmayan Cumhuriyet Muhafızları tarafından korunan diğer barikatlarda epey alıkondular, bazen anayola dönmeden önce bozuk yollara sapmak zorunda bırakıldılar. Joaquim Sassa öfkeliydi ve bu öfkesi yersiz değildi, iki kez azarlanmıştı, teğmenin kabadayılık yapmasını kabul edebilirim, ama senin düşünmeden konuştuğumu söylemeye hakkın yoktu. Affedersin, konuşmanın gerginleşmesini önlemeye çalışıyordum o kadar, adamla konuşurken alaycıydın ve bu bir hataydı, yetkililere karşı asla alaycı davranmamalısın, ya bunun farkına varmazlar, ki o zaman anlamsızdır, ya da farkına varırlar ve bu da durumu kötüleştirir. Pedro Orce onlardan ne hakkında tartıştıklarını yavaş yavaş açıklamalarını istedi ve kaçınılmaz ses tonu değişimleri, yinelemeler konunun önemsizliğini açığa vurdu, Pedro Orce her şeyi anlayınca her şey anlaşılmıştı.

José Anaiço Boliqueime'deki bomboş bir yolun sapağında ufak bir hendekten faydalandı ve Deux Chevaux'yu hiç uyarıda bulunmaksızın boş bir tarlaya sürdü, Nereye gidiyorsun, diye seslendi Joaquim Sassa, İtaatkâr küçük çocuklar gibi yolda ilerlemeyi sürdürürsek o otellerden hiçbirine asla yaklaşamayacağız, oysa oralarda neler olup bittiğini görmek istiyoruz, eee, istiyor

muyuz istemiyor muyuz, José Anaiço sert karşılıklarını sarsıntılar arasında veriyordu, araba tekerlek izlerinin üstünde çılgınca zıplarken sağa sola dönen direksiyonla boğuşurken. Arka koltukta oturan Pedro Orce bir sağa bir sola insafsızca ve acımasızca fırlatılıyordu ve kahkahalar atan Joaquim Sassa iki büklüm olurken karşılık veriyordu, Bu gerçekten çok komik, bu gerçekten çok komik. Neyse ki üç yüz metre ileride, incir ağaçlarının arasında, yıkık harçsız ya da zamanla harcı dökülmüş bir duvarın ardında gizli bir yol buldular. Operasyon sahasında oldukları söylenebilirdi. Her tedbiri alarak Albufeira'ya yaklaşmaya başladılar, mümkün olduğunca düz arazide ilerlemeyi tercih ettiler, en kötüsü hem yol açıcı, hem de öncü olarak yeterli donanıma sahip bulunmayan Deux Chevaux'nun kaldırdığı toz bulutları, ama polisler şimdi geride kaldı, dört yol ağızlarını koruyorlar, şimdiki iletişim terminolojisiyle anayol kavşaklarını, ayrıca düzenin güçlerinin etki alanı harup ağaçları kadar otelleri de bol olan, böyle bir karşılaştırma yapılabilirse tabii, bir ili stratejik olarak kapsayabilecek kadar büyük değil. Aslına bakılırsa bir sonraki durağı Lizbon şehri olan kişilerin yıkımın hüküm sürdüğü bu bölgede yolculuk etme riskine girmelerine gerek yok, ama bilginizi doğrulamaktan da zarar gelmez, insan öykülerin anlatılırken nasıl abartıldığına sık sık tanık olur, arada sırada tek tük tuhaf olaya rastlanabilir, ama sonunda polis barikatlarının yalnızca bizi engelleyici tedbirin şifadan daha iyi olduğu yolunda uyaran o bilgece özdeyişin eyleme geçirilmiş hali olduğu ortaya çıkabilir. Ama şimdiden sızmalar görülüyordu. Seyrek ağaçların arasından, kırmızı toprağın üstünde hevesle yürüyen, omuzlarında torbalar, bavullar ve çıkınlar taşıyan adamlar ve kadınlar çıkıyordu, kollarında cılız çocuklarıyla, niyetleri bir otelde kendilerine bir yer kapmaktı, az sayıda eşyalarını ve ailenin en yakın üyelerini de bunu garantilemek için getirmişlerdi, karılarını, çocuklarını, bir yer kaptıktan sonra, her şey yolunda giderse, geri kalan akrabalarını çağırtacaklar ve diğer eşyaların yokluğunda yatağı,

sandığı ve masayı getirtecekler, görünüşe göre otellerde bol bol yatak ve masa bulunduğunu kimse aklına getirmiyor, gerçi çok fazla sandık bulunmaz, ama aynı işi gören gardıroplar vardır.

Albufeira kapılarında sonucu belirleyecek savaşın hazırlıkları yapılmaktaydı. Yolcular Deux Chevaux'yu bir gölgenin dinginliğinde park edip geride bırakmışlardı, böyle bir durumda onun yardımına güvenilemez, bir araba mekanik bir varlıktır, duyguları yoktur, onu nereye sürerseniz gider, park edildiği yerde durur, Yarımada'nın denizde ilerliyor olması onu hiçbir şekilde ilgilendirmez, Yarımada'nın yerinin değişmesi mesafeleri kısaltmayacaktır. Savaştan önce şevk verici bir konuşma yapıldı, eski savaşlarda sık sık yapıldığı şekilde, askerlere yönelik meydan okuyucu ve tembihkâr sözlerle, Kutsal Bakire'ye ya da koruyucu azizleri St. James'e edilen dualarla, başlangıçta sözler kulağa hep hoş gelir, sonuçsa her zaman bir felakettir, Albufeira'da, işgalci halkın liderinin gürültülü söylevi hiçbir işe yaramadı, oysa ne güzel söylev çekmişti, Muhafızlar, askerler, dostlar, kulaklarınızı açın ve dikkatinizi bana verin, siz, ve bunu sakın unutmayın, siz bizim gibi insanların evlatlarısınız, evler inşa eden ama evsiz kalmayı sürdüren, oteller diken ama içlerinde kalacak parayı asla kazanamayan insanların evlatlarısınız, buraya karılarımız ve çocuklarımızla geldiğimize dikkat edin, ama ayı istemek için değil, yalnızca başlarımızı sokacak daha iyi ve güvenli bir çatı bulmak için geldik, insan olarak hak ettiğimiz özel yaşama ve saygıya sahip bir şekilde uyuyabileceğimiz odalar için geldik, biz ne hayvanız ne de makine, bizim duygularımız var, şimdi, şuradaki oteller bomboş, yüzlerce, binlerce odaları var, turistler için yapılmışlardı, şimdi turistler gitti ve geri dönmeyecekler, onlar buradayken biz bu sefil varoluşa razı olduk, şimdi size yalvarıyoruz, içeri girmemize izin verin, terk ettiğimiz evlere ödediğimiz kiraların aynısını ödeyeceğiz, daha fazlasını istemek haksızlık olur, kutsal ve yüce olan her şey adına yemin ediyoruz ki her şeyin temiz ve düzenli olmasına hep özen göstereceğiz, çünkü iş temizliğe

geldiğinde bizimkilerle boy ölçüşebilecek kadın anasının karnından doğmamıştır, ne diyeceğinizi biliyorum ve haklısınız da, çocuklarımız var ve pis çocuklar ortalığı kirletir, ama bizimkiler kısa zamanda yıkanacaklar, onlara çekidüzen vereceğiz, bu sorun değil, bize her odada yıkanma olanaklarının bulunduğu söylendi, duş ve banyo, sıcak ve soğuk su seçenekleri varmış, bu temiz kalmayı kolaylaştırır herhalde, eğer çocuklarımızdan herhangi biri kötü alışkanlıklar edinmiş ve sağlıklı yaşama huyunu edinmemişse, size söz veriyorum ki bu çocuklar dünyanın en temiz çocukları olacak, insanın tek ihtiyaç duyduğu şey zamandır, gerisi yanılsamadan başka bir şey değildir, asilerin liderinin ansızın filozof rolüne bürünmesi kimsenin beklemediği bir şeydi.

Askerlerin gerçekten insanların evlatları oldukları yüzlerinden apaçık anlaşılıyor ve bunu doğrulamak için kimliklerine bakmak yeterli, ama binbaşıları ya mütevazı çocuk terbiyesini askeri akademinin banklarında bırakmış ya da Algarve'deki otellerin kendileri için inşa edildiği o üst sınıfların mensubu olarak doğmuş biri. Verdiği yanıttan hangisinin doğru olduğunu anlamak güçtü, Geri çekilin yoksa suratlarınızı dağıtırım sizin, çünkü bu kaba dil yalnızca alt sınıflara özgü değildir. Askerler kalabalıkta sevgili anne babalarının imgelerini gördüler, ama vazifenin çağrısı daha güçlüdür, Sen gözümün nurusun, der anne, elini kendisine vurmak için kaldıran oğluna. Ama asilerin sivil lideri öfkeyle seslendi, hiddetten deliye dönünce yakarışlarının yerini küfürler almıştı, Size süt veren memeyi bile tanımayan çizme yalayıcılar soyu sizi, aşırı bir şiirsel serbestlik, gerçek bir anlamdan ya da hedeften yoksun bir suçlama, çünkü böyle bir şeyi hiçbir oğul ya da kız anımsamaz, her ne kadar pek çok otorite bilinçaltımızın derinliklerinde bu ve bunun gibi korkutucu anıları gizlice korumayı sürdürdüğümüzü ve tüm yaşamımızın bunlardan ve diğer korkulardan oluştuğunu tasdik etmeye hazır olsa da.

Binbaşı çizme yalamakla suçlanmaktan hoşlanmamıştı ve o da öfkeden kendisini kaybederek haykırdı, Hücum, aynı anda

işgalcilerin fanatik lideri de haykırdı, Haklayın şunları, yurtseverler, ve hepsi hep birlikte öne atıldılar, yumruk yumruğa dövüştüler ve korkunç bir çatışma oldu. Joaquim Sassa, Pedro Orce ve José Anaiço oraya tam bu anda geldi, meraklı ama masumdular, ve dosdoğru tehlikenin içine yürüdüler, çünkü işler bir kez kontrolden çıkınca askerler eylemcilerle izleyiciler arasında fark gözetmemeye başlamıştı ve bir eve ihtiyaçları olmayan bu üç arkadaşın ansızın bir ev için kavga etmek zorunda kaldıkları söylenebilir. Pedro Orce ilerlemiş yaşına karşın sanki burası vatan toprağıymış gibi dövüştü, diğerleri de ellerinden geleni yaptı, belki biraz daha azını, barışçıl bir ırka mensup olduklarından. İnsanlar yaralandı ve bunlar ya sürünerek ya da başkaları tarafından taşınarak yolun kenarına çekildiler, kadınlar gözyaşlarına boğulup düşmanı lanetledi, çocuklar savaş arabalarının güvenliğinde bırakılmış, ne de olsa böyle bir savaş ancak bir ortaçağ savaşı olarak tanımlanabilir ve o çağın sözcükleriyle tasvir edilebilir. Davut adlı bir gencin uzaktan fırlattığı bir taş Binbaşı Goliath'ı yere serdi, çenesindeki derin bir yaradan kanlar boşandı, çelik miğferi koruma sağlamamıştı, askerlerin tulga siperlikleri ve burunluklar kullanmaktan vazgeçmelerinin sonu buydu, en kötüsüyse asilerin hücumun karmaşası içinde içgüdüsel ama zekice bir taktik hareketiyle askerlerin yanından koşarak geçip saflarına her yönden dalmaları, sonra da yollara ve dar sokaklara hemen dağılarak işgal edilmiş oteli kuşatan askerlerin yenilen taburun yardımına koşmalarını engellemeleriydi, kimse ortaçağdaki Fransız çiftçi ayaklanmasından beri böyle bir aşağılanmanın yaşandığını anımsamıyordu. Bir otelci, belki zihinsel bir rahatsızlığı olduğundan ya da ansızın halkın davasını benimsediğinden otelinin tüm kapılarını açtı, Girin, girin, otelim boş kalacağına siz gelin bari.

Bu beklenmedik teslimiyetten sonra Pedro Orce, José Anaiço ve Joaquim Sassa kendilerini ansızın, pek bir mücadele vermeden, bir odada oturuyor halde buldular, odayı iki gün sonra felç

olmuş bir nineye ve tedavi edilmesi gereken akrabalara sahip olan ve ona kendilerinden fazla ihtiyaç duyan bir aileye verdiler. O eşi benzeri görülmemiş kargaşa sırasında bazı kocalar karılarını, bazı çocuklarsa ebeveynlerini kaybetmişti, ama kimsenin asla uydurmayacağı ve böylece kendi içinde bu öykünün ikna edici gerçekliğini kanıtlayan travmatik ayrılıkların sonucunda dağılmış haldeyken bile aynı dinamizmin dürtüsüyle hareket eden aileler, farklı otellerin odalarında kalıyorlardı, çünkü herkesin aynı çatı altında oturması gerektiğini söyleyenleri aynı çatı altında birleştirmenin son derece güç olduğu kanıtlanmıştı ve onlar genellikle sonunda levhasında en fazla yıldız bulunan otele kapağı atıyorlardı. Polis komiserleri, ordu komutanları ve muhafız yüzbaşıları Lizbon'dan destek güçleri, zırhlı arabalar ve talimatlar istiyordu, nereden yardım isteyeceğini bilemeyen hükümetse emirler verip sonra geri alıyor, tehditler yağdırıyor, yakarışlarda bulunuyordu, aslında üç bakanın şimdiden istifa ettiğine inanılıyordu. Bu arada Albufeira'nın çölünden ve sokaklarından bakıldığında otel pencerelerindeki, kahvaltı masalı ve açılır kapanır sandalyeli o hoş, geniş teraslardaki halinden pek memnun aileler görülebiliyordu, Baba ilk çivileri çakıp bir çamaşır ipini asıyordu, kendi kendine şarkı söyleyen Anne'yse içeride banyoda çamaşırları yıkamaya başlamıştı bile. Ve yüzme havuzları yüzücülerle ve dalgıçlarla doluydu, kimsenin aklına çocuklara mavi suya dalmadan önce duş almaları gerektiğini söylemek gelmemişti, kenar mahallelerini terk etmiş olan bu insanların alışkanlıklarını değiştirmek kolay olmayacak.

Kötü örnek her zaman iyi tavsiyeden daha başarılı olmuş ve daha çok sonuç getirmiştir, ve kötü örneğin hangi hızlı vasıtalarla iletildiğini kim bilebilir, çünkü bu popüler işgal hareketi birkaç saat içinde sınırı sıçrayarak aşıp İspanya'ya yayılmıştı, otellerin şehirleri andırdığı ve üçünün bir megalopol kurmaya yeterli olduğu Marbella ve Torremolinos'ta durumun nasıl olduğunu hayal edebilirsiniz. Bu endişe verici haberleri alan Avrupa, Anarşi,

Sosyal Kaos, Özel Mülkiyetin İşgali, diye haykırmaya başladı ve kamuoyu kanaati oluşturmakta etkili bir Fransız gazetesi ön sayfasına kalın harflerle kehanetsel bir başlık attı. İnsan Doğasını Değiştiremezsiniz. Bu sözcükler, her ne kadar özgün olmasalar da, Avrupalıların yüreğini titretti, eski İber Yarımadası'ndan her bahsedişlerinde omuz silkip birbirlerine şöyle diyorlardı, Ne yapabilirsin ki, böyleler işte, insan doğasını değiştiremezsiniz, bu suçlayıcı koronun tek istisnası Napoli'de yayımlanan mütevazı ama Makyavelist bir gazeteden geldi, Portekiz'de ve İspanya'da Konut Sorunu Çözüldü.

Üç arkadaşın Albufeira'daki son günlerinde özel bir timin desteklediği isyan polisi otellerden birini zor kullanarak boşaltmaya çalıştı, ama sonuna kadar direnmeye kararlı olan yeni gelenlerle böyle sözde kurtarıcıların genellikle yol açtıkları yıkımdan korkan otel sahiplerinin ortak ve tutarlı direnişleri operasyonların askıya alınmasına, zamanın ve vaatlerin direnişçilerin kararlılığını zayıflatması sonucunda doğabilecek yeni bir fırsata dek ertelenmesine yol açtı. Pedro Orce, Joaquim Sassa ve José Anaiço Lizbon'a doğru tekrar yola çıktılarında işgal edilen binalarda demokratik seçimler yoluyla konut komiteleri kurulmuştu bile, bunların da temizlik ve bina bakımı, mutfak ve çamaşırhane, eğlence ve dinlenme, jimnastik ve spor gibi, bir topluluğun sorunsuz ve verimli bir şekilde işleyiş göstermesi için gerekli her şeyden sorumlu alt komiteleri vardı. İşgalciler düşünülebilecek her renkteki bayrak ve flamaları buldukları geçici bayrak direklerine çektiler, ellerine geçen her şeyi kullandılar, yabancı ülkelerin, spor kulüplerinin, çeşitli derneklerin bayraklarını, bunlar en tepeye çekilen vatanlarının sembolünün himayesi altındaydılar, pencerelerden bu süslemeleri takdire şayan bir şekilde taklit eden çarşaflar bile sarkıyordu.

Ancak muhalif ve koordinasyonlu bir birlik oluşumu kaçınılmaz bir şekilde karşıtlığa, kısıtlamaya ya da farklılığa işaret eder ve bu duruma uygun olarak ele alınırsa bize bazıları için iyi

olan şeylerin tam da diğerlerinin zararına olan şeyler olduklarını anımsatır, bu otellerin vahşice işgal edilmesi zenginleri ve güçlüleri baştan beri pençesinde tutan huzursuzluk konusunda bardağı taşıran son damla oldu. Yarımada'nın batmasından ve daha fazla can ve mal kaybının olmasından korkan pek çoğu turistlerin göçüyle birlikte hemen kaçıp gitmişlerdi, ki bu elbette bahsedilen insanların kendi ülkelerinde birer yabancı oldukları anlamına gelmiyor, her ne kadar insanların doğal ve idari açılardan kendilerine ait bir ülkeye sahip olma derecelerinin farklılık gösterdiği tarihin bize tekrar tekrar kanıtladığı bir gerçek olsa da.

Şimdi, sosyal zorbalıklar genel, o önemsiz Napoli gazetesinin yersiz tavrını bir kenara bırakırsak genelden çok evrensel, olarak lanetlenirken, ikinci bir göç başladı, dev bir göç, öyle ki insanın Avrupa'nın aldığı tüm o yaraların iyileşmeyeceği, Yarımada'nın fiziksel yapısının tam, buna kim inanırdı ki, en güçlü göründüğü yerde yarıldığı artık herkes tarafından anlaşıldığında bunun dikkatle planlandığını düşünmekte haklı olduğuna inanası geliyor. Kabarık banka hesapları ansızın minimuma indi, geride önemsiz bir meblağ kaldı, Portekiz'de yaklaşık beş yüz escudo, İspanya'da yaklaşık beş yüz peseta veya belki biraz daha fazlası, hesaplar silinip süpürülüyordu, cari hesaplar silinip süpürülüyordu, mevduat hesapları biraz faiz kaybıyla kapatılıyordu ve her şey, bütün hepsi, altın, gümüş, değerli taşlar, mücevherler, sanat eserleri, bonolar, her şey denizin üstünde esen gelmiş geçmiş en kuvvetli rüzgârla birlikte uçup gidiyordu, pusulanın otuz iki yönünde, geri kalanlarsa günün birinde, zaman ve sabır sayesinde yitirdiklerini yeniden kazanmayı uman kaçakların şahsi malları. Bu büyük nakillerin yirmi dört saat içinde gerçekleştirilemeyeceği açıktı, ama bu iki İber ülkesinin sosyal fizyonomisinin tepeden tırnağa, sağdan sola radikal bir dönüşüm yaşaması için bir hafta yetmişti. Gerçeklerden ve dürtülerden habersiz, yapay görünümlerle kendini kandırabilecek bir gözlemci Portekizlilerin ve İspanyolların bir anda yoksullaştığı sonucuna varırdı, oysa

aslında olan tek şey zenginlerin gitmesiydi o kadar, ve onlar olmayınca istatistikler kısa sürede dramatik bir inişe geçmişti.

Sadece geçen bulutların olduğu yerde, tüm Olimpos tanrılarını ve tanrıçalarını görebilen ya da şimşekler çaktıran Jüpiter gözlerinin önünde dururken ondan atmosferik buhar olarak bahseden gözlemcilere yalnızca insanın zihinsel çabasını azaltmak için sebep ve sonuç diye iki kutba ayırdığı olaylardan bahsetmenin yetmeyeceğini, daha çok bu ikisi arasında mutlaka var olan şeyi ele almanın gerektiğini işaret etmekten asla bıkmayacağım, bunu doğru sıralamayla heceleyelim, zaman, mekân, dürtü, araç, kişi, eylem, tarz, çünkü her şeyi ince eleyip sık dokumazsak ilk sunduğumuz görüşte vahim bir hata yapmamız kaçınılmazdır. İnsanın zeki bir varlık olduğu şüphesizdir, ama olmak istediği kadar zeki değildir ve bu hep kişinin kendinde başlaması gereken alçakgönüllülüğün kanıtı ve itirafıdır, hani bunu aslında sevgi ve iyi niyet için söylerler ya, siz bizi kınamadan önce biz hemen ekleyelim.

Lizbon'a gece çökerken, yumuşak ışığın ruhları tatlı bir pişmanlıkla doldurduğu o saatte vardılar, insan şimdi o takdire şayan duyum ve izlenim uzmanının manzaranın bir ruh hali olduğunu söylerken ne kadar haklı olduğunu görüyor, bize söyleyemediği şeyse dünyanın, içinde henüz küçük, küçük olmasının yanı sıra da şaşkın bir ruhu olan Pithecanthropus'tan başka hiçbir şeyin olmadığı zamanlarda nasıl göründüğü. Binlerce yıl sonra ve gelişmeler sayesinde Pedro Orce artık şehrin görünürdeki melankolisinde kendi mahrem kederinin sadık imgesini ayırt edebiliyordu. Doğduğu ve büyüdüğü o konuksevmez bölgede kendisini aramaya gelmiş olan Portekizlilerin arkadaşlığına giderek alışmıştı, kısa süre sonra ayrılıp her biri kendi yollarına gitmek zorunda kalacaklardı, aileler bile gerekliliğin erozyonuna karşı koyamaz, durum böyleyken basit arkadaşlar, yakın zamanın bağbozumunun ve narin köklerinin dostları ne yapabilir ki.

Deux Chevaux köprüyü ağır ağır, izin verilen en düşük hızla geçti, İspanyol'a kararın ve denizin güzelliğini, ayrıca ırmağın iki yakasını birbirine bağlayan o etkileyici mühendislik eserini takdir etmesi için yeterli zaman tanımak için, bu yapı, cümleden bahsediyoruz, dolambaçlı yoldan ifade edilmiştir, burada köprü sözcüğünün, bir dilbilgisi hatasına mahal vermemek için, itnapsalca ya da gereksizce yinelenmesini önlemek adına kullanılmıştır. Çeşitli sanat dallarında ve yazı sanatının kusursuzluğunda iki nokta arasındaki en kısa mesafe, birbirlerine yakın olsalar bile, düz bir çizgi olmamıştır, olmayacaktır, değildir, asla, asla, bunu tüm şüphelere güçlü ve kesin bir yanıt vermek ve onları sonsuza

dek susturmak için vurguluyoruz. Yolcular kendilerini bu şehrin harikalarına öyle kaptırmışlar ve bu muazzam eser karşısında öyle heyecanlanmışlardı ki sığırcıkların ansızın korkuya kapıldıklarını bile farketmediler. Yükseklik yüzünden sarhoşa dönen, göğü taşımak için suların içinden çıkıp yükselen devasa sütunları tehlikeli bir şekilde sıyıran, bir yanlarında pencere camları alev alev yanan şehir, önlerinde deniz ve güneş ve altlarında küllerin altında yanmakta olan miskin bir lav ırmağı gibi akan büyük nehir bulunan kuşlar kanatlarını hızlı hızlı çırparak ansızın yön değiştirdi ve sanki dünya köprünün etrafında dönüyormuş gibi oldu, kuzey önce güneye, sonra da doğuya dönüştü, güney önce batıya sonra da kuzeye, biz de günün birinde böyle ya da daha da fazla hareket etmeye zorlandığımızda kendimizi nerede bulacağız. Daha önce de söylediğimiz gibi, insanlar böyle şeyleri gördüklerinde bile onları anlayamaz, bu sefer de anlayamadılar.

Pedro Orce, Hoş bir şehir, diye mırıldandığında köprünün ortasına gelmişlerdi, böyle dostça sözler karşılık gerektirmezler, belki alçakgönüllü bir, Evet, değil mi, dışında. Pedro Orce'yi bir otele yerleştirmek ve yolculuklarına devam etmek için hâlâ zamanları vardı, en azından José Anaiço'nun yaşadığı ve Joaquim Sassa'nın da istese incir ağacının altında bir gece daha geçirebileceği Ribatejo kasabasına dek gidebilirlerdi, ama konuklarından ayrılmak kabalık olurdu, böylece iki Portekizli orada birkaç gün kalmak hususunda hemfikir oldu, bu İspanyol'un şehri tanıması ve Orce'ye döndükten sonra, Görmemek o güzel Lizbon şehrini yaşayamamaktır hoş bir şeyi, diye masumca övünen o eski özdeyişi benimsemesi için yeterli bir zamandı, Tanrı'ya bizi hayrından mahrum bırakmadan kafiyeler verdiği için şükürler olsun.

Joaquim Sassa'yla José Anaiço para sıkıntısı çekmiyorlar, tüm paralarını sınırın iki tarafında yaptıkları gezintiler için yanlarına aldılar ve bildiğimiz gibi hâlâ tutumlu davranabiliyorlar, bir keresinde ay ışığı altında uyudular, bir başka seferde geceyi Endülüslü bir eczacının evinde geçirdiler ve, Algarve'de,

anarşiyi ve kargaşayı fırsat bilerek, bir otelde para ödemeden kaldılar. Çoktan varmış olduğumuz Lizbon'da oteller yalnızca şehrin dış kesimlerinde kuşatılıp işgal edilmiş durumda, daha merkezi otellerse iki caydırıcı etken tarafından korunuyor, birincisi burasının başkent olmasından dolayı en büyük kanun ve düzen güçlerinin, ya da baskının, burada yer alması, ikincisiyse kendisini izlemekte olan komşusu tarafından, ya da tam tersi, yargılanmakta olduğunu hissedince genellikle huzursuz olup geri çekilen şehir insanına özgü o sıkılganlık, su damlasındaki tek hücreli hayvanlar elbette ki göz merceğini ve geriden izlemekte olan ve kendilerini rahatsız eden gözü rahatsız ederler. Müşteri sıkıntısından dolayı civardaki otellerin hemen hepsi tadilat sebebiyle kapanmıştı, bu bahaneleriydi, ama bazıları faaliyette bulunmayı sürdürdü, sezon sonu tarifeleri ve özel indirimler uygulayarak, öyle ki sonunda bazı büyük aileler inanılmaz kiralar ödedikleri evlerinden taşınıp Méridien'e ya da benzeri bir otele yerleşmeyi ciddi olarak düşünmeye başladılar. Üç yolcunun hedefleri böyle dramatik bir konum değişimine kadar yükselmedi, bu yüzden de Rua do Alecrim'in aşağısındaki, sol taraftaki mütevazı bir oteli seçtiler, otelin ismi bu öyküde hiçbir önem taşımıyor, bir kez söylenmesi yeterliydi ve hatta belki gerekli bile değildi.

Sığırcıklar sığırcıklardır ve bu isim uçarı ve zevzek, bir başka deyişle davranışları üzerine pek düşünmeyen, burasının ve şimdinin ötesindeki herhangi bir şeyi önceden görme ya da hayal etme yetisinden yoksun insanlar için de kullanılır, bu nitelikler cömert davranmalarını, hatta kendi yaşamlarını feda etmelerini engellemez, sınırdaki vakada görmüş olduğumuz gibi, orada pek çok narin ve minik beden ölüp düşmüş, kanlarını başkaları için dökmüşlerdi, unutmayın ki kuşlardan bahsediyoruz, insanlardan değil. Ama uçarılık ve zevzeklik salakça gidip bir otel damına konan, kalabalığın ve polisin ya da kuşbilimcilerin ve küçük kızarmış kuşlardan yapılan lezzetli yemeklerden hoşlanan boğaz düşkünlerinin dikkatini çeken, böylece de vicdanları kesinlikle

rahat olmasına karşın yetkililerin nahoş dikkatlerinin hedefi olmuş o üç adamın varlığını ele veren o binlerce kuş için söylenebileceklerin en azıdır. Çünkü yolcular bilmese de Portekiz basını, genellikle sıra dışı olayların haberlerinin yayımlandığı sayfada sığırcıkların sınırda hazırlıksız yakalanan muhafızların üstüne saldırdıklarını bildirmiş ve tahmin edileceği gibi, gerçi pek orijinal bir şey değildi ama, Hitchcock'un yaptığı kuşlarla ilgili ve daha önce bahsettiğimiz o filmi akla getirmişti. Gazeteler, radyo ve televizyon Cais do Sodré'deki tuhaf olayları hemen haber konusu yapmış ve muhabirleri, fotoğrafçıları ve video teknisyenlerini olay yerine göndermişlerdi, ki bunların Lizbon'un folklorunu zenginleştirmek dışında hiçbir etkisi olmayabilirdi, eğer bir muhabirin metodik ve, niye söylemeyelim ki, bilimsel zihni dışarıdaki, çatıdaki sığırcıklarla oteldeki ya yerleşmeye gelmiş ya da seyahat esnasında uğramış müşterilerin arasında bir bağlantı olma olasılığı üzerinde düşünmesine yol açmasaydı. Tepelerinde kelimenin tam anlamıyla dönüp durmakta olan tehlikenin farkında olmayan ve her biri kendi odalarında bulunan Joaquim Sassa, José Anaiço ve Pedro Orce taşıdıkları küçük valizleri açtılar, birkaç dakika sonra akşam yemeği vaktine dek şehirde ufak bir gezintiye çıkmaya karar verip sokağa ineceklerdi. Şimdi, tam bu sırada kurnaz muhabir müşteri listesine bakıyor, oraya kaydedilmiş isimleri inceliyor ve ansızın bu isimlerden ikisi hafızasının çarklarını harekete geçiriyor, Joaquim Sassa, Pedro Orce, bu isimler gözünden kaçsaydı doğru dürüst bir muhabir sayılamazdı, aynı şeyi bir başka isimle, Ricardo Reis'le de yaşayabilirdi, ama bu isim yıllarca, yıllarca önce kaydedildiği kitap tavan arasındaki arşivlerde, tozla kaplanmış bir halde, asla gün ışığına çıkmayabilecek bir sayfada duruyor ve çıkarsa da muhtemelen okunamaz bir durumda olacak, çünkü yazı soluklaşacak, hatta belki bütün sayfa, zamanın etkilerinden biri de budur, her şeyi siler. Günümüze dek avcılık sanatında bir taşla iki kuş vurmaktan daha büyük bir başarı gösterilmemiştir, şimdiden sonraysa

avcının yeteneğinin sınırı ikiden üçe yükselecek, bu tüm özdeyiş kitaplarının değiştirilmesi anlamına gelecek, bu yüzden siz ikiyi üç diye okuyun, belki burada da durmayacağız.

Resepsiyona çağrılan, sonra da salonda, gerçeğin büyük aynasının karşısına oturtulan Joaquim Sassa ve Pedro Orce'nin gazeteci tarafından sıkıştırılınca kendilerinin sırayla denize taşı fırlatan adamla canlı sismograf olduklarını itiraf etmekten başka çareleri kalmadı. Ama sığırcıklar da vardı, gözlem gücü yüksek gazeteci bu kadar çok sığırcığın bir araya gelmesinin bir rastlantı olamayacağını belirtti, bunun üzerine, dostlarına ve gerçeğe sadık olan José Anaiço bir açıklama yaptı, Sığırcıklar bana eşlik ediyor. Joaquim Sassa'ya sorulan soruların hemen hepsi kendisiyle sivil vali arasındaki hayali diyaloğa ilişkindi, bu da burada niye yinelenmediklerini açıklıyor, ama kendi ülkesindeyken bir kâhin olmamış olan Pedro Orce yaşamındaki güncel olaylardan uzun uzadıya bahsetti, Evet bayım, yerin sarsıldığını hissedebiliyordu, derin ve yoğun bir şekilde, sanki kemikleri titriyormuşçasına ve Granada'da, Sevilla'da ve Madrid'de duygularının ve zekâsının, duyusal tepkilerinin ve hareketlerinin ölçüldüğü pek çok testten geçirilmişti ve işte şimdi buradaydı, Portekiz yetkilileri gerekli görürse benzer ya da farklı testlerden geçmeye hazırdı. Bu arada karanlık basmıştı, bu sorgulamadan sorumlu olan sığırcıklar dağılıp civardaki bahçelerin ağaçlarına tünemişlerdi, sorularını tüketmiş ve meraklarını gidermiş olan muhabirler fotoğraf makinelerini ve flaşlarını alıp gitmişti, ama bu otelin tekrar huzurlu bir yere dönüşmesine yol açmadı, garsonlar ve kapıcılar resepsiyon masasına gelip salona bakarak bu hilkat garibelerini görmek için bahaneler uydurdular.

Bu bitmek bilmeyen hengâmeden bitkin düşen üç arkadaş dışarı çıkmayıp otelde yemeye karar verdi. Pedro Orce kendisini kaptırıp bu kadar çok konuşmuş olmasının doğuracağı sonuçlar konusunda endişeliydi, İspanya'dakiler bana durumum hakkında hiçbir şey söylemememi defalarca tembih etmişlerdi, şimdi bunu

öğrenince hiç hoşlanmayacaklar, ama belki burada birkaç gün kalırsam beni unuturlar. José Anaiço şüpheliydi, Yarın öykümüz bütün gazetelerde çıkacak, hatta bu akşam televizyonda bile verebilirler ve radyodaki o spikerler de çenelerini kapalı tutmayacaklar, onlar asla yorulmaz, Joaquim Sassa sertçe karşılık verdi, Öyle olsa bile üçümüz arasında durumu en iyi olan sensin, sığırcıkların seni takip etmelerinden sorumlu olmadığını söyleyebilirsin, onlara ne ıslık çalıyorsun ne de yiyecek veriyorsun, bizim durumumuzsa çok kötü, insanlar Pedro Orce'ye bir kaçıkmış gibi bakıyor, Portekizli biliminsanları kobay farelerini kaybetmek istemeyecekler ve bu taş hikâyesi yüzünden peşimi bırakmayacaklar, Sizin arabanız var, diye onlara anımsattı Pedro Orce, şafakta, hatta bu gece yola çıkabilirsiniz, ben kalıyorum, bana nereye gittiğinizi sorarlarsa bilmiyorum derim, Artık çok geç, ben televizyonda görünür görünmez oturduğum kasabadan biri sırf beni tanıdığını, benim oranın öğretmeni olduğumu ve bir süredir benden şüphelendiklerini söylemek için arayacaktır, bazı insanlar şöhrete açtır, José Anaiço'nun söyleyeceği buydu ve şunu da ekledi, Bir arada olmamız daha iyi, çok az şey söyleriz ve kısa süre sonra bıkarlar.

Tahmin edileceği gibi televizyondaki ana haber bülteninin önemli bir kısmı onlara ayrılmıştı, uçan sığırcıkları, otelin ön cephesini, yanlış olduğunu, kısa süre sonra açıklığa kavuşacağı gibi, bildiğimiz açıklamalarda bulunan otel müdürünü, Böyle olaylar otelin tarihinde ilk kez yaşanıyor, ve soruları yanıtlayan üç şaşırtıcı adamı, Pedro, José ve Joaquim'i gösterdiler.

Güvenilir bir bilirkişinin desteğinin gerekli görüldüğü zamanlarda hep olduğu gibi stüdyoda bir eksper vardı, bu kez modern psikodinamik okulundan, maddenin özüne ilişkin diğer teorilerin yanı sıra şarlatanlarla karşı karşıya olma olasılığının da her zaman bulunduğunu açıklayan bir uzman. Böyle kriz durumlarında, diye açıkladı, saf kitleleri kandırmak için öyküler anlatan, hedefi genellikle siyasi statükoyu bozmak ya da uzun vadeli güç elde etme planlarına katkıda bulunmak olan bazı sahtekârlar

mutlaka ortaya çıkar. İnsanlar ona inanırsa işimiz biter, dedi Joaquim Sassa, Peki ya sığırcıklar, sığırcıklar konusunda ne düşünüyorsunuz, diye sordu spiker, Bu gerçekten hayret verici bir muamma, ya kuşların takip ettiği kişi onları karşı konulmaz bir şekilde çeken bir yem taşıyor ya da kolektif bir hipnoz söz konusu, Kuşları hipnotize etmek kolay olmasa gerek, Tam tersine, tavuk basit bir tebeşir parçasıyla hipnotize edilebilir, bunu bir çocuk bile yapabilir, Ama burada binlerce kuş söz konusu, hipnotize edilmiş olsalar nasıl uçabilirlerdi, Sürünün, onun bir parçası olan her kuş için, zaten hipnotize edici bir etken, hem etken hem de sonuç olduğuna dikkat edin, Size bazı izleyicilerimizin böyle teknik bir jargonu anlamakta zorlanacaklarını anımsatmama izin verin, Peki, daha basit bir dille anlatayım, bence tüm grup kendisini homojen bir hipnoza tabi tutma eğilimi gösteriyor, Bunun daha kolay anlaşılacağından şüpheliyim, ama yine de size stüdyoya geldiğiniz için teşekkür ederim, gelişmelerden sonra bu meseleyi bir kez daha, daha derinlemesine tartışma fırsatımız olacak, Emrinizdeyim, diye sırıttı eksper. Eğlenmeyen tek kişi, Bu herif budalanın teki, diye mırıldanan Joaquim Sassa'ydı, Öyle göründüğü kesin, ama budalalara bile kulak verilmesi gereken zamanlar vardır, diye karşılık verdi José Anaiço ve Pedro Orce de itiraf etti, Söylediklerinin tek kelimesini anlamadım, Portekiz dili karşısında ilk kez böyle bocalıyordu, onun bu söylediğini kelime anlamıyla ele alırsak, o eski Portekiz savaşçıları, aynı ülkeden geldiklerine inandırıldığımız Viriato ve Nuno Alvares Pereira arasında ne muhteşem bir konuşma geçmiş olmalı. Otel salonunda bu ciddi meseleler tartışılırken müdür özel ofisinde kendisine bir teklifte bulunmak için gelmiş olan civardaki restoran sahiplerinden oluşma bir delege topluluğunu ağırlıyordu. Çatıya ağlar yerleştirmemiz için bizden ne kadar istersin, sığırcıklar önünde sonunda geri gelip oraya konacaklar, herkesin ulaşabildiği ağaçlara ağ yerleştirmek istemiyoruz, bu başka adamların karılarını hamile bırakmak gibi bir şey olurdu, bunlar nesnelerle ilgili tek

mahremliğin hiçbir mahremliğe sahip olmamaları olduğuna inanan türden insanlar, müdür bocalıyor, çatının kiremitlerine zarar gelmesinden korkuyor, ama en sonunda kabul ediyor, bir meblağ öneriyor, diğerleri, Bu çok fazla, deyip pazarlığa başlıyor.

Ertesi sabahın erken saatlerinde asık suratlı, şık ve son derece resmi konuşan adamlardan oluşan bir başka delege topluluğu çıkagelip Joaquim Sassa'yla Pedro Orce'ye kendileriyle birlikte gelme nezaketini gösterip göstermeyeceklerini sordu, hükümetin emirleriyle hareket ediyorlardı, resmi görevliler arasında Pedro Orce'ye selam veren, ama bunu yalnızca öfkeli bir vatanseverlikten kaynaklanabilecek apaçık bir nefretle yapan İspanyol Elçiliği'nden bir müsteşar da vardı. Kısa ve son derece dolaysız bir soruşturma yapmak istediklerini açıkladılar, Yarımada'nın görünüşe göre telafi edilemez bir şekilde, sürekli uzaklaşmasına, bir başka deyişle ölümcül kopuşuna ilişkin evrakların bulunduğu dosyayı biraz daha kabartacak rutin bir araştırma. José Anaiço'yu görmezden geldiler, herhalde yalnızca Hamelin'in Alaca Kavalcı'sıyla ölçülebilecek çekim ve büyüleme güçlerine sahip olduğu konusunda şüphe duyduklarından, ayrıca sığırcıklar da ortalıkta görünmüyor, hep birlikte ileri geri uçuyor, şehri tanıyorlar, çatıya hainçe kurulmuş olan ağ tuzaklarında yalnızca dört avare güvercin yatıyor, bir başka yazgıyı bekleyerek, ama kader onların yaşamlarının başka bir şekilde sona ermesini buyurdu, Ne yazgısı, diye soruyor ironik bir ses ve araya giren bu beklenmedik ses sayesinde bize öğretilenin aksine birden fazla yazgı olduğunu öğreniyoruz, *fado*'da ve folk müziğinde, Kimse yazgısından kurtulamaz, bir başka insanın yazgısını yaşamamız her zaman mümkündür, güvercinlerin başına gelen de buydu, onlar sığırcıkların yazgısını yaşadı.

José Anaiço otelde sessizce oturup arkadaşlarının dönüşünü bekledi, birkaç gazete istedi, tüm röportajlar ilk sayfada verilmişti, çarpıcı fotoğraflar ve dramatik manşetlerle birlikte, Muammalar Bilimi Şaşkına Çevirdi, Zihnin Bilinmeyen Güçleri,

Üç Tehlikeli Adam, Bragança Oteli'nin Gizemi, biz isim vermemek için o kadar özen gösterirken hain bir gazeteci onu yayımlattı, İspanyol Ülkesine İade Edilecek mi, soru işareti, Eski ve hoş bir çamura battık, bu bir manşet değil José Anaiço'nun düşünceleri. Saatler geçti, öğle yemeği vakti gelmişti, Joaquim Sassa'yla Pedro Orce'den ne bir haber ne de bir mesaj vardı, tutuklandılar mı, hapse mi atıldılar, insan bu kadar çok şeye endişelenince iştahını kaybediyor, Onları nereye götürdüklerini bile bilmiyorum, aptallık ettim, sormalıydım, neler söylüyorum, onlarla gitmeliydim, onları tek başlarına bırakmamalıydım, sakin ol, gitmek istesem bile herhalde izin vermezlerdi, ama insan nasıl emin olabilir ki, bu işin dışında kalmaktan oldukça memnundum, korkaklık bir ahtapottan daha kötüdür, ahtapot kollarını hem kavuşturup hem açabilir, korkaklıksa onları yalnızca kavuşturabilir, bu keskin sözlerden José Anaiço'nun kendisinden ne kadar rahatsızlık duyduğu anlaşılıyor, ama bu çelişkili dürtülerden ve düşüncelerden hangilerinin samimi olduğunu kim bilebilir ki, en iyisi bekleyip, insanoğluna ilişkin tüm meselelerde olduğu gibi, ne yapacağını görmek. Önce müdüre gidip herhangi bir açıklama duyup duymadığını sordu, bir adres, bir isim, ama otel müdürü, Hiçbir şey bayım, beyefendilerden hiçbirini tanımıyordum, onları ilk kez görmüştüm, diye yanıtladı, ki bu İspanyol'la iki Portekizli için de geçerliydi, ansızın José Anaiço'nun aklında parlak bir fikir belirdi, zamanı da gelmişti. İspanyol Elçiliği'ne gidecekti, Elçilik mutlaka biliyordu, sonra aklına bir başka parlak fikir daha geldi, asla teker teker gelmezler zaten, basın, elbette, tek yapması gereken o gazetelerden birine başvurmaktı ve birkaç saat içinde basının tüm hafiyeleri, isimleri ister Argos olsun, ister Holmes, ister Lüpen, kayıp adamların peşine düşeceklerdi, ihtiyaç buluşların anasıdır, bu durumda babası da tedbir, ama her zaman için değil.

José Anaiço hiç zaman kaybetmeden odasına çıktı, ayakkabılarını değiştirmek, dişlerini fırçalamak istiyordu, böyle dünyevi şeyler azimli bir ruh için uygunsuz değildir, mesela Othello'yu

ele alalım, soğuk almıştı ve Desdemona'yı öldürmeden önce ne yaptığını bilmeden salakça burnunu sildi, Desdemona da karanlık önsezilerine karşın kapısını kilitlememişti, çünkü bir kadın kocasını asla reddetmez, kendisini boğmak üzere olduğunu bilse bile, hem ayrıca Desdemona odanın yalnızca üç duvarı olduğunun da çok iyi farkındaydı, şimdi şu andaki dramda José Anaiço dişlerini fırçalayıp ağzını çalkalarken birinin kapıya vurduğunu işitiyor, Kim o, diye soruyor, her ne kadar sesi kendi sesine benzemese de mutlu bir beklentiyle yüklü, Joaquim Sassa, Biz geldik, diye yanıtlamak üzere, ama bu yanılsama kısa sürdü, Girebilir miyim, gelen yalnızca kadın hizmetçiydi, Bir saniye, ağzını çalkalamayı bitirdi, ellerini ve ağzını sildi, kuruladı, sonra da kapıyı açmaya gitti. Hizmetçi öyle bireysel niteliklere ve öyle özel bir role sahip sıradan bir otel görevlisi ki, José Anaiço ve arkadaşlarının varlıklarıyla yaşamının yalnızca şu anında ve yalnızca basit bir mesajı iletmeye yetecek kadar bir süre için temasa geçecek, hem şimdiki zamanda hem de gelecekte, bu tiyatroda ve yaşamda sık sık olur, birinin yalnızca şunu söylemek için kapımızı çalmasına ihtiyaç duyarız, Aşağıda sizi arayan bir bayan var efendim. José Anaiço şaşırır ve bunu belli eder, Beni arayan mı, hizmetçi şu eklemeyi yapmayı gerekli bulur, Bayan üçünüzle de konuşmak istedi, ama diğerleri burada olmadığından, Muhabir olmalı, diye düşündü José Anaiço kendi kendine, karşılık vermeden önce, Hemen ineceğim. Hizmetçi yaşamdan çekilen biri gibi çekildi, ona artık ihtiyacımız olmayacak, onu anımsamak, hatta kayıtsızlıkla anımsamak için bile hiçbir nedenimiz yok. Geldi, kapıyı çaldı, mesajı iletti, ki mesaj tuhaf bir sebep yüzünden telefonla iletilmemişti, belki de yaşam zaman zaman bu dramatik duyguyu işlemekten hoşlanıyor, telefon çalarsa kendi kendimize, Kim olabilir, diye düşünürüz, ve düşüncelerimizi, Kim o, diyerek dile getiririz, Hizmetçi olduğunu zaten biliyorduk, ama sorunun yalnızca yarısı yanıtlanmıştı, hatta belki de bu kadarı bile yanıtlanmamıştı, José Anaiço da merdivenlerden inerken bu yüzden

düşünceli zaten. Kim olabilir, bir muhabir olabileceği yolundaki şüphesini unuttu, bazı düşüncelerimiz böyledir, tek işlevleri bize düşünce için çok daha fazla besin verebilecek diğer düşüncelerin yerini almaktır, beklentiler yüzünden.

Otel öyle sessiz ki, huzursuz faaliyetlerden yoksun, ama henüz bakımsızlık yüzünden yaşlanmamış boş bir ev gibi, hâlâ adımların ve seslerin yankıları duyuluyor, bir hıçkırık, üst sahanlıkta oyalanan fısıltılı bir veda. Müdür ayakta, tezgâhın arkasında mesajlar, mektuplar ve faturalar için gözleri olan anahtar askılığı asılı duruyor, yapacak fazla iş olmadığında bile kendisini meşgul eden türden bir adam. José Anaiço tam geçip gidecekken müdür salona bakıp başını sallıyor ve José Anaiço başını sallayıp onaylayarak karşılık veriyor, Biliyorum, demek istiyor, ilkiyse daha uzun bir şekilde, Sizi bekleyen bir hanımefendi var, demek istemişti. José Anaiço salonun girişinde duraksıyor, genç bir kadın görüyor, basit bir kız, sadece o olabilir, burada başka kimse yok, pencerelerin önündeki perdelerin gölgelerinin arasında otursa bile hoş görünüyor, hatta güzel, üstünde mavi bir pantolon ve ona uyan, yalnızca çivit mavisi olarak tanımlanabilecek renkte bir ceket var, bir gazeteci olabilir de, olmayabilir de, ama oturduğu yerin yanındaki sandalyede küçük bir valiz ve kucağında ne büyük ne de küçük sayılabilecek, birle bir buçuk metre arası uzunlukta bir değnek var, etki rahatsızlık verici, böyle giyinen bir kadın şehirde elinde bir değnek taşıyarak dolaşmaz, Bir muhabir olamaz, diye düşündü José Anaiço kendi kendine, en azından ortalıkta o mesleğe özgü olan defter, tükenmezkalem, kayıt cihazı gibi araçlar görünmüyor.

Kadın ayağa kalktı ve bu beklenmedik bir hareketti, çünkü görgü ve nezaket kurallarına göre bir hanımefendi bir centilmen yaklaşıp ona selam vermeden ayağa kalkmamalı, elini ya da yanağını uzatmamalıdır ve hanımefendinin gülümseyişi karşısındakine duyduğu güvene, aralarındaki yakınlık derecesine ve kendi mizacına göre kibar, imalı, müsamahalı ya da sergileyici olacaktır. Bu hareket, veya belki de hareketten çok dört adım

ötede bir kadının durmuş bekliyor oluşu, ya da biri ilk hareketi yapana dek zamanın donmuş olması gerçeğinin ansızın bilincine varılışı, aynanın bir tanık olduğu doğrudur, ama daha önceki bir anın tanığıdır, aynada José Anaiço ve kadın hâlâ iki yabancılar, bu tarafta ise değiller, çünkü birbirlerini tanımak üzereler, şimdiden tanıyorlar. Bu hareket, daha önce bütünüyle tasvir edilemeyen bu hareket, ahşap döşemenin bir güverte gibi sarsılmasına yol açtı, yavaş ve geniş dalgaların ortasındaki bir gemidelermişçesine titremesine, Pedro Orce'nin bahsettiği o bildik sarsılmalarla karıştırılmaması gereken bir izlenim bu, José Anaiço'nun kemikleri titremiyor, ama tüm bedeni fiziksel ve maddesel olarak alışkanlıktan ve rahatlıktan dolayı böyle adlandırılan Yarımada'nın gerçekten ve sahiden denizde yüzüp uzaklaşmakta olduğunu hissetti, daha önce bunu yalnızca dışsal gözlemler yoluyla biliyordu, şimdiyse sahiden hissedebiliyor. Ve böylece, bu kadın yüzünden, eğer geldiği saat yüzünden değilse, çünkü her şeyden önemli olan şey olayların olduğu saattir, José Anaiço yalnızca çılgın kuşların gönülsüz cezbedicisi olmaktan çıktı. Kadına yaklaşıyor ve aynı yönde başlatılan bu hareket, çaresizce ya da dirençsizce, Bragança Oteli'nin tam şu anda gemi aslanı ve ön üst güvertesi olduğu o sal görüntüsünü iten harekete eklenecek, bu terimlerin göze çarpan uygunsuzluklarını bağışlayın. Çok şey mi istiyorum.

Arkadaşlarım burada değiller, diye açıklıyor José Anaiço, Bu sabah bazı biliminsanları gelip onları sorguya çekmek için götürdü. Gecikmeleri beni endişelendirmeye başladı, aslında tam dışarı çıkıp onları aramaya hazırlanıyordum, José Anaiço sorunun ne olduğunu söylemek için bu sözcükleri kullanmasına gerek olmadığının bilincinde, ama kendisini durduramıyor. Kadın karşılık veriyor ve sesi hoş, alçak ama net. Söylemem gereken şey üçünüz kadar birinize de söylenebilir, aslında bu her şeyi daha net açıklamamı kolaylaştırabilir. Gözleri yeni bir göğün renginde, Yeni bir gök nedir, rengi ne olabilir, bu fikri de nereden bulup çıkardım, diye kendi kendine düşünüyor José Anaiço, yüksek sesle,

Lütfen oturun, ayakta durmaya gerek yok, derken. Kadın oturdu, o da oturdu, İsminiz José Anaiço mu, Benim adım Joana Carda, Tanıştığımıza çok sevindim. El sıkışmadılar, şimdi oturmuş olduklarından bu çok salakça gelecekti, hem el sıkışmak için ikisi de sandalyelerinde öne eğilmek zorunda kalacaklardı, bu daha da salakçaydı, ya da yalnızca José Anaiço'nun eğilmesi gerekecekti ve bu salaklığı yarı yarıya azaltacaktı, eğer yarı salaklık tam salaklıkla aynı şey değilse. Kadın gerçekten çok hoş ve neredeyse siyah olan saçları gözleriyle çatışmıyor, yeni bir gündüz göğünün rengiyle yeni bir gece göğünün rengi, birlikte çok hoş duruyorlar, Sizin için ne yapabilirim, mahrem düşünceleri bu nazik soruya dönüştürülmüştü. Burada konuşmanın güvenli olduğundan emin değilim, diye mırıldandı Joana Carda, Yalnızız, bizi kimse duyamaz, Ama insanlar izliyor, baksanıza. Tuhaf bir şekilde yürüyen müdür salonun girişinin önünden geçti, sonra bir kez daha geçti, dalgın görünüyordu, sanki bir öncekinin faydasız olduğunu anladığından yepyeni bir vazife icat etmişçesine. José Anaiço ona ateş saçan gözlerle baktı, ama boşunaydı, sesini alçaltı, sohbetlerinin daha da şüphe uyandırıcı bir hal almasına yol açarak, Sizi odama davet edemem, bunun dikkat çekecek olması bir yana, müşterilerin odalarında misafir ağırlamaları hemen her zaman yasaktır. Bu beni rahatsız etmez, bana saldırmak gibi bir niyeti olmadığı açıkça görülen birinin yanında kendimi huzursuz hissetmem, Aslında böyle bir şey aklımdan bile geçmedi, özellikle de siz bir silah taşıyorken. İkisi de gülümsedi, ama gülümsemelerinde zorlama bir şey vardı, bir yasak, ani bir huzursuzluk, yalnızca üç dakikadır tanışıyor oldukları ve birbirlerinin sadece isimlerini bildikleri göz önüne alındığında sohbetleri fazla içtenleşmişti. Acil bir durumda değnek işe yarayabilir, dedi Joana Carda, ama onu taşıma nedenim bu değil, aslına bakarsanız değnek beni taşıyor. Bu son derece beklenmedik ifşa havayı temizledi, basıncı dengeledi, hem atmosfer, hem de kan basıncını. Joana Carda karaağaç dalını kucağına koydu, José Anaiço'nun yarıtını

bekledi, José Anaiço en sonunda konuştu, En iyisi dışarı çıkalım, sokakta, bir kafede ya da isterseniz bir parkta sohbet edebiliriz. Joana Carda valizine uzandı, José Anaiço valizi ondan aldı, Bunu odama bırakabiliriz, değneği de, Değnek benimle kalacak, valiz de, buraya geri dönmemek daha iyi olabilir. Nasıl isterseniz, valizinizin utak olması çok kötü, yoksa değneği içine koyabilirdiniz, Her şey başka bir şeye uyacak şekilde yaratılmamıştır, diye karşılık verdi Joana Carda, biraz aşikâr, ama yine de anlamlı bir açıklama yaparak.

Çıkarlarken José Anaiço müdüre, Arkadaşlarım gelirse az sonra döneceğimi söyleyin, dedi. Tabii efendim, ben hallederim, diye karşılık verdi adam, gözlerini Joana Carda'dan ayırmadan, ama gözlerinde şehvet yoktu, yalnızca tüm otel müdürlerinde görülen o belirsiz şüphe vardı. Merdivenden indiler, en altta, tırabzanın sonunda bronz bir süs heykeli vardı, bir operadaki bir şövalyeden ya da şövalye adayından esinlenerek yapılmıştı, işte parlak lamba karpuzuyla tüm büyük Portekiz ya da Galicia burunlarında, São Vicente'de, Espichel'de, Roca'da ya da Finisterre'de veya daha az önemli olan ama yine de dalgaları durdurmak için diğerleri kadar uğraş veren, diğerlerinde hoş duracak bir insan modeli, ama bu şövalyenin yazgısı göz ardı edilecek, belki bir zamanlar birileri onu yakından inceledi, ama Joana Carda ya da José Anaiço değil, hiç şüphesiz zihinleri daha büyük meselelerle meşgul olduğundan, gerçi sorulsa muhtemelen bunların ne olduğunu söyleyemezler. O serin atmosferli ve dünyevi, yarı gölgeli oteldeki hiç kimse dışarısının ne kadar sıcak olduğunu hayal edemez. Hatırlarsanız Ağustos ayındayız, Yarımada'nın yalnızca yüz elli kilometre yer değiştirmiş olması iklimi değiştirmedi, İspanya Ulusal Radyosu'nun bildirdiği gibi hızın sabit kaldığını varsayıyoruz tabii, aradan yalnızca beş gün geçti ve şimdiden bir sene gibi geliyor. José Anaiço beklenildiği gibi, Bu sıcakta insanın bir elinde valiz, bir elinde değnekle dolaşması pek eğlenceli bir şey değil, kısa sürede yoruluruz, en iyisi bir kafeye gidip soğuk bir şeyler içelim, dedi, Daha da iyisi

bir parka gidip sessiz, gölgeli bir köşe bulalım, Yakınlarda bir park var, Praça de Dom Luís'te, biliyor musunuz, Lizbonlu değilim, ama biliyorum, Ah, Lizbonlu değilsiniz, diye yineledi José Anaiço boş boş. Rua do Alecrim'den indiler, José Anaiço valizi ve değneği taşıyordu, sokaktaki insanlar o valizi taşımasa ya da Joana Carda değneği taşısa haklarında pek iyi şeyler düşünmezlerdi, çünkü hepimiz amansız işgüzarlarız, elimize fırsat geçti mi sebepsiz yere hain oluruz. José Anaiço'nun şaşkınlık çığlığına tepki veren Joana Carda ona basitçe o gün trenle geldiğini ve doğrudan otele gittiğini söyledi, gerisiniyse öğrenmek üzereyiz.

Oturuyorlar, neyse ki ağaçların gölgesinde, ve José Anaiço sordu, Seni Lizbon'a getiren ne öyleyse, niye bizi aramaya geldin, ve Joana Carda ona anlattı, Çünkü senin ve arkadaşlarının olup bitenlerle ilginiz olduğu doğru olmalı, Kime olup bitenlerle, Neden bahsettiğimi çok iyi biliyorsun, Yarımada, Pireneler'in yarılması, eşi benzeri görülmemiş bu yolculuk. Bazen ben de aynı şeyi düşünüyorum, suçlunun biz olduğumuzu, diğer zamanlardaysa hepimizin delirmiş olduğumuzu düşünüyorum, Bir yıldızın etrafında dönüp duran, bir dakikada geceyi, bir sonrakinde gündüzü, birinde sıcağı, diğerinde soğuğu yaşayan bir gezegen ve bizim verdiklerimiz dışında isimleri olmayan devasa şeylerin bulunduğu neredeyse boş bir uzay ve kimsenin kavrayamadığı bir zaman, bütün bunlar da delice olmalı, Astronom musun, diye ona sordu José Anaiço, ansızın Maria Dolores'i, Granada'daki antropoloğu anımsayarak, Ne bir astronomum, ne de bir budalayım, Kabalığımı bağışla, hepimiz sinirliyiz, sözcükler söylenmek istenenleri ifade etmiyor, ya çok fazla konuşuyoruz ya da çok az, lütfen beni bağışla, Bağışlandın, Sığırcıklar dışında başıma hiçbir şey gelmediği için sana çok kuşkucu biri olarak görünüyor olmalıyım, gerçi, Gerçi, Az önce, otelde, seni salonda görünce kendimi sanki ilk kez denizde, bir gemideymiş gibi hissettim, Ben de seni sanki uzak bir yerden geliyormuşsun gibi gördüm, Oysa yalnızca üç dört adım uzaktaydın.

Ufkun her yerinde beliren sığırcıklar ansızın parktaki ağaçlara kondu. İnsanlar civardaki sokaklardan koşarak, yukarı bakarak, işaret ederek geldiler, Yine döndüler, José Anaiço sabırsızca iç geçirdi, ve en kötüsü, çevremizde bütün bu insanlar varken konuşamayız. Tam bu anda sığırcıklar hep birden havalandı, parkı hızla kanat çırparak geçti, siyah bir bulut, insanlar bağrışıyordu, bazıları rahatsız olduklarından, bazıları heyecanla, diğerleri de korkuyla, Joana Carda ve José Anaiço olup bitenleri kavrayamadan baktılar, sonra dev sürü küçülüp bir kamaya, bir kanada, bir oka dönüştü ve sığırcıklar havada çabucak üç kez tur attıktan sonra güney yönünde, ırmağı aşarak ufukta gözden kayboldular. Meraklı ve korkmuş izleyiciler orada toplanıp şaşkınlık ve hayal kırıklığı çığlıkları attı, park birkaç dakika içinde bomboş kaldı, sıcak geri döndü, bankta bir erkek ve bir kadın yapayalnız oturuyordu, bir karaağaç dalları ve bir valizleri vardı. José Anaiço, Tekrar geri döneceklerini sanmıyorum, dedi ve Joana Carda karşılık verdi, Sana başıma geleni anlatayım.

Anlatılan gerçeklerin vahimliği kesinlik kazanınca Joana Carda'nın çatısına serilen ağların sığırcıkları boşu boşuna beklediği o ünlü otelde kalmasının tedbirsizlik olacağı anlaşılmıştı. Bu onun açısından akıllıca bir karardı ve en azından bir taşla iki kuş vurmaya ilişkin o atasözünde başka değişiklikler yapılmasını gereksiz kıldı, bir başka deyişle önemsiz metafizik kavgalarda usta olan bu kadının üç şüphelinin düştüğü tuzağa düşmesini engelledi, şimdiden suçlu olduklarına karar verilmemişse tabii. Yazılı olanları daha az barok bir dile çeviren ve daha dolaysız bir sentaks kullanan Joana Carda yolun yukarısındaki, Chiado'nun tam merkezindeki Borges Oteli'ne yerleşti, valizi ve karaağaç dalıyla, ki bu dal ne yazık ki ne bir teleskop gibi iç içe geçirilebildiğinden, ne de kolayca kıvrılıp valize konabildiğinden insanlar o geçerken hayretle bakıyorlar ve masadaki resepsiyonist, merakını gizlemek için şaka yaparak, ama kabalaşmadan, değnek olmayan büyülü asalara ilişkin ihtiyatlı bir göndermede bulunuyor, Joana Carda sessizlikle karşılık veriyor, ne de olsa müşterilerin odalarına bir pırnal dalını sokmalarını engelleyen bir yasa yok, uzunluğu iki metre bile olmayan, asansöre rahatça sığabilen ve bir köşeye konduğunda kimsenin dikkatini çekmeyen küçük, ince bir değneği.

José Anaiço'yla Joana Carda sohbetlerini günbatımına dek sürdürdü, düşünebiliyor musunuz, meseleyi olası her açıdan ele aldılar ve hep aynı sonuca vardılar, bütün bu olanlar son derece sıra dışı olduğundan, sanki artık olaylar bir zamanlar normal kabul edilen şeyin yerini almış yeni bir normallik durumuna göre olup bitiyordu, ama herhangi bir ihtilâca, şoka ya da renk

değişimine yol açmadan, ki açsa bile bu hiçbir şeyi açıklamazdı. Hata tamamen bizde, drama ve trajediye, yüce ve dramatik olana bayılıyoruz, mesela bir doğum sahnesi karşısında hayrete düşüyoruz, bütün o inlemelerin ve sızlanmaların ve haykırışların, bedenin bir başka bedeni dışarı çıkarmak için olgun bir incir gibi açılmasının hayret verici olduğu kesin, ama algılayamadığımız şeylerden daha hayret verici değil, kadının içindeki o yakıcı boşalmadan, o ölümcül maratondan ve bir insanın kendi kendisini sürüncemeyle oluşturmasından, açıkça biraz yardım alarak, o kim olacak, daha ileri gitmeyelim, bunu yazan kişi, o zaman başına gelenlerden kaçınılmaz bir şekilde habersiz, ve dürüst olalım, o kişinin şimdi başına gelenler hakkında da doğru dürüst bir fikri yok. Joana Carda daha fazla bir şey ne biliyor ne de söyleyebilir, Değnek yerde duruyordu, onunla bir çizgi çizdim, eğer bütün bunlar yaptığım şey yüzünden oluyorsa, ben kimim ki buna yemin edeyim, gidip kendi gözlerinle görmelisin. Konuşup tartışmayı sürdürdüler ve ayrıldıklarında karanlık çöküyordu, Joana Carda yolun yukarısındaki Borges Oteli'ne, José Anaiço ise daha aşağıdaki Bragança Oteli'ne gitti ve pişmanlık duyuyordu, dostlarının başına ne geldiğini çabalayıp öğrenecek cesarete sahip değildi, nankör adam, bir kadının çıkagelip ona bir masal anlatması bütün bir öğleden sonrayı onu dinleyerek geçirmesi için yeterliydi, Gidip kendi gözlerinle görmen gerek, diye tekrarladı, cümleyi hafifçe değiştirerek, belki iyice ikna olmak için, kişinin söylediklerini farklı bir şekilde yinelemesi çoğunlukla tek çözümdür. José Anaiço otelinin girişinde gözlerini yukarı kaldırıyor, sığırcıklardan hiçbir iz yok, hafif bir okşama gibi usulca uçup geçiveren kanatlı gölge, sivrisinekleri ve gece kelebeklerini kovalayan bir yarasaya ait. Tırabzandaki küçük soylunun lambası yanmış, o müşterileri karşılamak için orada bulunuyor, ama José Anaiço ona bezgin bir bakış bile fırlatmıyor, Pedro Orce'yle Joaquim Sassa dönmemişlerse kötü bir gece geçireceği kesin.

Dönmüşler. Otel salonunda, Joana Carda'yla José Anaiço'nun

oturduğu sandalyelere oturmuş bekliyorlar, rastlantılara inanmayan insanların var olduğunu düşünüyorum da, insan dünyada sürekli rastlantılar keşfederken ve rastlantıların bu dünyanın temel mantığı olup olmadığından şüphelenmeye başlarken. José Anaiço salonun kapısında duruyor, sanki her şey yinelenecek gibi, ama hayır, henüz değil, ahşap döşeme hiç kımıldamadan duruyor, dört adımlık mesafe dört adımlık bir mesafeden daha fazlası değil, yıldızlararası bir boşluk yok, yaşam ya da ölüm sıçrayışı yok, ayaklar kendi kendilerine hareket etti, sonra dudaklar beklenilen şeyleri söyledi, Bizi aramaya mı çıkmıştın, diye sordu Joaquim Sassa, ama José Anaiço böyle basit bir soruya basit bir yanıt veremez. Evet ya da Hayır, her iki yanıt da doğru olacaktı, her ikisi de yanlış olacaktı, açıklamak için uzun bir zamana ihtiyaç duyacaktı, bu yüzden diğeri kadar mantıklı ve doğal bir soruyla yanıtladı, Siz ikiniz bütün gün neredeydiniz. Pedro Orce'nin yorgun olduğu görülebiliyor, buna şaşmamak gerek, yıllar, insanlar aksi yönde ne söylerse söylesin, etkisini gösteriyor, ama genç ve dinç bir adam bile doktorların elinden geçtikten sonra çökmüş olarak dönerdi, birbirini takip eden muayeneler, analizler, X-ışınları, tendonlara küçük çekiçlerle vurulması, soru listeleri, işitme testleri, göz testleri, elektroansefalogramlar, gözkapaklarının kurşun gibi ağırlaşmasına şaşmamalı, Yatmalıyım, diyor, bu Portekizli uzmanlar neredeyse işimi bitiriyorlardı. Hemen oracıkta Pedro Orce'nin odasına çekilip akşam yemeği vaktine dek orada kalmasına karar verildi, sonra da aşağı inip iştahsızlığına rağmen et suyu içebilir, tavuk göğsü yiyebilirdi, midesi sanki X-ışını lapasıyla doluydu, Ama midene X-ışını göndermediler, diye ona anımsattı Joaquim Sassa, Bu doğru, ama yine de kendimi böyle hissediyorum, diye yanıtladı Pedro Orce, kurumuş bir gül kadar solgun bir gülümsemeyle. İyice dinlen, diye önerdi José Anaiço, Joaquim'le ben yakınlardaki bir restoranda karnımızı doyurup konuşuruz, geri döndüğümüzde de kapını çalıp kendini nasıl hissettiğine bakarız, Kapıyı çalmayın, herhalde uyuyor

olurum, şimdi tek istediğim rahatsız edilmeden yarın sabaha kadar uyumak, sonra ayaklarını sürüyerek gitti. Zavallı adam, onu ne büyük bir belanın içine soktuk, bunu söyleyen José Anaiço'ydu, Bana ardı arkası kesilmeyen ahret sorularıyla işkence edip duruyorlar, ama ona yaptıklarının yanında bu hiç kalır, sana bunun bana neyi anımsattığını söyleyeyim mi, yıllar önce okuduğum bir öyküyü, ismi Şarlatanların İnsafına Kalmış, Rodrigues Miguéis'in öyküsünden mi bahsediyorsun, Evet, ondan.

Dışarı çıkınca Deux Chevaux'yla uzun bir gezintiye çıkmaya karar verdiler, akşam yemeğinden önce epey vakitleri vardı ve rahatça sohbet edebilirlerdi. İnsanlar şaşkına dönmüş durumda, diye söze başladı Joaquim Sassa, ve bize böyle dört elle sarılmalarının sebebi ellerinde başka hiçbir şeyin olmaması, daha doğrusu, şimdi ellerinde neredeyse çok fazla şey olmaya başladı, muhtemelen dünkü televizyon haberleri ve bugün basında çıkan haberler yüzünden, akşam gazetesindeki manşetleri gördün mü, insanlar akıllarını kaçırmaya başlıyor, her yerden buraya gelip yerin sarsıldığını hissettiklerini, ırmağa çakıltaşları attıklarını ve sudan bir hurinin çıktığını ve muhabbetkuşlarının tuhaf sesler çıkardığını iddia ediyorlar, Hep aynı şey, haber haberi yaratır, ama biz kendi muhabbetkuşlarımızı bir daha göremeyeceğiz herhalde, Niye, ne oldu ki, Sanırım gittiler, Öylece gidiverdiler demek, bütün hafta boyunca peşinden ayrılmadıktan sonra, Öyle görünüyor, Onları gördün mü, Evet, onları gördüm, ırmağı geçip güney yönünde uzaklaştılar ve geri dönmediler, Gittiklerini nereden anladın, odanın penceresinin önünde mi duruyordun, Hayır, yakınlardaki bir parktaydım, Orada olacağına bizi bulmaya çalışabilirdin, Aslında öyle yapacaktım, ama sonra parka girdim ve orada kaldım, Temiz hava almak için, Bir kadınla konuştum, Vay be, sen ne iyi arkadaşmışsın böyle, biz Çarmıh'ın acılarını çekelim, sense Granada'daki arkeologla işi pişirememiş olduğundan kaybettiğin zamanı telafi etmeye çalış, O arkeolog değildi, antropologdu, Ne fark eder, Bu seferki bir astronom, Şaka yapıyorsun, Açık

konuşmak gerekirse ne iş yaptığını bilmiyorum, bu astronomluk meselesi ona söylediğim bir şeyden çıktı, Tamam, bu senin meselen ve benim diğer insanların hayatlarına karışmak için bir sebebim yok, Kesinlikle var, bana anlattıkları ikimizi de ilgilendiriyor, Bana ne söyleyeceğini biliyorum, o da çakıltaşları atıyor, Hayır, O zaman yerin sarsıldığını hissedebiliyor, Hâlâ bulamadın, Kanaryası renk değiştirdi, Alaycı olmaya başlarsan asla bulamayacaksın, Affedersin, doğruyu söylemek gerekirse çok sinirliyim, gelip bizi arama zahmetine katlanmadığını unutamıyorum, Sana niyetimin bu olduğunu söyledim, ama sonra tam çıkmaya hazırlanırken bu kadın çıkageldi, İspanyol Elçiliği'nden bilgi almaya çalışacaktım, sonra o belirip bana bir öykü anlattı, bir elinde bir değnek, diğerinde bir valiz taşıyarak geldi, mavi pantolon ve ona uyan bir ceket giyiyordu, siyah saçları ve bembeyaz bir teni vardı, gözleri tuhaftı, tarif etmek zor, Bunlar Yarımada'nın tarihiyle ilgili ilginç ayrıntılar, herhalde şimdi bana onun güzel bir kadın olduğunu söyleyeceksin, Evet, öyle, Genç, Evet, genç görünüyor, bir kız sayılmasa da. Konuşma şekline bakılırsa abayı yakmışsın, Bunu söylemek abartı olur, ama otel salonunun döşemesinin sarsıldığını hissedebildiğim doğru, Bu işin böyle tasvir edildiğini ilk kez duyuyorum, Kes şunu, Ama içmişsen ve hatırlamıyorsan o başka, Kes şunu dedim sana, Tamam, keseceğim, ama Bayan Tuhaf Gözler ne istiyordu ve o değnek nasıl bir şeydi, Bir karaağaç dalıydı, Ağaçlar hakkında çok az bilgim var, bir karaağaç dalı nedir, Karaağaç *ulmus*un yaygın karşılığıdır, konuyu bir anlığına dağıtmama izin verirsen soru sormakta çok becerikli olduğunu söylemek istiyorum. Joaquim Sassa güldü, Başımın etini yiyen o zeki adamlardan bir şeyler öğrenmiş olmalıyım, affedersin, lütfen bana kadını anlatmayı sürdür, Tuhaf Gözler dışında bir ismi var mı, Adı Joana Carda, Şimdi tanıştırıldığına göre meselenin özüne inelim, Diyelim ki yolda bir değnek buldun ve dalgın bir anında ya da herhangi bilinçli bir amaca sahip olmadan yere bir çizgi çizdin, Çocukken bunu sık sık yapardım, Peki ne olurdu, Hiçbir

şey, ne yazık ki asla hiçbir şey olmazdı, Şimdi diyelim ki büyülü bir etki ya da benzer bir sebep yüzünden bu çizgi Pireneler'de bir çatlak oluşmasına yol açtı ve Pireneler baştan aşağı yarıldı ve İber Yarımadası denizde yüzüp uzaklaşmaya başladı, Senin Joana kaçığın teki, Başka kaçık Joanalar da oldu, ama bu seferki Lizbon'a yere bir çizgi çizdiği için Yarımada'nın Avrupa'dan koptuğunu söylemeye gelmedi, Tanrı'ya şükür, dünyada hâlâ biraz olsun sağduyu var. Onun söylediği şey çizdiği çizginin silinemediği, ne rüzgârla, ne üstüne su dökerek, ne kazınarak, ne süpürülerek, ne de üstünde tepinilerek silinebiliyor, Saçma, Senin tüm zamanların en büyük gülle atıcısı olman kadar saçma, altı kiloyu hile yapmadan beş yüz metre öteye fırlatmak, büyük Herkül bile, yarıtanrı olmasına karşın, rekorunu kıramazdı, Bana toprağa çizilmiş, toprağa demiştin değil mi, bir çizginin rüzgâra, suya ve bir süpürgeye karşı koyabildiğini mi söylüyorsun, Ve toprağı kazısan bile çizginin tekrar belirdiğini, Bu olanaksız, Hiç orijinal değilsin, ben de aynı sözcüğü kullanmıştım ve Küçük Joana Tuhaf Gözler yalnızca şu yanıtı verdi, Gidip Kendi Gözlerinle Görmelisin ya da Gidip Kendi Gözlerinle Görmen Gerek, tam olarak ne söylediğini anımsamıyorum. Joaquim Sassa sustu, bu noktada Kırık Haç anlamına gelen Cruz Quebrada'dan geçiyorlardı. Şimdi son derece zararsız olan bu sözcükler nasıl bir dini saygısızlığı gizliyor olabilir, José Anaiço, Bütün bunlar absürd olurdu, eğer gerçekten oluyor olmasalardı, dedi, bunun üzerine Joaquim Sassa sordu, Ama gerçekten oluyorlar mı.

Hâlâ biraz gün ışığı vardı, fazla değil, denizi ufka dek hayal meyal görmeye ancak yetecek kadar, Caxias'a inilen bu dorukta bu engin suların boyutları hakkında bir hükme varabilirsiniz, belki de José Anaiço bu yüzden mırıldandı, Farklı, ve neden bahsettiği konusunda hiçbir fikri olmayan Joaquim Sassa sordu, Farklı olan ne, Su, su farklı, yaşam kendisini böyle dönüştürüyor, o değişti ve biz farkına bile varmadık, dingindik ve değişmediğimizi sandık, bir illüzyon, saf bir yanılsama, yaşamla birlikte

ilerliyorduk. Deniz yolun korkuluğunu büyük bir güçle kamçılayıp duruyordu ve buna şaşmamak gerek, çünkü bu dalgalar da farklı, arada sırada geçip giden ufak gemiler dışında tanık olmadan özgürce hareket etmeye alışıklar, okyanusu yaran bu Ejderha tarafından izlenmeye alışık değiller. José Anaiço, Biraz ileride, Paço de Arcos'ta yiyelim, diye önerdi, sonra otele dönüp Pedro'nun nasıl olduğuna bakabiliriz, Zavallı, onu az kalsın öldürüyorlardı. Deux Chevaux'yu bir ara sokağa park edip bir restoran aramaya başladılar, ama içeri girmeden önce Joaquim Sassa şöyle dedi, o sorgulamalar sırasında hiç aklımıza gelmeyen bir şey işittim, yalnızca bir sözcüktü ama yeterliydi, onu ağzından kaçıran kişi dinlemediğimi düşünmüş olabilir. Sen neden bahsediyorsun, Şimdiye dek, Yarımada, Yarımada değil, Peki ona ne demeliyiz, koptu ve otuz altıncıyla kırk üçüncü enlemler arasında dümdüz bir çizgide ilerliyor, Ne olmuş yani, Pek çok konuda iyi bir öğretmen olabilirsin, ama coğrafyan zayıf, Anlamıyorum, Asor Adaları'nın otuz yedinciyle kırkıncı enlemler arasında bulunduklarını anımsarsan hemen anlayacaksın, Hay aksi şeytan, Evet Şeytan'ı çağır, Şeytan'ı çağır, Yarımada Adalar'a çarpmak üzere, Kesinlikle, Bu tarihin en büyük felaketi olacak, Belki, belki de olmayacak ve senin de az önce söylediğin gibi, Bütün bunlar absürd olurdu, eğer oluyor olmasalardı, şimdi gidip yemek yiyelim.

Bir yer buldular, oturup sipariş verdiler, Joaquim Sassa açlıktan ölüyordu, hoşgörü dilenen bir gülümsemeyle ekmeğe, tereyağına, zeytinlere, şaraba saldırdı, Bu ölüme mahkûm edilmiş bir adamın son yemeği, ve birkaç dakika sonra sordu, Peki bu büyülü asalı harumefendi şu anda nerede, Chiado'daki Borges Oteli'nde kalıyor, Ah, Lizbon'da yaşadığını sanmıştım, Hayır, Lizbon'da yaşamıyor, bana en azından bu kadarını söyleyecek kadar güvendi, nereden geldiğiniyse söylemedi, ben de sormadım, herhalde ona oraya kadar eşlik edeceğimizi düşündüğümden, Ne yapmak için, Yerdeki çizgiyi incelemek için, Demek

senin de şüphelerin var, Şüphe duyduğumu sanmıyorum, ama çizgiyi kendi gözlerimle görmek, ona kendi ellerimle dokunmak istiyorum, Eşek Platero'nun yanındaki adam gibisin, hani Sierra Morena'yla Sierra Aracena'nın arasında karşılaşmıştık, Eğer gerçeği söylüyorsa hedefine vardığında sudan başka hiçbir şey bulamayan Roque Lozano'dan daha fazlasını göreceğiz, Adının Roque Lozano olduğunu nereden biliyorsun, ona adını sorduğumuzu anımsamıyorum, eşeğininkini sorduk, evet, ama onunkini sormadık. Rüyamda görmüş olmalıyım, Peki ya Pedro, bizimle gelmek isteyecek mi, Yerin ayaklarının altında sarsıldığını hisseden bir adamın arkadaşlara ihtiyacı vardır, Tıpkı ahşap döşemenin sarsıldığını hisseden adam gibi, Barış, Zavallı Deux Chevaux bu kadar insanı taşıyamayacak kadar küçük gelmeye başladı, bavullarıyla dört insan, bunlar sadece sırt çantaları olsalar da, hem araba da eski, zavallı, Kimse son gününden sonra yaşamayı umamaz, Sen bir kâhinsin, Bunu fark etmenin zamanı gelmişti, Sanki yolculuklarımız sona ermiş gibiydi, hepimiz evlerimize, normal varoluşlarımıza dönecektik, O günlere sırt çevirelim ve ne olacağını görelim. Yarımada Asor Adaları'na çarpmadığı sürece, Eğer bizi bekleyen son buysa yaşamlarımız garanti altında demektir.

Yemeklerini bitirdiler, acele etmeden yola koyuldular, Deux Chevaux ağır ağır ilerliyordu, yolda çok az trafik vardı, herhalde petrol sıkıntısı yüzünden, az benzin yakan bir arabaya sahip oldukları için şanslıydılar, Ama yine de herhangi bir yerde durma riskimiz var, o zaman yolculuğumuz gerçekten sona erer, dedi Joaquim Sassa, sonra birden anımsayıp sordu, Neden sığırcıkların herhalde gitmiş olduklarını söyledin, Elvedayla hoşça kal arasındaki farkı herkes ayırt edebilir, benim gördüğüm kesinlikle bir elvedaydı, ama bunu açıklayamıyorum, yine de bir rastlantı var, sığırcıklar Joana belirdiği anda gitti, Joana, İsmi bu, Bayan, kadın, kız diyebilirdin, erkek çekingenliği karşı cinsten böyle bahseder, isimlerini telaffuz etmek fazla yakınlaşmak gibi göründüğünde, Benim bilgeliğim seninkine kıyasla olgunluktan uzak, ama senin

de şimdi gördüğün gibi ismini oldukça doğal bir şekilde telaffuz ettim, bu da içsel benliğimin bu meseleyle hiçbir ilişkisinin olmadığını kanıtlıyor, Özünde göründüğünden daha hilekâr değilsen tabii, düşündüklerinin ya da hissettiklerinin tam olarak kanıtlamaya çalıştığın şeyler olduğunu düşünmem için gerçekte düşündüklerinin ve hissettiklerinin tersini kanıtlamaya çalışmıyorsan, ne demek istediğimi net bir şekilde anlatabildim mi bilmiyorum, Anlatamadın, ama önemi yok, belirsizlik nettir, netlik belirsizdir ve biri hislerini ve düşüncelerini doğru ve kesin bir şekilde dile getirebildiğini söylerse ona inanma sakın, bunu yapmak istemediğinden değil, yapamayacağı için, İnsanlar niye bu kadar çok konuşuyor o halde, Çünkü tek yapabildiğimiz bu, konuşmak, belki konuşmak bile değil, her şey bir deneme yanılmadan ibaret, Sığırcıklar gitti, Joana geldi, bir refakat formu gitti, bir başkası onun yerini aldı, kendini şanslı saymalısın, Bunu göreceğiz.

Otelde Pedro Orce'nin işkence arkadaşı Joaquim Sassa'ya bıraktığı bir mesaj vardı, Beni rahatsız etmeyin, Joana Carda'dan da bir mesaj vardı, bu sefer telefonla ve José Anaiço'ya bırakılmıştı, Demek hepsi doğru, bunu düşlememişti. Joaquim Sassa'nın José Anaiço'nun omzunun üstünden gelen sesi onunla dalga geçiyordu sanki, Bayan Tuhaf Gözler seni gerçek olduğu konusunda temin ediyor, bu yüzden bu gece zamanını onun düşünü kurmakla harcama. Yukarıya, odalarına çıktılar, José Anaiço, Yarın, dedi, sabah ilk iş onu arayıp kendisine eşlik edeceğimizi söyleyeceğim, eğer bu onun için sorun olmazsa, Anlaştık, söylediklerime de pek kulak asma, çünkü herhalde tahmin etmiş olduğun gibi kıskandım. Yalnızca varmış gibi görünen bir şeyi kıskanmak boşuna çaba sarf etmektir. Bilgeliğim bana her şeyin yalnızca varmış gibi göründüğünü, hiçbir şeyin var olmadığını söylüyor gizlice, bununla yetinmeliyiz. İyi geceler kâhin, İyi rüyalar yoldaş.

İnsanlar olan bitenin farkında değildi, hatta şüphelenmiyorlardı bile, hükümetler ve bilimsel kuruluşlar Yarımada'yı denizde gizemli bir ısrar ve tutarlılıkla ilerleten o belirsiz hareketi böylesine büyük bir gizlilikle inceliyorlardı. Pireneler'in nasıl ve neden yarılmış olduğunu keşfetmek artık söz konusu değildi, onları eski haline getirmekten günler önce umudu kesmişlerdi. Toplanan geniş verilere karşın bilgisayarlar soğuk bir tavırla yeni bilgiler talep ediyor ya da mantıksız sonuçlara varıyordu, mesela ünlü Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'ndeki programcıların yüzleri, bilgisayarları, Güneşte fazla kalmaktan gibi kesin bir yargıda bulunduklarında utançtan kızarmıştı, inanabiliyor musunuz. Portekiz'de, belki bugün bile gündelik konuşma tarzını bazı eski özdeyişlerden temizlemenin güçlüğünden dolayı, varabildiğimiz en yakın yargı şuydu, Testi kuyuya öyle çok iniyor ki bu yüzden kulpu en sonunda orada kalıyor, yalnızca insanların kafasını karıştırmaya yarayan bir metafordu bu, çünkü kimsenin testilerle ya da kuyularla ya da kulplarla işi yoktu, ama içindeki, doğasından dolayı, sıklığa bağlı olarak, insanın nerede bitebileceğini asla bilmediği bir yinelenme faktörünün ya da ilkesinin farkına varmak güç değil. Her şey bu fenomenin oluş süresine bağlı, bu hareketlerin toplam etkilerine, Aynı yere damlayan su en sert kayayı bile deler gibi bir şey, ki bu da tuhaf bir şekilde hiçbir bilgisayarın varmamış olduğu bir sonuçtur, iyi ki de varmamış, çünkü bu ikisi arasında büyük benzerlikler var, ilkinde kuyuda büyük miktarda su var, ikincisinde de su var, ama bu kez damla damla, rahatça damlıyor ve zaman da var, o ortak unsur.

Bunlar sonsuza dek tartışmayı sürdürebileceğimiz popüler felsefeler, ama biliminsanlarının, jeologların ya da okyanusbilimcilerin pek ilgisini çekmez. Basit ruhlar için bu mesele temel bir soru biçiminde bile ele alınabilir, ki dâhiyaneliği bize dişlerini toprağa geçirmekte olan İrati Nehri'nin karşısında durup, anımsarsanız, Bu su nereye gidiyor, diye sormuş olan Galicialıyı anımsatır, bunu bilmek istemişti, şimdi biz soruyu daha farklı bir şekilde soracağız. Bu suyun altında neler oluyor. Burada, dışarıda, ayaklarımız yere sağlamca basarken ufka baktığımızda ya da gözlemlerin yorulmak nedir bilmeden sürdürüldüğü havadan bakıldığında Yarımada, fiile dikkat edin, suda yüzen bir toprak parçası gibi görünüyor. Ama suda yüzemeyeceği açık. Çünkü yüzebilmesi için dipten kopmuş olması gerekiyordu ki bu durumda kaçınılmaz olarak aynı dibe bu kez ufalanmış bir halde geri dönecekti, çünkü belirleyici koşullar içinde gerekli miktardaki gücün daha büyük bir sapmaya ya da zarara yol açmadan tatbik edilebileceğini varsaysak bile, suyun aşındırıcı gücü ve deniz akıntıları yüzen platformun kalınlığını giderek azaltmaya başlayacak, ve sonunda yüzey tabakası tamamen ufalanacaktı. Bu yüzden, bir eleme işlemi sonucunda, Yarımada'nın bilinmeyen bir derinlikte, sanki yatay olarak iki tabakaya ayrılmışçasına kaymakta olduğu, alttakinin toprağın derin kabuğunu teşkil ettiği, üsttekininse, açıkladığımız gibi, denizin karanlığında, çamur bulutlarının ve ürken balıkların arasında yavaşça kaydığı sonucuna varmak durumundayız, anısı insana üzüntü veren Uçan Hollandalı da okyanusun bir yerlerindeki derinliklerde böyle ilerlemiş olmalı. Bu fikir merak uyandırıcı ve gizemli, biraz daha hayal gücüyle *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*'ın en güzel bölümünü teşkil edebilir. Ancak bir başka çağda yaşıyoruz, bilim çok daha kesin ve Yarımada'nın deniz yatağının üstünde hareket etmesinin sebebi anlaşılamamış olduğundan birileri aşağı inip o fenomeni kendi gözleriyle görmeli, bu büyük taş yığınının sürüklenişini filme çekmeli, belki de balinanın o ince ve keskin çığlıkları, o sıkıntı

verecek kadar uzun kırık kaydedilmeli. Çünkü bu derin su dalgıçlarının zamanı.

Herkesin bildiği gibi nefeslerini tutan dalgıçlar çok derine dalamaz ya da su altında fazla kalamazlar. İnci, sünger ya da mercan avcıları elli metreye iner, en iyileri yetmiş metreye ve şu altında üç dört dakika kalabilirler, bu bir eğitim ve gereklilik meselesidir. Burada derinlikler farklı ve sular daha soğuk, beden herkesi, erkekleri ve kadınları sarı çizgili ve noktalı siyah Tritonlara dönüştüren o lastik dalgıç giysileri tarafından korunurken bile. Bu yüzden insan dalış aletlerini kullanmalıdır, basınçlı hava dolu silindirle ve son teknikler ve teçhizatlarla kişi, binbir tedbir alarak, iki-üç yüz metrelik derinliklere ulaşabilir. İnsanın daha derine inerek şansını zorlamak yerine fotoğraf makineleri ve televizyon kameralarıyla, sensorlarla, dokunsal ve ultrasonik sondaj cihazlarıyla, bu iş için gerekli her türlü aletle donatılmış insansız makineler kullanması daha iyi.

Kuzey, güney ve batı sahillerinde, gözlem sonuçlarının karşılaştırılması için aynı saatte operasyonlar başlatıldı, tedbirli davranılarak bunların Kuzey Atlantik Paktı Organizasyonu'nun eğitim programı dahilindeki deniz manevraları oldukları açıklandı, böylece bu araştırmaların yapıldığının açıklanmasıyla yeni bir paniğin başlaması engellendi, çünkü şimdiye dek Yarımada'nın milyonlarca yıldır tabanı üstünde kaymakta olabileceği açıklanamaz bir şekilde kimsenin aklına gelmemişti. Uzmanların derin bir yatay kesik fikrini destekleyen bu aynı hipotezden kaçınılmaz bir şekilde kaynaklanan ve korkutucu basitlikteki bir başka soruyla, Yarımada'nın yoluna derin bir uçurum çıkarsa, böylece üzerinde kayabileceği bir yüzey kalmazsa ne olacağı sorusuyla özetlenebilecek bir başka huzursuzluk verici düşünceyi ele almak üzere olduklarını açıklamanın zamanı geldi. Olayların daha iyi anlaşılabilmesinde her zaman yardımcı olan deneyimden, bu kez yüzücülük deneyimlerimizden yola çıkarak, yüzmeyi çok iyi bilmeyen birinin denizdeyken yeraltından çekilince hissettiği

paniği ve endişeyi hatırlarsak bunun ne anlama geldiğini kusursuz bir şekilde anlayacağız. Yarımada dengesini kaybederse ya da yeraltından çekilirse kaçınılmaz olarak batacaktır, dibe inecektir, soluksuz kalıp boğulacaktır, yüzyıllarca sefil bir şekilde yaşadıktan sonra Atlantis'in kaderine mahkûm olacağımız kimin aklına gelirdi.

Günün birinde denizaltı yaşamıyla ilgilenen herkese ifşa edilecek olan ve şu anda büyük bir gizlilik içinde tutulan, gemilerin seyir defterlerinde, gizli raporlarda ve çeşitli kayıtlarda, bazen şifreli olarak bulunan ayrıntılara hiç girmeyelim. Tek söyleyeceğimiz kıtasal platformun ayrıntılı bir şekilde incelenip hiçbir sonuç alınamadığı. Yeni bir çatlak bulunmadı, mikrofonlar anormal gıcırtılar algılamadı. Bu ilk hipotez başarısız olunca uçurumları incelemeye başladılar. Vinçler büyük basınçlara dayanabilecek şekilde ve sessiz suların derinliklerini tarayıp araştırmak için yapılmış aletleri indirdi, ama hiçbir şey bulunamadı. Fransızlar tarafından inşa edilmiş ve onlara ait olan *Archimedes* adlı mükemmel bir denizaltı maksimum çevresel derinliklere indi, önce efatik, sonra pelajik, sonra da batipelajik bölgeye, lambalar, kıskaçlar, barometreler kullandı, çeşitli ses cihazlarıyla, panoramik sonarıyla sualtı ufkunu taradı, ama bütün bunlar boşunaydı. Geniş sualtı sahaları, dik kayalıklar, yarlar tüm o kasvetli görkemleriyle, bozulmamış güzellikleriyle gözler önüne serildi, cihazlar yükselen ve alçalan akıntıları çıtırtılarla ve yanıp sönen ışıklarla sürekli kaydetti, balıkların, sardalye sürülerinin, barlam kolonilerinin, orkinos ve palamut müfrezelerinin, uskumru filotillalarının, kılıçbalığı donanmalarının fotoğraflarını çektiler ve eğer *Archimedes* karnında gerekli reatkiflerle, eriyiklerle ve diğer kimyasal ötebelerle donatılmış bir laboratuvar barındırıyorsa, o zaman okyanusun sularında çözelti halinde bulunan doğal elementleri saptayabilecekti, yani yüzdükleri denizde ne kadar çok şey bulunduğu hakkında hiçbir fikre sahip olmayan kitlelerin kültürlerini artırmak için nicelikleri açısından çoktan aza göre sıralarsak kloru,

sodyumu, magnezyumu, kükürdü, kalsiyumu, potasyumu, bromürü, karbonu, stronsiyumu, boronu, silisi, fluoru, argonu, nitrojeni, fosforu, iyodu, baryumu, demiri, çinkoyu, alüminyumu, kurşunu, kalayı, arseniği, bakırı, uranyumu, nikeli, manganezi, titanyumu, gümüşü, tungsteni, altını, ne zenginlik, ulu Tanrım, toprak üstünde ne çok şeyden yoksunuz, takip edemediğimiz tek şey sonuçta herkesin görebileceği bir şekilde var olan o fenomeni açıklayacak o çatlak. Kuzey Amerika'nın en saygın uzmanlarından biri hidrografik geminin güvertesinde, rüzgârın ve ufkun önünde umutsuzluğa kapılarak, Burada Yarımada'nın hareket ediyor olmasının mümkün olamayacağını açıklıyorum, dedi, bunun üzerine çok daha az bilgili, ama tarihsel ve bilimsel örneklerle donanmış olan İtalyan bir uzman usulca, ama her şeyi duyan o ilahi varlığın duyamayacağı kadar usulca olmayan bir şekilde mırıldandı, *Eppur si muove.* Elleri boş, derileri tuzdan çatlamış, aşağılanmış ve sinirleri bozulmuş olan hükümet yetkilileri basitçe Birleşmiş Milletler'in himayesinde, Yarımada'nın hareketi sonucunda balık türlerinin yaşam alanlarında meydana gelen değişiklikleri incelemiş olduklarını açıkladılar. Dağ fare doğurmamış, okyanus küçük bir sardalye doğurmuştu. Yolcular bu haberi Lizbon'dan ayrılırken duydu ama önemli olduğunu düşünmedi, Yarımada'nın kopuşuna, ki o da pek önemli bir şey gibi gelmiyordu, ilişkin haberlerden biri olarak gördüler. İnsan her şeye alışabilir, uluslar bunu daha da çabuk ve kolay yapar, sonuçta sanki devasa bir gemide yolculuk ediyor gibiyiz, öyle büyük bir gemi ki kişi pruvasını ya da pupasını görmeden tüm yaşamını içinde geçirebilir, Yarımada hâlâ Avrupa'ya bağlıyken bir gemi değildi ve içinde yine de doğdukları ülkeden başka hiçbir yeri görmemiş olan insanlar vardı, o halde söyleyin bana arada ne fark var. Şimdi görünüşe bakılırsa Joaquim Sassa ve Pedro Orce biliminsanlarının saplantılı sorgulamalarından en sonunda kurtulmuş olduklarına ve artık yetkililerden korkmaları için bir sebep kalmadığına göre, evlerine geri dönebilirler, José Anaiço

da öyle, çünkü sığırcıklar beklenmedik bir şekilde ona olan ilgilerini kaybetti, ama bu kadının ortaya çıkması her şeyi başa döndürdü, bu kadınların genel bir özelliğidir, her ne kadar her zaman bu kadar uç noktada olmasa da. Dördü Joana Carda'yla José Anaiço'nun bir önceki gün gittiği parkta buluşup olguları bir kez daha gözden geçirdikten sonra kendilerini yerdeki çizgiye ulaştıracak yolculuğa birlikte çıkmaya karar verdiler, hepimizin yaşamımızda çizmek zorunda kalmış olduğumuz o çizgilerden birine, ama bunun kendine özgü özellikleri var, aracının ve tanığın söylediklerine bakılırsa, ki ikisi tesadüfen aynı kişi, Joana Carda hâlâ yerin, hatta en yakınındaki şehrin ismini vermemiş, yalnızca genel yönü belirtmişti. Otoyolda kuzeye gideceğiz, sonra size oraya nasıl ulaşacağımızı göstereceğim.

Pedro Orce José Anaiço'yu usulca bir kenara çekip böyle bir maceraya atılmanın, eli değnekli tuhaf bir kadının kaprislerine körlemesine boyun eğmenin iyi bir fikir olup olmadığını sordu, ya bu bir tuzaksa, onları kaçırmak için kurulmuş bir kumpassa, kurnazca bir hileyse, Kim tarafından yapılmış olabilir ki, diye sordu José Anaiço, Bunu bilemem, belki de bizi filmlerde gördüğün türden, Frankenstein gibi deli bir biliminsanının laboratuvarına götürmek istediler, diye yanıtladı Pedro Orce gülümseyerek, İnsanların Endülüslülerin hayal gücünden bahsedip durmalarına şaşmamalı, kaynamaya başlamaları için fazla su gerekmiyor, dedi José Anaiço, Bunun sebebi suyun değil, ateşin fazla olması, diye yanıtladı Pedro Orce, Boş ver, diye konuşmayı sona erdirdi José Anaiço, olması gereken olur, ve benzer bir tartışma başlatmış olan diğerlerine katıldılar, Nasıl oldu bilmiyorum, değnek yerde duruyordu, onu alıp bir çizgi çizdim, Büyülü bir asa olabileceği hiç aklına geldi mi, Büyülü bir asa olamayacak kadar büyük görünüyordu, hem bana onların hep parlak altın ve kristalden yapıldığı, tepelerinde bir yıldız bulunduğu söylendi, Bir karaağaç dalı olduğunu biliyor muydun, Ağaçlar hakkında pek az bilgim var, ama benim durumumda eminim ki bir kibrit çöpü de aynı

etkiyi yaratacaktı, Neden böyle diyorsun, Olması gereken olmalıdır ve bunun ağırlığına karşı koyamazsın, Kadere inanır mısın, Olması gerekene inanırım, O halde sen de tıpkı José Anaiço gibisin, dedi Pedro Orce, o da kadere inanıyor. Hafif bir rüzgârın oyuncu bir havayla estiği o sabah sıcak bir gün vaadinde bulunmuyordu pek, Gidelim mi, diye sordu José Anaiço, Gidelim, dediler hep bir ağızdan, onları aramaya gelmiş olan Joana Carda da.

Yaşam önemsiz görünen küçük olaylarla doludur, diğerleriyse belli bir anda tüm dikkatimizi üzerlerine çekmiştir, onları daha sonra, doğurdukları sonuçların ışığında değerlendirdiğimizde, bu ikincilerin anıları solmuşken birincilerinkinin belirleyici bir nitelik kazanmış olduklarını ya da en azından birbirini takip eden ve anlamlı bir dizi olayın zincirindeki birer halkaya dönüştüklerini görürüz, beklenen örneği vermek gerekirse, valizler hızla indirilip yüklenmeyecek, oysa görünüşte beklenenin bu olması gerekir, çünkü dört yolcunun valizleri Deux Chevaux gibi küçük bir arabaya tıkıştırılmak zorunda. Bu güç işlem herkesin dikkatini üstünde topluyor, her biri bir öneride ya da teklifte bulunuyor, yardım etmeye çalışıyor, ama bütün bu kargaşanın içinde gizli olan, arabanın etrafındaki dört kişinin tesadüfi bir grup teşkil edip etmeyeceklerini bile belirleyebilecek temel soru Joana Carda'nın hangi tarafta yolculuk edeceği. Joaquim Sassa'nın Deux Chevaux'yu kullanması doğru gibi görünüyor, bir yolculuğun başlangıcında bir araba mutlaka sahibi tarafından kullanılmalı, bu prestije, ayrıcalığa ve bir mülkiyet duygusuna işaret eden tartışmasız bir gerçek. Doğru zamandaki alternatif sürücüyse José Anaiço olacak, çünkü Pedro Orce yaşından çok kazıların yapıldığı bir yerde yaşamış ve işi dolayısıyla bir tezgâhın arkasında durmak durumundaki biri olarak daha önce hiçbir direksiyonun ya da vitesin karmaşık mekaniğiyle haşır neşir olmadı ve Joana Carda'ya araba kullanıp kullanmadığını sormak için henüz oldukça erken. Bu ayrıntıların ışığında, bu ikisinin arka koltukta seyahat etmeleri ve sürücüyle yardımcı sürücünün

önde oturmaları mantıklı görünüyor. Ama Pedro Orce İspanyol, Joana Carda Portekizli, ikisi de birbirinin dilini bilmiyor, ayrıca henüz yeni tanıştılar, daha sonra birbirlerini tanıdıklarında durum farklı olacak. Sürücünün yanındaki koltuk, her ne kadar batıl inançlı kişiler tarafından ölü adamın koltuğu olarak bilinse ve bu istatistikler tarafından doğrulansa da, genellikle bir onur mevkii olarak kabul edilir ve bu yüzden Joana Carda'ya teklif edilmelidir, böylece Joaquim Sassa'nın yanında oturacak, diğer iki adam da arkada olacaklar, onların da birlikte bu kadar çok şey yaşadıktan sonra birbirlerini anlamakta güçlük çekmemeleri gerekir. Ama karaağaç dalı ön tarafa sığmayacak kadar büyük ve Joana Carda ondan ne olursa olsun ayrılmayacağını açıkça belirtti. Bu yüzden, başka bir seçenek olmadığından Pedro Orce iki açıklanabilir sebepten dolayı öne oturacak, birincisi daha önce de söylediğimiz gibi ön koltuğun bir onur mevkii olması, ikincisiyse Pedro Orce'nin oradaki en yaşlı, ölüme, kara bir mizahla tanımladığımız gibi yaşamın doğal yasasına en yakın kişi olması. Ama yürütülen bu ikili mantığın ötesinde önemli olan Joana Carda'yla José Anaiço'nun birlikte arka koltukta yolculuk etmek istemeleri ve el kol hareketleriyle, duraksamalarla ve dalgınlık taklitleriyle bu isteklerini gerçekleştirmeyi başardılar. Oturalım öyleyse ve yola çıkalım.

Yolculuk olaysız geçti, elemek üzere oldukları on dakikanın ya da on saatin içinde dikkate değer hiçbir şeyin olup bitmediğini düşünen aceleci romancılar hep böyle söylerler. Kesin konuşmak gerekirse, şöyle söylemek çok daha doğru ve dürüstçe olurdu, Süreleri ve uzunlukları ne olursa olsun tüm yolculuklarda olduğu gibi bin tane olay, sözcük ve düşünce vardı, bini on bin de yapabilirsiniz, ama anlatı uzuyor, bu yüzden kendime kısaltma yapma iznini veriyorum, iki yüz kilometreyi üç cümlede kat ediyorum, arabadaki dört insanın sessizlik içinde, herhangi bir düşünceden ya da hareketten yoksun bir şekilde yolculuk ettiklerini düşünerek, yolculuğun sonunda anlatacakları hiçbir şey

olmayacakmış gibi yaparak. Örneğin bizim durumumuzda Joana Carda'nın biraz dinlenmek isteyen Joaquim Sassa'dan direksiyonu devralan José Anaiço'nun yanına son derece doğal bir şekilde oturmasından ve karaağaç dalını sürücüyü rahatsız etmeden ya da görüş alanını kapamadan ön tarafa sıkıştırmayı, nasıl yaptığını Tanrı bilir, başarmasından bir anlam çıkarmamamız olanaksız. Ve José Anaiço arka koltuğa geri dönünce Joana Carda'nın da onunla birlikte gittiğini söylemeye gerek yok, böylece José neredeyse Joana da oradaydı, her ne kadar henüz hiçbiri bunun sebebini ya da amacını açıklayamasa veya bilip de söyleyemese de, her anın kendine özgü bir tadı vardır ve bu anın tadı henüz yok olmadı.

Yollarda tek tük terk edilmiş arabalar vardı ve gördükleri bu arabalardan her birinin bazı parçaları eksikti, direksiyonları, farları, dikiz aynaları, ön camları, bir kapıları, bazen de tüm kapıları, koltukları sökülüp alınmıştı, hatta bazı arabalar etsiz yengeçler gibi birer kabuğa dönüşmüştü. Ama petrol sıkıntısı yüzünden trafik yoğun değildi ve geçip giden bir arabayla bir sonraki arasında uzun boşluklar vardı. İnsanın gözüne bazı tutarsızlıklar da çarpıyordu, mesela otoyoldaki bir eşek tarafından çekilen iki tekerlekli bir araba ya da son hızla giderken bile trafik tabelalarının gerçekliğin dramatik anlamına kayıtsız kalarak budalaca belirtmeyi sürdürdükleri minimum hız sınırının çok altında kalan bir grup bisikletçi. Yürüyen insanlar da vardı, genellikle sırt çantalarıyla ya da kırsal geleneklere uyarak tepeden gevşekçe birbirine bağlanmış ve heybe gibi omza atılmış iki torbayla, kadınlarsa başlarının üstünde taşıdıkları sepetlerle yürüyordu. Pek çok kişi yalnız yolculuk ediyordu, ama aileler de vardı, görünüşe göre bütün üyelerinin bir arada yola çıktığı, yaşlılarını, gençlerini ve bebeklerini kucaklarında taşıyan aileler. Deux Chevaux daha ileride otoyoldan ayrılmak zorunda kaldığında yayaların sayısı yalnızca yolun göreceli önemiyle orantılı bir şekilde azalmıştı. Joaquim Sassa üç kez insanlara nereye gittiklerini sormaya çalıştı ve hepsi de aynı yanıtı verdi, Dünyayı görmeye gidiyoruz.

Dünyanın, daha kesin konuşmak gerekirse şu andaki dünyanın daha öncekinden çok daha küçük olduğunu anlamış olmalıydılar. Belki tam da bu yüzden tamamını görme hayalleri çok daha gerçekçi bir niteliğe bürünmüştü, ve José Anaiço, Ama ya eviniz ve işiniz, dediğinde sakince yanıtlıyorlardı, Evimiz bizi bekliyor olacak, işi de her zaman bulabiliriz, bunlar geçmişin öncelikleri ve geleceği engellemelerine izin verilmemeli. Ve belki insanların ona aynı soruyu yöneltmemeleri iyi oldu, belki çok ihtiyatlı, belki de kendi meseleleriyle fazla meşgul oldukları için, yoksa şu açıklamayı yapmak durumunda kalacaklardı, Bu kadına bu değnekle yere çizdiği çizgiyi incelemek için eşlik ediyoruz, ve işlerin konusu açıldığında, kötü bir izlenim yaratacaklardı, belki Pedro Orce itiraf edecekti, Hastalarımı kendi başlarının çaresine bakmaya bıraktım, ve Joaquim Sassa tartışacaktı, Şunu kabul edelim, ortalık ofis kâtibinden geçilmiyor, yokluğum hissedilmeyecek, ayrıca hak ettiğim bir tatilin tadını çıkarıyorum, ve José Anaiço, Ben de aynı durumdayım, şimdi okuluma geri dönsem hiç öğrenci bulamam, ekime kadar boş vaktim var, ve Joana Carda, Size kendim hakkında hiçbir şey söylemem, birlikte yolculuk ettiğim bu adamlara hiçbir şey söylemediysem yabancılara güvenmem için hiçbir sebep yok, diyecekti.

Pombal kasabasını geçtiklerinde Joana Carda onlara, Hemen ileride Soure'ye giden bir yol var, onu takip etmemiz gerekiyor, dedi, Lizbon verdiği ilk belirli doğrultu olduğundan şimdiye dek kendilerini sanki sisin içinde yolculuk ediyormuş ya da, bu özel durumu genel koşullara uydurursak, eski ve usta denizcilermiş gibi hissetmişlerdi, Denizde sürükleniyoruz, bizi nereye götürecek acaba. Kısa süre sonra anlayacaklardı. Soure'de durmadılar, birbirini kesen, iki üç kola ayrılan ve bazen de daireler çiziyormuş gibi görünen dar yollardan geçip sonunda girişindeki tabelada Ereira yazan bir köye vardılar ve Joana Carda, İşte burası, diye bildirdi.

O sırada Deux Chevaux'yu kullanmakta olan ve şaşıran José

Anaiço frene sertçe bastı, sanki o çizgi yolun ortasındaymış ve onun üstünden geçmek üzereymişçesine, Joana Carda'nın yok edilemez olduğunu söylediği bu şaşırtıcı kanıtı ortadan kaldırma tehlikesi bulunduğundan değil, rutinleri elimizden güvenle ve onu, ve tabii olabildiğince elimizi de, muhafaza etme, güçlendirme ve uzatma dışında hiçbir sorumluluk duygusuna sahip olmadan geçirirken kopan bir ip gibi bozulunca en kuşkucu insanların bile üstüne çöken o kutsal dehşet yüzünden. Joaquim Sassa dışarı baktı, evleri, çatıların tepesindeki ağaçları, tarlaları gördü, bataklıklar ve çeltik tarlaları da görülmekte, bu hoş Mondego'dur, çorak kayalıklardan daha iyidir. Pedro Orce'nin düşündüğü bu olsaydı o zaman Don Quijote'nin kederli yüzü kaçınılmaz olarak öyküye girecekti, Sierra Morena'nın doruklarının arasında bir deli gibi çırılçıplak zıplamaya başladığında sahip olduğu ve gösterdiği o yüz, bunun gibi gezgin şövalyelik maceralarıyla bir benzerlik kurmak absürd olurdu, bu yüzden Pedro Orce, arabadan çıkıp yere bastıktan sonra, yalnızca yerin hâlâ sarsılmakta olduğunu söyledi. José Anaiço Deux Chevaux'nun etrafından dolandı, kusursuz bir centilmen olduğundan diğer taraftaki kapıyı açmaya gitti, Joaquim Sassa'nın alaycı, küçümseyici gülümsemesini görmezden geldi ve Joana Carda'dan karaağaç dalını aldıktan sonra onun çıkmasına yardım etmek için elini uzattı, Joana Carda ona elini verdi, destek için gerekenden daha uzun süre el ele tutuştular, ama bu ilk el ele tutuşmaları değildi, o âna dek ilk ve tek kez arka koltukta yapmışlardı bunu, bir dürtüyle, ama o zaman hiçbir şey söylememişlerdi ve şimdi de söylemediler, diğerinin söylediğini eşit güçle sarmalayabilecek yüksek ya da alçak bir ton kullanmadılar.

Bu gerçekten de açıklamaların saati, ama Joaquim Sassa'nın soruları başka açıklamalar talep ediyor, tıpkı boş bir sayfadan başka bir şey bulamayacağı şüphesiyle mühürlü emir belgesini açan gemi kaptanı gibi, Şimdi nereye gidiyoruz, Şimdi şu yoldan gideceğiz, diye yanıtladı Joana Carda, ve yolda size öykümün

geri kalanını anlatacağım, buraya gelişimizle bir ilgisi olduğundan değil, ama bunca yolu birlikte geldikten sonra hâlâ yabancıymışız gibi davranmanın anlamı yok, Bize daha önce de anlatabilirdin, Lizbon'dayken ya da yolculuk sırasında, dedi José Anaiço, Niye, benimle ya tek bir sözle ikna olduğunuz için gelecektiniz ya da ikna edilmeniz için bir sürü söz gerekecekti ve o zaman da pek faydası olmayacaktı, Sana inanmamızın ödülü olarak, Ödülünüzün ne olacağına ve ne zaman verileceğine ben karar veririm, José Anaiço yanıt vermekten kaçındı, zamanını bekledi, uzaklardaki bir dizi kavak ağacına bakmaya başladı, ama Joana Carda Joaquim Sassa'nın mırıldandığını işitti, Ne kız ama, Joana Carda gülümsedi, Ben kız filan değilim, sandığınız gibi bir harpi de değilim, Seni bir harpi olarak görmüyorum, Buyurgan, dik kafalı, şımarık, yapmacık, Ulu Tanrım, ne liste ama, niye gizemli deyip orada bırakmıyorsun, Çünkü bir gizem var ve görmeden inanmayan kimseyi buraya getirmezdim, kimsenin inanmadığı sizleri bile, Şimdi bize inanmaya başlıyorlar, Ama ben daha şanslıydım, tek bir sözüm yetti, Şimdi daha fazlasına ihtiyaç duymayacağımızı umalım, Bu diyalog Pedro Orce'nin anlamakta zorluk çekmesi ve konuşmadan kendi hatası yüzünden soyutlanan José Anaiço'nun açıkça sabırsızlanması yüzünden tamamen Joana Carda'yla Joaquim Sassa arasında geçmişti. Ama bu tuhaf durumun, durumlara hep damgasını vuran o farklılıklarla birlikte, Granada'dakini nasıl basitçe yinelediğine dikkat edin, hani Maria Dolores bir Portekizliyle konuşmuştu ama diğeriyle konuşmayı tercih ederdi, ancak bu özel durumda her şeyi açıklamaya zaman olacak, gerçekten susuzluk çeken adam susuzluğunu dindirecek.

Şimdi dar bir patikada yürüyorlar, Pedro Orce diğerlerini takip etmek zorunda kalıyor, meseleyi ona daha sonra açıklayacaklar, eğer bu İspanyol bu Portekizlilerin gelecekleriyle gerçekten ilgileniyorsa. Burada, Ereira'da yaşamıyorum, diye söze başlıyor Joana Carda, evim Coimbra'daydı, yalnızca bir aydır, kocamdan ayrıldığımdan beri buradayım, niye mi ayrıldık, sebepleri boş

verin, bazen bir sebep yeterlidir, diğer zamanlardaysa hepsini bir araya getirmek bile yetmez, eğer kendi yaşamlarınız size bunu öğretmediyse, zavallıcıklar, ki yineliyorum, yaşamlarınız, yaşamınız değil, çünkü hepimizin pek çok yaşamı vardır ve neyse ki birbirlerini öldürürler, yoksa sağ kalamazdık. Geniş bir hendeğin üstünden sıçrıyor, erkekler onu takip ediyor ve grup tekrar bir araya geldiğinde, şimdi sulu, yumuşak, kumlu arazide yürürlerken, Joana Carda konuşmayı sürdürüyor, Akrabalarımın yanında kalıyorum, düşünmek için zaman istedim, ama sıradan bir şekilde kendimi sorgulamak için değil, doğru mu yaptım, yanlış mı yaptım diye sormak için değil, olan olmuş bir kere, yaşam hakkında düşünmek için zaman istedim, amacı nedir, yaşamdaki amacım nedir diye, evet, bir sonuca vardım, olası tek sonuca, yaşamı anlamıyorum, işte o kadar. José Anaiço'yla Joaquim Sassa'nın yüzlerinde şaşkınlık ifadesi var, elinde bir değnekle şehre gelip toprakla ilgili olanaksız şeyler yaptığını bildiren bu kadın şimdi burada, Mondego'nun tarlalarında bir filozofa dönüştü, olumsuzlayan türden bir filozofa, üstelik hayır dedikten sonra evet diyen, sonra da evet demiş olduğu için hayır diyen türden özel bir kategoriye dahil olması işleri daha da karmaşıklaştırıyor. José Anaiço, bir öğretmen olarak eğitilmiş olduğu için, bu çelişkileri anlamaya daha yatkın, ama bu Joaquim Sassa için geçerli değil, o bunları yalnızca seziyor ve bu yüzden daha da şaşırtıcı buluyor. Joana Carda konuşmayı sürdürüyor, durdu çünkü onlara göstermek istediği noktaya yaklaştılar, hâlâ onlara anlatacak bir şeyleri var, diğer şeylerin beklemesi gerekecek, Lizbon'a, görmek için bu kadar çok sabırsızlandığınız o tuhaf olaylardan dolayı gitmedim, sizi dünyadaki herhangi bir belirli mantıktan soyutlanmış kişiler olarak gördüğüm için gittim ve kendim hakkında da tam olarak aynı şeyi hissediyorum, bunca yolu benimle birlikte gelmeseydiniz derin bir hayal kırıklığı yaşardım, ama geldiniz, belki bir şeylerin hâlâ anlamı vardır ya da tüm, anlamını yitirdikten sonra tekrar anlam kazanacaktır, şimdi benimle gelin.

Nehirden uzaktaki bir açıklığa, hiç bakım görmemiş gibi görünen dişbudak ağaçlarıyla çevrili bir çembere varıyorlar, böyle yerler sanıldığından daha azdır, içine adım atılınca zaman durur sanki, sessizlik farklı görünür, yüzünüzde ve ellerinizde gezinen esintiyi hissedebilirsiniz, hayır, hayır büyücülükten ve sihirbazlıktan bahsetmiyoruz, burası cadıların toplantı yeri ya da öbür dünyaya açılan bir kapı değil, bu yalnızca bir çember şeklinde duran bu ağaçların ve zamanın başlangıcından beri ayak basılmamış gibi görünen toprağın yarattığı bir izlenim, kum basitçe gelip onu yumuşattı, humusun altındaki toprak ağır, bu ağaçları bu şekilde diken her kimse tamamen suçlu. Joana Carda'nın onlara anlatacak başka bir şeyi yok. Düşünmek için buraya gelirdim, dünyada buradan daha huzurlu bir yer olamaz, evet aynı zamanda huzursuzluk da verici, bana bunu söylemenize gerek yok, ama buraya gelmeseniz bunu anlayamazdınız, bir gün, tam iki hafta önce, şuradaki ağacın altına oturmak için açıklıkta yürürken bu değneği yerde buldum, onu ilk kez görüyordum, bir önceki gün de buradaydım ve o zaman yoktu, sanki biri onu bilerek bırakmıştı, ama ayak izleri görünmüyordu, görebildikleriniz bana ait ya da buradan çok, çok uzun zaman önce geçmiş olan insanlar tarafından bırakıldı. Açıklığın kenarında duruyorlar ve Joana Carda onları biraz daha orada tutuyor ve şunlar son sözleri, Değneği yerden aldım, tahta canlı gibiydi, sanki kesildiği ağacın tamamıymışçasına, veya şimdi anımsarken böyle hissediyorum, ve o anda, bir yetişkinden çok bir çocuğa uygun bir hareketle, beni Coimbra'dan ve birlikte yaşadığım adamdan sonsuza dek ayıran bir çizgi çizdim, dünyayı ikiye ayıran bir çizgi, buradan görebildiğiniz gibi.

Açıklığın ortasına doğru ilerliyorlar, yaklaşıyorlar, çizgi orada, sanki yeni çizilmişçesine, toprak iki tarafına yığılmış, dip tabakası güneşin sıcaklığına karşın hâlâ nemli. Suskun kalıyorlar, erkekler söyleyecek söz bulamıyor, Joana Carda'nın söyleyecek başka bir şeyi yok, bu o harikulade öyküsünü gülünçleştirecek

cüretkâr bir hareket yapmanın tam zamanı. Joana Carda toprağı bir ayağıyla, bir düzeç kullanıyormuşçasına düzeltiyor, sanki dinsel bir şeye saygısızlık ediyormuşçasına üstüne basıp eziyor. Bir an sonra, herkes şaşkınlıkla bakarken, çizgi yeniden beliriyor, tamamen daha önceki şeklini alıyor, o küçük toprak parçacıkları, kum tanecikleri daha önceki şekillerini ve formlarını alıyor, daha önce bulundukları yere geri dönüyorlar ve çizgi yeniden beliriyor. Silinmiş olan kısımla geri kalanı arasında, bir tarafla diğer taraf arasında, birinci ya da ikinci ayrımdan hiçbir iz görünmüyor. Sinirleri gerilmiş olan Joana Carda tiz bir sesle, Tüm çizgiyi sildim, dedi, üstüne su döktüm, ama tekrar belirip duruyor, isterseniz siz de deneyin, üstüne taşlar bile koydum ve onları kaldırdığımda hâlâ oradaydı, ikna olmaya ihtiyacınız varsa niye siz de denemiyorsunuz. Joaquim Sassa eğildi, parmaklarını yumuşak toprağa gömdü, bir avuç toprak aldı, uzağa fırlattı ve çizgi kendini hemen tekrar oluşturdu. Sonra sıra José Anaiço'daydı, ama o Joanna Carda'dan değneğini kendisine ödünç vermesini rica etti, ardından da var olan çizginin yanına bir başka çizgi daha çizip sonra sildi. Çizgi geri gelmedi. Şimdi sen de aynı şeyi yap, dedi José Anaiço Joana Carda'ya. Değneğin ucu toprağa battı, toprağın içinde sürüklendi, geniş bir yara açtı ve bu yara üstüne bastıklarında kapandı ve tekrar belirmedi. José Anaiço bunun değnekle ya da kişiyle bir ilgisi yok, an, önemli olan an, dedi. Sonra Joaquim Sassa yapılması gerekeni yaptı, yerden Joana Carda tarafından kullanılmış olan, denize fırlattığı taşla benzer ağırlığa ve görünüşe sahip taşlardan birini kaldırdı ve tüm gücünü toplayarak elinden geldiğince uzağa fırlattı, taş beklenen yere düştü, birkaç adım öteye, insan gücü en fazla bu kadarını başarabilir.

Pedro Orce bu sınamaları ve deneyleri iştirak etme isteği duymadan izlemişti, muhtemelen yer ayağının altında sarsılmayı sürdürdüğünden yeterince tatmin olduğu için. Karaağaç dalını Joana Carda'nın elinden aldı ve, Onu kırabilirsin, fırlatıp atabilirsin, yakabilirsin, artık işe yaramaz, değneğin, Joaquim Sassa'nın

taşı, José Anaiço'nun sığırcıkları, bunlar yalnızca bir zamanlar faydalı olmuş olan erkekler ve kadınlar gibi, José Anaiço haklı, önemli olan an, biz yalnızca âna hizmet ediyoruz, dedi, Bu doğru olabilir, diye karşılık verdi Joana Carda, ama bu değnek sonsuza dek benimle birlikte kalacak, anlar bizi gelmeden önce uyarmıyor. Ağaçların arasında, öteki tarafta bir köpek belirdi. Onlara uzun uzun baktı, sonra açıklığı geçti, iri ve güçlü bir hayvandı, sarımtırak kahverengi postu ansızın üstünde parlayan gün ışığıyla sanki alev alev yanıyormuş gibi göründü. Korkan Joaquim Sassa köpeğe bir taş fırlattı, eline geçen ilk taşı, Köpekleri sevmem, ama ıskaladı. Köpek durdu, hiç istifini bozmamıştı, tehditkâr değildi, yalnızca bakmak için durmuştu, havlamıyordu bile. Ağaçlara ulaşınca başını çevirdi, uzaktan bakılınca çok daha büyük görünüyordu, sonra yavaşça uzaklaştı ve gözden kayboldu. Joaquim Sassa gerilimi azaltmak için espri yapmaya çalıştı, Joana Carda değneğini atmasa iyi olur, buralarda böyle iri hayvanlar varsa işe yarayabilir.

Aynı yoldan geri döndüler, şimdi halletmeleri gereken birtakım pratik meseleler vardı, örneğin şimdi Lizbon'a geri dönmek için vakit çok geç olduğuna göre, erkekler geceyi nerede geçireceklerdi. Ama vakit çok geç değil, dedi Joaquim Sassa, acele etmesek bile Lizbon'a akşam yemeği vaktine kadar dönebiliriz. Bence en iyisi burada, Figueira da Foz'da veya Coimbra'da kalmamız, yarın buraya geri dönebiliriz, Joana'nın bir şeylere ihtiyacı olabilir, dedi José Anaiço ve sesinde derin bir kaygı vardı. Sen nasıl istersen, dedi Joaquim Sassa gülümseyerek ve cümlenin geri kalanı bir bakışla iletildi, Ne hissettiğini çok iyi biliyorum, bu akşam düşünmek için biraz zamanının olmasını istiyorsun, yarın ne söyleyeceğine karar vermek istiyorsun, bazı anlar uyarmadan gelir. Pedro Orce ve Joaquim Sassa şimdi önden gidiyor, öğle sonrası öyle huzurlu ki insan herhangi bir kişiye yönelmeyen duygularla doluyor, yalnızca ışığa, donuk gökyüzüne, hareketsiz ağaçlara, varlığı görülmeden önce sezilen, usulca akan nehre, kuşların

yavaşça kat ettiği düz bir aynaya. José Anaiço Joana Carda'nın elini tutuyor ve şöyle diyor, Çizginin bu tarafındayız, ama ne kadar zaman için, Joana Carda yanıtlıyor, Kısa zamanda öğreneceğiz.

Arabaya yaklaşırken köpeği gördüler. Joaquim Sassa yine eline bir taş aldı, ama fırlatmamaya karar verdi. Hayvan, tehditkâr görüntüşüne karşın, yerinden kımıldamadı. Pedro Orce yanına gitti, bir barış jesti olarak elini uzattı, sanki onu okşamak üzereymişçesine. Köpek kayıtsız kalmayı sürdürdü, başı yukarı kalkıktı. Ağzından çiğnenmiş, mavi bir yün iplik gevşekçe sarkıyordu. Pedro Orce sırtını okşadı, sonra arkadaşlarının yanına gitti. Bazı anlar gelmeden önce uyarır, köpeğin patilerinin altındaki yer sarsılıyor.

İnsanlar önerir, köpekler yönetir, bu en yeni özdeyiş eskisi kadar geçerli, en son analizde karar verenin ismini koymalıyız, çünkü kararlar her zaman Tanrı tarafından verilmez, genel inanışın aksine. Orada birbirlerinden ayrıldılar, erkekler en yakındaki yer olan Figueira da Foz'a doğru yolu çıktı, kadınsa konuksever akrabalarının evine döndü, ama Deux Chevaux hareket etmeye başladığında hepsi köpeğin Joana Carda'nın önünde durup geçmesini engellediğini görerek hayretler içinde kaldı. Havlamıyordu, dişlerini göstermiyordu, Joana Carda'nın değnekle yaptığı hareketin hiçbir etkisi olmadı, ne de olsa sonuçta yalnızca bir hareketti. Arabayı kullanan José Anaiço sevgilisinin tehlikede olabileceğini düşündü ve bir kez daha gezgin bir şövalye gibi davranarak arabayı ansızın durdurdu, dışarı fırladı ve yardımına koştu, dramatik ama etkisiz bir eylemdi bu, kısa sürede onun da farkına varacağı gibi, çünkü köpek yalnızca yolda yatıyordu. Pedro Orce yaklaştı, Joaquim Sassa da, bu ikincisi duyduğu antipatiyi bir kayıtsızlık edasıyla gizliyordu, Bu hayvan ne istiyor, diye sordu, ama kimse ona bir yanıt veremedi, köpek bile. Pedro Orce, daha önce yaptığı gibi, hayvanın yanına gitti ve elini koca kafasının üstüne koydu. Köpek okşayışı karşısında özlemli bir edayla gözlerini kapadı, böyle bir sıfat burada uygun düşüyorsa eğer, köpeklerden bahsediyoruz, duygularıyla hareket eden duyarlı insanlardan değil, ve sonra ayağa kalktı, onlara teker teker baktı, anlamaları için yeterince zaman tanıdı ve sonra yürümeye başladı. On metre kadar yürüdü, durdu, bekledi.

Şimdi, şu tecrübeyle sabittir, filmler ve aşk romanları böyle

sahnelerle doludur, örneğin Lassie bu tekniği kusursuzca öğrenmiştir, şu tecrübeyle sabittir ki bir köpek kendisini izlememizi istediğinde her zaman böyle davranır. Bu sefer köpeğin Joana Carda'nın geçmesini erkekleri arabadan inmek zorunda bırakmak için engellediği açıktı ve şimdi, birlikte olduklarından, onlara köpek içgüdülerinin izlemeleri gerektiğini söylediği yolu gösteriyor çünkü, bu yinelemeleri mazur görün ama, onların bu yolu birlikte izlemelerini istiyor. Bunu kavramak için insan zekâsına sahip olmanız gerekmez, eğer sıradan, basit bir köpek tarafından anlatılabiliyorsa. Ama insanlar, sık sık kandırıldıklarından, her şeyi sınamadan geçirmeyi öğrenmişlerdir, temelde yinelemeler vasıtasıyla, ki bu tüm yöntemlerin en kolayıdır ve bu durumda olduğu gibi vasat bir kültür düzeyine ulaştıklarında birincisine benzeyen ikinci bir deneyim onları tatmin etmez, temel gerçekleri değiştirmeyen küçük varyasyonlar eklerler, örneğin José Anaiço ve Joana Carda arabaya binerken Pedro Orce ve Joaquim Sassa oldukları yerde kaldı, şimdi köpeğin ne yaptığını göreceğiz. Diyelim ki yapmak zorunda olduğu şeyi yaptı. Bir arabayı önünü kesmedikçe durduramayacağını, ama bunun da mutlak ölüm anlamına geldiğini ve hiçbir sürücünün hayvan dostlarımızı durup son anlarını izleyecek ya da acınası leşini yol kenarındaki bir çukura atacak kadar çok sevmediğini çok iyi bilen köpek, Joaquim Sassa'yla Pedro Orce'nin geçmesini engelledi, tıpkı daha önce Joana Carda'yı engellemiş olduğu gibi. Üçüncü ve sonucu belirleyen kanıt dördü de arabaya bindiklerinde geldi, araba hareket etmeye başladı ve Deux Chevaux doğru yöne bakıyor olduğundan köpek önüne geçti, bu kez gidişini engellemek için değil, yol göstermek için. Bütün bu manevralar meraklı izleyicilerin bakışlarından uzakta gerçekleşti çünkü bu anlatının başından beri birtakım önemli olaylar genelde olduğu gibi kasabaların ve kentlerin içinde değil, mutlaka onlara girildiği ya da onlardan çıkıldığı sıralarda gerçekleşti. Bu durumun açıklanması gerekiyor şüphesiz, ama ne yazık ki bunu biz yapamayız.

José Anaiço arabayı durdurdu, köpek durdu ve sağa sola baktı ve Joana Carda, Takip etmemizi istiyor, dedi. Köpeğin açıklığı geçtiği anda kolayca anlaşılması gereken bir şeyi kavramaları oldukça uzun sürmüştü, diyelim ki bu seferki ciddi bir uyarıydı, ama insanlar böyle belirtilere her zaman dikkat etmezler. Ve artık şüphe etmek için bir sebep kalmadığında bile hâlâ uyarıyı göz ardı etmekte ısrar ederler, tıpkı şunu sorarken Joaquim Sassa'nın yaptığı gibi, Onu niye takip edecekmişiz, dört yetişkinin boynunda, üstünde beni kurtarın yazılı bir not bulunmayan ya da kimliğini belirten bir tasma bile olmayan başıboş bir köpeğin peşinden gitmesi çok gülünç bir şey, mesela şöyle bir şey yok, Benim adım Kılavuz, eğer beni bulursanız sahiplerime, filanca adreste oturan Bay ve Bayan Feşmekân'a geri götürün, Boşuna kendini yorma, dedi José Anaiço ona, bu olay olup biten ve tamamen anlamsız görünen bütün o diğer olaylar kadar absürd, Bana göre çok anlamlı değil, Olup bitenlerin anlamsızlığı sizi kaygılandırmasın, dedi Pedro Orce, bir yolculuk ancak onu tamamlarsanız anlamlıdır ve biz şimdi henüz yarısındayız, ya da belki de daha en başındayız, kim bilir, dünyadaki yolculuğunuz sona ermeden size anlamını söyleyemem, İyi de o gün gelene kadar ne yapacağız. Bir sessizlik oldu. Işık soldu, gün bitiyordu, ağaçların arasında gölgeler bırakarak, kuşların ötüşü şimdiden değişmişti. Köpek gidip arabanın önüne, üç adım öteye uzandı, başını uzattığı ön patilerinin üstüne koyup sabırla bekledi. Sonra Joana Carda, Ben köpeğin bizi götüreceği her yere gitmeye hazırım, dedi, Bunun için gelip gelmediğini hedefimize vardığımızda göreceğiz. José Anaiço derin bir nefes aldı, iç çekmiyordu, her ne kadar insanlar bazen rahatladıkları zaman da iç çekseler de. Ben de öyle, dedi yalnızca. Bana da güvenebilirsiniz, diye ekledi Pedro Orce, Madem hepiniz hemfikirsiniz, oyunbozanlık yapıp rehberinizin peşinden gitmenize mani olmayacağım, birlikte gideceğiz, tatilimi elimden geldiğince değerlendireyim bari, diye son sözü söyledi Joaquim Sassa.

Bir karara varmak evet ya da hayır demektir, dudaklardan çıkan hafif bir soluktur, güçlükler daha sonra, kişi bu kararını pratiğe geçirdiğinde başlar, zamanla ve sabırla kazanılan insani deneyimlerden öğrendiğimiz kadarıyla, çok az umutla ve daha da az değişiklikle. Köpeği izleyeceğiz, evet efendim, ama kişi bunu nasıl yapacağını bilmelidir, kılavuzumuz da açıklama yapamıyor, arabanın içinde yolculuk edemez, bize sola, sonra sağa dönmemizi, üçüncü trafik ışıklarına dek dümdüz gitmemizi söyleyemez ve bu gerçek bir engel teşkil ediyor, bu boyutlardaki bir hayvan tüm koltukların zaten dolu olduğu bir arabaya nasıl sığabilir, valizlerden ve karaağaç dalından hiç bahsetmeyelim bile, gerçi karaağaç dalı Joana Carda'yla José Anaiço yan yana oturduklarında hemen hemen hiç dikkat çekmiyor. Bu arada Joana Carda'dan bahsetmişken, eşyalarını hâlâ yanına almadı, dahası, oda bulma meselesini halletmeden önce kuzenlerine ani ayrılışının sebebini açıklaması gerekiyor, ama üç adam, Deux Chevaux ve bir köpek kapı eşiğinde ansızın beliremez, onlarla gidiyorum demek masumca gerçeği söylemek olurdu, ama kocasından yeni ayrılmış bir kadının davranışlarını biraz açıklaması gerekir elbette, özellikle de Ereira gibi küçük bir yerde, basit bir köy, başkentlerde ve büyük şehirlerde boşanmalar kötü karşılanmaz ve o zaman bile Tanrı bilir ne büyük bedensel ve ruhsal yaralarla ve sınanmalarla yaşanır.

Güneş battı bile, gece neredeyse buraya varacak, bu bilinmeyene doğru bir yolculuğa çıkmak için uygun bir saat değildi ve Joana Carda'nın hiçbir uyarıda bulunmadan ortadan kaybolması da doğru olmazdı, akrabalarına bir işini halletmek için Lizbon'a gitmesi gerektiğini ve trenle gidip geleceğini söyledi. Bunlar toplumsal yasalar ve aile bağları yüzünden yaşadığımız güçlükler ve komplikasyonlardır. Pedro Orce arabadan çıkar çıkmaz köpek ayağa kalktı ve yaklaşmasını izledi ve orada, alacakaranlıkta bir konuşma yaptılar, en azından bunu böyle tanımlıyoruz, bu köpeğin havlama yetisinden bile yoksun olduğunu bilmemize

karşın. Diyalogları sona erdiğinde Pedro Orce arabaya geri döndü ve onlara, Sanırım Joana Orce şimdi eve dönebilir, dedi, köpek bizimle kalıyor, geceyi nerede geçireceğimizi, yarın nasıl ve nerede buluşacağımızı kararlaştırın. Kimse verilen bu güvenceden şüphe duymadı, Joaquim Sassa haritayı açtı ve üç saniye içinde geceyi mütevazı bir pansiyon olan Montemor-o-Velho'da geçirmeye karar verdiler. Ya bir pansiyon bulamazsak, diye sordu Joaquim Sassa, Figueira'ya gideriz, diye yanıtladı José Anaiço, aslında işi şansa bırakmayıp geceyi Figueira'da geçirmemiz daha iyi olur, yarın otobüsle gelirsin, biz de seni gazinonun yarındaki park yerinde bekleriz, bu talimatların Joana Carda'ya verildiğini söylemeye gerek yok, o da bunları veren kişinin yeterliliğini sorgulamadan kabul etti. Joana, Yarın görüşürüz, dedi, ve son anda, bir ayağı yere basmışken, dönüp José Anaiço'yu dudaklarından öptü, bu yanağa ya da ağzın kenarına kondurulan minik bir öpücük değildi, bunlar iki şimşekti, biri hız, diğeri çarpmaydı, ama ikincisinin etkisi uzun süre devam etti, eğer dudaklarının o ilahi teması uzun sürse bu olmayacaktı. Ereira'daki kuzenleri şöyle diyeceklerdi, Burada yaşanan skandalları hayal bile edemezsin, O bir sürtükten başka bir şey değil, biz de bütün suçun kocasında olduğuna inanmıştık, adam bir aziz kadar sabırlı olmalı, daha dün taruştığın bir adamı öpmeye başladın, bir kadın olarak ilk hareketin ondan gelmesini bile beklemedin, oysa sonuçta kendine olan saygını düşünmen gerekir, hem üstelik aynı gün içinde gelip gittiğini söyledin ama geceyi Lizbon'da, evinden uzakta geçirdin, insanlar ne düşünür, ama herkes uyurken evin hanımı yataktan kalkıp neler olduğunu sormak için Joana'nın odasına girdiğinde Joana ona gerçekten bilmediğini söylüyor, ve bu doğru, Yaptığım şeyi neden yaptım, diye sordu kendi kendine Joana Carda, ağaçların altındaki derin gölgelerin arasına çekilirken, elleri boştu bu yüzden onları duygularını bastırmaya çalışan biri gibi kaldırıp dudaklarına götürebiliyordu. Valizi eşyalarının geri kalanı için yer ayırmak üzere arabada bırakılmıştı, karaağaç dalı

emin ellerdeydi, üç adam ve bir köpek tarafından korunuyordu, bu sonuncusu Pedro Orce tarafından çağrılınca arabaya girdi ve Joana Carda'nın koltuğuna oturdu, Figueira da Foz'da herkes çoktan uykuya dalmışken Ereira'daki bir evde iki kadın gece yarısı hâlâ konuşuyor olacaklardı, Seninle gelmeyi ne çok isterdim, diye itiraf etti Joana'nın kuzeni, hiç de mutlu bir evliliği yoktu.

Ertesi sabah gökyüzü kapalıydı, insan havaya güvenemez, dün cennetin habercisi gibiydi, aydınlık ve hoştu, ağaçların dalları usul usul sallanıyordu, Mondego göğün yüzeyi kadar düzdü, buradaki kimse aynı nehri alçak bulutların altında düşünemezdi, denize su damlacıkları sıçratırken de, ama yaşlılar omuz silkiyor, Bir ağustos, kışın ilk günü, diyorlar, o günün neredeyse bir ay geç gelmesi büyük bir şans, Joana Carda erkenden geldi ama José Anaiço onu arabada beklemeye başlamıştı bile, bu diğer iki adam tarafından ayarlanmıştı, böylece hep beraber yola çıkılmadan önce, hangi yöne doğru gidileceğini hâlâ bilmiyoruz, âşıklar yalnız kalıp sohbet edebilirlerdi. Köpek geceyi arabanın içinde geçirmişti, ama şimdi Pedro Orce ve Joaquim Sassa'yla sahilde ketumca geziniyor, başını varlığını şimdiden diğerlerininkine yeğlediği İspanyol'un bacağına sürtüyordu.

Deux Chevaux park yerinde, daha büyük araçların arasında önemsiz görünüyordu, bu ilk nokta, dahası, zaten açıklanmış olduğu gibi, bu vahşi bir sabahtı, ortalıkta kimseler yoktu, ve bu da ikinci nokta, bu yüzden José Anaiço'yla Joana Carda'nın sanki koca bir yıl boyunca ayrı kalmış ve bütün bu süre boyunca özlem çekmişçesine birbirlerinin kollarına atılmaları gayet doğal. Tutkuyla ve şehvetle öpüştüler, bu tek bir şimşek değildi, peş peşe gelen şimşeklerdi, daha az konuştular, öpüşürken konuşmak güçtür, ama birkaç dakika sonra en sonunda birbirlerini duyabilmeye başladılar, Senden hoşlanıyorum, sanırım sana âşık oldum, dedi José Anaiço tüm içtenliğiyle, Ben de senden hoşlanıyorum ve sanırım ben de sana âşık oldum, dün seni bu yüzden öptüm, hayır, hayır, demek istediğim seni sevdiğimi hissetmesem

öpmezdim, ama seni çok daha fazla sevebilirim, Hakkımda hiçbir şey bilmiyorsun, Eğer insanın bir başkasından hoşlanması için onu tanıması gerekseydi, bu bir ömür alırdı, İki insanın birbirini tanıyabileceğine inanmıyor musun, Ya sen, Soruyu soran benim, Önce bana tanımakla neyi kastettiğini söylemelisin, Yanımda sözlük yok, Böyle bir durumda sözlüğe başvurmak insanın zaten bildiği bir şeyi keşfetmesi olur yalnızca, Sözlükler sadece herkese faydalı olması muhtemel bilgileri içerir, Sorumu tekrarlamalıyım, tanımakla neyi kastediyorsun, Emin değilim, Ama yine de sevebilirsin, Seni sevebilirim, Seni sevebilirim, Beni tanımadan, Öyle görünüyor, Anaiço soyadını nereden aldın, Dedelerimden birinin ismi Inácio'ydu, ama köydekiler ismini yanlış anladılar, ona Anaiço demeye başladılar, bir süre sonra Anaiço ailenin soyadı oldu, ya sen, senin soyadın niye Carda, Çok eskiden soyadımız Cardo'ydu, devedikeni anlamına da gelir, ama sonra ninelerimden biri kocasını kaybetti ve kendisini bakmak zorunda olduğu bir ailenin başında buldu, insanlar ona Carda demeye başladılar, çünkü bu soyadının dişileştirilmiş halini hak ediyordu, Senin yün tarayarak geçinen bir Carda[1] olabileceğini düşünmüştüm, olabilirdim, ve bir şey daha, bir keresinde sözlüğe baktım ve bunun aynı zamanda hayvanların derilerini yüzmekte kullanılan bir işkence makinesinin adı olduğunu gördüm, zavallı şehitler, derileri yüzülüyor, yakılıyorlar, kafaları kesiliyor ve tüyleri yolunuyor, Beni bekleyen son da bu mu, Eğer tekrar Carda adını kullanmaya başlasam bu durumunu iyileştirmezdi, Beni yine de iğneler miydin, Hayır, ben taşıdığım isim değilim, Kimsin öyleyse, Ben benim, José Anaiço elini uzattı, onun yanağını okşadı, mırıldandı, Sen, o da aynı şeyi yaptı, fısıldayarak tekrarladı, Sen, ve gözleri yaşlarla doldu, muhtemelen hâlâ kötü geçmişinin bilincinde olduğu için, şimdi, beklenileceği gibi, José Anaiço'nun geçmişini öğrenmek isteyecek, Evli misin, çocuğun var mı, ne iş yapıyorsun, Evliydim,

1 (Port.) Carda: Tarayıcı. (ç.n.)

çocuğum yok, öğretmenim. Joana Carda derin bir soluk aldı, yoksa bu bir rahatlama belirtisi miydi, sonra gülümseyerek konuştu, Diğerlerini çağırsak iyi olur, zavallılar, soğuktan donuyorlar, José Anaiço, Joaquim'e ilk karşılaşmamızdan bahsettiğimde, dedi, gözlerinin rengini tasvir etmeye çalıştım, ama yapamadım, ona yeni bir göğün renginde olduklarını, tasvir etmenin güç olduğunu söyledim, ve bu lafa takıldı ve seni böyle adlandırmaya başladı, Nasıl, Bayan Tuhaf Gözler diye, bunu senin yanında söylemeye cesaret edemez elbette. Bu isme tapıyorum, Sana tapıyorum, şimdi diğerlerini çağırsak iyi olur.

Bir kol sallandı, uzaklarda başka bir kol sallanarak karşılık verdi, Pedro Orce'yle Joaquim Sassa aralarında o iri, uysal köpekle kumların üstünde ağır ağır yürüyerek geldi. El sallama tarzına bakılırsa, dedi Joaquim Sassa, görüşmeleri iyi geçmiş, yaşam deneyimi olan herkes bu sözcüklerdeki bastırılmış melankoliyi rahatça algılayabilirdi, kıskançlıkla ya da daha kibarca bir sözcüğü yeğlerseniz küskünlükle bezenmiş soylu bu duyguyu. Sen de mi kıza âşıksın, diye sordu Pedro Orce sempatiyle, Hayır, hayır, ondan değil, gerçi olabilirdim, benim sorunum kimi seveceğimi ve insanın sevmeyi nasıl sürdürdüğünü bilememem. Pedro Orce böyle olumsuz bir lafa ne yanıt vereceğini bilemedi. Arabaya bindiler, iyi günler, seni görmek ne güzel, hoş geldin, bu macera bizi nereye götürecek, iyi niyetle söylenmiş basmakalıp laflar, sonuncusu yanlış bir soruydu, doğrusu şöyle sormak olurdu, Bu köpek bizi nereye götürecek. José Anaiço motoru çalıştırdı, direksiyonun başında olduğuna göre orada kalabilirdi, arabayı park yerinin dışına çıkardı, şimdi ne yapayım, sağa mı döneyim sola mı, tereddüt ediyormuş gibi yaptı, zaman kazanmak için, köpek 360 derece dönüp kontrollü ama hızlı, mekanik gibi görünecek kadar düzenli adımlarla kuzey yönünde ilerlemeye başladı. Ağzından sarkan mavi iplikle.

Bu şimdiden uzaklarda kalmış olan Avrupa'nın, en son kaydedilmiş ölçümlere göre, yaklaşık iki yüz kilometre kadar yer

değiştirmiş ve kendi kimliğini ciddi bir tehlikeye sokan psikolojik ve sosyal bir karmaşayla tepeden tırnağa sarsıldığı, belirleyici anda kendi temellerinden, yüzyıllar boyu verilen büyük emekler sonucunda oluşturulmuş o bireysel milliyetlerden mahrum bırakıldığı unutulmaz bir gündü. İnsan en tepedeki liderlerden sıradan vatandaşlara dek Avrupalıların batı uçta herhangi bir sınırın bulunmayışına kısa zamanda alıştıklarından şüpheleniyor, dile getirilmeyen bir rahatlama duygusuyla, halka güncelliği sunmak için hızla dağıtılmış yeni haritalar hâlâ biraz cesaret kırıklığına yol açtıysa bu yalnızca estetik sebepler yüzünden olmuş olabilir, insanların Milo Venüsü'nün kolsuz olduğunu gördüklerinde mutlaka deneyimledikleri ve hâlâ deneyimlemekte oldukları o tanımlanamaz huzursuzluk izlenimi yüzünden, çünkü heykelin bulunduğu adanın ismi budur, Demek Milo heykeltıraşın adı değil, Hayır efendim, Milo o zavallı yaratığın keşfedildiği adadır, o Lazarus gibi derinlerden çıkıp geldi, ama kollarının yeniden çıkmasını sağlayacak bir mucize gerçekleşmedi.

Yüzyıllar geçtikçe, eğer geçerse, Avrupa güçlü olduğu ve denizleri gezdiği günleri arumsamaz olacak, tıpkı bizim artık Venüs'ü kollu hayal edemememiz gibi, insanın Akdeniz'e yüksek dalgalarla saldıran hastalıkları ve felaketleri, deniz kenarındaki kıyı şehirlerinin yok oluşunu, eskiden merdivenleri kumsala inen ve şimdi ne merdivene, ne de kumsala sahip bulunan otelleri göz ardı edemeyeceği ortada, ve Venedik, Venedik bir bataklığı andırıyor, tehdit altındaki bir bina yığını, turist akını sona erdi dostlar, ama Hollandalılar hızlı çalışırsa dogeler şehri, İtalya'nın Aveiro'su birkaç ay sonra kapılarını üzüntü içindeki kamuya tekrar açabilecek, çok daha gelişkin bir şekilde, artık o yıkıcı sellerin tehdidi altında bulunmayacak, çünkü dengeleyici savak vanası, kilit, basınç ve emme pompası sistemleri sabit bir su seviyesini garantileyecek, şimdi şehrin temellerini güçlendirme sorumluluğunu üstlenmek İtalya'nın işi, yoksa Venedik trajik bir sona uğrayıp çamura gömülecek, işin en güç kısmının yapılmakta

olduğunu söylememe izin verin, yalnızca işaretparmağının narin ucuyla Haarlem şehrinin sel ve tufanlar yüzünden yeryüzünden silinmesini engellemiş olan o cesur delikanlının torunlarına teşekkür edelim.

Venedik'in restore edilmesinden sonra Avrupa'nın geri kalanı için de bir çözüm bulunacak. Bu büyüleyici bölge defalarca sel ve savaş, deprem ve yangın felaketlerini yaşadı, her seferinde de tozların ve küllerin arasından tekrar yükseldi, acıyı tatlı varoluşa, barbarca tutkuyu medeniyete, bir golf kursuna ve yüzme havuzuna, marinada yüzen bir yata ve rıhtımdaki bir kupe otomobile dönüştürerek, insanoğlu tüm yaratıklar içinde en iyi adapte olabilendir, özellikle de söz konusu olan dünyada hareket etmekse. Her ne kadar bunu söylemek pek kibarca olmasa da, bazı Avrupalılar için kendilerini o şaşırtıcı Batı uluslarından kurtulmuş, şimdi asla gitmemeleri gereken okyanusun ortasında gezinir halde bulmak kendi içinde bir ilerlemeydi, ilerideki daha mutlu zamanların vaadiydi, benzer şeyler bir arada olacaktı, Avrupa'nın ne olduğunu en sonunda anlamaya başladık, geride hâlâ bazı yapay parçalar kalmış olsa bile bunlar da er geç ortaya çıkacak. En sonunda tek bir ulusa indirgeneceğimiz üzerine bahse girelim, Avrupa ruhunun özünün özü, basit ve kusursuz yüceltme, Avrupa, yani İsviçre.

Ancak böyle Avrupalılar varsa başkaları da var. Huzursuzlar soyu, şeytanın mayası, ama o kadar kolay söndürülemez, yine de pek çok kâhin çenelerini kehanetlerle yorabilir. Trenin geçip gidişini izleyip asla yapmayacağı yolculuğun özlemini çeken odur, gökyüzünde ne zaman bir kuş görse bir kartal gibi uçma dürtüsünü hisseden odur, bir geminin ufukta kaybolduğunu görünce yürekten titrek bir ah çeken odur, vecit içindeyken bunun sebebinin diğerlerinin çok yakın olması olduğunu düşünmüştü, ama çok uzakta olmaları olduğunu anladı. Bu yüzden o skandal yaratan sözcükleri, *Nous aussi, nous sommes iberiques*'i ilk kez yazmaya cesaret eden o konformist olmayan ve huzursuz

adamlardan biriydi, bunları duvarın bir köşesine yazdı, ürkekçe, arzusunu henüz ifade edemeyen ama artık gizlemeye de dayanamayan biri gibi. Görebildiğiniz gibi Fransızca yazılmış olduğundan onun Fransa'da olduğunu düşünebilirsiniz, tek söyleyebileceğim şudur, Herkes istediği gibi düşünsün, Belçika'da ya da Lüksemburg'da da olabilirdi. Bu açılış beyanatı hızla yayıldı, büyük binaların ön cephelerinde, köprülerde ve viyadüklerde belirdi, Avrupa'nın soylu muhafazakârları karşı çıktı, Bu anarşistler deli, hep aynı şey, anarşistler her şey için suçlanır.

Ama bu söz sınırları aştı ve onları aştıktan sonra aynı sözcüklerin diğer ülkelerde de belirmiş olduğu ortaya çıktı, Almancada *Auch wir sind iberisch*[1], İngilizcede *We are Iberians too*, İtalyancada *Anche noi siamo iberici*, ve ansızın bir bomba fitili gibi alev aldı, her yerde kırmızı, siyah, mavi, yeşil, sarı ve mor renkli harflerle alev alev belirdi, söndürülemez gibi görünen bir yangındı, Felemenkçede ve Flamancada *Wij zijn ook Iberiërs*, İsveççede *Vi också äro iberiska*, Fincede *Me myöskin olemme iberialaisia*, Norveççede *Vi ogsâ er iberer*, Dancada *Ogsâ vi er iberiske*, Yunancada *Emaste iberai ki emeis*, Kuzey Hollandacada *Ek Wv Binne Ibeariërs*, ve ayrıca, yapay bir ketumlukla da olsa, Lehçede *My tez jesteśmy iberyjczykami*, Bulgarcada *Nie sachto sme iberyetzi*, Macarcada *Mi is ibérek vagyunk*, Rusçada *Mi toje iberitsi*, Romencede *Si noi sîntem iberici*, Slovakçada *Ai my sme iberčamia*. Ama doruk noktası, en buhranlı nokta, en büyük debdebe, muhtemelen tekrar kullanmayacağımız nadir bir ifade, aynı söz Latince olarak, *Nos quoque iberi sumus*, Vatikan'ın duvarlarında, Basilika'nın mübarek duvar resimlerinde ve sütunlarında, Michelangelo'nun Pietá'sının ayaklığında, kubbenin içinde, St. Peter's Meydanı'nın kutsal toprağında gök mavisi dev harflerle belirdiğinde yaşandı, kutsal bir ifade gibi görkemli çoğulla, yeni çağın *Mene, mene, tekel upharsin*'i, ve dairesinin penceresinden bakan Papa katıksız bir dehşetle

1 Biz de İberliyiz. (ç.n.)

istavroz çıkardı, havaya boşu boşuna bir haç çizdi, çünkü bu yazının kalacağı kesindi, on kilise cemaati bile bu sözcükleri silmeye yetmeyecekti, çelik pamuğuyla, beyazlatıcılarla, süngertaşlarıyla, raspalarla, boya silicilerle silahlanmış olsalar bile ve bir sonraki Vatikan Konseyi toplantısına dek yapacak çok işleri olacak.

Avrupa her geçen gün bu sloganlarla daha fazla kaplandı. Muhtemelen bir idealistin beyhude bir hareketi olarak başlayan şey giderek büyüyüp bir feryada, bir protestoya ve kamu gösterisine dönüştü. Başlangıçta bu tezahürler horgörüyle karşılanmış, sözlerle alay edilmişti. Ama yetkililerin aynı şekilde pek çok olayı yaşamakta olan dış mihrakları sorumlu tutamayacakları bu gidişattan endişe duymaları uzun sürmedi ve bu faktör en azından onları akıllarındaki yabancı gücün ismini koymak ve araştırma yapmak zahmetinden kurtardı. Düzen bozucuların sokaklara yaka uçlarında ya da daha cüretkâr bir şekilde önlerinde ya da arkalarında, bacaklarında, vücutlarının her yerinde ve üzerlerine akla gelebilecek her dilde, hatta yöresel şivelerde, çeşitli argolarla, en sonunda da Esperanto diliyle, ama bunu anlamak zordu, yazılar yazılmış çıkartmalar yapıştırmaları moda olmuştu. Avrupa hükümetlerinin karşı saldırı stratejileri televizyonda münakaşalar ve yuvarlak masa tartışmaları düzenlemekti, temelde Yarımada'ya turist olarak gitmiş ve korkularını hâlâ üstlerinden atamamış, zavallıcıklar, insanların yerine kopuş tamamlandığında ve geri döndürülemez bir hal aldığında oradan kaçmış olan sözde yerlilerle, yani yakın gelenek ve kültür, mülk ve güç bağlarına karşın bu coğrafi çılgınlığa sırtlarını dönüp Kıta'nın fiziksel stabilitesini yeğleyen insanların katılımlarıyla. Bu kişiler derin bir kaygıyla ve gerçeklerin bilgisiyle İber'deki durumun kara bir tablosunu çizdiler, Avrupa'nın kimliğini aptalca riske atmak üzere olan o huzursuz ruhlara tavsiyeler verdiler ve tartışmadaki katılımlarını belirleyici bir cümleyle, sunucunun gözlerinin içine bakıp mutlak bir içtenlik havası takınarak noktaladılar, Beni örnek alın, Avrupa'yı seçin.

Sonuç çok verimli değildi, Yarımadalı tarafsızların ayrımcılığın kurbanı olduklarını ve eğer tarafsızlık ve demokratik çoğulculuk boş laflar değillerse görüşlerini, eğer varsa, ifade etmek için televizyona çağrılmaları gerektiğini söyleyerek protestolarda bulunmalarını saymazsak. Anlaşılabilir bir önlem. Mantığa ilişkin her tartışmanın mutlaka davet ettiği sebeplerle silahlanmış olan bu gençler, en muazzam işleri temelde hep onlar yaptıklarından, protestolarını çok daha inandırıcı bir şekilde yapabilirlerdi, sınıfta ya da sokakta, ve tabii ki evde. Sebeplerle silahlanmış olan bu gençlerin, insanların zamanın başından beri sahip olduğu kanıların tam tersine, doğrudan eylemi seçmeyecekleri, zekâlarının yatıştırıcı etkisinin baskın çıkacağı tartışılabilir mi. Bu mesele tartışılabilir, ama buna değmez, çünkü bu arada televizyon stüdyoları taşlanıyor, televizyon satan dükkânlar, Ama suçlu ben değilim ki, diye umutsuzca haykıran sahiplerinin gözleri önünde yağmalanıyordu, göreceli masumiyetleri işlerine yaramıyordu, lambalar kestane fişeği gibi patlıyordu, karton kutular sokaklarda yığılıp ateşe veriliyor, küle dönüşüyordu. Polis gelip saldırdı, asiler dağıldı ve bu güç sınaması son haftadan bugüne dek devam etti, bir köpek tarafından yönlendirilen yolcularımızın, üç adamın ve onlardan birinin sevgilisinin, ya da sevgilisi olmadan sevgilisi olan bir kadının, yüreğin meseleleri ve entrikaları hakkında biraz deneyimi olan herkes bu karmaşık durumu anlayacaktır, Figueira da Foz'dan ayrıldıkları güne dek. Bu kişiler kuzeye doğru ilerlerken ve Joaquim Sassa, Oporto'dan geçersek benim evimde kalabiliriz, diye bir öneride bulunmuşken tüm Kıta'da milyonlarca genç sokağa döküldü, sebeplerle değil sopalarla, bisiklet zincirleriyle, demir kancalarla, bıçaklarla, tığlarla, makaslarla silahlanmış olarak, hem öfkeden, hem de hüsrandan ve olacakların kederinden deliye dönmüşçesine haykırıyorlar, Biz de İberliyiz, dükkân sahiplerinin, Ama suçlu biz değiliz ki, diye bağırmalarına yol açan umutsuzluğun aynısıyla.

Günümüzden günler, haftalar sonra, sinirler yatıştığında

psikologlar ve sosyologlar bu gençlerin aslında İberli olmak istemediklerini, yaptıklarının, koşulların sunduğu bir bahaneden faydalanmanın, yaşam kadar uzun süren ama genellikle insanın gençliğinde bir duygu ya da şiddet patlamasıyla, ikisinden biriyle, ifade edilen o bastırılamaz düşü ifade etmek olduğunu kanıtlamaya çalıştılar. Bu arada sokaklarda ve meydanlarda savaşlar yapılıyordu, yüzlerce kişi yaralandı, pek çok kişi öldü, gerçi yetkililer ciddi boyutlardaki insan kayıplarını kafa karıştırıcı ve çelişkili açıklamalarla örtbas etmeye çalıştı, Ağustos Anneleri oğullarından kaçının ortadan kaybolduğundan tam olarak hiçbir zaman emin olamadı, organize olmayı bilmemeleri gibi basit bir sebepten dolayı, bazıları hep toplum dışında kalır, kederlerine saplanıp kalmış bir halde ya da bir başka oğul doğurma yolundaki çabaları içinde erkekliklerini yücelterek, ki bu annelerin niye hep kaybettiklerini açıklıyor. Göz yaşartıcı gaz, su gülleleri, değnekler, kalkanlar ve tulga siperlikleri, kaldırımlardan sökülmüş taşlar, yol engellerinden temin edilmiş çapraz demirler, park parmaklıklarının sivri uçlu demir çubukları, bunlar her iki tarafın da kullandığı silahlardan yalnızca bir kısmı, bu arada daha acı verici yeni ikna yöntemleri farklı polis güçleri tarafından denenmekte, savaşlar felaketler gibidir, asla tek tek gelmezler, ilki deneme içindir, ikincisi performansı arttırmak, üçüncüsüyse zaferi garantilemek için, her biri de, saymaya nereden başladığınıza göre, üçüncü, ikinci ve birincidir. Bir üretim hatası yüzünden çelikten daha ölümcül bir etki yapan lastik bir mermi tarafından vurulan yakışıklı bir Hollandalı gencin son sözleri hafızalara kazındı, ama bu olay kısa sürede bir efsaneye dönüşecek ve her ülke o gencin kendi vatandaşları olduğunu iddia edecek, o son sözlerle çelişkiye düşerek, anlamlarından çok güzel, romantik, inanılmayacak kadar gençlik dolu oldukları ve ülkeler böyle sözlere bayıldıkları için, özellikle de böyle kayıp bir davaya ilişkin olduklarında, En sonunda İberliyim, ve bunu söyledikten sonra can verdi. Bu genç ne istediğini biliyordu ya da bildiğini sanıyordu, ki daha iyi bir

şeyin yokluğunda bu da ayrı derecede iyidir, o kimi sevmesi gerektiğini bilmeyen Joaquim Sassa'ya benzemiyordu, ama o hâlâ hayatta, belki doğru âru kollarsa onun da günü gelebilir.

Gün akşama dönüyor, akşam geceye dönecek, denize neredeyse teğet geçen bu dolambaçlı yolda, kılavuz köpek sabit bir hızla tırıs gidiyor, ama o kesinlikle bir yarış köpeği değil, Deux Chevaux bile, bir döküntü olmasına karşın, oldukça yakın bir zamanda karıtlandığı gibi ondan hızlı gidebilir. Ve bu hız da ona hiç uygun değil, Joaquim Sassa direksiyonun başında ve huzursuz, motor bozulacaksa arabanın kendi ellerinde olması daha iyi. Pilleri yenilenmiş olan radyo Avrupa'daki felaketleri bildiriyor ve yetkili kaynakların bu duruma son verilmesi için Portekiz ve İspanyol hükümetlerine uluslararası baskı yapılacağını doğruladıklarından bahsediyor, sanki bu arzulanan hedefe ulaşmak onların elindeymiş gibi, sanki denizde başıboş gezinen bir yarımadayı kontrol etmek Deux Chevaux'yu kullanmakla aynı şeymiş gibi. Bu itirazlar şiddetle reddediliyor, İspanyollar erkeksi bir gururla ve Portekizliler kadınsı bir kurumla yapıyorlar bunu, her iki cinsiyeti de aşağılamadan ya da yüceltmeden, karşılıklı bir anlaşma sonucunda başbakanlarının o gece konuşacaklarını, her biri kendi ülkesine seslenecek elbette, açıklıyorlar. Genellikle dünya meselelerine karışmaya, bunun kendilerine çıkar sağlayacağını sezdiklerinde, çok hevesli olan Beyaz Saray'ın ihtiyatlı tavrıysa şaşkınlığa yol açıyor, ancak bazdan Kuzey Amerikalıların bütün bunların nerede sona ereceğini, kelimenin tam anlamıyla, görmeden yorumda bulunamayacaklarını söylüyorlar. Bu arada Birleşik Devletler'den benzin yardımı geliyor, biraz düzensiz bir şekilde, orası öyle, ama ücra bölgelerde hâlâ arada sırada petrol pompalarıyla karşılaşmanın mümkün olmasından dolayı minnet duymalıyız. Kuzey Amerikalılar olmasa bu yolcuların yayan seyahat etmeleri gerekecekti, eğer köpeği izlemekte kararlılarsa.

Öğleyemeği için bir restoranda durduklarında hayvan dışarıda bırakılmayı kabullendi, insan arkadaşlarının beslenmeye ihtiyaç

duyduklarını anlamış olmalıydı. Yemeklerini bitirince Pedro Orce diğerlerinden öncedışarı çıktı, elinde artıklarla, ama köpek yemeyi reddetti ve sonra sebebi anlaşıldı, tüylerinde ve ağzının çevresinde kan izleri vardı. Köpek avlanmış, dedi José Anaiço, Ama ağzında hâlâ o mavi iplik var, dedi Joana Carda, öncekinden çok daha ilginç bir gözlemdi bu, ne de olsa köpeğimiz, eğer onu bu şekilde düşüneceksek, neredeyse iki haftadır başıboş bir hayat yaşıyor ve ta Pireneler'den buraya dek tüm Yarımada'yı yürüyerek geçti ve kim bilir başka nereleri gezdi ve yanında kabını düzenli olarak suyla dolduracak ya da onu bir kemikle avutacak birileri olamazdı. Mavi ipliğe gelince, onu yere bırakıp tekrar alabilir, nişan almak için nefesini tutan ve sonra tekrar doğallıkla soluk alan bir avcı gibi. Sonuçta iyi kalpli bir adam olan Joaquim Sassa, Sevgili minik köpek, eğer bize de kendine baktığın kadar iyi bakabilirsen, köpeksi becerilerin bizi çok iyi koruyacak demektir, dedi. Köpek başını salladı, yorumlamayı öğrenmediğimiz bir hareket bu. Yolun aşağısına gitti ve arkasına bakmadan tekrar yürümeye başladı. Öğleden sonra sabahtan daha güzel, gün ışığı var ve bu şeytan gibi köpek ya da şeytanın köpeği yorulmak bilmeden tırıs gitmeye devam ediyor, eğik başıyla, öne uzanmış burnuyla, düz kuyruğu ve sarımtırak kahverengi postuyla. Cinsi ne olabilir, diye sordu José Anaiço, Kuyruğu olmasa setterle çoban köpeği kırması olabilirdi, diye gözlemde bulundu Joaquim Sassa hoşnutlukla ve Joana Carda, belki bir şey demiş olmak için, sordu, Ona ne isim vereceğiz, bu isim meselesi er ya da geç, kaçınılmaz bir şekilde çıkar karşımıza.

Başbakan Portekizlilere şöyle hitap etti, Portekiz vatandaşları, ülkemiz geçtiğimiz günlerde ve özellikle son yirmi dört saatte bildiğimiz gibi kamusal düzenin ciddi bir şekilde sekteye uğradığı Avrupa ülkelerinin hemen hepsinden gelen, abartma tehlikesine düşmeden kabul edilemez olarak nitelendirebileceğim baskılara maruz kaldı, gerçi bu durumun sorumlusu onlar değil, kalabalık göstericiler Yarımada ülkelerine ve halklarına verdikleri desteği sergilemek için büyük bir şevkle sokaklara döküldü. Bu gelişmeler artık ait olmadığımız Avrupa'nın hükümetleri arasındaki tartışmaların ciddi çelişkisini açığa vurdu. Bu büyük sosyal ve kültürel gelişmelerle karşı karşıya kalan bu ülkeler kendimizi içinde bulduğumuz bu tarihi macerada daha mutlu bir geleceğin vaadini ya da, özetlersek, insanlığı yeniden canlandırmanın umudunu görüyorlar. Ve şimdi bu hükümetler bizi, temel insaniliklerinin ve Avrupa kültürüne ilişkin bilinçlerinin kanıtı olarak desteklemek yerine kendi iç sorunlarının sorumlusu olarak görmeyi yeğlediler ve absürd bir şekilde Yarımada'nın okyanustaki başıboş gezintisini durdurmamızı talep ettiler, oysa bunu ilerleme şeklinde tanımlamak çok daha doğru olurdu. Geçen her saatte şu anda Avrupa'nın batı kıyıları olan bölgelerden yedi yüz elli metre daha uzaklaştığımızı herkes bildiğinden tavırları daha da esef verici bir hal alıyor ve geçmişte kendileriyle birlikte olmamız için hiçbir arzu belirtisi sergilememiş olan bu Avrupa hükümetleri şimdi bizi gerçekte istemedikleri ve dahası, gücümüzün ötesinde olduğunu bildikleri bir şeyi yapmaya zorlamaya çalışıyorlar. Bir tarih ve kültür mekânı olduğu su götürmeyen Avrupa bu zor zamanlarda

sağduyudan yoksun olduğunu ortaya koydu. Güçlülerin ve haklıların huzurunu korumakla görevlendirilmiş yasal ve kurumsal hükümet olarak dünyaya yalnızca ulusal çıkarlarımız doğrultusunda kendi kendimiz ve, daha geniş bir bağlamda, Yarımada halkları ve ülkeleri tarafından idare edileceğimizi ilan ederek her türden ve herhangi bir cepheden gelen baskıları ve müdahaleleri reddetmek bize düşüyor ve Portekiz ve İspanyol hükümetlerinin Pireneler'in tarihi bir şekilde yanlışından sonra başlamış olan olayları mutlu bir sona ulaştırmak için alınması gerekli tedbirler üzerinde incelemelerde ve tartışmalarda bulunmak üzere şimdi birlikte çalışmaya başlamış olduklarını ve birlikte çalışmayı da sürdüreceklerini burada büyük bir ciddiyet ve inançla doğruluyorum. Amerika Birleşik Devletleri'nin hümanist ruhunu ve politik gerçekçiliğini de takdir etmemiz gerekiyor, bu ülke sayesinde makul miktarda petrol ve yiyecek elde edebildik, ki bunları daha önce, Komünist ilişkiler çerçevesinde, Avrupa'dan ithal ediyorduk. Normal koşullarda bu tür meseleler elbette ki yetkin diplomatik kanallar vasıtasıyla halledilirdi, ancak yönettiğim hükümet böyle ciddi bir durumda gerçeklerin halka gecikmeden açıklanması ve böylece Portekizlilerin vakarına duyduğu güveni ifade etmesi gerektiğine karar verdi, ki Portekizliler tıpkı diğer tarihi olaylarda olduğu gibi bu kez de yasal temsilcilerinin ve vatanlarının kutsal simgesi etrafında toplanıp dünyaya, bu ulusun tarihindeki son derece güç ve hassas bir anda, birleşik ve kararlı bir halkın imgesini sunacaklardır, Yaşasın Portekiz.

Dört yolcu bu konuşmayı duyduklarında Oporto'nun eteklerine varmışlardı bile, bir kafeye uğrayıp hafif bir şeyler atıştırmışlardı ve orada televizyonda kitlesel gösterilerle polis saldırılarını izleyecek kadar oyalandılar, üstlerinde kendi dillerinde yazılmış o etkileyici cümlenin okunabildiği pankartlar ve bayraklar taşıyan o soylu gençlerin görüntüsü ürpermelerine yol açtı. Niye, diye sordu Pedro Orce, bizimle bu kadar çok ilgileniyorlar ki, ve José Anaiço Başbakan'ın hislerini bilinçsizce, ama daha doğrudan

yineleyerek karşılık verdi, Yalnızca kendilerini düşünüyorlar, ve düşüncelerini herhalde daha iyi ifade edemezdi. Yemeklerini bitirip ayrıldılar, köpek bu kez Pedro Orce'nin kendisine getirdiği artıkları kabul etti ve Joaquim Sassa Deux Chevaux'yu harekete geçirdikten sonra, bu kez daha yavaş çünkü önlerindeki kılavuz güçlükle seçilebiliyordu, Köprüyü geçmeden önce köpeği arabaya girmeye ikna etmeyi deneyelim, dedi, Joana'yla José'nin kucaklarında gidebilir, çünkü şehirde şimdiye kadarki gibi gezinemeyiz, hem köpek de gece vakti yolculuk etmek istemeyecektir.

Bu tahmin doğru çıktı ve Joaquim Sassa'nın dileği gerçekleşti, köpek kendisinden ne beklendiğini anlar anlamaz arabaya girdi, ağır ağır ve düşünceli bir edayla, arka koltuktaki yolcuların kucaklarına yerleşti, başını Joana Carda'nın önkoluna dayadı, ama uyumadı, açık gözlerle seyahat etti, şehrin ışıkları üstlerinde sanki siyah kristallerinişçesine dans ediyordu. Benim evimde kalalım, diye önerdi Joaquim Sassa, Geniş bir yatağım ve açıldığında içinde çok şişman olmayan iki kişinin uyuyabileceği bir kanepem var. Birimizin, üç adamdan bahsediyordu, bir sandalyede uyuması gerekecek, ama bu sorun değil, orası benim evim olduğundan sandalyeyi kullanır ya da geceyi civardaki bir pansiyonda geçiririm. Diğerleri yanıt vermedi, saygılı sessizlikleri bunu kabul ettiklerini ya da belki bu hassas meseleyi ihtiyatla daha sonra halletmeyi tercih ettiklerini gösteriyordu, ortam bir anda gerilmişti, sanki neredeyse Joaquim Sassa bunu bilerek yapmışçasına tuhaf bir utanç duygusu vardı ve o da yalnızca kendini eğlendirmek için böyle bir şeyi rahatlıkla yapabilecek biriydi. Ama birkaç dakika sonra Joana Carda konuştu, Biz ikimiz birlikte kalıyoruz. Gerçekten, kadınların bu konularda girişimci olmaya başladıkları bir dünya nasıl bir yer haline geliyor, geçmişte kurallar vardı, insan hep başlangıçtan başlardı, erkeğin yönelttiği birkaç sıcak, cesaretlendirici bakış, kadının gözlerini hafifçe indirişi, gözkapaklarının altından kaçamak bir bakış fırlatışı ve sonra, ellerin o ilk dokunuşuna dek kur süreci yavaşça ilerlerdi, mektuplar olurdu,

âşıkların gücenmeleri, barışmalar, mendillerin sallanışı, ihtiyatlı öksürükler, sonuç doğal olarak hep aynıydı, haspa yatakta sırtüstü yatar, aygır üstüne çıkardı, evlenmiş olsalar da olmasalar da, ama asla bu rezalet yaşanmazdı, yaşlı bir adamın yanında böyle saygısızlık edilmezdi ve eğer Endülüs kadınlarının sıcakkanlı olduğunu düşünenler varsa bu Portekizli kadına bir baksınlar, hiçbir kadın Pedro Orce'nin yanında, Biz ikimiz birlikte kalıyoruz, demeye cesaret edemedi. Ama zaman değişti ve iyiye doğru da değil, Joaquim Sassa onlara takılmaya çalıştı, sohbet tatsızlaşmıştı, eğer Pedro Orce yanlış anlamadıysa, belki de Kastilya dilinde bu sözcükler bir araya gelince Portekizcedekiyle aynı anlamı taşımıyorlar. José Anaiço ağzını açmadı, ne diyebilirdi ki, âşık rolünü oynasa gülünç olurdu, utanıp tepki gösterse daha da gülünç olurdu, en iyisi çenesini kapalı tutmaktı, bu uzlaşmacı sözcükleri yalnızca Joana Carda'nın söyleyebileceğini fark etmek güç değil, José Anaiço ona danışmadan bunları söylemiş olsa ne kötü bir izlenim uyandırırdı bir düşünün, hatta ona kabul edip etmediğini sormuş olsa bile yalnızca bir kadının takınabileceği tavırlar vardır, koşullara ve âna göre, evet işte bu, an, şaşkınlık ve felaketle sonuçlanacak diğer ikisinin arasında hassasça konumlanmış o saniye. Joana Carda ve José Anaiço kenetlenmiş ellerini köpeğin sırtına koymuşlar, Joaquim Sassa âşıklara dikiz aynasından kaçamak bakışlar fırlatıyor, gülümsüyorlar, sonuçta şaka iyi karşılandı. Bu Joana çok esaslı bir kız ve Joaquim Sassa tekrar bir kıskançlık hissine kapılıyor, ama suçun kendisinde olduğunu, çünkü kimi sevmesi gerektiğine asla karar veremediğini kabulleniyor.

Ev bir saray değil, küçük bir yatak odası ve içinde açılabilen bir kanepe bulunan daha da küçük bir oturma odası, bir mutfağı, bir banyosu var, yalnız yaşayan birine uygun bir yer olduğu açık, ama Joaquim Sassa kendisini şanslı sayıyor ve en azından dayalı döşeli bir odadan diğerine geçip durması gerekmiyor. Kiler boş, ama açlıklarını buraya gelmeden önceki son uğrak yerlerinde gidermişlerdi. Son haberleri almak umuduyla

televizyonu açıyorlar, şimdilik Avrupa elçiliklerinden bir tepki gelmedi, ama Başbakan onlara durumu anımsatmak için bir kez daha televizyona çıktı ve gece haberlerinde, Portekiz vatandaşları, dedi, gerisini zaten duymuştuk. Yataklarına çekilmeden önce bir savaş konseyi oluşturuyorlar, kararlar almak zorunda olduklarından değil, bu iş Pedro Orce'nin ayaklarının dibinde kestirmekte olan köpeğe bırakılmış durumda, yalnızca sırayla tahminlerini söylüyorlar, Belki de yolculuğumuz burada sona eriyor, diyor Joaquim Sassa umutla, Veya daha kuzeyde, diyor José Anaiço, başka bir şey düşünerek, Bence daha kuzeyde sona erecek, diye ekliyor, aynı şeyi düşünmekte olan Joana Carda, ama Pedro Orce onlara şunu söylerken haklı, Bunu yalnızca köpek biliyor, sonra da esneyip, Uykum geldi, diyor.

Şimdi kimin kiminle yatacağı konusunda bir belirsizlik yoktu, Joaquim Sassa Pedro Orce'nin yardımıyla kanepeyi açtı, Joana Carda usulca odadan çıktı ve José Anaiço birkaç dakika daha oyalandı, utanmıştı, sanki bütün bu olanların kendisiyle hiçbir ilgisi yoktu, ama kalbi göğsünde davul gibi çarpıyor, tüm binanın temellerinden sarsılmasına yol açıyordu, gerçi bu sarsıntı diğerinden çok farklı, sonunda, İyi geceler, yarın görüşürüz, deyip odasına çekildi. Sözcüklerin bazı anların ihtişamıyla asla uyuşmadığı kesin. Oda bitişikteydi, pencere neredeyse tavan yüksekliğindeydi, gün ışığından daha çok faydalanmanın bir yolu, ve perdesi bile yoktu, bu görünüşteki özel yaşam noksanlığı anlaşılabilir bir şey, ev yalnızca tek kişi için, ve Joaquim Sassa sapıkça zevklere sahip olsaydı bile kendi kendini röntgenleyemezdi, gerçi arada sırada kendimizi röntgenleyebilsek bunun son derece ilginç ve aydınlatıcı olacağını da eklemek gerek, her ne kadar gördüklerimizden pek hoşlanmayabilecek olsak da. Bu ihtar sözleriyle Joaquim Sassa'yla Pedro Orce'nin böylesine bayağı ve çocuksu oyunlar oynamayı düşündüklerini ima etmeye çalışmıyoruz, ama o pencere, şimdi yalnızca bir pencere gölgesi, odanın karanlığında güç bela görülüyor, huzursuz edici, kanı donduruyor,

sanki burası tek bir odaymışçasına, bir yatakhane, rahatsız edecek kadar karışık, ve sırtüstü yatan Joaquim Sassa düşünmemeyi yeğledi ve bir sessizlik havası oluşturup daha iyi duyabilmek için başını yastıktan kaldırdı, ağzı kupkuruydu ama kalkıp su içmek için mutfağa gitmek ve yolda fısıldaşmalara kulak kabartmak dürtüsüne metanetle karşı koydu. Pedro Orce'ye gelince, öyle bitkin düşmüştü ki hemen uyuyuverdi, duvara sırtını dönmüştü, bir kolu altındaki, yerde yatmakta olan köpeğin sırtındaydı, titremeleri birbirlerininkiyle aynı, muhtemelen uykuları da öyle. Yatak odasından hiç ses gelmiyor, çok usulca söylenmiş bir sözcük bile, bir iç çekişi, bastırılmış bir inilti bile, Ne sessizlik, diye kendi kendine düşünüyor Joaquim Sassa ve bunu tuhaf buluyor, ama aslında ne kadar tuhaf olduğunu ne hayal edebiliyor, ne de bundan şüphelenmesi ya da bunu bilmesi olası, çünkü böyle şeyler genellikle onları yaşayanların sırrı olarak kalır, José Anaiço Joana Carda'nın içine girdi ve Joana Carda onu başka hiçbir hareket yapmadan içine aldı, José Anaiço sertti, Joana Carda yumuşacıktı ve öylece durdular, kenetlenmiş parmaklarıyla, sessizlikte öpücükleri emen dudaklarıyla, güçlü bir dalga bedenlerinin en içteki damarlarını sarsarken, sessizce, son titreşime dek, algılanabilir son damlaya dek, bu sahneyi ketumlukla tasvir edelim ki kimse çiftleşme sahnelerini bayağıca anlatmakla suçlayamasın bizi, neyse ki artık kullanılmayan çirkin bir sözcük bu. Yarın, Joaquim Sassa uyandığında, o ikisinin sabırla beklediklerini düşünecek, Tanrı bilir neyin pahasına, eğer Tanrı tenin bu yüceliğini biliyorsa tabii, yan odadakiler uyuyana dek beklediklerini, kendisini kandırıyor, çünkü o tam uyumak üzereyken Joana Carda José Anaiço'yu bir kez daha içine alıyor, bu kez daha önceki gibi sessiz olmayacaklar, bazı başarılar yinelenemez, Artık uyumuş olmalılar, diye fısıldadı biri, en sonunda kendilerini tutkulu aşka bırakabilirlerdi, sabırları ödüllendirilmişti.

İlk uyanan Pedro Orce oldu, sabahın kül rengi parmağı penceredeki dar bir yarıktan kurumuş dudaklarına dokundu, o zaman

bir kadının kendisini öpmekte olduğunu düşledi, ah düşün sürmesi için ne çok çabaladı, ama gözleri açıldı ve ağzı kupkuruydu, hiçbir ağız kendisininkine tükürüğün gerçeğini ya da bereketli nemini akıtmamıştı. Köpek başını kaldırdı, ayaklandı ve gölgelerle kaplı odada Pedro Orce'ye baktı, gözlerindeki parıltının nereden geldiğini anlamak imkânsızdı. Pedro Orce hayvanı okşadı ve o da yalnızca bir tek kez, kemikli elini yalayarak karşılık verdi. Sesten uyanan Joaquim Sassa önce nerede olduğunu anlayamadı, oysa kendi evindeydi, belki de kendini çok ender kullandığı bir yatakta bulmak ve odada başka birinin daha olması tuhafına gitmiştir. Göğsünde köpeğin başıyla sırtüstü uzanmakta olan Pedro Orce, Bir gün daha başlıyor, dedi, neler olacak dersin, ve Joaquim Sassa, Belki uyku sersemidir, diye düşündü, bu ender rastlanan bir durum değil, insanlar uyuyorlar ve bu kendi başına bir şeyleri değiştiriyor, daha önceki gibiyiz ama kendimizi tanıyamıyoruz. Köpek kalktı, iriydi, ağırdı, ve kapalı kapıya doğru yürüdü. Belirsiz hatları, gölgeli formu, gözlerindeki parıltı seçilebiliyordu, Köpek bizi bekliyor, dedi Joaquim Sassa, onu çağırsan iyi olur, kalkmak için hâlâ çok erken. Köpek Pedro Orce çağırınca geldi, itaatkârca yere uzandı, adamlar şimdi fısıltıyla konuşuyorlardı, Joaquim Sassa, Bankadaki tüm paramı çekeceğim, diyordu, fazla değil ama biraz da borç alabilirim, Peki paran bitince ne olacak, Belki küçük maceramız paradan önce biter, Bizi neyin beklediğini kim bilebilir ki, Sağ kalmanın bir yolunu bulacağız, hatta gerekirse çalarız, dedi Joaquim Sassa gülümseyerek. Ama belki böyle uç noktadaki çarelere başvurmaları gerekmeyecek, José Anaiço da buradaki, Oporto'daki bankaya gidip hesabından para çekecek, Pedro Orce bütün pesetalarını yanında getirdi ve Joana Carda'ya gelince, onun mali durumu hakkında hiçbir bilgimiz yok, ama sadakalarla ya da bir erkeğin himayesi altında yaşayan bir kadına benzemiyor. Dördünün iş bulacakları şüpheli, eğer iş devamlılığı, tutarlılığı, normal ikamet statüsünü gerektiriyorsa, ne de olsa onların şimdiki kaderi yalnızca kendi kaderi hakkında bir şeyler

bildiğini umabileceğimiz bir köpeğin peşinden gitmek, ama bu hayvanların konuşabildiği bir çağ değil ve bu yüzden nereye gitmek istediklerini söyleyemezler, ses telleri olsa bile.

Yandaki odada bitkin âşıklar birbirlerinin kolları arasında uyuyorlardı, saf bir haz, ama ne yazık ki bekleneceği gibi kısa sürmüştü, ne de olsa insanın bedeni bu bedendir ve diğeri değildir, bir bedenin bir başı ve sonu vardır, tenle başlayıp tenle biter, içindekiler ona aittir, ama beden dinlenmeye, bağımsızlığa, otonom fonksiyonlarda bulunmaya gereksinim duyar, birbirlerinin kolları arasında uyumaları herhangi birinin uykusu tarafından bozulabilecek bir uyumu gerektirir, biri kolunda bir krampla uyanabilir veya kaburgalarına bir dirsek dayandığı için, bu durumda da elimizden geldiğince şefkatli bir sesle, Canım, biraz yana kaysana, deriz. Joana Carda ve José Anaiço bitkinlikten uyuyakaldılar, çünkü gece boyunca üç kez cinsel ilişkiye girdiler, aşk ilişkileri henüz yeni başladı, bu yüzden bedeni altın bilgeliğiyle istediği şeylerden asla mahrum bırakmama kuralına saygı gösteriyorlar. Joaquim Sassa ve Pedro Orce olabildiğince az ses çıkararak köpekle birlikte dışarı çıktılar, kahvaltılık bir şeyler aramaya gittiler, Joaquina Sassa bundan *pequeno almoço* diye bahsediyor, Fransızların *petit dejeuner*'i gibi, Pedro Orce de İspanyolca *desayuno* diyor, ama ortak açlıkları dilsel farklılıkları çözecek. Geri döndüklerinde Joana Carda ve José Anaiço yataktan kalkmış olacaklar, banyodan gelen seslerini işitebiliyoruz, duş yapıyorlar, mutlu bir çift ve oldukça iyi iki yürüyücü, çünkü çok kısa bir zamanda büyük bir mesafe kat ettiler.

Tekrar yola koyulma vakti geldiğinde dördü köpeğe emir bekleyen ve hem bu emirlerin güvenilirliğinden, hem de onlara uymanın akıllıca olduğundan şüphe eden insanların şaşkın havasıyla bakıyorlar. Köpeğin geldiğimizde yaptığı gibi Oporto'dan çıkmak için bize güveneceğini umalım, dedi Joaquim Sassa ve diğerleri bunu söylemesinin sebebini anladılar, köpek Sadık'ın, içgüdülerine sadık kalarak kuzeye gitmeye başladığını ve kuzeyin

gidilemeyecek bir yön olduğu çıkmaz sokaklara girdiğini düşünün, polisle sonsuz sorunlar yaşarırdı, kazalar, trafik sıkışıklıkları olurdu, Oporto'daki herkes eğlenceyi izlemek için gelirdi. Ama bu köpek yaşlı ve şüpheli bir çoban köpeği ya da soyu sopu belirsiz bir hayvan değil, soyağacının kökleri cehennemde yer alıyor, ki orası bildiğimiz gibi tüm bilginin önünde sonunda gittiği yerdir, eski bilgiler şimdiden orada, günümüzün ve geleceğin bilgileri de ayrı yolu izleyecek. Bu yüzden, ve belki ayrı zamanda Pedro Orce yine o köpeğin kulağına hâlâ ne olduklarını çıkaramadığımız sözler fısıldama numarası yaptığında, köpek bu sanki dünyanın en doğal şeyiymişçesine, sanki tüm yaşamı boyunca bu şekilde seyahat etmişçesine arabaya biniyor. Ama bakın, bu kez başını Joana Carda'nın önkoluna yaslamadı, bu kez dikkat kesilmiş bir halde dik duruyor, Joaquim Sassa Deux Chevaux'yu yoldaki dönemeçlerden ve virajlardan geçirirken, her yönde, orada durup izleyen biri şöyle düşünürdü, Güneye gidiyorlar, ama az sonra fikrini değiştirirdi, Doğuya gidiyorlar, ve bunlar temel ya da anayönler, ama pusuladaki tüm yönlerden bahsetseydik Oporto'dan veya bu karmaşanın içinden asla çıkamazdık.

Bu köpekle bu yolcular arasında bir anlaşma var, akıl sahibi dört varlık hayvansı içgüdü tarafından yönlendirilmeyi kabul ediyor, eğer kuzeydeki bir mıknatıs tarafından ya da köpeğin bırakmadığı o mavi ipliğin bir benzerinin diğer ucundan çekilmiyorlarsa. Şehirden ayrılıyorlar, insan yolun virajlara karşın doğru yönde uzandığını biliyor, köpek arabadan dışarı çıkmak istediğinin işaretlerini veriyor, kapıyı açıyorlar ve dışarı fırlıyor, bir gecelik dinlenmeden ve evde tıka basa beslendikten sonra capcanlı bir halde. Köpek tırıs gidiyor, Deux Chevaux ona neşeyle eşlik ediyor, dizgini çekme gereksinimini hissetmiyor. Yol artık denizin kenarından geçmiyor, karanın iç bölgelerine giriyor, bu yüzden Joaquim Sassa'nın hayatının bir ânında Samson'dan güçlü olduğu o sahili göremeyeceğiz. Joaquim Sassa, Köpeğin kıyı şeridini izlememeye karar vermesi ne kötü, diyor, size o taş macerasını

yaşadığım yeri gösterebilirdim, İncil'de bahsedilen Samson bile yaptığım şeyi yapamazdı, ama alçakgönüllülükten dolayı daha fazla konuşmuyor. Joana Carda'nın Ereira'nın tarlalarında yaptığı daha da büyük bir şeydi ve hâlâ da öyle, Pedro Orce'nin hissettiği sarsıntılarsa daha da gizemli, ve eğer buradaki, yeryüzündeki kılavuzumuz cehennemden çıkıp gelmiş bir köpekse, José Anaiço'ya çok uzun süre eşlik etmiş ve onu ancak tekrar uçma zamanı geldiğinde terk etmiş olan o binlerce sığırcığa ne demeli.

Yol yükseliyor, alçalıyor, sonra tekrar yükselmeye başlıyor ve yükselmeyi sürdürüyor, ve alçaldığında bu yalnızca kısa bir aradan ibaret oluyor, bu dağlar o kadar da yüksek değil, ama Deux Chevaux'nun kalbini etkiliyor, onun yokuşlarda, köpek rahatça ilerlerken durup soluk almaya çabalamasına yol açıyorlar. Yol kenarındaki bir snackbar'da öğle yemeği için durdular, köpek bir kez daha kendi yemeğini bulmak için ortadan kayboldu ve geri döndüğünde ağzında kan vardı, ama bunun sebebini zaten biliyoruz, burada gizem yok, eğer kabını dolduracak kimse yoksa bir köpek bulabildikleriyle idare etmek zorundadır. Tekrar yola koyuldular, kuzey yönünde ilerlemeyi sürdürdüler, bir ara José Anaiço Pedro Orce'yle şakalaştı, Böyle gidersek kendimizi İspanya'da, senin ülkende bulacağız. Benim vatanım Endülüs, ülke ve vatan aynı şeydir, Hayır değildir, ülkemizi tanımayabiliriz, ama vatanımızı hep tanırız, Hiç Galicia'ya gittin mi, Hayır, Galicia'ya hiç gitmedim, Galicia başkalarının vatanı.

Oraya gidip gitmeyeceklerini göreceğiz, çünkü geceyi Portekiz'de geçirecekler. José Anaiço'yla Joana Carda otele kayıtlarını karı koca olarak yaptırdı, Pedro Orce'yle Joaquim Sassa tasarruf yapmak için aynı odayı paylaştı ve köpek Deux Chevaux'yla birlikte uyumak zorunda kaldı, o iri hayvan otel sahibesini korkutmuştu, Otelimde böyle bir canavar istemiyorum, dışarıda, köpeklerin ait olduğu yerde uyuyabilir, ihtiyacım olan en son şey burayı pirelerin istila etmesi, Köpekte pire yok, diye boşuna itiraz etti Joana Carda, çünkü asıl mesele bu değildi.

Gecenin ortasında Pedro Orce ön kapının kilitli olmadığını umarak yataktan kalktı ve gerçekten de değildi, böylece arabaya binip köpeği kollarının arasına alarak birkaç saat orada uyudu, insanın sevecek kimsesi yoksa, bu durumda doğanın aşikâr engelleri yüzünden, dostluk ondan sonraki en iyi şeydir. Pedro Orce'ye, arabaya binerken sanki köpek inliyormuş gibi geldi, ama bu bir halüsinasyon olmalıydı, ki bir şeyi gerçekten istediğimizde sık sık yaşadığımız bir şeydir, bilge bedenimiz bize acır, içinde arzularımızın tatminini taklit eder, düş görmenin anlamı budur, ne diyorsunuz, Eğer böyle olmasaydı bu katlanılmaz hayata nasıl dayanabilirdik söyleyin, diyor, zaman zaman lafa karışan o bilinmeyen ses.

Pedro Orce yatak odasına döndüğünde köpek onu izledi, ama içeri girmemesi söylendiğinde kapının eşiğine uzanıp orada kaldı. Otel sahibesinin, ufak tefek gündelik işlerini yapmak için günün ilk ışıklarıyla birlikte geldiğinde, kepenkleri şafağın tazeliğine açtığında ve ansızın oradaki, paspasın üstündeki Nemea aslanı azıdişlerini göstererek ayağa fırladığında hissettiği dehşet ve kopardığı feryat kelimelerle anlatılamaz, oysa bu yalnızca yeterince uyumamış olan bir köpeğin esnemesiydi, ama böyle iri dişleri ve kanıyormuş gibi görünecek kadar kırmızı bir dili sergiliyorsa bir esneme bile ihtiyatla ele alınmalıdır. Öyle bir patırtı koptu ki müşterilerin gidişi sakin bir ayrılıştan çok bir kovulmayı andırıyordu, Deux Chevaux uzaklaşmıştı bile, neredeyse köşeyi dönüyordu, ve otel sahibesi hâlâ kapı eşiğinde durmuş sessiz hayvana bağırıyordu, çünkü hayvanların en kötüsü bunlardır, Havlayan köpek ısırmaz, diyen o özdeyiş doğruysa eğer, bu köpeğin henüz ısırmadığı doğru, ama eğer o çenelerin gücü sessizliğiyle doğru orantılıysa Tanrı bizi bu hayvandan korusun. Yolcular yola koyulduktan sonra bu olaya gülmeye başlıyor, Joana Carda'ysa kadınsı ağırbaşlılığıyla bunu komik bulmadı, O kadının yerinde olsam ben de dehşete kapılırdım, sizin de kendinizi kahraman gibi görmenize ya da daha kötüsü cesaretinizi

sergilemeye mecbur hissetmenize gerek yok, sözleri derin bir etki yarattı, her erkek sessizce kendi korkaklığını düşündü, en ilginciyse José Anaiço'nun korkusunu ilk fırsatta Joana Carda'ya itiraf etmeye karar vermesiydi, çünkü gerçek aşk insanın sevgilisinden hiçbir şeyi gizlememesi demektir, en kötüsü daha sonra, aşk bittiğinde yaşanır, sırlarını açmış olan âşık konuştuğuna pişman olur, sevgilisiyse bunları kullanır, ilişkilerinde böyle bir şeyin olmasını engellemek Joana Carda'yla José Anaiço'ya kalmış.

Sınır uzakta değil. Kılavuzlarının izcilik becerilerine alışmış olan yolcular Sadık'ın ya da Kılavuz'un, ona önünde sonunda bir isim verilmesi gerekecek, hiç duraksamadan ya da düşünmeden hızla ilerlediğini fark etmediler ve burasının yalnızca bir yol ayrımı değil bir dört yol ağzı olması işleri daha da çetrefilleştiriyor. Bu kurnaz hayvan kuzeyden güneye giderken aynı yolu izlediyse bile, ki bundan emin olamayız, bu tecrübe pek işe yaramayacak, neyse ki farkında olduğumuz gibi her şeyin bağlı olduğu bakış açısındaki farkı düşünürsek. İnsanların mucizevi ve harikulade şeylerin yanında yaşadıkları bir gerçek, ama bu mucizelerin yarısını bile derinlemesine göremiyorlar, kendilerini bildikleri yarı hakkında hemen her zaman kandırıyorlar, bunun sebebiyse tüm güçleriyle, tıpkı yüce Tanrımız gibi, bu dünyanın ve diğer dünyaların kendi suretlerinden yaratılmasını istemeleri, onları kimin yarattığıysa pek önemli değil. Bu köpek içgüdüleriyle yönlendiriliyor, ama içgüdüleri neyin ya da kimin yönlendirdiğini bilemiyoruz ve eğer burada anlatılan tuhaf olayı açıklamaya başlayabilirsek, böyle bir açıklama muhtemelen yalnızca bir açıklamaya benzemekten öteye gidemeyecektir, veya bu açıklamadan bir açıklama, sonra bir tane daha çıkarabiliriz, ta ki sonunda açıklanacak hiçbir şey kalmayana, her şeyin temel kaynağı açıklanmış olana dek, herhalde bunun ötesinde kaostan başka bir şey yoktur, ama biz evrenin yapısından bahsetmiyoruz, bunun hakkında bilgimiz var, biz yalnızca köpeklerden bahsediyoruz.

Ve insanlardan. Bir köpeğin peşinden giden ve hemen ilerideki sınıra doğru ilerleyen bu insanlardan. Günbatımında Portekiz topraklarından ayrılmak üzereler ve ansızın, belki de yaklaşan alacakaranlık yüzünden, köpeğin ortadan kaybolduğunu fark ediyorlar ve birden kendilerini ormanda kaybolmuş çocuklar gibi hissediyorlar, Ne yapacağız şimdi, Joaquim Sassa köpeklerin sadakatine karşı duyduğu horgörüyü ifade etme fırsatını kaçırmıyor, ama Pedro Orce'nin yaşam tecrübesi tarafından temellendirilmiş sakin yargısı baskın çıktı. Köpek ırmağı yüzerek geçmiş ve diğer yakada bizi bekliyor olmalı, eğer bu insanlar, José Anaiço'yla Joaquim Sassa'dan bahsediyoruz, varoluşla simyayı bir arada tutan halkalara ve bağlara gerçekten dikkat etselerdi bunun hemen farkına varırlardı, çünkü köpeğin güdüleri bin sığırcığınkiyle aynı olabilir, eğer Sadık kuzeyden geldiyse ve buradan geçtiyse, belki bu deneyimi yinelemek istemeyebilir, tasması ve ağızlığı olmadığından kuduz olduğundan şüphelenilebilir ve hatta kurşunlanabilir.

Gümrük memurları belgelerini dalgın dalgın kontrol ettiler, el sallayıp geçmelerini işaret ettiler, bu görevlilerin işlerinin başlarından aşkın olmadığı açık, görmüş olduğumuz gibi insanlar epey seyahat ediyor, ama şu anda bu daha çok sınırlar dahilinde gerçekleşiyor, geniş bir anlamda vatanlarından uzaklaşmaktan korkuyor gibiler, yani yurtlarından, sıkıcı yaşamlarını yaşadıkları aile evlerini terk etmiş olsalar bile. Minho'nun diğer yakasında da aynı sıkıcılık var, insan yanlarında başka bir kuşaktan bir İspanyolla çıkagelen bu Portekizlileri izleyenlerde yalnızca kayıtsız bir merak parıltısı algılıyor, bu her iki yakaya gidip gelenlerin çok daha fazla olduğu bir dönem olsaydı varlıkları fark edilmeyecekti bile. Joaquim Sassa Deux Chevaux'yu bir kilometre sürdükten sonra yolun kenarına çekip durduruyor, Burada bekleyelim, eğer köpek Pedro Orce'nin iddia ettiği gibi ne yaptığını biliyorsa bizi aramaya gelecektir. Sabırsızlanacak zamanları bile olmadı. Köpek on dakika sonra arabanın önünde beliriyor, postu

hâlâ ıslak. Pedro Orce haklıydı ve bu kadar şüpheci olmasak nehrin kıyısında bekleyip köpeğin karşı yakaya o kahramanca geçişini izleyebilirdik ve bu büyük bir zevkle tasvir edilebilirdi, tek farkları üstlerindeki üniformalar olan muhafızların bulunduğu sınırların bu sıradan geçilişi yerine, İlerleyin, Geçebilirsiniz, bu olayı özetliyordu, o merak parıltısı bile anlatıyı zenginleştirmek için kat edilmiş zayıf bir buluştan başka bir şey değildi.

Şimdi yolculuğun geri kalanını zenginleştirmek için daha başka ve daha iyi katlar bulmanın tam zamanı, arada iki gün ve iki gece var, geceler köy pansiyonlarında, günlerse bir zamanlar kuzeye giden eski yollarda geçti, hep kuzeye, Galicia ve sis ülkesine, sonbaharın gelişini bildiren hafif sağanaklarla, insanın içinden yalnızca bu kadarını söylemek geliyor ve bir icada da gerek yok. Gerisi Joana Carda'yla José Anaiço'nun gece sevişmelerinden, Joaquim Sassa'nın kesintili uykusuzluğundan, Pedro Orce'nin köpeğin sırtında duran elinden, çünkü burada köpeğin geceyi yatak odalarında geçirmesine izin veriliyordu, ibaret. Ve yoldaki günler, hep geriye gidiyor gibi görünen bir ufka doğru ilerleyiş. Joaquim Sassa ikinci kez bunun tam bir delilik olduğunu söyledi, sebebini bilmeden aptal bir köpeğin peşinden dünyanın öbür ucuna gitmenin, Pedro Orce buna hemen, öfkesini ele vererek karşılık verdi, Dünyanın öbür ucuna gittiğimiz söylenemez, çünkü daha önce denize ulaşırız. Köpeğin yorulmaya başladığı açıkça görülüyor, başı sarkıyor, kuyruğu yerde ve patilerinin yumuşak kısımları, sert derilerine karşın, toprağa ve taşlara o kadar sürtündükten sonra artık acımaya başlamış olmalı, Pedro Orce o gece onları inceleyecek ve kanayan yaralar bulacak, Joaquim Sassa'ya böyle çıkışmasına şaşmamalı, ki o bakıp sanki kendisini bağışlatmak istercesine şöyle diyor, Hidrojen peroksitle kompres yapmak iyi gelir, bu büyükannenize yumurta emmeyi öğretmek gibi bir şey, Pedro Orce eczacılığın tüm becerileriyle haşır neşir, Joaquim Sassa'nın tavsiyesine ihtiyacı yok. Yine de bu uzlaşmacı tavır tekrar huzurun sağlanması için yeterliydi.

Köpek Santiago de Compostela bölgesinde kuzeydoğuya doğru ilerlemeye başladı. Hedefine yaklaşıyor olmalıydı, bu yeniden kazandığı şevkten anlaşılabiliyordu, başını havada tutuş şeklinden, dimdik olmuş kuyruğundan. Joaquim Sassa köpeğin gerisinde kalmamak için Deux Chevaux'yu biraz hızlandırmak zorunda kaldı ve öyle yaklaştılar ki hayvana neredeyse değeceklerdi. Joana Carda, Bakın, mavi ipliğe bakın, diye haykırdı. Hepsi döndüler. Bu iplik farklıydı. Önceki öyle kirlenmişti ki, mavi mi siyah mı olduğu anlaşılmıyordu, ama bu masmaviydi ve göğün ya da denizin mavisine de hiç benzemiyordu, onu kim boyayıp düzleştirmiş olabilirdi, kim yıkamış ve, eğer aynı iplikse, köpeğin ağzına koyup, Haydi git, demiş olabilirdi. Yol daraldı, neredeyse tepelerin eteklerindeki bir patikaya dönüştü. Güneş hâlâ buradan görülemeyen denizde batınak üzere, doğa insani koşullara uyan manzaralar yaratmakta usta, gökyüzü bu sabah ve tüm öğle sonrası boyunca Galicia'yı çiselemeleriyle ıslatırken kapalı ve iç karartıcıydı, şimdiyse ortalık bakırsı bir ışıkla yıkanıyor, köpek bir mücevher gibi parlıyor, altın bir hayvan gibi. Deux Chevaux bile şimdi daha iyi görünüyor ve içindeki yolcular ansızın dönüşüyor, ışık üstlerine düşüyor ve azizler kuyruğuna giren kişiler gibi ilerliyor. José Anaiço Joana Carda'yı inceliyor ve bu güzellik karşısında ürperiyor, Joaquim Sassa kendi parlayan gözlerini incelemek için dikiz aynasını indiriyor ve Pedro Orce buruşuk ellerine bakıyor, ama artık buruşuk değiller, hayır, simya tarafından yenilendiler, ölümsüz oldular, bedenin geri kalanı ölmek zorunda olsa bile.

Köpek ansızın duruyor. Güneş dağların zirvesiyle aynı seviyede, diğer taraftaki deniz görülebiliyor. Yol kıvrılarak aşağı iniyor, aşağıda iki tepe onu kesiyor gibi görünüyor, ama bu uzak mesafeden bakmanın yol açtığı optik bir yanılsama. Önlerinde, bayırın yarısında, büyük bir ev var, ihmal edilmişlik havası taşıyan sade bir bina, çok eski, çevredeki tarlaların işlendiklerini gösteren belirtilere karşın. Evin bir kısmı şimdiden gölgelendi,

ışık soluyor, tüm dünya devinimsizliğe ve yalnızlığa gömülü gibi görünüyor. Joaquim Sassa arabayı durduruyor. Hepsi iniyorlar.

Sessizliğin son bir yankı gibi titreştiği işitilebiliyor, belki de bu yalnızca kayalara vuran dalgaların uzaklardan gelen sesi, en iyi açıklama hep budur, dalgaların sonsuz anısı deniz kabuklarının içinde bile yankılanır, ancak durum böyle değil, burada duyulabilen şey sessizlik, kimse bunu deneyimlemeden ölmemeli, onu işittiniz mi, şimdi gidebilirsiniz, nasıl bir şey olduğunu biliyorsunuz. Ama bu dördü için o vakit henüz gelmedi. Hedeflerinin o ev olduğunu biliyorlar, bir heykel gibi dilsiz, beklemekte olan bu harika köpek onları buraya getirdi. José Anaiço Joana Carda'nın yanında duruyor, ama ona dokunmuyor, ona dokunmaması gerektiğini biliyor, bunu Joana Carda da biliyor, bunlar aşkın bile kendi önemsizliğini kabullenmesi gerektiği anlar, hislerin en yücesini, başka durumlarda neredeyse her şey olabilecek o hissi neredeyse hiçliğe indirgediğimiz için bizi bağışlayın. Arabadan en son Pedro Orce iniyor, yere basıyor ve yerin korkunç bir güçle sarsıldığını hissediyor, burada her sismograf iğnesi kırılırdı ve bu tepeler ötedeki denizdeki birbirinin üstünde kabaran dalgaların hareketiyle titreşiyor gibi görünüyor, bu taştan sal tarafından itilen, kendilerini ona yararak ilerlediğimiz o güçlü akıntıların cezriyle fırlatan o dalgaların.

Güneş kayboldu. Sonra mavi iplik havada titreşti, öyle saydamdı ki neredeyse görünmezdi, bir destek aradı, elleri ve yüzleri okşadı, Joaquim Sassa onu tuttu, bu bir rastlantı mıydı yoksa yazgı mı, bu hipotezleri bir kenara bırakalım, her ne kadar ikisine de inanmamak için birkaç sebebimiz olsa da, peki Joaquim Sassa şimdi ne yapacak, arabada seyahat edemez, bir eliyle ipliği dışarıda tutup ona eşlik ederken, çünkü rüzgârın kontrolü altında olan bir iplik yolu takip etmek zorunda değildir, Bununla ne yapmalıyım, diye sordu, ama diğerleri ona bir yanıt veremezlerdi, oysa köpek verebilirdi, yoldan ayrıldı ve hafif bayırdan inmeye başladı, Joaquim Sassa onu takip etti, havaya kalkmış eli mavi

ipliği sanki başının üstündeki bir kuşun kanatlarını ya da göğsünü okşarmışçasına takip ediyordu. José Anaiço, Joana Carda ve Pedro Orce'yle birlikte arabaya geri döndü, onu çalıştırdı ve, Joaquim Sassa'dan gözünü ayırmadan, yolu yavaşça inmeye başladı, ondan önce varmak istemiyordu, ya da sonra, olayların potansiyel uyumları dengelerine ve ne zaman olduklarına bağlıdır, çok geç de değil, çok erken de, bu da kusursuzluğa ulaşmanın bizim için neden bu kadar güç olduğunu açıklar.

Evin önündeki meydanda durduklarında Joaquim Sassa aralık duran kapıdan on adım ötedeydi. Köpek neredeyse insansı bir sesle iç geçirdi ve yere uzandı, boynunu patilerinin üstüne koyarak. İpliği pençeleriyle ağzından çıkardı ve sallayıp yere bıraktı. Evin karanlık olan iç kısmından bir kadın çıktı. Elinde bir iplik vardı, Joaquim Sassa'nın hâlâ tutmakta olduğu ipliğin aynısıydı bu. Ön kapının son merdivenini indi ve, İçeri gelin, dedi, yorgun olmalısınız. İlk hareket eden Joaquim Sassa'ydı, mavi ipliğin kendi tarafındaki ucunu bileğine bağlamıştı.

Bir gün, diye anlattı onlara Maria Guavaira, yaklaşık bu saatte ve benzer bir günde köpek çıkageldi, sanki uzaklardan gelmiş gibiydi, postu kirliydi, patileri kanıyordu, gelip kafasıyla kapıyı çaldı ve kapıya değnekleriyle vurup, Zavallı bir adama sadaka verin, hayırsever bayan, diyen o gezgin dilencilerden biri olduğunu düşünerek açmaya gittiğimde bir de baktım ki karşımda bu köpek duruyor, sanki dünyanın öbür ucundan koşup gelmişçesine soluk soluğaydı ve patilerinin altındaki toprakta kan izleri vardı, en şaşırtıcı olanıysa korkmamamdı, oysa korkmak için her türlü sebep vardı, bu köpeğin ne kadar zararsız olduğunu bilmeyen herkes karşısında hayvanların en vahşisinin durduğunu düşünürdü, zavallı yaratık, beni görür görmez hemen yere yattı, sanki dinlenmeye kalkmadan önce bana ulaşmayı beklemişçesine ve sanki ağlıyormuş gibiydi, konuşmaya çalışıyor ama başaramıyormuş gibiydi ve burada olduğu tüm zaman boyunca bu köpeğin havladığını hiç duymadım. Altı gündür bizimle birlikte ve bir kez bile havlamadı, dedi Joana Carda, Onu içeri aldım, temizledim, ona baktım, başıboş bir hayvan değil, postuna bakılınca bu anlaşılıyor, belli ki sahipleri onu iyi beslemiş, ona sevgi ve şefkat göstermişler, aradaki farkı görmek isterseniz onu Galicia köpekleriyle karşılaştırmanız yeterli, onlar aç doğar ve yaşamlarını her şeyden mahrum bırakılarak, dövülerek ve taşlanarak geçirdikten sonra açlıktan ölürler, Galicia köpekleri bu yüzden kuyruklarını kaldıramaz, fark edilmemek umuduyla bacaklarının arasına sıkıştırırlar, intikamlarını fırsat bulunca ısırarak alırlar. Bu köpek ısırmıyor, diye onlara güvence verdi Pedro Orce,

Nereden geldiğiniyse herhalde asla öğrenemeyeceğiz, dedi José Anaiço, belki bu çok da önemli değildir, beni asıl şaşırtan bizi buraya getirmek için aramaya çıkmış olması, insan sebebini merak ediyor. Bilmiyorum, tek bildiğim günün birinde ağzında bir iplikle yola çıktığı, bana sanki, Ben dönene dek kıpırdama, dedikten sonra, ve az önce indiği tepeye çıkıp gözden kaybolduğu, Bu iplik de neyin nesi, diye sordu Joaquim Sassa, kendisini hâlâ Maria Guavaira'ya bağlamakta olan elyafın ucunu önce bileğine dolayıp sonra çözerken. Keşke bilseydim, diye yanıtladı Maria Guavaira, kendi ucunu parmaklarının arasında bir gitar teli gibi gererek, her ikisi de birbirlerine bağlanmış olduklarının farkında değil gibi görünüyorlardı, ama orada durup bakmakta olan diğerleri farkındaydı, düşüncelerini kendilerine sakladılar, ama bunların ne olduğunu tahmin etmek güç değil. Çünkü tek yaptığım eski bir çorabı sökmekti, insanların içine para koydukları o çoraplardan birini, ama söktüğüm çoraptan yalnızca bir avuç iplik çıkması gerekirdi, oysa buradaki yün yalnızca yüz, belki bin koyunun kırpılmasıyla elde edilebilir, böyle bir şey nasıl açıklanabilir ki. İki bin sığırcık beni günlerce ısrarla takip etti, dedi José Anaiço, Denize neredeyse benim kadar ağır bir taş fırlattım ve çok uzaklara gitti, diye ekledi Joaquim Sassa, abarttığının farkında olarak ve Pedro Orce de basitçe, Yer titriyor, dedi ve titredi.

Maria Guavaira ayağa kalktı, bir kapıyı açtı ve, Bakın, dedi, Joaquim Sassa yanında duruyordu, ama onu çeken iplik değildi ve gördükleri mavi bir buluttu, koyulaşan ve ortası neredeyse siyah olan bir bulut, Bu kapıyı açık bırakırsam iplik uçları hep dışarı çıkıyor, tıpkı yola çıkan ve seni buraya getiren o iplik ucu gibi, dedi Maria Guavaira Joaquim Sassa'ya ve içinde toplandıkları mutfak şimdi ikisi dışında bomboştu, mavi bir iplik ve soluk alıyor gibi görünen o mavi bulut tarafından birleştirilmişlerdi, üstünde et parçalarıyla çeşni katılmış, Galicia çorbaları kadar ağır olmayan bir lahana çorbasının kaynamakta olduğu bir ocaktaki tahtaların çıtırdadıkları işitiliyordu.

Joaquim Sassa'yla Maria Guavaira böyle uzun süre bağlı kalmamalılar, yoksa bu birliktelik şüpheli görünmeye başlayacak, bu yüzden Maria Guavaira ipliği sarıyor ve Joaquim Sassa'nın bileğine ulaştığında ipi oraya bir kez daha doluyor, sanki onu kendisine görünmez bir şekilde bir kez daha bağlarcasına ve sonra küçük yün yumağını göğsüne bastırıyor, bu hareketin anlamı konusunda yalnızca bir budala şüpheye düşerdi ve eğer Joaquim Sassa şüpheye düşmese daha da büyük bir budala olurdu. José Anaiço ocakta yanan ateşten uzaklaşıyor, Saçma gelebilir ama bize olanlarla İspanya ve Portekiz'in Avrupa'dan ayrılması arasında bir bağlantı olduğu sonucuna vardık, bundan haberin vardır herhalde, Evet, ama buralarda kimsenin üzerinde düşünmediği bir şey bu, dağları aşıp sahile indiğimizde deniz hep aynı. Televizyonda gösterildi, Televizyonum yok, Radyo haberlerinde verildi, Haberler sözcüklerden başka bir şey değildir ve sözcüklerin de haber olup olmadıklarından asla emin olamazsın.

Bu kuşkucu sözden sonra dakikalarca kimse konuşmadı. Maria Guavaira raftan birkaç kâse aldı ve çorbayı bir kepçeyle paylaştırdı, sondan bir öncekini Joaquim Sassa'ya, sonuncusunu da kendisine ayırdı, bir an için herkes ona çorba kalmayacağını düşündü, ama hayır, herkese yetecek kadar vardı, böylece Maria Guavaira'nın Joaquim Sassa'nın çorbasını bitirmesini beklemesine gerek kalmadı. Sonra Joaquim Sassa ona tek başına yaşayıp yaşamadığını sordu, çünkü henüzevde başka kimseyi görmemişlerdi, Maria Guavaira ona üç yıldır dul olduğunu ve tarlalarda paralı ırgatlar çalıştırdığını açıkladı, Deniz ve dağların arasındayım, çocuğum ya da ailem yok, ağabeylerim Arjantin'e göç etti, babam öldü, akıl hastası olan annem La Cruña'daki bir tımarhanede, bu dünyada benim kadar yalnız fazla kadın yoktur herhalde, Tekrar evlenebilirdin, dedi Joana Carda, ama konuştuğuna hemen pişman oldu, böyle bir şeyi söylemeye hakkı yoktu, kendisi daha birkaç gün önce evliliğini yıkmıştı ve şimdiden başka bir adamla birlikteydi, Tükenmiştim ve benim yaşımdaki bir kadın tekrar

evlenirse bu toprağı olduğu içindir, erkekler için toprakla evlenmek bazı kadınlarla evlenmekten daha caziptir, Hâlâ gençsin, Bir zamanlar gençtim ama o zamanları artık anımsayamıyorum, bunları söyledikten sonra ocağın üstüne eğildi, böylece alevler yüzünü aydınlattı, başını kaldırıp Joaquim Sassa'ya baktı, sanki, İşte ben buyum, bana iyi bak, elimde tuttuğum bir ipliğin ucuna bağlı olarak kapımın eşiğinde belirdin, istesem seni yatağa atabilirdim ve eminim ki gelirdin, ama asla güzel olmayacağım, sen beni gelmiş geçmiş en arzulanır kadına dönüştüremezsen eğer, bunu yalnızca bir erkek yapabilir ve yapar da, ama ne yazık ki sonsuza dek sürmez.

Joaquim Sassa onu ateşin diğer tarafından inceledi ve dans eden alevlerin yüz ifadesini sürekli değiştirdiğini gördü, bir an yanaklarını çökük gösteriyor, sonra gölgeleri düzleştiriyorlardı, ama koyu gözlerindeki parıltı değişmiyordu, belki de orada asılı kalmış bir gözyaşı saf ışıktan bir zara dönüşmüştü. Güzel değil, diye düşündü, çirkin de değil, elleri kaba ve yıpranmış, benimkilere hiç benzemiyor, ücretli izne çıkmış bir ofis kâtibinin ellerine, bu arada yarın, eğer yarılmıyorsam, ayın son günü, öbür gün işbaşı yapmam gerekiyor, ama hayır, bunu nasıl yapabilirim, José'yle Joana'yı, Pedro'yla Köpeği nasıl terk edebilirim, benimle gelmeyi istemek için bir sebepleri yok ve eğer Deux Chevaux'yu alırsam evlerine geri dönmeleri çok zor olacak, ama herhalde geri dönmek istemiyorlardır, dünyada şu anda gerçek olan tek şey burada birlikte oluşumuz, Joana Carda'yla José Anaiço'nun fısıldaşmaları, belki kendi hayatlarından, belki de birbirlerininkinden bahsetmeleri, Pedro Orce'nin elinin Kılavuz'un sırtında durması, hiç şüphesiz başka kimsenin hissedemeyeceği titremeleri ve sarsılmaları ölçerek, benimse bir bakış tarzından çok gözlerini sergileme tarzı olan bir bakış tarzına sahip Maria Guavaira'yı incelemeyi sürdürmem, siyahlara bürünmüş, zamanın avuttuğu ama örf ve âdetlerin siyahlar giymeye zorladığı bir dul, neyse ki gözleri parlıyor ve bu eve ait değilmiş gibi görünen o mavi bulut

da var, saçları, esmer ve yuvarlak bir çenesi, dolgun dudakları var ve dişleri, onları bir saniye önce bir anlığına gördüm, beyaz. Tanrı'ya şükür, aslında bu kadın güzel ve ben farkına bile varmadım, ona bağlıydım ve farkına varmadım, eve mi döneceğime yoksa burada mı kalacağıma karar vermeliyim, işe birkaç gün geç gitsem bile sorun olmaz, Yarımada'da yaşanan bütün bu kargaşada işe birkaç gün geç giden çalışanlara kim dikkat edecek, ulaşım imkânı bulamadığımı söyleyebilirim. Maria Guavaira bir an sıradan, bir sonraki ansa oldukça güzel görünüyordu ve şimdi yanında durmakta olan Joaquim Sassa şöyle düşündü, Joana Carda korkunç görünüyor, benim kızım çok daha güzel Senhor José Anaiço, senin yapmacık şehir hanımını esintinin dağların ötesine taşıdığı tuzlu havanın tadında olduğu belli olan ve şu siyah giysisinin altındaki bedeni herhalde bembeyaz olan bu vahşi yaratıkla nasıl kıyaslayabilirsin, keşke tadına bakabilseydim, Pedro Orce, sana bir şey söyleyeceğim, Bana ne söyleyeceksin, Şimdi kimi sevmem gerektiğini bildiğimi, Tebrikler, bunu bilmesi çok daha uzun zaman alan ya da asla öğrenemeyen insanlar var, Böyle birini tanıyor musun, Mesela ben, ve Pedro Orce bu yanıtı verdikten sonra yüksek sesle, Köpeği gezdirmeye çıkıyorum, dedi.

Karanlık henüz çökmedi, ama hava soğuk. Denizi saklayan dağların yönünde ilerideki bayıra doğru kıvrıla kıvrıla uzanan ve gevşek bir iplik gibi sağa sola dönerek gözden kaybolan bir yol var. Vadi az sonra karanlığa gömülecek, tıpkı karartma gecesinde olduğu gibi, gerçi Maria Guavaira'nın yaşadığı vadide her gece karartma olduğunu söylemek daha doğru olur, bu yüzden medeni ve kültürlü Avrupa'nın elektrik kablolarının kopmasına gerek yoktu. Pedro Orce evden çıkıyor çünkü orada kendisine ihtiyaç yok. Arkasına bakmadan yürüyor, önce gücü elverdiğince çabuk, sonra yorulmaya başlayınca yavaşlıyor. Dağların oluşturduğu büyük duvarların arasındaki bu sessizlikte kendisini hiç huzursuz hissetmiyor, o çölde doğup büyümüş bir adam, tozdan ve taşlardan ibaret bir arazide, insanın bir at kafatasını, hâlâ

nallı olan bir toynağı bulduğunda şaşırmadığı bir yerde, Mahşerin Dört Atlısı'nın bile orada sağ kalamayacağını söyleyenler var, muharebe atı savaşta öldü, enfeksiyonlu at enfeksiyondan öldü, aç at açlıktan öldü, ölüm her şeyin mutlak varoluş nedenidir ve onların şaşmaz sonudur, bizi yanıltan kendimizi içinde bulduğumuz bu yaşam çizgisidir, bir isim vermek zorunda olduğumuz için gelecek dediğimiz şeye doğru ilerliyor, oradan sürekli yeni varlıklar topluyoruz ve geçmişten çıkıp gelmesinler diye ölü diye bahsetmek durumunda kaldığımız eski varlıkları da sürekli geride bırakıyoruz.

Pedro Orce'nin kalbi şimdiden yaşlanmaya ve yıpranmaya başladı. Artık daha sık ve daha uzun süre dinlenmesi gerekiyor, ama vazgeçmiyor, köpeğin varlığı onu avutuyor. Birbirleriyle işaretleşiyorlar, çözülmese bile yeterli olan bir iletişim kodu gibi, çünkü var olma gerçeği tek başına yeterlidir, hayvan sırtını adamın baldırına sürter, adamın eli hayvanın kulağının içindeki yumuşak deriyi okşar, dünya ayak, soluma, sürtünme sesleriyle dolu ve şimdi denizin dağın zirvesinin arkasından gelen boğuk sesi açıkça duyulabiliyor, giderek yükseliyor, yükseliyor, netleşiyor, netleşiyor ve sonra o engin yüzey insanın gözlerinin önünde uzanıveriyor, ay ışığından yoksun ve içinde yalnızca birkaç yıldız bulunan gece göğünün altında hafifçe parıldıyor ve aşağıda köpüklerin baş döndürücü beyazlığı, geceyle ölümü ayıran canlı çizgi gibi, sürekli dağılıp kendini tekrar yeniliyor. Dalgaların kamçıladığı kayalar daha siyah, sanki oradaki taşların yoğunluğu daha fazlaymışçasına ya da zamanın başlangıcından beri sularla yıkanmışçasına. Rüzgâr denizden geliyor, kısmen doğal şekilde esiyor, kısmense güçlükle hissedilebiliyor, bu Yarımada'nın denizde yer değiştirmesi yüzünden olmalı, bir esintiden fazlası değil, hepimizin çok iyi bildiği gibi, ama yine de dünya dünya olalı beri böyle tayfun görülmedi.

Pedro Orce okyanusun boyutunu ölçtü ve o anda küçük buldu, çünkü derin bir nefes alınca ciğerleri öyle genişledi ki tüm

o sular içeri akabilir ve yine de taştan şahmerdanlarıyla dalgaları yaran o salın sığacağı kadar yer kalabilirdi. Pedro insan mı balık mı olduğunu bilmiyordu. Aşağıya, deniz kıyısına indi, köpek yeri koklayıp gidecekleri yolu seçmek üzere önden gitmişti ve Pedro Orce'nin bu ihtiyatlı ve kurnaz rehbere çok ihtiyacı vardı çünkü gün ışığı olmadan tek başına bu taştan labirentin girişini ya da çıkışını bulamazdı. En sonunda denize inen büyük kaya tabakalarına ulaştılar, orada dalgaların gürültüsü kulakları sağır edici boyutta. Şimdi ay belirse insan bu kapkara göğün ve denizin haykırışlarının altında hazdan ölebilir, acıdan, korkudan ve yalnızlıktan öldüğünü sanarak. Pedro Orce artık üşümüyordu. Gece giderek berraklaştı, başka yıldızlar belirdi ve bir an için gitmiş olan köpek koşarak geri döndü, sahibinin pantolonunu çekiştirmek için eğitilmemişti, ama onu isteklerini kusursuzca ifade edebildiğini bilecek kadar iyi tanıyoruz ve şimdi Pedro Orce'nin ona keşfini görmek için eşlik etmesi gerekiyor, sahile vurmuş bir hazine sandığı, Atlantis'ten bir kalıntı, Uçan Hollandalının enkazı, saplantılı bir anı, oraya vardığında orada yalnızca taşlar olduğunu gördü, ama bu köpek kolay kolay aldanmadığına göre orada sıra dışı bir şeyler olmalıydı, işte o zaman onun üstünde durmakta olduğunu fark etti, kabaca bir gemi şeklinde olan dev bir taşın, ve bir tane daha vardı, bir gemi direği gibi uzun ve dar, ve bir tane daha, bu dümen yekesi olmalıydı, ancak kırılmıştı. Soluk ışığın kendisini yanılttığını düşünerek taşların etrafında yürümeye, dokunup incelemeye başladı ve artık şüphesi kalmamıştı, yüksek ve sivri olan burası pruva, düz olan diğeri pupa, gemi direği konusunda yanılmaya imkân yok ve dümen yekesi ancak bir dev için yapılmış olabilir, burada duran kesinlikle taştan bir gemi. Coğrafi bir fenomen. Pedro Orce'nin bu keşfi kendi kendisine açıklayabilecek kadar kimya bilgisi var, eski bir tahta gemi dalgalar tarafından buraya sürüklenmiş ya da gemiciler tarafından terk edilmişti, bu kayaların üstünde çağlar boyu kalmıştı, sonra üzeri toprakla kaplanmıştı, organik materyalleri taşlaşmıştı,

toprak bir kez daha geri çekilmişti, bugüne dek, rüzgârın, yağmurun ve soğukla sıcağın erozyonunun sivri kenarları törpülemesi ve taşları ufaltması için binlerce yılın geçmesi gerekecek, sonunda bir gün bir taş diğerinden ayırt edilemeyecek. Pedro Orce geminin tam içinde oturdu, oturduğu yerden yalnızca gökyüzünü ve engin denizi görebiliyor, bu gemi birazcık sallansa denizde ilerlediğini hayal edebilirdi ve sonra, ki bu size hayal gücünün neler yapabildiğini gösteriyor, absürd bir şekilde bu taşlaşmış geminin gerçekten denizde ilerlediğini ve Yarımada'yı çektiğini düşünmeye başladı, insan hayal gücünün bu uçuşlarına güvenemez, bunun olanaksız olmadığı açık, daha tuhaf şeyler görüldü, ama geminin pupası ironik bir şekilde denize bakıyor, doğru dürüst hiçbir gemi ters gitmez. Pedro Orce ayağa kalktı, şimdi üşüyor ve köpek alçak duvarın üstüne sıçradı, Eve gitmemizin zamanı geldi Sahip, gecenin bu vaktinde dışarıda kalmak için çok yaşlısın, eğer bunu gençken yapmadıysan artık çok geç.

Dağların zirvesine vardıklarında Pedro Orce güçlükle yürüyebiliyordu ve az önce tüm okyanusu yutabilecek olan zavallı ciğerleri şimdi delinmiş bir körük gibi sesler çıkarıyordu, keskin hava burun deliklerini yakıyor, boğazını kavuruyordu, bu dağ yolları yaşlanmaya başlamış bir eczacıya göre değil. Bir kayanın üstüne çöktü, dinlenmesi gerekiyordu, dirseklerini dizlerine dayadı, başını avuçlarının arasına aldı, alnı terden parlıyordu, rüzgâr saçlarını uçuşturuyordu, fiziksel bir harabeydi, bitkin ve kederliydi, ne yazık ki bir insanı gençliğinin baharında taşlaştırıp sonsuza dek kalacak bir heykele dönüştürmenin yolunu henüz kimse bulamadı. Şimdi daha rahat nefes alıyordu, hava yumuşamıştı, soluk alırken artık hırıltılar çıkarmıyordu. Beklemekte olan köpek bu değişikliklerin farkına varınca gerindi, doğrulacakmış gibi yaptı. Pedro Orce başını kaldırdı, aşağıya, vadiye, eve baktı. Üstünde bir ışıltı vardı sanki, yayılan bir nur, parıltısız bir tür ışık, eğer tüm diğerleri gibi yalnızca sözcüklerle oluşturulabilen bu ifade yalnızca tek bir şekilde anlaşılırsa. Pedro Orce ansızın

Orce'deki o saralıyı anımsadı, kendisini takatsiz bırakan o nöbetlerden önce gelişlerini haber veren o tuhaf duyumları açıklamaya çalışırdı, havanın görünmez partiküllerinin titrevişi olabilirdi bu enerjinin uzaklardaki bir sıcaklık gibi yayılışı, ulaşabileceği noktanın hemen ötesindeki parlak şuaların kırılması, bu gece gerçekten mucizelerle dolu, ıplık ve mavi vün bulutu, sahildeki kayalara vurmuş olan taştan gemi ve şimdi de zangır zangır titremekte olan, ya da buradan bakınca bize öyle gelen, bu ev. Görüntü titreşti, hatlar kaynaştı, geriye çekilip neredevse görünmez bir noktaya dönüştü, sonra geri döndü, hafifçe titreyerek. Pedro Orce bir an için bu diğer çölde terk edilmiş olmaktan korktu, ama korkusu geçti, aşağıda, orada Maria Guavaira'yla Joaquim Sassa'nın birlikte olduklarını anlayacak kadar vakti olmuştu, zaman çok değişti, bugünlerde bir erkek bir kadını görür görmez mercimeği fırına veriyor, bu kaba, köylüce ve modası geçmiş karşılaştırmayı bağışlayın. Pedro Orce yamaçtan aşağı inmek için ayağa kalkmıştı, ama tekrar oturdu ve sabırla bekledi. Soğuktan titreyerek, evin tekrar kendi yuva imgesine dönüşmesini: orada nihai ateşten başka ateş olmayacaktı, ocakta hâlâ yanan eğer burada gereğinden fazla oyalanırsa büyük olasılıkla ateşin yerine yalnızca küller bulacak.

Maria Guavaira sabahın ilk ışıklarıyla uyandı. Odasında, yatağındaydı ve yanında bir adam uyuyordu. Adamın derin soluklar aldığını duyabiliyordu, sanki iliklerinden güç çekip canlanıyormuşçasına ve yarı bilinçli bir halde kendi soluklarının da onunkilere eşlik etmesini istedi. Kendisini çıplak hissetmesine yol açan, göğüslerinin farklı ritmiydi. Ellerini bedeninde gezdirdi, kalçalarından kasıklarına, sonra göbeğinden göğüslerine çıktı ve birden orgazmı içinde bir güneş gibi patladığında atmış olduğu şaşkınlık dolu çığlığı anımsadı. Şimdi tamamen uyanıktı, ayrı çığlığı tekrar atmamak için parmaklarını ısırdı, ama o boğuk sesle birlikte o duyumları tekrar yaşamak, onları sonsuza dek ele geçirmek istedi, veya belki de şehvetini yeniden uyandırmıştı, ya da pişmanlığını, şu bildik cümleyi söyleten o acıyı, Şimdi bana ne olacak, düşünceler diğer düşüncelerden soyutlanamazlar, izlenimler diğer izlenimler tarafından lekelenmemiş değillerdir, bu kadın kırsal bir kesimde yaşıyor, medeniyetin aşk sanatlarından uzakta ve Maria Guavaira'nın tarlalarında çalışan iki adam her an kapıda belirebilir, onlara ne diyecek, evi yabancılarla dolu, görünüşleri değiştirmek için gün ışığı gibisi yoktur. Ama yanında uyuyan bu adam denize bir taş fırlattı ve Joana Carda yeri ikiye ayırdı ve José Anaiço sığırcıkların kralı oldu ve Pedro Orce yerin ayaklarının altında sarsılmasına yol açabiliyor ve köpek bu insanları bir araya getirmek için kim bilir nereden geldi, Ve beni sana diğerlerinden daha fazla yakınlaştırdı, ipliği çektim ve sen kapıma geldin, yatağıma, bedenimin içine bile girdin, ruhumun içine bile, çünkü o çığlık yalnızca oradan gelmiş olabilir. Gözlerini dakikalarca

kapalı tuttu, onları yeniden açtığında Joaquim Sassa'nın uyanmış olduğunu gördü, sert bedenini hissedebiliyordu ve şehvetle hıçkırarak kendisini ona açtı, Çığlık atmadı ama gülümseyerek ağladı ve gün ağardı. Söyledikleri sözcükleri patavatsızca açığa vurmanın anlamı yok, insanlar kendi fikirlerini oluşturmaya, hayal etmeye çalışsınlar, başarmaları pek mümkün değil, aşkın dili sınırlı görünse de.

Maria Guavaira kalktı ve bedeni Joaquim Sassa'nın düşlediği kadar beyazdı, ona, Bu matem giysilerini giymek istemiyorum, dedi, ama şimdi giyecek başka bir şey arayacak zamanım da yok, işçiler her an gelebilir. Giyindi, yatağa geri döndü, Joaquim Sassa'nın yüzünü elleriyle kapadı ve onu öptü, sonra yatak odasından aceleyle çıktı. Joaquim Sassa yatakta döndü, gözlerini kapadı, tekrar uyuyacak. Yanaklarından birinde bir gözyaşı var, Maria Guavaira'ya ya da ona ait olabilir, çünkü erkekler de ağlar, bu utanılacak bir şey değildir ve onlara yalnızca fayda sağlayabilir.

Bu Joana Carda'yla José Anaiço'nun geceyi geçirdikleri oda. Kapısı kapalı, hâlâ uyuyorlar. Diğer kapı aralık, köpek Maria Guavaira'ya bakmak için geliyor, sonra tekrar içeri girip uzanıyor, maceralarından ve keşiflerinden sonra dinlenmekte, uyumakta olan Pedro Orce'nin başında nöbet tutarak. İnsan havadan bugünün sıcak olacağını anlayabiliyor. Denizden bulutlar geliyor ve rüzgârdan daha hızlı hareket ediyor gibi görünüyorlar. Deux Chevaux'nun yanında iki adam var, çalışmak için gelmiş olan paralı ırgatlar, sürekli çiftçilikten çok az kazandığından şikâyet eden dulun en sonunda bir araba almış olduğu üzerine konuşuyorlar aralarında, Bu kadınlar kocalarından kurtulunca hayatlarını çok iyi yaşarlar, bu alaycı söz daha yaşlı olanından geldi. Maria Guavaira onları çağırıyor ve ateşi yakıp kahve yapmakla uğraşırken onlara yollarını kaybeden birkaç yolcuya kapılarını açtığını söylüyor, zavallıcıklar, Burada tek başına güvencede değilsin, dedi ırgatlardan daha genç olanı, ama endişeyle dolu

bu söz daha önce farklı niyetlerle söylenmiş olanların bir başka varyasyonu yalnızca, Tekrar evlenmelisin, eve bakacak bir erkeğe ihtiyacın var, Kesinlikle abartmıyorum, benden iyisini bulamazsın, iş çalışmaya ve geri kalan her şeye gelince, İnan bana senden hoşlandığımı söylerken samimiyim, Bir gün bu kapıdan girdiğimi göreceksin ve burada kalacağım. Beni çıldırtıyorsun, erkeklerin odundan yapıldıklarını ve duyguları olmadığını sanıyorsun, bunun üzerine Maria Guavaira onu tehdit ediyor, Biraz daha yaklaşırsan neden yapıldığını anlayacağım çünkü suratına bir kor yapıştıracağım, daha genç olan adamın açılış cümlesini değiştirmekten başka çaresi kalmamıştı, Burada yaşayıp sana bakacak bir erkeğe ihtiyacın var, ama bu şekilde konuşmak bile istediğini elde etmesini sağlayamadı.

Irgatlar tarlalara gidiyor ve Maria Guavaira yatak odasına dönüyor. Joaquim Sassa uyuyor. Onu uyandırmamak için usulca giysi sandığını açıyor ve yas tutmaya başlamadan önce giydiği açık renkli giysileri çıkartmaya başlıyor, pembe tonları, yeşil, mavi, beyaz ve kırmızı, turuncu ya da leylak rengi ve kadınların sevdiği diğer renkler, gerçi ne bu bir sahne gardırobuydu ne de o zengin bir toprak sahibesiydi, ama herkesin bildiği gibi iki elbise cümbüşlü bir hava yaratmak için yeterlidir ve iki etekle iki bluz bir gökkuşağı yaratır. Elbiseler naftalin ve eskilik kokuyor, Maria Guavaira kimyevi maddelerin miyasması ve o kokunun güneş tarafından buharlaştırılması için elbiseleri dışarı asacak, tam kolları bir renk cümbüşüne gömülmüş halde aşağı inecekken Joana Carda'yla çarpışıyor, o da erkeğini çarşafların arasında uyur halde bırakmış ve ne olup bittiğini görür görmez hemen yardım teklifinde bulunuyor. İkisi elbiseleri asarken gülüyorlar, rüzgâr saçlarını savuruyor, elbiseler keskin sesler çıkarıp bayrak gibi dalgalanıyor, insanın, Yaşasın özgürlük, diye bağırası geliyor.

Yemek hazırlamak için tekrar mutfağa döndüler, mutfak yeni yapılmış kahve kokuyordu, süt vardı, ekmek artık taze değildi ama hâlâ yenilebilirdi, biraz kaşarpeyniri ve reçel de vardı,

bu iştah açıcı kokular erkekleri uyandırdı, önce José Anaiço göründü, sonra Joaquim Sassa, daha sonra gelen bir insan değil bir köpekti, kapı eşiğinde belirdi, uzun uzun baktı, sonra gitti. Sahibini çağırmaya gitti, dedi Maria Guavaira, ki aslında teorik olarak onun köpeğin sahibi olmaya daha fazla hakkı vardı, ama bu hakkından vazgeçti bile. En sonunda Pedro Orce de geldi, Günaydın dedi ve sessizce oturdu, diğer dört kişinin ya çiftler olarak ya da hep birlikte sergiledikleri o hâlâ kaçamak olan sevgi gösterilerini gözlerken yüzünde hafif bir küskünlük ifadesi beliriyor. Hoşnutluk dünyasının da kendine özgü bir güneşi vardır.

Pedro Orce'nin küskünlüğü kötü bir şey olarak görülebilir, çünkü yaşlı bir adam olduğunu biliyor, ama eğer bunu hâlâ kabullenememişse ona anlayış göstermeliyiz. José Anaiço onu sohbete dahil etmeye çalıştı, gece gezintisinden hoşnut kalıp kalmadığını, köpeğin iyi bir arkadaş olup olmadığını sordu ve çoktan yumuşamış olan Pedro Orce kendisine sunulan bu barış dalı için içten içe minnettarlık duydu, bir hınç duygusunun o mahrumiyet hissini daha da karmaşıklaştırmasından önce, tam zamanında uzatılmıştı bu dal, Denize kadar yürüdüm, dedi ve bu büyük bir şaşkınlığa yol açtı, en çok da denizin bulunduğu yeri ve oraya gitmenin ne kadar güç olduğunu çok iyi bilen Maria Guavaira şaşırdı. Ama köpeği yanımda götürmeseydim başaramazdım, diye açıkladı Pedro Orce ve ansızın taştan gemiyi anımsadı, huzursuz oldu, birkaç saniye için onu bir düşte mi gördüğüne, somut ve gerçek bir şekilde var olup olmadığına karar veremedi, Eğer düş görmediysem, eğer o bir düşteki bir görüntü değildiyse, o zaman var, tam şu anda orada duruyor, ben oturmuş kahve içiyorum ve gemi orada, onu yalnızca birkaç yıldızın zayıf ışığının altında görmüş olmasına karşın, hayal gücü bu kadar güçlüdür işte, şimdi onu zihninde gün ışığında ve mavi göğün altında dururken canlandırabiliyordu, taşlaşmış geminin altındaki siyah kayayı. Bir gemi buldum, dedi ve yanılmış olabileceğini düşünmeden teorisini anlattı, bazen doğru terimleri kullanmadan o kimyasal

süreci açıkladı, ama sözcükler giderek yetersiz kalmaya başladı, Maria Guavaira'nın tasvip etmeyen bakışları karşısında rahatsız olmuştu ve sözünü başka bir ihtiyatlı teoriyle, savunmaya geçerek bağladı, Tabii erozyonun sıra dışı bir etkisi sonucu oluşmuş da olabilir.

Joana Carda gidip görmek istediğini söyledi, José Anaiço'yla Joaquim Sassa bunu hemen kabul etti, yalnızca Maria Guavaira susuyordu, o ve Pedro Orce birbirlerine baktılar. Diğerleri de giderek sustu, son sözün hâlâ söylenmediğini fark etmişlerdi, eğer herhangi bir şey için söylenecek bir son söz varsa, ki bu da şeyler hakkında her şey söylendikten sonra söylenecek ne kalacağı gibi kritik bir sorunun ortaya atılmasına yol açıyor. Maria Guavaira sanki bir söz verecekmişçesine Joaquim Sassa'nın elini tuttu, Onun taştan bir gemi olduğunu söyledin, Evet, zamanla taşa dönüşmüş, belki katılaşma sonucunda, ama belki de bu şekli alması yalnızca bir rastlantıdır ve buna rüzgâr ve diğer atmosferik etkiler yol açmıştır, mesela yağmur, hatta deniz, ne de olsa zaten bir zamanlar deniz seviyesi daha yüksek olmalıydı, O zaten taştan yapılmış olan bir gemi, uzaklardan gelen bir gemi ve içindekiler karaya indikten sonra orada kaldı. İçindekiler mi, diye sordu José Anaiço, Ya da içindeki, bundan emin olamam, Peki nasıl bu kadar kesin konuşabiliyorsun, diye alaycı bir tavırla sordu Pedro Orce, Eskiler atalarının onlara bazı azizlerin taştan bir gemiyle bu kumsala indiklerini söylediğini anlatırlardı, onlara da kendi ataları söylemiş, bu azizler dünyanın diğer ucundaki çöllerden gelmiş, geldiklerinde bir kısmı sağ, bir kısmıysa ölüymüş, tıpkı St. James'in durumunda olduğu gibi, gemiler o zamandan beri karaya oturmuş bir halde duruyor ve bu onlardan yalnızca bir tanesi. Söylediklerinin herhangi bir kısmına inanıyor musun, Bu inanıp inanmamak meselesi değil, söylemeyi sürdürdüğümüz her şey olana, var olana eklenir, önce granit diyordum, şimdi gemi diyorum, sözlerimin sonuna geldiğimde bunları söylemiş olduğuna inanmam gerekecek, çoğunlukla gereken tek şey

budur, tıpkı ekmek yapmak için su, un ve mayanın gerekmesi gibi.

Joaquim Sassa şimdi onu bilge bir çoban, Galicia dağlarından gelme bir Minerva olarak görüyordu, her ne kadar genellikle bunun farkına varmasak da insanlar sandığımızdan çok daha fazlasını bilir, insanların çoğu sahip oldukları bilgilerin farkında bile değildir, sorun olmadıkları kişiler gibi görünmeye çalışmalarıdır, bilgilerini ve zekâlarını yitirirler, basitçe, Yaşamımda fazla kitap okumadım, şaşırtıcı olansa onlardan çok şey öğrenmiş olmam, diyen Maria Guavaira gibi olsalar daha iyi ederlerdi, bu kadın kendisi hakkında böyle konuşacak kadar haddini bilmez değil, bunu söylemekten kendini alamayansa bir adalet âşığı olan anlatıcı. Joana Carda tam taştan gemiyi ne zaman görmeye gideceklerini soracakken Maria Guavaira, belki de kendisini aşan bu tartışmayı sonlandırmak için, mutfakta bulundurduğu radyoyu açtı, dünyanın aktaracak haberleri olmalıydı, durum her sabah böyledir ve haberler hep şaşırtıcıdır, insan daha sonra tahmin edilebilecek olan ilk cümleleri kaçırsa bile. Dün geceden beri Yarımada'nın hızı anlaşılmaz bir şekilde değişti, son ölçümlere göre saatte iki bin metreden fazla, yani günde elli kilometre, yani denizde ilerlemeye başlamış olduğu zamanki hızının üç katı.

Şu anda Yarımada'nın her yeri sessizliğe gömülmüş olmalı, insanlar evlerinde ve meydanlarda haberleri dinliyorlar, ama bazıları olanları ancak daha sonra öğrenecek, mesela Maria Guavaira için çalışan iki adam, onlar tarlalara gitmekteler, her şeyden uzaktalar. Bahse girerim ki genç olanı bütün o komplimanları ve yaltaklanmaları unutup yalnızca kendi yaşamının ve güvenliğinin derdine düşecek. Ama daha kötü şeyler olacak, spiker Lizbon'dan gelen bir haberi okuyor, bu haber önünde sonunda sızacaktı, bu giz uzun bir süre korundu, Portekiz'deki yetkililer ve biliminsanları büyük bir kaygı içinde, çünkü Asor Takım Adaları tam Yarımada'nın izlediği rota üzerinde

bulunuyor, halkın huzursuzluğunun ilk belirtileri şimdiden görülmeye başlandı, henüz panik yaşandığı söylenemez, ama önümüzdeki birkaç saat içinde bir çarpışma olması durumunda en büyük riski taşıyan kıyı şeridindeki şehirlerin ve kasabaların boşaltılması için girişimlere başlanması bekleniyor, biz İspanya'dakilerse kendimizi şimdilik güvencede sayabiliriz, Asor Adaları otuz yedinci ve kırkıncı enlemler arasında bulunuyor, tüm Galicia bölgesiyse kırk ikinci paralelin kuzeyinde yer almakta, rotada değişiklikler olmazsa yalnızca hep bahtsız olan komşumuzun, doğrudan bir çarpışmaya maruz kalacağı açık, tabii adaların da aynı ölçüde bahtsız olduklarını unutmamalıyız, çünkü daha ufak olduklarından az önce söylediğimiz gibi şu anda okyanusta günde elli kilometrelik korkunç bir hızla ilerlemekte olan bu devasa taş kütlesi tarafından ezilip yok edilme tehlikesi altındalar, gerçi bu adaların şimdiye dek varlığını amansızca sürdüren ve giderek yaklaşmakta olan bu felaketi sona erdirecek bir bariyer işlevini görmeleri de olası, hepimizin kaderi Tanrı'nın ellerinde, insanoğlunun gücü bu felaketi önlemeye yetmiyor, ama tekrar ediyoruz, eğer bu felaket gerçekleşirse biz, İspanyollar büyük bir şanseseri az çok güvencede olacağız, ancak aşırı bir iyimserlik de yersiz olur, çarpışmanın ikincil sonuçları da korkutucu, bu yüzden her türlü tedbirin alınması ve Galicia sahilinde yalnızca iç bölgelere geçmeleri vazifeleri ve yükümlülükleri tarafından engellenen kişilerin kalması gerekmektedir. Spiker sustu, sonra tamamen farklı bir durum için bestelenmiş olan bir müzik duyuldu ve José Anaiço birden anımsayıp Joaquim Sassa'ya, Asor Adaları konusunda haklıydın, dedi, insanoğlu öyle kibirlidir ki Joaquim Sassa, yaşamı böylesine ciddi bir tehdidin altındayken bile, yargısının doğruluğunun Maria Guavaira'nın yanında ve herkesin içinde kabul edilmiş olmasından büyük bir hoşnutluk duydu, her ne kadar bu kendi başına vardığı bir yargı değil Pedro Orce'yle birlikte bir dizi laboratuvara götürüldüğünde işitmiş olduğu bir şey olsa da.

José Anaiço yinelenen bir rüyadaymışçasına birtakım hesaplamalar yaptı, kâğıt kalem istedi, bu kez Cebelitarık'ın Serra de Gádor'un mazgallı siperlerinin önünden geçmesinin kaç gün alacağını söylemeyecekti, o bir kutlama zamanında söylenmişti, şimdiyse Cabo da Roca'nın Terceira Adası'na çarpmasına kaç gün kaldığının hesaplanması gerekiyordu, insan yalnızca o korkunç ânı düşünürken bile ürperiyor, São Miguel Adası'nın Alentejo'nun yumuşak toprağına bir mızrak gibi gömüleceği o ânı, size söylüyorum, bu gerçekten, gerçekten yalnızca kötü sonuçlar doğurabilir. José Anaiço bu hesaplamaları yaptıktan sonra onlara, Şimdiye kadar yaklaşık üç yüz kilometre yol kat ettik, dedi, şimdi, Lizbon'la Asor Adaları arasındaki mesafe aşağı yukarı bin iki yüz kilometre olduğuna göre, arada hâlâ dokuz yüz kilometre var demektir ve günde elli kilometreden dokuz yüz kilometre on sekiz gün demektir, yani Asor Adaları'na büyük olasılıkla 20 Eylül'de varacağız, belki daha da erken. Bu sonucun böyle sakince açıklanması kimseyi gülümsetmeyen zorlama ve acı bir alaydı. Maria Guavaira ona anımsattı, Ama biz burada, Galicia'dayız, güvenlikteyiz, Emin olamazsın, diye onu uyardı Pedro Orce, rotanın hafifçe güneye doğru değişmesi çarpışmanın tüm şiddetine bizim de maruz kalmamıza yeter, yapılacak tek şey iç bölgelere kaçmak, spikerin söylediği gibi, hatta o zaman bile emin olamayız, Evimizi barkımızı terk mi edelim yani, Eğer söyledikleri doğruysa, o zaman ne evimiz kalacak, ne de barkımız. Oturuyorlardı, şimdilik oturmayı sürdürebilirlerdi, on sekiz gün boyunca oturabilirlerdi. Ocakta ateş yanıyordu, ekmek masadaydı, başka şeyler de vardı, süt, kahve, peynir, ama herkesin bakışlarını çeken ekmekti, iri bir somunun yarısı, sert kabuklu ve ortası kaskatı, tadı hâlâ damaklarındaydı, epey önce yemiş olmalarına karşın, ama dilleri ağızlarında kalan kırıntıları tanıdı, evrenin son günü gelip çattığında son karıncaya dönmemek üzere gittiklerini bilen insanların acı verici sessizliğiyle bakacağız.

Joaquim Sassa, İznim bugün bitiyor, dedi, eğer kurallara uya-

caksam yarın sabah Oporto'da, işimin başında olmalıyım, bu nesnel sözcükler yalnızca bir açıklamanın başlangıcıydı, Bilmiyorum, bu eğer bir arada kalacaksak burada karar vermemiz gereken bir mesele, ama kendi payıma ben Maria'yla birlikte olmak istiyorum, eğer benimle birlikte olmayı kabul eder ve bunu isterse. Böylece her şeyin doğru zamanda söylenmesi ve her parçanın yerine uygun şekilde ve doğru sıralamayla oturtulması için ilk olarak çağrılmış olan Maria Guavaira'nın konuşmasını beklediler ve o, Bunu ben de istiyorum, dedi, lafı fazla uzatmadan. José Anaiço, Eğer Yarımada Asor Adaları'yla çarpışacaksa okullar geç açılacak demektir, hatta hiç açılmayabilir, ben Joana'yla ve sizinle birlikte kalacağım, eğer o kalmaya karar verirse. Şimdi konuşma sırası Joana Carda'daydı ve o da Maria Guavaira gibi üç sözcükten fazlasını söylemedi, kadınların kendi adlarına söyleyecek çok az şeyleri var, Ben seninle kalıyorum, dedi, bunu söylerken dimdik yüzüne bakıyordu, ama herkes geri kalanını anladı. Son olarak, çünkü birinin sonuncu olması gerekiyordu, Pedro Orce konuştu, Nereye gidersek oraya giderim, gramer ve mantık açısından açıkça hatalı olan, aşırı bir mantığı ve muhtemelen yine aşırı bir grameri içeren bu cümle düzeltilmeden kalmalı, tam olarak söylendiği şekilde, belki onu mazur gösterecek ve temize çıkaracak özel bir anlamı vardır, sözcükleri az çok tanıyan herkes onlardan her şeyin beklenebileceğini bilir. Köpekler, herkesin bildiği gibi, konuşmaz, bu köpekse coşkulu bir onaylama göstergesi olarak havlayamıyor bile.

Aynı gün taştan gemiyi görmek için ta sahile dek yürüdüler. Maria Guavaira en parlak giysilerini giymişti, onları ütüleme zahmetine bile girmemişti, rüzgârla ışık yıllarca en karanlık rafta kapalı kalmaktan meydana gelen kırışıklıkları düzeltecekti. Pedro Orce, tecrübeli kılavuzları, önden gidiyordu, her ne kadar köpeğin içgüdülerine gün ışığında her yolun bambaşka göründüğü kendi gözlerinden daha fazla güvense de. Maria Guavaira'dan kılavuzluk etmesini bekleyemeyiz, onun yolu farklı, onun için

her şey Joaquim Sassa'yla el ele yürümek ve onu bir öpücük çalmaya yetecek kadar uzun bir süreliğine yanına çekmek için bir bahaneden ibaret, bu hepimizin bildiği gibi değişken bir zaman aralığı, diğerlerinin yanında değil arkasında yürümelerinin sebebini de açıklıyor. José Anaiço'yla Joana Carda daha ihtiyatlı, bir haftadır birlikteler, ilk açlıklarını bastırdılar, ilk susuzluklarını giderdiler, şehvet onlara çağırdıkları zaman geliyor ve doğruyu söylemek gerekirse onu sık sık çağırıyorlar. Dün gece bile, Pedro Orce uzaktaki o görkemli manzaraya bakarken, sevişen yalnızca Joaquim Sassa'yla Maria Guavaira değildi, o evde on çift yatabilir ve hepsi de aynı anda sevişiyor olabilirdi.

Bulutlar denizden gelip hızla uzaklaşıyor, sanki her dakika bir saniyeden ya da saniyenin küçük bir parçasından başka bir şey değilmişçesine hızla şekillenip dağılıyor ve bu erkeklerle kadınların hareketleri de aynı an içinde hem hızlı hem yavaş, veya öyle görünüyor, insan dünyanın delirdiğini düşünebilirdi, eğer böylesine basit ama yaygın bir sözün anlamını tam olarak kavrayabilseydi. Tepenin üstüne ulaşıyorlar ve deniz fırtınalı. Pedro Orce buraları güç bela tanıyabiliyor, üst üste yığılmış o devasa yuvarlak kayalar, yavaşça aşağı inen ve neredeyse görülmeyen o öküz arabası, bu yolu gece vakti nasıl takip edebilmiş, köpek kılavuzluk etmiş olsa bile, bunu açıklayamıyor. Taştan gemiyi görmeye çalışıyor ama gemi ortalıkta yok, şimdi grubun başını çeken Maria Guavaira ve bunu tam zamanında yapıyor çünkü bu yolları herkesten iyi biliyor. O noktaya varıyorlar ve Pedro Orce tam, Burası değil, demek için ağzını açacakken kırık taştan dümen yekesini görüyor, devasa gemi direği gün ışığında daha da kalın görünüyor ve gemiye gelince, en çok onun değişmiş olduğunu fark ediyor, sanki o sabah bahsettiği erozyon bir gecede binlerce yıllık bir süreci gerçekleştirmişçesine, nerede, onu göremiyorum, o uzun sivri pruvayı, o içbükey karnı, bu taş kesinlikle bir geminin geniş dış hatlarına sahip, ama en parlak azizlerin mucizeleri bile böylesine güvenilmez bir geminin küpeştesiz yüzmesini

sağlayamaz, taştan yapıldığı şüphesiz, ama her nasılsa bir gemi şeklini yitirmiş görünüyor, ne de olsa bir kuş yalnızca bir kuş şeklinde olduğu için uçabilir, diye düşünüyor Pedro Orce kendi kendine, ama şimdi Maria Guavaira, Bu doğudan bir azizi getiren gemi, diyor, işte bunlar gemiden indiği ve kararın içlerine doğru yürümeye başladığı zaman bıraktığı ayak izleri, hâlâ görünüyor, izler kayadaki birtakım çukurlardı, şimdi cezir halinde gelip giden dalgaların sürekli yenilediği küçük su birikintilerine dönüşmüşler, şüphe duymanın yersiz olmayacağı açık, ama bu mesele sonuçta insanın neyi kabul edip neyi reddettiğine dayanıyor, eğer bir aziz uzaklardan denizde yüzen bir kaya parçasının üstünde gelmişse alevden ayaklarının kayada günümüze dek kalacak izler bırakması niye mümkün olmasın ki. Pedro Orce'nin söyleneni kabul edip onaylamaktan başka seçeneği yok, ama neredeyse yıldızsız, ancak yüce vizyonlarla dolu bir gecede yalnızca kendisinin gördüğü bir başka geminin arusını kendine saklıyor.

Deniz taşların ve toprağın karşı konulmaz ilerleyişine karşı mücadele verircesine kayalara çarpıyor. Artık kayalara değil vuran dalgalara bakıyorlar ve José Anaiço, Yoldayız, bunu biliyor ama hissedemiyoruz, diyor. Ve Joana Carda ona sordu, Nereye gidiyor bu yol. Sonra Joaquim Sassa, Beş kişi ve bir köpeğiz, Deux Chevaux'ya sığamayız, dedi, bu çözmemiz gereken bir sorun, çözümlerden biri José'yle benim gidip her yerde terk edilmiş halde duran arabalara bakarak daha büyük bir tanesini seçmemiz, bütün mesele iyi durumda olan bir tanesini bulmakta, şimdiye kadar gördüğümüz bütün arabaların parçaları eksikti, Ne yapacağımıza eve gidince karar verebiliriz, dedi José Anaiço, acele etmemize gerek yok, iyi ama ev ve topraklar ne olacak, diye mırıldandı Maria Guavaira, Seçeneğimiz yok, ya buralardan gideceğiz ya da hep birlikte öleceğiz, bu sözcükler Pedro Orce tarafından söylenmiş ve son noktayı koymuştu.

Öğle yemeğinden sonra Joaquim Sassa'yla José Anaiço Deux Chevaux'ya binip daha büyük bir araba aramaya çıktılar, tercihen

bir cip, bir ordu cipi iyi olurdu, o yük kamyonlarından biri daha da iyi olurdu, bir eve dönüştürülebilecek bir kamyonet ya da bir karavan, ama Joaquim Sassa'nın az çok tahmin etmiş olduğu gibi uygun bir şey bulamadılar, hem ayrıca içinde bulunduğumuz bu bölgede arabalar için fazla park alanı yok. İkindi vakti yavaş yavaş batıdan doğuya giden arabalarla dolmaya başlayan yollardan geri döndüler, kıyı şeridinde yaşayanların yaptığı göçün başlangıcıydı bu, otomobiller vardı, iki tekerlekli arabalar, bir kez daha o geleneksel eşekler ve bisikletler, gerçi bu çukurlu yollarda onlardan fazla yoktu, motosikletler ve elli ya da daha fazla yolcu için koltukları olan ve köylerin tüm nüfuslarını taşıyan uzun mesafe otobüsleri, bu Galicia'nın tarihindeki en büyük göçtü. Bazı insanlar zıt yönde giden bu yolculara şaşkınlıkla bakıyor, hatta onları durdurmaya çalışıyorlardı, olup bitenlerden haberleri yok muydu, Evet, haberimiz var, çok teşekkürler, yalnızca bazı insanlara bakmak için geri dönüyoruz, henüz gerçek bir tehlike de yok, sonra José Anaiço, Durum burada böyleyse Portekiz'de nasıldır kim bilir, dedi ve birden mükemmel kurtuluş yolunu keşfettiler, Ne aptalız, çözüm çok basit, yolculuğu iki kez yapalım, ya da üç kez, ne kadar yapmak gerekiyorsa, iç bölgelerde kalacağımız yeri seçebiliriz, bir ev, çok zor olmasa gerek, insanlar her şeylerini geride bırakıyorlar. Getirdikleri iyi haber buydu ve bu haber beklenileceği gibi sıcak karşılandı, ertesi gün toparlanmaya ve yanlarına almayı gerekli gördükleri şeyleri bir kenara ayırmaya başlayacaklardı ve bu işi hızlandırmak için akşam yemeğinden sonra oturup konuştular, gereksinimlerini sıraladılar, listeler çıkardılar, bunların üzerinde elemeler ve değişiklikler yaptılar, Deux Chevaux'nun önünde uzun bir yol ve taşıması gereken ağır bir yük vardı.

Ertesi sabah ırgatlar gelmedi ve Deux Chevaux'nun motoru da çalışmadı. Böyle ifade edince sanki ikisi arasında bir ilişki varmış izlenimini uyandırabiliriz, mesela gelmeyen işçilerin ya ihtiyaçtan ya da ansızın kötülük yapmak arzusunu duydukların-

dan arabanın önemli bir parçasını çalmış oldukları düşünülebilir. Durum böyle değil. Hem yaşlı, hem de genç adam kıyı şeridinden iç bölgeye doğru elli kilometrelik tüm bölgenin bir nüfusunu azaltan o göç dalgasına kapılmışlardı, ama üç gün sonra, bu evdekiler çoktan gitmişken, Maria Guavaira'yı ve topraklarını, ya bu sıralamayla ya da tersiyle, arzulayan genç adam buraya geri dönecek ve bunun sebebini asla bilemeyeceğiz, hem toprakları hem de düşünü alıp götürecek olan jeolojik bir felaket tarafından öldürülmeden önce birkaç günlüğüne bile olsa bir toprak sahibi olma düşünü gerçekleştirmek için mi, yoksa burada nöbet beklemeye karar verdiği için mi, yalnızlıkla ve korkuyla savaşarak, her şeyi, Maria Guavaira'nın kalbini ve mülkünü kazanmak için her şeyi riske atarak, eğer o korkunç tehdit bir şekilde gerçekleşmezse Maria Guavaira günün birinde buraya geri dönebilir, eğer dönerse toprağı kazan ya da horul horul uyuyan bir adam bulacak, mavi yünden bir bulutun içinde.

Joaquim Sassa bütün gün gönülsüz motorla boğuştu, José Anaiço ona elinden geldiğince yardım etti, ama bilgileri sorunu çözmeye yeterli değildi. Eksik bir parça yoktu, güç kesintisi yoktu, ama motorun içlerinde bir yerde bir şey hasar görmüş ya da bozulmuştu, ya da giderek yıpranmıştı, bu insanlara olur, makinelere de olur, günün birinde beden, hiçbir uyarıda bulunmaksızın, Hayır, der, ya da ruh, ya da can, ya da istenç, ve hiçbir şey onu tekrar harekete geçiremez, Deux Chevaux da bu noktaya gelmişti, Joaquim Sassa'yla José Anaiço'yu buraya dek getirmişti, onları yolun ortasında bırakmamıştı, bu yüzden en azından müteşekkir olsunlar, sinirlenmenin âlemi yok, yumruklar hiçbir şeyi halletmez, tekme atmak sizi bir yere götürmez. Deux Chevaux'nun işi bitmişti. Cesaretleri kırılmış, tepeden tırnağa yağ içinde, elleri cıvatalarla, somunlarla ve viteslerle alet kullanmadan boğuşmaktan kapkara olmuş bir halde içeri girip sevgi dolu kadınlarının yardımıyla temizlenmeye gittiklerinde hava gergindi. Şimdi buradan nasıl gideceğiz, diye sordu Joaquim Sassa, arabanın sahibi

olarak kendisini yalnızca sorumlu değil, aynı zamanda suçlu hissediyordu, bunu kaderin nankör bir hareketi olarak görüyordu, kişisel bir saldırı, insanın onuruna ilişkin birtakım alınganlıklar absürd oldukları zaman daha az rahatsızlık vermezler.

Sonra bir aile kurulu toplandı, sorunlu bir toplantı gibi görünüyordu, ama Maria Guavaira hemen ipleri eline aldı ve bir öneride bulundu, Benim eski bir yük arabam ve yaşlı bir atım var, ama eğer doğru şekilde kullanırsak belki bizi gideceğimiz yere götürebilir. Bunu dakikalarca süren bir şaşkınlık takip etti, bir otomobille yolculuk etmiş ve bir kriz anında ansızın eski tarz seyahat vasıtalarına başvurmak zorunda kaldıklarını gören insanların doğal tepkisiydi bu. Yük arabasının üstü kapalı mı, diye sordu, eski kuşaktan pratik bir adam olan Pedro Orce, Tentesi yıpranmıştır herhalde, ama gerekirse yamanabilir, elimde iş görecek sağlam kumaşlar var, Ve gerekirse, dedi Joaquim Sassa, Deux Chevaux'nun çadır bezini sökebiliriz, ne de olsa artık ihtiyacı olmayacak ve bu ona yapabileceğim son iyilik. Hepsi ayağa kalkmışlardı, neşeyle, bu heyecanlı bir macera olacak gibi görünüyordu, dünyayı bir yük arabasıyla gezmek, lafın gelişi olarak dünya diyoruz, Gidip atı görelim, dediler, gidip yük arabasını görelim, Maria Guavaira onlara yük arabasının bir nakliye arabası olmadığını açıklamak zorunda kaldı, dört tekerleği vardı, önünde çekilmek için bir dingili, onları hava koşullarından koruyacak olan tentenin altında da bir aileye yetecek kadar yer, biraz planlamayla ve kaynaklarını olabildiğince iyi kullanarak bunu bir evde yaşamaktan çok da farklı olmayan bir şeye dönüştürebilirlerdi.

Yaşlı at ahıra girdiklerini görünce ışıktan ve hengâmeden ürkerek başını çevirip iri siyah gözleriyle onlara baktı. O bilgenin sözü doğru, Çıkmayan candan umut kesilmez, bu yüzden umutsuzluğa kapılmayın.

Çok uzakta olduğumuzdan Yarımada'nın kopup gidişinden beri içten içe var olan, ama özellikle durumun yakın zamanda nasıl çözüleceğini önceden göremedikleri ve ahlakın ve adaletin yüksek çıkarları doğrultusunda kendilerinin olanı aldıkları için cahil sıfatını hak eden kitlelerin yasaları ve düzeni çiğneyip otelleri o ünlü işgal edişlerinden sonra hükümet çevrelerinde iyice ciddiyet kazanan krizin ayrıntıları hakkında çok az şey biliyoruz. Her şeyden öte de, kimsenin yakın bir gelecek diye bir şeyin olup olmadığını bilmemesinden dolayı. Yarımada'nın Asor Adaları'na doğru saatte iki kilometrelik bir hızla ilerlediği haberi Portekiz hükümeti tarafından durumun ciddiyetinden, kolektif tehlikenin aniliğinden dolayı istifa etmek için bir bahane olarak kullanıldı, bu da insanı hükümetlerin ancak yeterliliklerini ve etkililiklerini gerçekten sınamaya tabi tutmaya gerek olmadığında yetkin ve etkili olduklarına inanmaya sevk ediyor. Başbakan ulusa yaptığı konuşmada hükümetinin tek partili sistemini bu korkunç krizin aşılması ve bir normallik durumuna geçilmesi için vazgeçilmez olan geniş bir ulusal konsensüs için bir engel olarak gördüğünü belirtti. Bu düşünce şekliyle tutarlı olarak, Cumhurbaşkanı'na bir ulusal kurtuluş hükümeti kurulmasını önermişti, tüm siyasi güçlerin katılımlarıyla, mecliste temsilcileri bulunan ya da bulunmayan, ne de olsa insan normal zamanlarda kapıyı açma görevi bile verilmeyecek siyasi yandaşlarına bir bakan vekilinin sekreter vekilinin alt sekreteri olarak bir vekillik kadrosunu her zaman bulabilir. Kendisinin ve bakanlarının kendilerini ulusa hizmet etmeye adadıklarını, bu yüzden de vatanın kurtuluşuna ve ulusun

refahına katkıda bulunacak herhangi bir girişime her şekilde ortaklık etmeye hazır olduklarını da açıkça belirtmeyi ihmal etmedi.

Cumhurbaşkanı hükümetin istifasını kabul etti, ve kurumların demokratik fonksiyonları için düzenlenmiş olan anayasaya ve normlara uyarak, istifa eden Başbakan'ı, en çok seçilmiş ve şimdiye dek hiçbir ortaklığa girmemiş olan partinin lideri olarak bu önerilen ulusal kurtuluş hükümetini kurmaya davet etti. Ulusal kurtuluş hükümetlerinin son derece etkili oldukları kesindir, hatta en iyi hükümetler oldukları bile söylenebilir, ne yazık ki ülkeler onlara çok ender ihtiyaç duyar, bu yüzden genellikle ulusal çapta yönetmeyi bilmeyen hükümetlerimiz vardır. Bu son derece hassas konu üzerine anayasacılar, siyasi analistler ve uzmanlar arasında bitmek tükenmek bilmez tartışmalar başladı ve tüm bu zaman zarfında bu sözlerin açık anlamlarına, yani bir ulusal kurtuluş hükümetinin, ulusal olduğu ve kurtuluşla ilgilendiği için bir ulusal kurtuluş hükümeti olduğu gerçeğine çok az değerli şey eklendi. Herhangi bir saf bunu böyle ifade ederdi ve daha iyisini yapamazdı. Bütün bunlara ilişkin en ilgi çekici şeyse yukarıda bahsedilen hükümetin kurulduğu açıklanır açıklanmaz kitlelerin ansızın kurtarıldıklarını ya da kısa zamanda kurtarılacaklarını hissetmeye başlamalarıydı, her ne kadar bakanlığa atananların listesi açıklandığında ve fotoğrafları gazetelerde ve televizyonda belirdiğinde birtakım doğal şüpheler kaçınılmaz olarak uyanmış olsa da. Sonuçta bunlar aynı yüzlerdi, niye farklı bir şey bekleyecektik ki, kendimizi öne çıkarmaya bu kadar gönülsüz olduğumuza göre.

Portekiz'in Asor Adaları'yla çarpışmasının tehlikelerinden zaten bahsettik, ayrıca Galicia'yı tehdit eden ikincil, belki de birincil, sonuçlardan da, ama adalardaki nüfus için durumun çok daha ciddi olduğu açık. Sonuçta bir ada nedir ki. Bir ada, bu durumda bir takımada, denizin binlerce metrelik derinliklerinde mucizevi bir şekilde ayakta kalabilen denizaltındaki

sıradağların ve çoğunlukla da yalnızca sivri dağ zirvelerinin su yüzüne çıkmalarından başka bir şey değildir, kısacası bir ada, olabilecek en rastlantısal şeydir. Ve işte burada yalnızca bir ada olmasına karşın bizi önce São Miguel'in, sonra da Terceira, São Jorge, Faial ve diğer Asor Adaları'nın yok edilmesine ve büyük can kayıplarının yaşanmasına tanık olma, umalım ki güvenli bir mesafeden, gibi büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bırakacak kadar büyük ve hızlı bir şey var, eğer yarın göreve başlayacak olan ulusal kurtuluş hükümeti çok kısa süre içinde binlerce, milyonlarca insanı makul bir güvenlik sunan yerlere, böyle yerler varsa tabii, götürmek için bir çözüm yolu bulmazsa. Cumhurbaşkanı, yeni hükümetin faaliyet göstermeye başlamasından önce bile, uluslararası dayanışma çağrısında bulundu, ki bunun sayesinde, bize anımsatıldığı gibi, ve bu verebileceğimiz örneklerden yalnızca biri, bir zamanlar Afrika'daki açlık sona erdirilmişti. Neyse ki milyonlarca Avrupalının kendilerini İberli olarak tanımlamaya karar vermelerinin ardından yaşadıkları ciddi kimlik krizinden sonra Portekiz ve İspanya'dan bahsederken daha yumuşak konuştukları fark edilen Avrupa ülkeleri bu çağrıya olumlu yaklaştı ve şimdiden nasıl bir yardım almayı istediğimizi sormaya başladılar, gerçi her zamanki gibi ihtiyaçlarımızın karşılanması onların ellerinde neyin fazladan bulunduğuna bağlı ya. Kuzey Amerika Birleşik Devletleri ise, ki her zaman isminin tamamı söylenmelidir, bir ulusal kurtuluş hükümeti kurulmasından hoşlanmadığını bildirmesine karşın yine de bu koşullar altında Asor Adaları'nın tüm nüfusunu, yani yaklaşık iki yüz elli bin kişiyi nakletmeye hazır olduğunu bildirdi, ama bütün bu insanların nereye yerleştirileceği sorunu hâlâ çözülmemişti, hayırsever Birleşik Devletler'e yerleşemeyecekleri kesindi, bu ülkenin sahip olduğu katı göçmen yasaları yüzünden. İdeal çözüm, eğer bilmek istiyorsanız, ki bu hükümetin ve Pentagon'un kurduğu gizli düş, adaların Yarımada'nın ilerleyişini durdurması olurdu, yaşanan yıkım ne kadar büyük olursa olsun, çünkü bu durumda

Yarımada Atlantik'in ortasında sıkışıp kalacak ve dünya barışına katkıda bulunup Batı Medeniyeti'ne apaçık stratejik avantajlar sağlayacaktı. Halka Kuzey Amerika'ya ait küçük filoların Asor Adaları bölgesine gitmek için emir aldıkları söylenecek, filolar adalara varır varmaz binlerce ada sakinini alıp götürecekler, geri kalanlarsa şu anda organize edilmekte olan hava yardımı güçlerini beklemek zorunda kalacaklar, yerel sorunlarla Portekiz ve İspanya ilgilenmek durumunda olacak, İspanyollardan çok biz Portekizliler, çünkü tarih ve talih hep açıkça İspanyolların yanında olmuştur.

Galicia'nın durumunu, ki tamamen bölgesel ya da başka kriterleri benimsersek eklemseldir, saymazsak İspanya çarpışmanın asıl ölümcül etkilerinden korunuyor, çünkü temelde Portekiz bir siper ya da tampon işlevini görüyor. Çözülmesi gereken bazı karmaşık lojistik sorunlar var, önemli şehirler olan Vigo, Pontevedra, Santiago de Compostela ve La Coruña şehirleri mesela, ama geri kalanlara gelince, köylerde yaşayan insanlar güvenilmez bir varoluşa öyle alışkınlar ki neredeyse emir, tavsiye ya da bilgi beklemeden iç bölgelere doğru çekilmeye başladılar, huzurla ve kabullenişle, daha önce tasvir edilmiş olan ulaşım vasıtalarını ve diğerlerini, en ilkel ulaşım vasıtası olan ayakları başta olmak üzere, kullanarak.

Ancak Portekiz'in konumu oldukça farklı. Algarve'nin güney bölgesini saymazsak tüm kıyı şeridinin Asor Adaları tarafından taşlanmak tehlikesi altında bulunduğuna dikkat edin, burada taşlanmak sözcüğü kullanılıyor çünkü bizim bir taşa çarpmamızla bir taşın bize çarpması sonuç itibarıyla ayrı şeydir, bu bir hız ve atalet meselesidir, ki burada kafanın yaralanmış ve çatlamış olmasına karşın, bu taşları un ufak edeceğini de unutmayalım. Şimdi, kıyı şeridi neredeyse tamamen dümdüz olduğundan ve büyük şehirler deniz kenarında bulunduğundan, Portekiz'in en küçük bir felakete, depreme, sele, orman yangınına ya da uzun süreli bir kuraklığa karşı ne kadar hazırlıksız

olduğu da göz önüne alınırsa, kurtuluş hükümetinin görevini nasıl yapacağını bilecek olması oldukça şüpheli görünüyor. Çözüm panik yaratmak, insanları bir an önce evlerini terk edip iç bölgelere sığınmaya teşvik etmek. En kötüsüyse insanların ya yolculuk sırasında ya da yerleşmeye karar verdikleri yerlerde açlık çekmeye başlamaları olur, o zaman öyle büyük bir kargaşa ve sıkıntı yaşanır ki kıyamet kopar. Doğal olarak endişeleniyoruz, ama Galicia'da olup Maria Guavaira'yla Joaquim Sassa'nın, Joana Carda'yla José Anaiço'nun, Pedro Orce'yle köpeğin yolculuk hazırlıklarını izlesek çok daha fazla endişelenirdik, konuların göreceli önemleri değişken, belirleyici olan bakış açısı, ânın doğası, insanın kişisel eğilimleri, yazarın objektifliği modern bir icat, Yüce Tanrımızın bunu Kitabına koymayı istemediği üzerinde düşünmemiz yeterli.

İki gün geçti, ata ekstradan yiyecek verildi, açlıktan ölecek raddeye geldikten sonra istediği kadar yulaf ve baklagiller, Joaquim Sassa ona şarap katılmış çorba vermeyi bile önerdi ve yük arabası, şimdi delikleri Deux Chevaux'dan alınan çadır beziyle yamanmış olduğundan, yalnızca daha rahat değil, aynı zamanda onları hafif sağanaklar yağmura dönüşürken hava koşullarından da koruyacak, çünkü Eylül ayı geldi ve biz her mevsim yağışlı olan bir bölgedeyiz. Bu arada Yarımada'nın José Anaiço'nun o ince hesaplarını yapmasından sonra yüz elli kilometrelik yol kat ettiği söylenebilir, bu yüzden hâlâ gidilecek yedi yüz elli kilometre var, yani on beş gün, daha ampirik ölçüleri yeğleyenler için, bu sürenin sonundaysa, aşağı yukarı, ilk çarpışma gerçekleşecek, Ulu İsa, Meryem Ana ve Yusuf, Alentejo'daki o zavallılar da felaketlere alışkınlar, tıpkı biz Galicialılar gibiler, derileri öyle kalın ki başka bir sözcük kullanabiliriz, haydi deri yerine kösele deyip daha fazla açıklama yapmayalım. Bu bölgelerde, Galicia'nın Elysia Vadileri'nde yolcularımız güvenli bir yere gitmek için yeterince zamana sahipler. Yük arabasına şimdiden şilteler, çarşaflar ve battaniyeler konulmuş durumda, bütün eşyalar yüklen-

di, ayrıca ilk birkaç gün için yetecek kadar yiyecek, yani omlet, çeşitli temel gıda maddeleri, beyaz ve kırmızı fasulye, pirinç ve patates, bir fıçı su, bir varil dolusu şarap, iki yumurtlayan tavuk, biri benekli ve boynu tüysüz, salamura balık, bir testi zeytinyağı, bir şişe sirke ve biraz tuz, ne de olsa onsuz yaşayamayız, vaftizi reddetmezsek, biber ve safran, evde bulunan tüm ekmekler, bir torba un, at için kuru ot, kepek ve fasulye taneleri, köpek sorun çıkarmıyor, başının çaresine bakmayı biliyor, yardım edilmeyi kabul ettiğindeyse bunu yalnızca diğerlerini memnun etmek için yapıyor. Maria Guavaira hiçbir açıklama yapmadan, ama belki istense de yapamazdı, herkese mavi iplikten bilezik ve atla köpeğe de tasma ördü. Orada öyle büyük bir yün yığını var ki kimse farkı anlayamadı. Ayrıca o yün yığınını yanlarına almak isteseler bile yük arabasında yer olmadığını da belirtmeliyiz, ki olacağı da asla öngörülmemişti, yoksa az sonra gelecek olan genç ırgat nerede uyurdu.

Evdeki son gecelerinde yatağa geç yattılar, oturup saatlerce sohbet ettiler, sanki ertesi sabah birbirleriyle hüzünlü bir şekilde vedalaşıp ayrılacaklardı. Ama böyle bir arada olmaları moral lerini yüksek tutmalarının bir yoluydu, çubukların teker teker daha kolay kırıldıkları herkesin bildiği bir gerçektir, kırılabilecek her şey kırıldı bile. Yarımada'nın haritasını mutfak masasına serdiler, Yarımada bu haritada hâlâ yersiz bir şekilde Fransa'ya bağlı olarak gösteriliyordu, ilk gün izleyecekleri o başlangıç yolunu belirlediler, sıska atlarının güçsüzlüğünü düşünerek en düzgün yolları seçmeye özen gösterdiler. Ama daha kuzeye doğru bir sapmada bulunmaları, Maria Guavaira'nın akıl hastası annesinin tımarhanede bulunduğu La Coruña'ya dek gitmeleri gerekiyordu, kızı annesini sevdiği için gidip onu o hengâmeden kurtarmalıydı, insan akıl hastanesindeki paniği hayal edebiliyor, dev bir ada ön kapıyı parçalayarak içeri dalıyor, şehrin üstüne atılıp demir atmış gemileri önünde sürüklüyor ve rıhtım caddesindeki tüm pencereler aynı anda tuzla buz oluyor ve akıl hastaları şöyle düşünüyor,

eğer delilikleri içinde düşünebiliyorlarsa, Kıyamet Günü sonunda geldi. Maria Guavaira, annem yük arabasındayken hayatımız nasıl olacak bilemiyorum, gerçi saldırgan değildir, ama yalnızca güvenli bir yere ulaşana kadar bizimle kalması yeterli, diyor dürüstçe. Hepsi sabırlı olacaklarına söz verdi, ellerinden geldiğince her şeyin yolunda gitmesini sağlamaya çalışacaklardı, ama en büyük sevginin bile kendi deliliğine katlanamayacağını biliyoruz, öyleyse bir başkasının deliliğiyle nasıl başa çıkacak, bu durumda delilerden birinin deli annesiyle. José Anaiço'nun aklına önce bilgi alabileceği yerlere telefon etme fikrinin gelmesi büyük bir talihti, sağlık yetkilileri hastaları güvenli bir yere nakletmiş ya da nakletmek üzere olabilirlerdi, ne de olsa bu olağan gemi kazası vakalarından biri değil, ilk önce kaybedilmiş olanlar kurtarılacak.

Çiftler en sonunda odalarına çekiliyor, bu gibi durumlarda insanların genellikle yaptığı şeyi yapıyorlar, buraya bir daha dönüp dönmeyeceğimizi kim bilebilir, madem öyle insanlar arasındaki fiziksel aşkın titreşimleri kalsın, canlılar arasında benzeri olmayan, çünkü inlemelerden, mırıltılardan, olanaksız sözlerden, tükürükten ve terden, acıdan, yalvaran şehitlerden oluşan o aşkın, Daha değil, insan susuzluktan ölürken özgürlüğün suyunu reddeder, Şimdi, şimdi aşkım, yaşlılığın ve ölümün bizden çalacağı budur. Yaşlı olan ve özgürlüğün ilk işareti olan yalnızlığın damgasını şimdiden taşıyan Pedro Orce bir kez daha gidip o taştan gemiye bakmak için her türden ada sahip ve hiçbir adı olmayan köpeğiyle birlikte evden ayrılıyor ve eğer köpek ona eşlik ettiyse Pedro Orce artık yalnız değildir demek üzereyseniz hayvanın çok eskilere uzanan kökenlerini unutmayın, cehennem köpekleri her şeyi görmüşlerdir ve çok uzun bir yaşam sürdüklerinden hiç kimseye eşlik etmezler, yaşamları böylesine kısa olan insanlar köpeklere eşlik eder. Taştan gemi orada duruyor ve pruvası uzun ve sivri, tıpkı o ilk gecedeki gibi, Pedro Orce şaşırmıyor, hepimiz dünyayı sahip olduğumuz gözlerle görürüz ve gözler de

görmeyi seçtikleri şeyleri görürler, gözler dünyadaki çeşitliliği ve onun mucizelerini yaratır, yalnızca taştan yapılma olsalar da, ve uzun pruvaları, yalnızca bir illüzyon olsalar da.

Sabah bulutlarla ve çiseleyen yağmurla uyandı, gerçi bu yanlış bir ifade oldu, sabahları uyanan bizleriz, sonra pencereye gidip göğün alçak bulutlarla kaplı olduğunu ve yağmurun çiselediğini gören de, bu yağmur ona yakalanan herkes için can sıkıcı, ancak geleneklerin gücü öyle büyük ki bizim bu yolculuğumuzda bir seyir defteri tutulsaydı kâtibin yazdığı ilk cümle şu olurdu, Sabah bulutlarla ve çiseleyen yağmurla uyandı, sanki gökyüzü bu macerayı onaylamıyordu, böyle durumlarda gökyüzünden mutlaka bahsedilir, ister yağmurlu, ister açık olsun. Deux Chevaux güçlü bir çekişle kiremit çatının, daha doğrusu kamış çatının altındaki yük arabasının yerini aldı, burası bir garaj değil doğa olayları karşısında savunmasız olan bir sundurma. Böyle terk edilmiş halde duran ve yük arabasının tentesini yamamak için sökülen çadır bezi körüğünden de yoksun olan araba şimdiden bir harabe gibi görünüyor, nesnelerin başına da insanların başına gelenlerin aynısı gelir, artık işe yaramaz olunca bir kenara atılırlar, artık hiçbir amaca hizmet etmediklerinde bir kenara atılırlar. Öte yandan yük arabası, çokeski olmasına karşın, açık havaya çıkarılınca dinçleşti ve yağmur tarafından yıkanırken yenileniyor, eyleme geçirilmek hep bu hayranlık verici etkiyi gösterir, şu ata bir bakın, sırtının korunması için üstüne bir muşamba örtülmüş, neredeyse atlı bir mızrak oyunundaki bir süvari atını andırıyor.

Bu tasvir araları şaşkınlığa yol açmamalı, bunlar insanların mutlu oldukları yerlerden ayrılmalarının ne kadar güç olduğunu göstermenin yolları, buradaki insanların bunu yapmaları daha da güç çünkü panik içinde kaçmaya hazırlıklı değiller, Maria Guavaira şimdi kapıları dikkatle kapıyor, yanlarına almayacakları tavukları serbest bırakıyor, tavşanları kafeslerinden, domuzları ahırlarından çıkarıyor, bunlar beslenmeye alışmış hayvanlar,

şimdiyse kaderleri Tanrı'nın insafına ya da Şeytan'ın hilelerine kaldı, çünkü domuzlar uygun ruh haline girerlerse diğer hayvanlara rahatlıkla saldırabilirler. İki ırgattan genç olanı gelince eve girmek için pencerelerden birinin camını kırmak zorunda kalacak, onun eve zorla girdiğini görecek kimse yok ortalıkta. Eğer zorla girdiysem bunu yapmak için iyi bir sebebim vardı, bunlar onun sözleri ve belki de bu konuda haklı.

Maria Guavaira ön tarafa oturdu, yanında açık bir şemsiyeyle Joaquim Sassa oturuyordu, görevi sevdiği kadına eşlik etmek ve onu fırtınalı havadan korumak, ama arabayı kullanamaz çünkü bu beş kişi arasında bir yük arabasını kullanmayı ve bir atı idare etmeyi yalnızca Maria Guavaira biliyor. Daha sonra, ikindi vaktinde hava açıldığında onlara öğretecekti. Pedro Orce temel bilgileri öğrenen ilk kişi olmakta ısrar edecekti, bu düşünceli bir hareketti, böylece âşıklar tentenin altında birbirlerinden ayrılmadan rahatça oturabilirler, ön taraf üç kişinin sığacağı kadar geniş, bu ideal bir çözüm, böylece diğer ikisi de birlikte olabilecekler, her ne kadar bu yalnızca sessizce yan yana oturabilmeleri anlamına gelse de. Maria Guavaira dizginleri salladı, vagonun dingilleri arasında bağlı duran ve yanında bir partneri bulunmayan at ilk çekişini yaptı, dizginin tekrar sertçe çekildiğini hissetti, sonra da yükün ağırlığını, anılar eski kemiklerine ve kaslarına hücum etti ve toprağın tekerleklerin dönen metal kasnakları altında ezilirken çıkardığı o neredeyse unutulmuş sesler geri döndü. Bir şeyi öğrenebilir, unutabilir, sonra yeniden öğrenebilirsiniz, buna mecbur kaldığınızda. Köpek yüzlerce metre boyunca yağmurun altında yük arabasının yanında yürüdü. Sonra onun altına girerek yağmurdan korunabileceğini ve yolculuğu bu şekilde, her ne kadar yürüyerek de olsa, sürdürebileceğini fark etti. Yük arabasının altına girdi, adımlarını atın ritmine uydurdu ve onu yolculuğun geri kalanı boyunca bu şekilde göreceğiz, yağmurlu ve güneşli havalarda, çünkü içinden kılavuzluk yapmak ya da insanlarla köpekleri birbirine böylesine benzeten o

görünüşte anlamsız gidiş gelişlerde bulunmak gelmiyor.

O gün fazla uzağa gitmediler. Atı yormamaları gerekiyordu, çukurlu yol sürekli çaba göstermesini gerektirdiğinden bu daha da gerekliydi, ister yokuşlarda çeksin, ister aşağı inerken arabayı frenlemeye çalışsın. Görünebildiği kadarıyla ortalıkta kimsecikler yoktu. Buralarda seyahat eden son insanlar biz olmalıyız, dedi Maria Guavaira, bulutlu gökyüzü, ağır hava, kasvetli manzara böylesine çok keder ve bezginlikten, canlı ve ölüden, yaşamdan ve art arda gelen ölümlerden sonra yok olmakta olan bir dünyanın verdiği son nefes gibiydi. Ama bu yük arabasında yeni aşklar seyahat ediyor ve yeni aşklar, onları gözlemiş olanların bileceği gibi, bu dünyadaki en büyük güçtür, felaketlerden korkmazlar, çünkü yeni aşklar doğaları gereği felaketlerin en büyüğüdür, ani bir şimşek, haz dolu bir teslimiyet, huzursuzluk veren bir kafa karışıklığı. Ancak insan ilk izlenimlere fazla güvenmemeli, bu insanların terk edilmiş bir ülkeden kasvetli bir yağmurun altında neredeyse bir cenazeye gidiyormuşçasına ayrılışlarına, bu kadar ketum olmasak Joana Carda'yla José Anaiço'nun, Maria Guavaira'yla Joaquim Sassa'nın konuşmalarını dinlemekle daha iyi ederdik, Pedro Orce'nin suskunluğuysa daha da ketumca, sanki aslında burada değilmiş gibi bir izlenim uyandırıyor.

İçinden geçtikleri ilk köy tüm sakinleri tarafından terk edilmemişti. Yaşlılardan bazıları kaygı içindeki çocuklarını ve akrabalarını ölmek için ölmenin açlıktan ya da hastalıktan ölmekten daha iyi olduğu hususunda ikna etmişlerdi, eğer bir insan kendi dünyasıyla ölmek gibi görkemli bir ölüm için seçilmişse, Wagnervari bir kahraman olmasa bile tüm felaketlerin sona erdiği Valhalla'nın kapıları onu bekler. Yaşlı Galicialılarla Portekizliler, ne de olsa aynı ırktan, bu konuda hiçbir şey bilmiyor, ama tuhaf bir sebepten dolayı şöyle diyebiliyorlar, Ben burada kalıyorum, siz korkuyorsanız gidebilirsiniz, bu kendilerini çok cesur hissettikleri anlamına gelmiyor, yalnızca yaşamlarının bu noktasında cesaretle korkunun terazinin sallanan iki kefesi olduğunu, ibre-

ninse duyguların ve hislerin işe yaramaz katları karşısında korkudan donup kalarak hareketsiz durduğunu en sonunda anlamış durumdalar o kadar.

Yük arabası köyden geçerken, muhtemelen en son kaybolacak insani özellik olan merak yaşlıların dışarı çıkıp yolun kenarına gelmelerine yol açtı, yavaşça el salladılar, sanki kendi kendilerine veda ediyorlardı. Sonra José Anaiço bu fırsatı değerlendirip bu köydeki veya diğer köylerden ya da terk edilmiş bölgelerden birindeki boş evlerden birinde biraz uyumanın akıllıca olacağını söyledi, yatak bulacakları ve bu evlerin yük arabasından daha rahat oldukları kesindi, ama Maria Guavaira hiçbir eve asla sahibinin rızasını almadan ayak basmayacağını bildirdi, bazı insanların böyle kuruntuları vardır, diğerleriyse kilitli bir pencere görürlerse camını kırar, sonra da, Bunu iyi bir amaç uğruna yaptım, derler, ama bu amaç ister kendileri, ister başkaları için iyi olsun, ilk ve mutlak dürtünün ne olduğu her zaman belirsiz kalacaktır. José Anaiço bu öneriyi dile getirdiğine pişman oldu, kötü bir öneri olduğu için değil, saçma olduğu için, Maria Guavaira'nın söylediği şey bir özsaygı kuralını tanımlamak için yeterliydi, Elinden geldiğince kendi kendine yetmeye çalış, sonra güvenini hak eden birine güven, bu kişi seni hak ediyorsa daha da iyi. Bu beş kişi birbirini hak ediyor gibi görünüyor, hem karşılıklı olarak, hem de diğer tüm açılardan, bu yüzden yük arabasında kalsınlar, omletlerini yesinler, o zamana kadar kat ettikleri yol ve önlerinde uzanan yol üzerine gevezelik etsinler. Maria Guavaira verdiği pratik sürücülük dersini biraz teoriyle güçlendirecek, at bir ağacın altında kuru otlarını çiğnemeyi sürdürüyor, köpek bu kez kendisini yerel gıda kaynaklarıyla besliyor, ortalıkta etrafı koklayarak ve çobanaldatanları ürküterek geziniyor.

Yağmur durdu. Bir fener yük arabasının içini aydınlatıyor, buradan birileri geçse şöyle derlerdi, Bakın, bir tiyatro, içindekiler de kesinlikle birer karakter, ama oyuncu değiller.

Maria Guavaira en sonunda ertesi gün La Coruña'daki tımar-

haneyle telefon aracılığıyla bağlantı kurmayı başarıyor, kendisine annesinin ve diğer hastaların çoktan iç bölgelere nakledildiği söyleniyor, Peki durumu nasıl, Her zamanki kadar deli, ama bu yanıt herhangi bir kişiye ilişkin olabilirdi. Yolculuklarına etraf tekrar kalabalıklaşana dek devam edecekler. Sonra orada beklemeye başlayacaklar.

Ulusal kurtuluş hükümeti Portekiz'de kuruldu ve hemen işe koyuldu, Başbakan televizyona çıkmış ve mutlaka tarihe geçecek bir cümle sarf etmişti, Kan, ter ve gözyaşı, ya da, Ölüleri gömüp sağları bağrımıza basalım, ya da, Ülkenizi onurlandırın çünkü ülkeniz size güveniyor, ya da, Şehitlerimizin fedakârlığı gelecekteki hasatların tohumlarını ekecektir, gibi bir söz. Başbakan içlerinde bulundukları durumun tuhaflığını göz önünde bulundurarak en iyisinin şöyle söylemek olduğuna karar vermişti, Portekiz'in Oğulları, Portekiz'in Kızları, kurtuluş geri çekilmekte yatıyor.

Ama kıyı şeridinde yaşayan insanlara iç bölgelerde kalacak yer bulmak öyle karmaşık bir işti ki, kimsenin aklına anlaşılır ve yerel kişisel girişimleri bir araya getirecek bir ulusal nakliye planı oluşturmak gelmedi ve bu son derece saçma bir durumdu. Hem objektif, hem de sübjektif açılardan belirlenmiş ve mesela Lizbon şehrine ve bölgesine ilişkin olarak ortaya konan durum analizi ve alınacak tedbirler şu şekilde özetlenebilir, Lizbon nüfusunun çoğunluğu, açık konuşalım, hemen hepsi başka yerlerde doğmuşlardı ve orada doğmuş olanlar da başkalarına aile bağlarıyla bağlanmışlardı. Bu gerçeğin sonuçları hem çok çeşitli, hem de belirleyici, ilk olarak hem birincilerden, hem de ikincilerden çoğu hâlâ bazılarıyla çeşitli sebeplerden ilişkiyi kaybettikleri akrabalarının yaşadığı ve kökenlerinin kaynaklandığı yerlere gidecekler ve bu zoraki fırsatı değerlendirerek ailelerinde tekrar uyumu sağlayacak, eski yaraları iyileştirecek, tartışmalı miraslar ve haksız paylaşımlar yüzünden oluşan ve kavgalarla küfürleşmelere yol açan düşmanlıkları sona erdirecekler. Başımıza gelen

bu büyük felaketin bizleri tekrar yakınlaştırmak gibi hayırlı bir yanı olacak. Doğal olarak birincisinin doğurduğu ikinci sonuçsa nakledilecek insanların beslenmesi meselesi. Çünkü burada da hükümetin duruma el atmasına gerek kalmadan aile topluluğu sorunu çözecek, ki bu durum rakamlara göre ele alındığında bir çocuk bekleyen ve Tanrı'ya güvenmekten başka çaresi olmayan her ailenin çok yaygın bir aritmetiği olan o eski özdeyiş, İki kişi üç kişi kadar ucuza yemek yiyebilir, lafı makroekonomik açıdan şu şekilde güncelleştirilebilir, On milyon kişi beş kişi kadar ucuza yemek yiyebilir, sessiz bir gülümsemeyle şu da eklenebilir, Bir ulus geniş bir aileden başka bir şey değildir.

Ailesi olmayan, tek başına yaşayan ya da insanlardan kaçan kişilerin yardım alabilecek kimseleri olmayacak, ama onlar bile toplumdan otomatik olarak dışlanmayacak, kişi spontane dayanışmaya güven beslemeli, insanın komşusuna karşı hissettiği ve kendisini sürekli açığa vuran o sevgiye, örneğin tren yolculuklarını ele alalım, özellikle de ikinci sınıf kompartımanlarda yapılanları, yiyecek dolu sepeti açma zamanı geldiğinde ailenin annesi yan koltuklarda oturan yolculara yiyeceklerden ikram etmeyi asla ihmal etmez, Bir şeyler yemek ister miydiniz, eğer biri kabul ederse buna aldırmaz, herkesin hep bir ağızdan, Hayır, sağ olun, size afiyet olsun, demelerini bekliyor olsa bile. Çözülmesi en güç sorun kalacak yer meselesi olacak, çünkü birine biraz balık köftesiyle bir bardak şarap önermekle içinde uyuduğumuz yatağın yarısından vazgeçmek zorunda kalmak tamamen farklı şeydir, ancak insanların kafasına bu yalnız ve terk edilmiş kişilerin Tanrı'nın reenkarnasyonları oldukları, O'nun tıpkı dilenci kılığında dünyayı gezdiği zamanki gibi insanoğlunun eli açıklığını sınadığı fikrini sokabilirsek, o zaman birileri onlar için her zaman merdiven altında bir dolap, tavan arasında bir köşe, ya da kırsal kesimin diliyle konuşursak bir şirvan ve biraz saman bulacaktır. Tanrı'ya bu kez, Kendisi'ni ne kadar çoğaltırsa çoğaltsın, insanlığın yaratılmasından sorumlu birinin hak ettiği hürmet gösterilecektir.

Lizbon'dan bahsettik ve niceliksel bir fark dışında aynı şekilde Oporto ya da Coimbra'dan, Setübal ve Aveiro'dan, Viana ya da Figueira'dan da bahsediyor olabilirdik, her yerde bulunan o sayısız küçük köy ve kasabayı da unutmuyoruz elbette, gerçi bazı durumlarda doğdukları yerde yaşayan veya kıyı şeridinde doğup kıyı şeridinin bir başka yerinde yaşayan insanların nereye gitmesi gerektiği gibi tereddüt yaratan bir soruyla yüzleşilmesi gerekebilir. Bu güçlükler bakanlar kurulu tarafından tartışıldıktan sonra sözcüleri yanıtı getirdi, Hükümet kişisel girişimin nüfusun nakledilmesi ve yeniden yerleştirilmesi üzerine hazırlanan ulusal programın kapsamadığı meselelere bir çözüm bulacağından emindir, belki de sonuçta herkese fayda sağlayacak olan orijinal bir çözüm olacaktır bu. Bize en tepeden bu bireyleri kendi kaderleriyle baş başa bırakma yetkisi verildiğine göre yalnızca Oporto'ya bir ayrıcalık tanıyarak Joaquim Sassa'nın oradaki işverenlerinin ve çalışma arkadaşlarının kaderlerinden bahsedeceğiz. Şu kadarını söyleyelim ki eğer o disipline ve iş ahlakına saygı gösterip aşkını ve dostlarını kaderleriyle baş başa bırakarak Galicia dağlarını hemen terk etseydi ofisinin kapısının kapalı olduğunu görecek ve kapının üstünde idarecilerden gelen son talimatların yazılı olduğu, iğnelenmiş bir not bulacaktı, Tatilden dönen çalışanlarımız Penafiel'deki binamızda işbaşı yapmalıdır, değerli müşterilerimizin taleplerini karşılamayı orada sürdürmeyi umuyoruz. Ve Joana Carda'nın kuzenleri, Ereiralı olanlar, şimdi kendilerini Coimbra'da, terk edilmiş kuzenlerinin evinde buluyorlar, ki bu kuzen onları görmekten doğal olarak pek hoşnut kalmamıştı, ne de olsa incinmiş olan o, yine de içinde biraz umut vardı, kuzenlerinin geri dönen kaçak için önceden gidip hazırlık yaptıklarını düşünmüştü, ama hiçbir şey olmayınca onlara, Peki Joana'ya ne oldu, diye sordu, kuzenleriyse kederle itiraf ettiler, Bilmiyoruz, Evimizdeydi, ama ortadan kaybolduğunda bu kargaşa daha başlamamıştı bile, ondan haber alamadık, hazin öykünün geri kalanına ilişkin bildiklerini ihtiyatla kendine saklıyor,

çünkü kuzeni kendisine anlatılan çok az şey karşısında bile hayrete kapılmıştı, her şeyi öğrense ne derdi kim bilir.

Ve böylece dünya büyük bir gerilim hali içinde Portekiz ve Galicia kıyılarında neler olduğunu ya da nelerin olmak üzere olduğunu öğrenmek için huzursuzlukla bekliyor. Ama şunu tekrarlamalıyız, gerçi biraz sıkıcı gelebilir ama, kimseye hayrı dokunmayan kötü bir rüzgâr bu, en azından Avrupa hükümetlerinin duruma bakışı böyle, çünkü zaman ilerledikçe, daha önce bahsedilen ayaklanmaların bastırılmasının doğurduğu dikkat çekici sonuçlarına bakıyor ve gençliğin devrimci ateşinin neredeyse söndüğünü görüyorlar, gençlere şimdi bilge ebeveynleri tarafından şöyle deniyor, Görüyor musun evlat, İberli olmakta ısrar etsen neleri riske atmış olacaktın, ve pişman delikanlı itaatkârca yanıtlıyor, Evet babacığım. Bu ailevi uzlaşma ve sosyal yatışma sahneleri yaşanırken sabit bir göreceli pozisyonu korumak üzere programlanmış olan jeostatik uydular dünyaya fotoğraflar ve ölçümler gönderiyor, ilk baştakiler elbette ki yer değiştiren nesnenin sabit formuna ilişkin, daha sonrakilerse her geçen dakika içinde büyük adayla küçük adalar arasındaki mesafenin otuz beş metre azaldığını ortaya koyuyor. Partiküllerinin son derece hızlı hareket ettiği bizimki gibi bir çağda dakikada otuz beş metrenin endişe yaratması gülünç gelebilir, ama bu hoş, kumlu sahillerin, bu düz ve bir tablo kadar güzel kıyı şeridinin, denize bakan bu kayalık burunların arkasında beş yüz seksen bin metrekarelik bir yüzey sahasının ve hesaplanamayacak kadar ağır, milyonlarca tonu ifade eden astronomik bir rakam tarafından belirtilen bir ağırlığa sahip bir kütlenin bulunduğunu, yalnızca dişli dorukları, sıradağları ve dağları hesaba katsak bile, ve bunun yaklaşmakta olduğunu anımsarsak durum değişecektir, şimdi harekete geçmiş olan Yarımada'nın tüm orolojik sistemlerinin ataletinin nasıl bir şey olacağını gözümüzde canlandırmaya çalışalım, Pireneler'i ise, şimdi eski boyutlarının yarısına inmiş olmalarına karşın, hesaba katmayalım bile, böylesine melez bir kana sahip bu

insanların cesaretini ancak o zaman takdir edebilir ve kaderci varoluş anlayışlarını alkışlayabiliriz, ki bu anlayış yüzyılların deneyimiyle şu son derece etkileyici söze indirgenmiştir, Ölülerin ve yaralıların arasında kurtulan, birileri olmalıdır.

Lizbon terk edilmiş bir şehir. Helikopterler tarafından hava takviyesi alan ordu devriyeleri hâlâ ortalıkta geziniyor, tıpkı kopma sırasında ve daha sonraki kargaşalı günlerde İspanya ve Fransa'da olduğu gibi. Askerlerin görevi geri çekilene dek, ki bunun çarpma anından yirmi dört saat önce gerçekleşmesi bekleniyor, düzeni korumak ve tetikte olmak, aslında zamanlarını harcıyorlardı çünkü bankalardaki tüm değerli şeyler çoktan taşınmıştı bile. Ama böylesine güzel, orantı ve uyum açısından böylesine kusursuz bir şehri terk eden bir hükümeti, yok olunca herkes ondan böyle bahsedecek kaçınılmaz olarak, kimse affetmezdi. Askerler de bu yüzden burada, burada bulunmayan insanların sembolik temsilciliğini yapıyorlar, şehrin denize battığı o yüce anda, eğer zaman kalırsa o geleneksel selam toplarını atacak olan ihtiram kıtası onlar.

O zamana dek askerler yağmacılara ve hırsızlara arada sırada ateş ediyor, evini terk etmeyi reddeden ya da en sonunda terk etmeye karar veren tek tük insanlara öğüt verip yardımcı olmaya çalışıyor ve bazen göç gününde timarhaneden çıkmasına izin verilme talihsizliğinde bulunulmuş ve nakil konusunda yaşanan kargaşanın sonucunda kendi kaderiyle baş başa bırakılmış ve sokaklarda gezinen zararsız bir deliye rastladıklarında genellikle iki davranış tarzından birini seçiyorlar. Bazı subaylar delilerin her zaman için yağmacılardan daha tehlikeli olduklarını, çünkü yağmacıların en azından kendileri kadar mantık sahibi olduğunu savunuyor. Böyle bir durumda askerlerine hiç düşünmeden ateş emri veriyorlar. Daha az tahammülsüz ve hepsinden öte savaş ve felaket zamanlarındaki o sinirli gerilimi azaltmanın gerekliliğinin bilincinde olan diğerleriyse askerlerine bu adamla önce biraz dalga geçip sonra da geçip gitmesine izin vermeleri emrini veriyor,

ama eğer bu kişi bir kadınsa durum değişiyor, çünkü orduda ya da başka bir yerde o çok temel ve bariz gerçeği, seksin kafada olmadığı gerçeğini istismar etmeye hazır birileri her zaman vardır.

Ama bu şehirde, caddelerde, sokaklarda ve meydanlarda, mahallelerde ve parklarda artık canlı kimse yok, artık pencerelerde yüzler belirmez olduğunda, açlıktan ve susuzluktan ölmemiş olan kanaryalar evlerin ya da boş avlulara bakan verandaların ölümcül sessizliğinde şakıdığında, pınarlar ve dereler gün ışığında ışıldarken hiçbir el ıslanmadığında, heykellerin boş boş bakan gözleri kendilerine bakacak gözler aradığında, mezarlıkların açık kapıları bir yoklukla bir başkası arasında hiçbir fark olmadığını gösterdiğinde, şehir denizden çıkıp gelecek ve kendisini yok edecek olan adayı beklerken en sonunda o acılı ânın eşiğindeyken, işte o zaman yalnız gemicinin olağanüstü öyküsü ve mucizevi kurtuluşu ifşa edilecektir.

Gemici yirmi yıldan fazla bir süredir dünyanın denizlerinde gezinekteydi. Gemisini satın almıştı ya da kendisine miras kalmıştı, ya da ona kendisi de denizlerde yirmi yıl geçirmiş olan bir başka gemici tarafından verilmişti ve ondan önce de, eğer insanın hafızası böylesine uzun zaman dilimleri karşısında sonunda bulanıklaşmaya başlamazsa, bir başka yalnız gemici okyanusları gezmişti anlaşılan. Denizlerin ve üstlerinde seyahat eden denizcilerin tarihi, beklenmedik öykülerle doludur, korkunç fırtınalarla ve en korkunç kasırgalar kadar dehşet verici olan ani durgunluklarla, biraz da romantizm ekleyelim, sık sık söylendiğine göre, hatta bu tema üstüne şarkılar da bestelenmiştir, her limanda bir kadın denizcisini beklemektedir, hayatın gerçeklerinin ve kadınların ihanetlerinin hemen her zaman yalanladığı optimist bir tablodur bu. Yalnız gemici kıyıya indiğinde bu genellikle su tedarik etmek, tütün, motor için yedek parça, yakıt ve benzin, ilaç, yelkenler için dikiş şişi, şiddetli ya da çiseleyen yağmurdan korunmak için plastik bir yağmurluk, olta iğnesi, olta takımı, zaten bildiği ve bilmeye ihtiyaç duymadığı şeyleri doğrulasın diye

günlük gazete almak içindir, ama yalnız gemici karaya asla asla asla kendisine yolculuğunda eşlik edecek bir kadın bulma umuduyla çıkmamıştır. Eğer limanda gerçekten kendisini bekleyen bir kadın varsa onu geri çevirmek budalalık olur, ama genellikle ilk hareketi yapan ve süreyi belirleyen kadındır, yalnız gemici ona asla, Beni bekle, bir gün geri döneceğim, dememiştir, Beni bekle, diye bir talepte bulunma hakkını görmez kendinde, herhangi bir günde geri döneceğini de garanti edemez ve geri döndüğünde genellikle limanı bomboş bulur ya da orada bir kadın varsa bile bir başka denizciyi beklemektedir, gerçi o da genellikle gelmez ya, çıkıp gelen herhangi bir denizci de iş görecektir. Ne kadının, ne de denizcilerin hatalı olmadığını kabul etmek lazım, suçlu bazen dayanılmaz olabilen yalnızlıktır, denizcinin iskeleye inip kadını limana getirmesine bile yol açabilir.

Ancak bu düşünceler ruhsal ve metafiziktir, onları düşünmekten ne bu sıra dışı olaylardan önce, ne de sonra alıkoyamayız kendimizi, olayları daha anlaşılır da kılmazlar her zaman. Basitçe söylersek, diyelim ki yüzen bir adaya dönüşmüş olan bu Yarımada'dan çok uzaklarda yalnız gemici yelkeni ve motoruyla, radyosu ve çift gözlü dürbünüyle ve yaşamının bir yarısını gökyüzüne, diğeriniyse denize ayırmış olan bir adamın sonsuz sabrıyla seyahat etmektedir, Rüzgâr birden dindi ve gemici yelkeni indirdi, esinti ansızın kesildi ve gemiyi taşıyan büyük dalgalar giderek gücünü yitirmeye başlıyor, artık kabarmıyor, bir saat içinde deniz düz ve sakin olacak, binlerce metrelik bir derinliği olan bu su kütlesinin dengesini yan yatmadan koruyabilmesi inanılmaz geliyor bize, bu gözlem yalnızca dünyadaki her şeyin oldukları gibi olmaları basit gerçeğiyle açıklanabileceğine inananlara budalaca gelecek, bunu elbette ki herkes kabul ediyor, ama yeterli değil. Motor çalışıyor, boğuk bir sesle, deniz dört bir yanda göz alabildiğine uzanıyor, aynanın klasik imgesine ışıltılarla tekabül ediyor ve gemici, yıllardır katı bir uyku ve uyanıklık rutininde ustalaşmış olmasına karşın, güneşin sıcağıyla uyuşmuş bir halde

gözlerini kapıyor ve hemen uykuya dalıyor, belki de dakikalarca ya da saatlerce uyuduğunu sanıyor ama aslında uykusu yalnızca birkaç saniye sürdü, ansızın büyük bir gürültüyle uyanıyor, o kısacık uykusunda bir hayvanın leşiyle, bir balinayla çarpıştığını düşledi. Şaşkın, yüreği ağzında bir halde sesin nereden geldiğini bulmaya çalışıyor, ama motorun durduğunu hemen fark etmedi. Kendisini uyandıran o ani sessizlikti, ama bedeni daha doğal bir şekilde uyanmak için bir deniz canavarı, bir çarpışma, bir gök gürültüsü icat etti. Denizde ya da karada bozulan makinelere çok daha sık rastlanır, artık tamir edilmesi olanaksız olan bir tanesini biliyoruz, kırık bir kalbi var ve kuzeyde, bir sundurmanın altında hava koşullarının insafına terk edilmiş bir halde paslanıyor. Ama bu gemici o motor sahipleri gibi değil, o tecrübeli ve bilgili, karaya ve kadınlara son dokunuşunda yedek parçalar aldı, motoru olabildiğince söküp mekanizmayı gözden geçirmek niyetiyle. Ne boş bir çaba. Hasar piston kolunda, bu motorun beygirgücü ölümcül bir yara almış.

Umutsuzluk bildiğimiz kadarıyla insanlara özgüdür, doğal tarihte hayvanların umutsuzluğa kapıldığı yolunda bir kanıt yoktur. Ancak umutsuzluktan kopamayan insan onunla yaşamaya alışmıştır, ona en son sınırlarına gelene dek katlanır ve denizcinin saçını başını yolmaya başlaması, gökyüzüne yakarışlar ve küfürlerle seslenmesi için, ki ikisi de faydasızdır, okyanusun ortasında bir motorun bozulması yeterlidir, çözüm beklemektir, rüzgârı kim alıp götürmüşse geri getirecektir. Ama giden rüzgâr geri gelmedi. Saatler geçti, dingin gece çöktü, bir başka gün ağardı ve deniz hâlâ hareketsiz, bir parça ince yün iplik atılsa hemen batar, suyun yüzeyinde en küçük bir dalgalanma bile yok, bu yassı bir taş parçasının üstündeki taştan bir gemi. Gemici çok endişeli değil, ilk kez denizin ortasında kalmıyor, ama şimdi açıklanamayan bir sebepten dolayı radyo da çalışmıyor, yalnızca bir vızıltı duyuluyor, taşıyıcı dalga, eğer böyle bir şey hâlâ varsa, sessizlikten başka hiçbir şey taşımıyor, sanki bu durgun su

çemberinin ötesindeki dünya denizcinin giderek artan huzursuzluğuna, deliliğine, belki de denizde ölmesine görünmeden tanık olmak için susmuşçasına. Yiyeceği ve içme suyu var, ama giderek uzayan saatler art arda geçip gidiyor, sessizlik kaygan bir kobra gibi gemiyi giderek daha sıkı sarıyor, gemici arada sırada bir borda kancasıyla borda tirizine vuruyor, damarlarında akan koyu kanın ya da kalp atışlarının sesinden farklı bir ses duymak için, bazen kalbinin attığını unutuyor ve sonra zaten uyanık olduğunu sanırken uyanıyor, çünkü rüyasında ölü olduğunu görmüş oluyor. Yelken güneşe doğru yükseliyor, ancak hava hâlâ sıcak, yalnız gemici güneşten yandı, dudakları çatladı. Gün geçip gidiyor ve ertesi gün de öncekinden farklı değil. Gemici uykuya sığınıyor, fırın gibi olmasına karşın küçük kabinine iniyor, orada yalnızca tek bir kabin yatağı var, dar, bu gemicinin gerçekten yapayalnız olduğunun kanıtı, çırılçıplak yatıyor, önce her taraftan ter boşanıyor, sonra teni kuruyor ve tüyleri diken diken oluyor, düşlerinde mücadele veriyor, bir dizi çok büyük ağaç, yapraklarını ileri geri sallayan bir rüzgârla sarsılıyor, sonra rüzgâr diniyor, ama tekrar geri geliyor, onlara bir kez daha, sonsuza dek saldırmak üzere. Denizci biraz su içmek için kalkıyor ve su bitmiş. Tekrar uyuyor, ağaçların yaprakları artık sallanmıyor, ama bir martı gelip gemi direğine konmuş.

Ufuktan devasa, karanlık, katı bir kütle yaklaşıyor. Yaklaştıkça kıyılarındaki evler, havada uzatılmış beyaz parmaklara benzeyen ışıklar, ince bir köpük çizgisi ve bir nehrin geniş ağzının ötesinde tepelere kurulmuş bir şehir, iki yakayı birleştiren kırmızı bir köprü görülebiliyor ve bu mesafeden ince bir fırçayla yapılmış bir gravürü andırıyor. Gemici uykusuna geri döndü, kendisini salıverip mutlak bir uyuşukluk haline geçmişti, ama düşü ansızın geri geldi, ani bir esinti ağaçların dallarını sallamaya başladı, gemi kanalın hafif dalgalı sularında yalpaladı ve nehir tarafından yutuldu, karaya oturdu, denizden kurtarıldı, hâlâ hareketsizdi, yerse hâlâ hareket ediyordu. Yalnız gemici kemiklerindeki ve

kaslarındaki titremeleri hissedebiliyordu, gözlerini açtı ve düşündü, Rüzgâr, rüzgâr geri geldi, diye, ve neredeyse takatsiz bir halde yataktan kayıp düştü, sürünerek dışarı çıktı, sanki her anda ölüyor ve her anda tekrar doğuyor gibi hissediyordu kendini, güneş ışığı gözlerini acıtıyordu, ama o yeryüzünün ışığıydı, ağaçların yeşil yapraklarından, arazinin gizli iç bölgelerinden, evlerin hafif renklerinden alabildiği ne varsa getiriyordu. Güvencedeydi, ilk başta nasıl olduğunu anlayamadı, hava dingindi, rüzgârın nefesi bir hayaldi. Kendisini koca bir Ada'nın, eski Yarımada'nın denizde ilerleyerek, nehrinin kollarını açarak kurtarmış olduğunu anlaması zaman aldı. Bu öyle olanaksız geliyordu ki jeolojik bir kopma hakkında uzun yıllar önce söylentiler duymuş olan yalnız gemici, bu karasal geminin rotasının üstünde bulunduğunu bilmesine karşın, karaya oturmalar ve denizde kaybolmalar tarihinde ilk kez kendisinin bu şekilde kurtarılabileceğini aklına bile getirmemişti. Ama karada görünürde kimseler yoktu, demir atmış ve halatla karaya bağlanmış gemilerin güvertelerinde hiçbir yüz belirmemişti, ortalığa zalim denizinkinin aynısı bir sessizlik hâkimdi, Burası Lizbon, diye mırıldandı gemici, ama insanlar nerede. Şehrin pencereleri parıldıyor, hareketsiz duran arabalar ve otobüsler, dükkânlı pasajlarla çevrili bir meydan, meydanın öteki ucunda taştan heykellerle ve bronz çelenklerle, renklerinden dolayı bronz olmalılar, bezeli gururlu bir kemer görülebiliyor. Asor Adaları'nı ve onları haritada ya da denizde nasıl bulacağını iyi bilen yalnız gemici sonra adaların çarpışma hattı üzerinde bulunduğunu anımsadı, kendisini kurtaran şey onları yok edecek, onları yok etmek üzere olan şey kendisini de yok edecek, eğer buralardan hemen uzaklaşmazsa. Bozuk bir motorla ve rüzgâr olmadan nehirde ilerleyemezdi, tek kurtuluş yolu lastik botu şişirmekti, botu güvenli bir şekilde suya indirmek için demir atmak, faydasız bir hareket, kıyıya doğru kürek çekmek. İnsanın umutlarıyla birlikte gücü de geri gelir her zaman.

Yalnız gemici karaya inmek için giyinmişti, şort, fanila,

kafasında bir kep, sandaletler, her şey göz kamaştırıcı bir beyazlıkta, bu gemiciler için bir onur meselesidir. Lastik botu limanın basamaklarından yukarı çekti, orada birkaç saniye durup hem etrafına bakındı, hem de gücünü topladı, ama her şeyden öte dükkânlı pasajların gölgelerinin arasından birilerinin çıkıp gelmesi, arabaların ve otobüslerin tekrar hareket etmeye başlaması ve meydanın insanlarla dolması için zaman tanıdı, kim bilir, belki kadının teki gülümseyerek ona doğal yaklaşabilirdi, yürürken kalçalarını hafifçe sallayarak, abartmadan, basitçe bir erkeğin görüşünü ve konuşmasını etkileyen o imalı arzuyla, temelde karaya çıkmış olduğu için. Ama çöl, bir çöl olarak kalmayı sürdürdü. Gemici en sonunda anlaşılması gereken şeyi anladı. Adalar'la yapılacak olan çarpışma yüzünden herkes burayı terk etmişti. Arkasına baktı, nehrin ortasındaki gemisini gördü, onu son kez gördüğüne emindi, bir savaş gemisi bile böyle bir çarpışmanın şiddetine dayanamazdı, sahibi tarafından terk edilmiş yüzen bir fındık kabuğunun şansı ne kadar olabilirdi ki. Gemici hareketsizlikten kaskatı kesilmiş bacaklarıyla yürüyerek meydanı geçti, yanık teniyle bir korkuluğu andırıyordu, saçları kepinin altından fırlıyordu, sandaletleri ayaklarına bol geliyordu. Büyük kemere yaklaşırken başını kaldırdı, Latince yazıyı gördü, *Virtutibus Majorum ut sit omnibus documento P.P.D.*, Latince bilmiyordu, ama bu anıtın burada yaşayan insanların erdemli atalarına ithaf edilmiş olduğunu anladı ve her iki tarafında da birbirinin aynısı binalar bulunan dar bir sokaktan geçip daha küçük bir meydana çıktı, bu meydanın bir ucunda Yunan ya da Roma tarzı bir bina bulunmaktaydı ve ortasında demirden çıplak kadınların bulunduğu iki fıskiye vardı, su oyun oynuyordu ve birden yakıcı bir susuzluk hissetti, ağzını o suya, bedenini de o çıplak gövdelere dayamak istedi. Sanki bir hezeyan durumundaymışçasına, uykusunda yürüyormuşçasına ya da transtaymışçasına kollarını öne uzatarak, bir şeyler mırıldanarak yürümeye başladı, neler söylediği hakkında hiçbir fikri yoktu, yalnızca ne istediğini biliyordu.

Devriye köşede belirdi, bir asteğmenin emrindeki beş asker. Deliliği içinde ani ve asabi hareketler yapan deliyi gördüler, bir deli gibi sayıkladığını işittiler, herhangi bir emre gerek yoktu. Yalnız gemici yere yığıldı, suyla arasında hâlâ biraz mesafe var. Kadınlar, bildiğimiz gibi, demirden yapılmıştır.

Bunlar aynı zamanda üçüncü göçün günleriydi. Hakkında daha önce ayrıntılı bilgi verilen ilkinde yabancı turistler dehşete kapılarak kaçmışlardı, kaçtıklarıysa yalnızca, zaman ne çabuk geçiyor, Pireneler'deki deniz seviyesindeki bir çatlağın genişleme olasılığından başka bir şey değildi ve bu beklenmedik talihsizliğin bu kadarla kalmaması ne acı, Avrupa, Colorado'dakinin yanında ufak bir hendek gibi kaldığı, jeolojik bir kanyona sahip olsa ne kadar gururlanırdı bir düşünün. İkinci göç kopma geri dönülmez bir hal aldıktan sonra, Yarımada'nın ilerleyişinin, her ne kadar düşük bir hızla olsa da, giderek hızlandığı ve bizce kurumlaşmış yapılarla genelgeçer fikirlerin ne kadar geçici olduklarını mutlak bir şekilde kanıtladığı sırada zenginler ve güçlüler tarafından yapılmıştı. O zaman sosyal yapının, tüm karmaşıklığına karşın, yalnızca iskambil kartlarından yapılmış, sadece görünüşte sarsılmaz bir ev olduğu ortaya çıkmıştı, evin yıkılması için üstünde durduğu masayı sallamamız yeterli. Ve masa tarihte ilk kez kendi kendine hareket etmişti, Ulu Tanrım, değerli mallarımızı ve değerli canlarımızı kurtaralım, buradan uzaklaşalım.

İlk ikisini özetlemeden önce, üzerinde konuşmakta olduğumuz üçüncü göç iki kısma ayrılıyordu, ki bazılarına göre aralarındaki temel farklar yüzünden onlardan üçüncü ve dördüncü göçler diye bahsedilmesi gerekiyor. Yarın, yani uzak gelecekte kendilerini yeryüzünün şeklini değiştiren olaylar üzerinde çalışmaya hem alegorik olarak, hem de kelime anlamıyla adayan tarihçiler şimdi bazı insanların iddia ettiği gibi böyle bir bölümlendirmenin yapılıp yapılmaması gerektiğine, umarız geçmişin

olaylarını soğukkanlılıkla inceleyen kişilerin tarafsızlığıyla, karar verecekler. Bu kişiler milyonlarca insanın kıyı kesimlerinden iç bölgelere çekilmesiyle birkaç bin insanın yurtdışına kaçmasını, sırf bu iki göçün zamanlamasında inkâr edilemez bir çakışma var diye, aynı kefeye koymanın ciddi bir eleştirel yargı ve orantı duygusu noksanlığına işaret ettiği görüşündeler. Ve her ne kadar bu tartışmada taraf tutmak ya da görüş belirtmek gibi bir niyetimiz olmasa da, her iki insan grubunun aynı korkuyu duymalarına karşın bu korkuya çözüm bulma yöntemlerinin ve yollarının farklı olduğuna işaret etmek bize hiçbir şey kaybettirmez.

İlk grubun neredeyse tamamı fazla bir şeye sahip olmayan insanlardan oluşuyordu ve bu insanlar yetkililer ve içinde bulundukları durumun acı gerçekleri tarafından göç etmeye zorlanınca en iyi ihtimalle bir mucizeye, talihe, kadere, yazgıya, dualara, Yüce Ruh'a duyulan inanca, Davut yıldızına, boyunlarına taktıkları bir muskaya ya da kutsal bir madalyona ve burada sayılamayacak kadar çok olan, ama o ünlü deyişle, Daha saatim gelmedi, sözüyle özetlenebilecek olan tüm o diğer geleneksel inançlara ve âdetlere güvenerek yaşamlarını kurtarmayı umdular. İkinci gruptakilerse zengin ve mal mülk sahibi olan, işlerin gidişatını görmek için kalıp bekleyen insanlardı, ama artık şüpheye yer kalmadığından sefere konan yeni uçakları, posta ve kargo gemilerini ve diğer daha küçük deniz vasıtalarını tıklım tıklım dolduruyorlardı. Bazı ahlaksızlıkların üstünü ketumca bir peçeyle örtelim, rüşvetlere, kumpaslara ve alçakça ihanetlere sık sık rastlanıyordu, hatta ciddi suçlara da, bazı insanlar bir bilet için cinayet işliyorlardı, üzücü bir durumdu bu, ama dünya böyle, bu yüzden farklı bir şey beklemek ahmaklık olur. Kısacası, her şey göz önüne alındığında, tarih kitapları büyük olasılıkla üç değil dört aşamalı bir göçten bahsedecektir, sınıflandırmaları kılı kırk yararak yapmak adına değil, sapla saman birbirine karıştırılmasın diye.

Ancak burada yapılan kısa analizdeki, her ne kadar istem dışı bir şekilde de olsa, Manicilikle lekelenmiş, yani alt sınıfları

idealize edilmiş bir şekilde resmedip her zaman zengin ve güçlü olarak, ama bazen haksız bir şekilde yaftalanan, ki bu doğallıkla tüm kötülüklerin kaynağı olan kıskançlıkla boy ölçüşecek kadar güçlü nefret ve hoşnutsuzluk duygularını uyandırmaktadır, üst sınıfları yapay bir şekilde suçlu bulan bir zihinsel yaklaşım içeren her şey elenecektir. Fakirler elbette vardır ve varlıkları göz ardı edilemez, ama onlara gereğinden fazla değer vermemeliyiz. Özellikle de bu kriz sırasında ihtiyaç duyulan sabır, kabulleniş, kendi çabalarının ürünü olan disiplin gibi niteliklere asla sahip olmamış oldukları için. Bu olaylardan ve yerlerden uzakta yaşayan ve Tanrı'nın evlere, barınaklara, hastanelere, barakalara, ambarlara ya da el konulabilmiş veya ordu tarafından terk edilmiş tüm ordu çadırlarına ya da kulübelere tıkış tıkış doluşan ve daha da büyük bir kesimi evsiz barksız yaşayan, köprülerin ve ağaçların altında, sahipsiz arabaların içinde ve hatta dışarıda, açık havada kıvrılarak yatan İberli sığınmacıların, bu meleklerin yanına gelip onlarla yaşadığını düşünen kişiler Tanrı ve melekler hakkında bir sürü şey biliyor olabilir, ama insanoğlu hakkında pek az şey bilmektedirler.

Mitsel çağlarda, bu anlatının başında da anımsattığımız gibi tüm Yarımada'ya eşit şekilde dağıtılmış olan cehennemin şimdi Kuzey Galicia'dan Algarve'ye uzanan ve bazı insanların etkili tamponlar olarak gördüğü batıdaki insansız bölgeleri kapsayan yaklaşık otuz kilometre genişliğindeki dikey bir şeritte yoğunlaştığını söylemek abartı olmaz. Diyelim ki İspanya hükümetinin iç bölgelerde rahatça konutlandırılmış olan Madrid'i terk etmesi gerekmedi, oysa şimdi Portekiz hükümetine ulaşmak isteyen biri az çok yatay ve boylamsal bir çizgi çizersek kıyı şeridinden, Lizbon'dan en uzak şehir olan Elvas'a gitmek zorunda. Açlık çeken, uykusuzluktan bitkin düşmüş olan göçmenler, yaşlılar ölürken, çocuklar ağlayıp bağrışırken, erkekler işsizken, ailelerin tüm yükünü kadınlar sırtlanmışken kaçınılmaz olarak birbirleriyle tartışıyor ve küfürleşiyorlar, ortama düzensizlik ve şiddet hâkim,

giysiler ve yiyecekler çalınıyor, insanlar zorla oturdukları yerlerden çıkarılıyor ve saldırıya uğruyor, ayrıca, inanır mısınız, bu yerleşim bölgelerinde öyle ahlaksız bir yaşam tarzı var ki kolektif genelevlere dönüşmüşler, oldukça utanç verici, babalarının ve annelerinin hâlâ kim olduklarını bilecek kadar büyük olan, ama kendi doğuracakları çocuklara nerede ya da kimin tarafından hamile bırakılacaklarını bilmeyen çocuklar için dehşet verici bir örnek. Meselenin bu yönünün ilk bakışta göründüğünden daha önemsiz olduğu açık, günümüz tarihçilerinin bir şekilde şimdikini andıran durumları nasıl ele aldıklarını bir düşünün. Sonuçta belki de kriz anlarında tenin zevklerine kapılmak insanlığın ve insanların daha derin çıkarlarına hizmet edilmesi yolunda en gerekli şeydir, ne de olsa her ikisine de ahlak tarafından sürekli eziyet edilmektedir. Ama bu hipotez tartışmalara yol açacağından anlatımıza devam edelim, bu konuya bu kadar değinmek bile tarafsız gözlemcinin endişelerini yatıştırmaya yetecektir.

Ancak bütün bu kargaşanın ve hengâmenin arasında hâlâ bir huzur vahası bulunmakta, uyumların en kusursuzuyla yaşayan bu yedi yaratık, iki kadın, üç erkek, bir köpek ve bir at, gerçi bu sonuncusu görev dağılımına ilişkin pek çok şikâyetini bastırmak zorunda kalıyor olabilir, ne de olsa bütün gün tek başına yüklü bir arabayı çekmek zorunda, ama bu bile günün birinde telafi edilecek. Kadın ve erkeklerin ikisi mutlu iki çift teşkil ediyor, yalnızca üçüncü erkeğin partneri yok, belki de yaşı yüzünden bu yoksunluğa aldırmıyor, en azından şimdiye dek guddelere aşırı kan gitmesinin şaşmaz göstergesi olan sinirlilik halini sergilemedi. Köpeğe gelince, yiyecek aramaya gittiğinde diğer zevkleri de arayıp buluyor mu bilemiyoruz, çünkü her ne kadar köpek bu bağlamda hayvanların en teşhircisi olsa da, bazı türleri ağırbaşlıdır. Kimsenin bu köpeğin peşine takılmayı kafasına koymayacağını umalım, bazı muzırlıklar sıhhi sebeplerden dolayı reddedilmelidir. Belki de çiftler yoğun bir tutkudan ya da aşklarının henüz çok yeni olmasından ötürü aşırı sergilemeci bir tutuma sahip

bulunmasalar ilişkilere ve davranış biçimlerine ilişkin bu kaygılar cinsellikle böylesine iç içe geçmezdi, birilerinin aklına kötü bir şeyler gelmeden hemen ekleyelim ki bu durmadan, herkesin ortasında öpüşüp koklaştıkları anlamına gelmiyor, bu hususta kendilerini tutuyorlar, gizleyemedikleri onları saran ya da yaydıkları ışıltı. Daha birkaç gün önce Pedro Orce dağların zirvesinde mangalın ateşini gördü. Burada, şimdi yaşadıkları ve yerleşim bölgelerinden kendilerini yapayalnız hayal edebilecekleri kadar uzak, ama onlara gerekli şeyleri tedarik edebilecekleri kadar yakın olan bu orman kenarında mutluluğa inanabilirlerdi, kim bilir kaç gündür bir felaketin tehdidi altında yaşamasalardı. Ama bunun avantajını yaşıyorlar, bu konuda bir şey söyleseler o şair gibi *Carpe diem* derlerdi, bu eski Latince alıntıların iyi tarafı gizli ve tanımlanmamış anlamların değil ikincil ve üçüncül anlamların dünyasını içermeleridir, böylece mesela biz bunu, Hayatın tadını çıkar, diye çevirsek zayıf ve yavan kalır ve bu çabaya değmez. Bu yüzden *Carpe diem* demekte ısrar ediyoruz ve kendimizi kelimenin tam anlamıyla yaşadıkları zamandan faydalanmak için ölümsüzlükten vazgeçmiş olan tanrılar gibi hissediyoruz.

Daha ne kadar zaman kaldığı bilinmiyor. Radyolar ve televizyonlar günün yirmi dört saati yayın yapıyor, artık haberler belli saatlerde verilmiyor, programlar her saniye yeni bir son dakika haberiyle kesiliyor ve durmadan açıklamalar yapılıyor, Şimdi üç yüz elli kilometre uzaktayız, Şimdi üç yüz yirmi yedi kilometre uzaktayız, Santa Maria ve São Miguel Adaları tamamen boşaltılmış durumda, kalan adaların boşaltılması işlemiyse hızlandırıldı, Şimdi üç yüz yirmi kilometre uzaktayız, Kuzey Amerikalı biliminsanlarından oluşan küçük bir ekip Lajes'teki üste kaldı ve çarpışmayı havadan izlemek için son dakikaya kadar bekleyecek ve sonra uçakla ayrılacak, çarpışma sözcüğünü sıfatsız kullanalım. Portekiz hükümetinin sözü geçen bu ekibe bir Portekizlinin gözlemci olarak katılması isteği kabul edilmedi. Üç yüz dört kilometre kaldı, televizyondaki ve radyodaki eğlence ve kültür

programlarından sorumlu olanlar hangi müziklerin yayınının yapılması gerektiğini tartışıyor, bazıları durumun ciddiyeti göz önüne alınarak klasik müzik yayını yapılması gerektiğinde ısrarlı, diğerleriyse klasik müziğin iç karartıcı olduğunu söyleyip daha hafif müziklerin çalınması gerektiğini savunuyor, Otuzların Fransız *chansonları*, Portekiz *fado*ları, İspanyol *malagueña*ları ve Sevilla'dan diğer popüler ezgiler ve bol bol rock ve folk müziği, Eurovision Şarkı Yarışması'nı kazanmış şarkılar. Ama klasik müzik tutkunları böyle neşeli müziklerin bu korkunç krizi yaşayanları şoke ve altüst edeceğini söyleyerek karşılık veriyorlar. Modern müzik tutkunlarıysa cenaze müziği çalmanın daha kötü olacağını söylüyorlar ve bu tartışma iki taraf da taviz vermeden uzayıp gidiyor, iki yüz seksen beş kilometre kaldı.

Joaquim Sassa'nın radyosu idareli bir şekilde kullanıldı, yedek pilleri var ama onları kullanmakta gönülsüz, yarının ne getireceğini kimse bilemez, bize çok şey anlatan popüler bir söz bu, biz yarının ne getireceği üzerine neredeyse bahse bile girebiliriz, ölüm ve yıkım, milyonlarca ceset, Yarımada'nın yarısı batıyor. Ama radyonun kapatıldığı zamanlar kısa sürede dayanılmaz olmaya başlıyor, zaman uzuyor, yapışkanlaşıyor, insanın boğazını kavrıyor, her ne kadar hâlâ çok uzakta olsak da çarpışmayı her an hissedebileceğinizi düşünüyorsunuz, gerilim dayanılmaz, Joaquim Sassa radyoyu açıyor, *É uma casa portuguesa com certeza é com certeza uma casa portuguesa,* bu hoş ses yaşam üzerine şarkı söylüyor, *Dónde vas de mantón de Manila dónde vas con el rojo clavel,* aynı hazdan, aynı yaşamdan bahsediyor, ama başka bir dille, sonra hepsi rahatlayıp nefes veriyor, ölüme yirmi kilometre daha yaklaştılar, ama ne önemi var, ölüm daha bildirilmedi, Asor Adaları henüz görünmedi, Şarkı söyle kızım, şarkı söyle.

Bir ağacın gölgesinde oturuyorlar, yemeklerini yeni yediler ve alışkanlıkları ve giysileriyle göçebe sanılabilirler, böylesine kısa sürede öyle çok değiştiler ki, hiçbir konfora sahip olmamalarının sonucu bu, giysileri buruşuk ve lekeli, erkekler tıraşsız,

ama onları ya da şimdi dudakları doğal renklerinde ve endişeyle solgunlaşmış olan kadınları kınamayalım, belki son saatleri gelip çattığında bu kadınlar dudaklarına biraz ruj sürecek ve ölümü vakarla karşılamaya hazırlanacaklar, yavaşça tükenen yaşam böyle büyük bir çabayı gerektirmez. Maria Guavaira Joaquim Sassa'nın omzuna yaslanıyor, elini tutuyor. Kirpiklerinde gözyaşı damlacıkları beliriyor, ama olmak üzere olan şeyden korktuğundan değil. Bunlar sevgi gözyaşları. Ve José Anaiço Joana Carda'yı kollarıyla sarıp alnını öpüyor ve Joana Carda'nın gözleri kapanıyor, gittiğim yere bu anı da götürebilseydim başka bir şey istemezdim, yalnızca bir anı, konuştuğum şu anı değil, ondan öncekini ve ondan öncekini, şimdi neredeyse kayboldu, onu yaşarken kavrayamadım ve artık çok geç. Pedro Orce ayağa kalkıp uzaklaşıyor, beyaz saçları gün ışığında parıldıyor, o da soğuk bir ışık yayıyor etrafına. Köpek başını eğerek onu takip etti. Ama fazla uzağa gitmeyecekler. Şimdi olabildiğince bir arada durmaya çalışıyorlar, hiçbiri felaket yaşandığında tek başına olmak istemiyor. At, uzmanların iddiasına göre öleceğini bilmeyen tek hayvandır, uzun, upuzun yolculuğu sırasında katlandığı tüm güçlüklere karşın kendini tatmin olmuş hissediyor. Kuru otları çiğniyor, silkinerek atsineklerini kovuyor, kuyruğunun uzun tüyleriyle kır böğrünü süpürüyor, muhtemelen köhne bir ahırın loşluğunda, örümcek ağlarının ve at pisliklerinin arasında, hastalıklı ciğerleri soluk almak için kasılarak ölmekten son anda kurtulduğundan habersiz, bazılarının talihsizliğinin diğerlerinin talihi olduğu sözü çok doğru, ne kadar kısa sürerse sürsün.

Gün geçip gitti, bir gün daha geçti, yüz elli kilometre kaldı. Dehşetin siyah bir gölge gibi büyüdüğünü hissedebiliyorsunuz, panik bentlerde zayıf noktalar arayan, taş temelleri yıkılana dek aşındıran bir sele dönüşüyor ve kamplarında az çok huzurla kalmış olanlar şimdi doğuya doğru gitmeye başladı, kıyı şeridine fazla yakın olduklarını fark etmişlerdi, yalnızca yetmiş ya da seksen kilometre vardı arada, adaların toprağı yarıp

bulundukları yere kadar geldiğini zihinlerinde canlandırabiliyorlardı ve denizin her şeyi kapladığını, Pico Adası'ndaki dağın bir hayalet gibi göründüğünü, kim bilir, belki de çarpışmanın şiddeti yanardağı tekrar faaliyete geçirir, Ama Pico'da yanardağ yoktur ki, gerçi kimse bunu ve başka herhangi bir açıklamayı dinlemiyordu ya. Yollarda doğal olarak izdiham yaşandı, her dört yol ağzı çözülmesi olanaksız bir düğüme dönüştü, bir noktada ileri ya da geri gitmek imkânsızlaştı, insanlar fareler gibi kapana kısılmıştı, ama pek azı yaşamlarını kurtarmak için tarlalarda yürümek uğruna sahip oldukları çok az şeyi geride bırakmayı göze alıyordu. Portekiz hükümeti bu akını durdurmak için iyi bir örnek teşkil etmek istedi ve Elvas'ın güvenliğini terk edip Evora'ya yerleşti, İspanyol hükümetiyse daha rahat olan León'u tercih etti ve oradan yayımladıkları bildiriler Cumhurbaşkanımız ve onların Hükümdarı tarafından da imzalandı, Cumhurbaşkanımızla Krallarının krizin her safhasında Başbakanlarına yardımcı olduklarını, hatta gidip çığırından çıkmış güruhların karşısına kollarını açarak, kendilerini bir şiddet ya da saldırı eylemine karşı savunmasız bırakma riskini göze alarak çıkmayı ve onlara bir kez daha, Dostlar, Romalılar, vatandaşlar vs. diye hitap etmeyi bile önerdiklerini belirtmeliyiz. Hayır Majesteleri, Hayır Sayın Cumhurbaşkanı, panik halindeki kalabalıklar, üstelik de cahil kalabalıklar bunu anlayamaz, insanların yolun ortasında kollarını açmış duran bir kralın ya da cumhurbaşkanının yanında durup ne istediğini sormaları için son derece kültürlü ve medeni olmaları gerekir. Ama aralarından öfkeyle dönüp şöyle haykıran biri de çıkmıştı, Kısacık bir süre için kurtulmaktansa ölmek daha iyidir, haydi bütün bunlara bir son verelim, ve orada durup beklediler, uzaklardaki dingin dağlara, gül kırmızısı sabaha, sıcak öğleden sonranın derin mavisine, yıldızlı geceye düşüncelere dalarak baktılar, belki son saatimi yaşıyorum, ama ölüm ânımda başımı çevirmeyeceğim.

Sonra şöyle bir şey oldu. Yarımada Santa Maria Adası'nın en

doğu ucundan yaklaşıp yetmiş beş kilometre ötedeyken, hiçbir uyarıda, en küçük bir sarsıntıda bulunmaksızın kuzeye doğru ilerlemeye başladı. Dakikalar boyunca, Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın tüm coğrafi kurumlarındaki gözlemciler uyduların gönderdiği verileri inanmaz gözlerle inceler ve onları kamuoyuna açıklamakta duraksarken Portekiz ve İspanya'daki milyonlarca dehşete kapılmış insan ölümden kurtulmuş olduklarından habersizdi. O dakikalarda bazıları öldürülme umuduyla trajik bir şekilde tartışmalar başlattı ve belki de istedikleri oldu ve çok korkmuş olan bazıları intihar etti. Bazıları günahları için bağışlanma diledi, pişmanlık için yeterli zaman olmadığını düşünen diğerleriyse Tanrı'ya ve Şeytan'a hâlâ hangi günahları işleyebileceklerini sordu. Bazı kadınlar bebeklerinin ölü doğacağını umarak doğum yaptı, bazılarıysa asla doğurmamaları gereken çocuklar taşıdıklarını biliyordu. Ve tüm dünyada hep bir ağızdan yapılan bir haykırış yankılandığında, Kurtuldular, kurtuldular, bazıları buna inanmadı ve yaklaşan sonları için dertlenmeye devam etti, ta ki artık şüpheye yer kalmayana dek, hükümetler bunun gerçek olduğuna mümkün olan her şekilde yemin etti, uzmanlar açıklamalarda bulunmaya başladı, onları kurtaran şey yapay ve güçlü bir akıntıydı ve bundan Kuzey Amerikalıların mı, Rusların mı sorumlu olduğu sorusu büyük bir tartışma başlattı.

Bir sevinç dalgası çayır yangını gibi yayıldı, tüm Yarımada'yı kahkahalarla ve danslarla bezedi, özellikle de evini barkını terk etmiş milyonlarca insanın bulunduğu o büyük kara şeridindekileri. Yetkililer bunun gün ortasında, hâlâ yiyeceği olan insanların yemek yemek üzere olduğu bir vakitte gerçekleşmesinin büyük bir şans olduğunu, yoksa korkunç bir kargaşa ve kaosun yaşanacağını iddia ettiler, ama böylesine çabuk hüküm verdiklerine kısa sürede pişman oldular, çünkü haber doğrulanır doğrulanmaz binlerce insan uzun bir geri dönüş yolculuğuna başladı. Yarımada'nın şimdi biraz daha kuzeyden tekrar eski rotasına geri dönebileceği gibi zalimce bir hipotezi yaymak zorunlu oldu: Bu

habere herkes inanmadı, ne de olsa insanların düşüncelerine bir başka endişe usulca sızıyordu, zihinlerinde terk edilmiş şehirlerin, kasabaların ve köylerin, kendi şehirlerinin, kasabalarının ve köylerinin, bir zamanlar yaşadıkları sokağın ve evin, kendi evlerinin saçma sapan öykülere inanmayan ya da bu varsayımsal riski her gece havada üç takla atmak zorunda olan bir akrobatın doğallığıyla göze alan oportünistler tarafından yağmalandığını canlandırabiliyorlardı, bu görüntüler hasta bir zihnin fantezileri değildi, çünkü bütün bu terk edilmiş yerlerde her yaştan hırsızlar, soyguncular ve haydutlar ihtiyatla toplanıyor ve haberi kulaktan kulağa yayıyorlardı. İlk gelen keyfine bakar ve daha sonra gelen soyacak başka bir ev bulmalıdır, kavga etmeye başlamayın, herkese yetecek kadar ev var. Kimse Maria Guavaira'nın evine girmeye kalkmasın, çünkü içeride tüfekle bekleyen bir adam var ve kapıyı yalnızca ev sahibesine açacak, onu şöyle diyerek rahatlatmak için, Malını mülkünü korudum, şimdi benimle evlen, tabii geceler boyu nöbet beklemekten bitkin düşmüş bir halde bir mavi yün iplik yığınının üstünde uykuya dalıp erkekliğinin en iyi zamanlarını boşa harcamamışsa.

Asor Adaları sakinleri tedbiri elden bırakmamış ve hâlâ evlerine geri dönmemişlerdi, kendimizi onların yerine koymaya çalışalım, herhangi bir yakın tehlikenin geçtiği doğru, ama hâlâ pusuda yatmış beklemeyi sürdürüyor, bu demir çanakla kil çanağın masalının yeni bir versiyonu gibi, aradaki önemli farksa bu sefer kilin yalnızca bu adalarda tipik olan çanaklar yapmaya yetmesi ve bir kıtanın, eğer bir zamanlar var olmuşsa denizin dibine batmış olan ve Atlantis adı verilen bir kıtanın çanağını yapmaya yetmemesi. Ona ilişkin deneyimlerimizden ve hafızamızdan ders almamak, her ikisi de yanlış olabilecek olsa bile, budalaca olur. Ama beş kişinin o ağacın altında oyalanmalarına yol açan duygu ihtiyat değil, şimdi herkes Portekiz ve Galicia kıyılarına doğru zafer duygusuyla, dallar ve çiçekler taşıyarak, çalan bandoların, patlayan havai fişeklerin, çalan çanların eşliğinde yola çıktığına göre,

aileler evlerine geri dönüyor, belki bazı şeyler ortadan kayboldu, ama onlara yaşam getirildi ve en önemli şey de bu, yaşam, yemek yediğimiz masa, uyuduğumuz yatak, ki bu gece orada katıksız bir mutlulukla dünyanın en harika sevişmelerini gerçekleştirecekler. Ağacın altında kalan beş kişi, yük arabaları beklerken ve atları tekrar gücünü toplamışken köpeğe sanki bir işaret ya da emir beklermişçesine bakıyorlar, Bilmediğimiz bir yerden gelen sen, bir gün çıkagelip yolculuğundan bitap düşmüş bir halde kollarıma yığılan sen, erkeklere toprağa bir değnekle bir çizgi çizdiğim yeri gösterirken yakınımızdan geçip bakan sen, sundurmanın altına park ettiğimiz arabanın yanında bizi bekleyen sen, ağzında mavi bir iplik parçası taşımış olan sen, bize pek çok yolda ve patikada kılavuzluk etmiş olan sen, taştan gemiyi bulduğumuz denize giderken bana eşlik eden sen, bize bir kıpırtıyla, hareketle ya da işaretle söyle, havlayamadığına göre, bize nereye gitmemiz gerektiğini söyle, çünkü hiçbirimiz vadideki eve dönmek istemiyoruz, çünkü bu hepimiz için o son geri dönüşün başlangıcı olur, benimle evlenmek isteyen adam bana, Evlen benimle, diyecek, çalıştığım yerdeki ofis müdürü bana, O faturaya ihtiyacım var, diyecek, kocam bana, Demek sonunda bana geri döndün, diyecek, en kötü öğrencimin babası bana, Hocam, onu bastonumla bir güzel patakladım, diyecek, baş ağrılarından şikâyet eden noterin karısı bana, Bana baş ağrım için hap ver, diyecek, bu yüzden nereye gitmemiz gerektiğini söyle bize, kalk ve yürü, orası bizim gideceğimiz yer olacak.

Yük arabasının altında yatan köpek sanki sesler duymuş gibi başını kaldırdı, birden ayağa fırladı ve Pedro Orce'nin yanına koştu, Pedro Orce başını iki elinin arasına alıp, Benimle gelmek ister misin, diye sordu köpeğe, söylediği tek şey buydu. Atın ve yük arabasının sahibi Maria Guavaira ve o hâlâ kararını vermiş değil, ama Joana Carda José Anaiço'ya baktı ve José Anaiço onun düşüncelerini okudu, Sen neye karar verirsen ver, ben geri dönmüyorum. Sonra Maria Guavaira yüksek, net bir sesle konuştu,

Kalmanın da geri dönmenin de zamanı vardır, benim geri dönme zamanım daha gelmedi, ve Joaquim Sassa sordu, Nereye gitmek istiyoruz. Belirli bir yere değil. Yarımada'nın diğer ucuna gidelim, diye önerdi Pedro Orce, çünkü Pireneler'i hiç görmedim. Şimdi de görecek sayılmazsın, Pireneler'in yarısı Avrupa'da kaldı, diye arımsattı José Anaiço. Ne önemi var, bir devi parmağına bakarak da tanıyabilirsin. Bu karara bayılmışlardı, ama Maria Guavaira onları uyardı, At bizi buraya dek tek başına taşıdı, ama yolculuğun geri kalanını tek başına başaramaz, epey yaşlandı ve yük arabasının da iki at tarafından çekilmesi gerek, sadece bir atla olmuyor. Peki ne yapacağız, diye sordu Joaquim Sassa. Bir at daha bulmamız gerek, Buralarda bir at bulmak kolay olmasa gerek, hem iyi bir at epey pahalıdır, herhalde paramız yetmez.

Bu problem çözümsüzmüş gibi görünüyor, ama şimdi insan ruhunun koşullara ne kadar uyum sağlayabileceğinin bir örneğini daha göreceğiz. Daha birkaç gün önce Maria Guavaira geceyi terk edilmiş bir evde geçirmeyi kesinlikle reddetmişti, söylediği sözler anımsayanların kulaklarında hâlâ yankılanıyor, ama koşulların gücü öyle büyük ki Maria Guavaira tüm bir yaşam boyu bağlı kaldığı ahlaki ilkeleri reddetmek üzere, umarız kimse onu bu yüzden suçlamaz, Satın almayacağız ki, çalacağız, kullandığı sözcükler tamı tamınabunlardı, ve şimdi Joana Carda onların vicdanlarını dolaylı yoldan rahatlatmaya çalışıyor, kimseyi gücendirmemek için, Ben hayatımda hiçbir şey çalmadım. Rahatsızlık verici bir sessizlik oldu, insanların yeni ahlak anlayışlarına adapte olmak için zamana ihtiyaçları vardır, burada ilk hareket Pedro Orce'den geldi, yaşlıların geleneksel değerlere körü körüne bağlı olması geleneğine aykırı davrandı, Biz hayatımızda hiçbir şey çalmadık, hep başkaları çaldı, bu kinik bir filozofun vecizesi olabilirdi, ama aslında yalnızca dile getirilmiş bir gerçek, dedi Pedro Orce gülümseyerek, ama sözcükler söylenmişti. Tamam öyleyse, kararımızı verdik, bir at çalalım, ama atı nereden bulacağız, kimin bir at aramaya gideceğine karar vermek için bozuk para

atalım, En iyisi ben gideyim, dedi Maria Guavaira, ne de olsa siz atlar hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz ve onu buraya getirmeyi asla başaramazsınız. Seninle geliyorum, dedi Joaquim Sassa, ama belki de bizi tehlikelerden koruması için köpeği yanımıza alsak iyi olur.

O gece üçü kamp yerinden ayrılıp nispeten sakin kalmış ve istedikleri şeyi bulma olasılıklarının daha yüksek olduğu doğuya doğru gitti. Yola çıkmalarından önce Joaquim Sassa, Bu işin ne kadar zaman alacağını bilmiyoruz, bizi burada bekleyin, dedi. Düşünüyorum da, dedi José Anaiço, belki de valizleri ve köpeği de içine koyabileceğimiz daha büyük bir araba getirmeliydik. Böyle arabalar yoktur, bizim bir kamyona ihtiyacımız var, hem çalışan ve içinde yolculuk etmeye uygun tek bir araba bile bulamadığımızı unutma, şimdi bir atımız var ve onu bir yerde bırakıp öylece gidemeyiz. Bir zamanlar silahşörler, Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için, demişlerdi, dört kişiydiler, şimdi beş kişiler, köpeği saymazsak. Ve atı.

Maria Guavaira ve Joaquim Sassa yola koyuldu, hayvan önlerinde tırıs gidiyordu, rüzgârları kokluyor ve gölgeleri inceliyordu. Bir at bulmak için yapılan bu keşif gezisi biraz absürddü. Maria Guavaira, Bir katır da iş görür, demişti, civarda böyle bir hayvanın bulunup bulunmadığını bilmeden, belki de bir öküz bulmak daha kolay olurdu, ama bir öküzle bir atı aynı arabaya bağlayamazsınız, ya da bir eşeği, taşınacak böyle bir yük varken bu zayıflıkları birleştirip ortaya güçlü bir şey çıkarmaya çalışmak gibi olurdu, bu yalnızca ders veren hikâyelerde olur, tıpkı daha önce alıntıladığımız, sazlara ilişkin hikâye gibi. Uzun süre yürüdüler, tarlalarda ne zaman bir ev ya da çiftlik görseler yoldan ayrıldılar, eğer civarda at varsa buralarda bulacaklardı, çünkü bizim ihtiyaç duyduğumuz arenada gösteri yapacak atlar değil ağır yük hayvanları. Yaklaştıkları anda köpekler havlamaya başladı, ama sonra hemen sustular, Köpeğin gizli güçlerinin neler olduğunu asla bilemeyeceğiz, çünkü en gürültücü ve heyecanlı bekçi

köpeği bile bir anda sus pus oldu ve bunun sebebi cehennemden gelen vahşi bir hayvan tarafından parçalanması değildi, yoksa ortalıkta bir mücadelenin belirtileri, acı dolu haykırışlar olurdu, bu sessizlik mezarsı değil çünkü ölen kimse yok.

Sabahın erken saatlerinde Maria Guavaira ve Joaquim Sassa öyle yorgunlardı ki ayaklarını güçlükle kaldırabiliyorlardı, Joaquim Sassa, Aramaya devam etmeliyiz, demişti ve öyle canla başla aramışlardı ki aradıkları şeyi bulmaktan çok keşfettiler ve onu düşünülebilecek en basit şekilde buldular. Şafak sökmeye başlamıştı bile, gece göğü doğuda derin bir maviye bürünmüştü, birden yoldaki bir hendekten gelen boğuk bir kişneme duydular, tatlı bir mucize, Ben buradayım, gidip bakınca yaralı bir at buldular, onu oraya koyan mucizeler kataloğunu genişletmek isteyen Tanrı değil hayvanın sahibiydi, nalbant ona, Bu merhemi yaraya sür ve atı sabah çiğinde ıslanması için dışarıda bırak, bunu bir cumadan başlayarak üç gece arka arkaya yap, eğer atın iyileşmezse paranı iade edecek ve adımın kötüye çıkmasına razı olacağım, demişti. İnsan ayaklarından bağlanmış bir atı, ipi kesecek keskin bir bıçağı yoksa, sırtında taşıyamaz, ama Maria Guavaira hayvanlara nasıl davranılması gerektiğini biliyordu ve hayvanın bir yabancının yanına gelmesinden rahatsız olmasına karşın onu ağaçların gölgesine götürmeyi ve orada çiğnenmeyi ya da güçlü bir çifteye maruz kalmayı göze alarak o karmaşık düğümü çözmeyi başardı. Böyle durumlarda genellikle kolayca çözülebilecek basit bir düğüm atılır, ama belki de bu, bu yöredeki insanların üzerinde pek uğraşmadıkları bir beceridir. Neyse ki at da kendisini serbest kılmaya çalıştıklarının farkına vardı ve özgürlük her zaman için hoştur, bilinmeyenle yüzleştiğimizde bile.

Issız yollardan geri döndüler, köpeğin yaklaşan tehlikeleri önceden sezme ve uygunsuz konuklarla başa çıkma yeteneğine her zamankinden de çok güvenerek. Gün ağardığında suç mahallinden epey uzaklaşmışlardı bile ve tarlalarda ve yollarda insanlarla karşılaşmaya başladılar, ama kimse atı tanımış gibi görünmedi

ve tanıdıysalar bile belki de bunun üstünde durmadılar, çünkü karşılarında öyle hoş ve masum bir tablo vardı ki, ortaçağ terimleriyle tasvir edersek genç kız binek atının üstünde yan dönmüş oturuyor ve gezgin şövalye önlerinde yürüyüp atı neyse ki yanlarında getirmeyi unutmadıkları dizginlerinden usandırıcı bir şekilde çekiyor. Samson bazılarının bir rüya sandığı, diğerlerininse yaşamdaki bir değişimin işareti olarak gördüğü bu cennetsi görüntüyü tamamlıyordu, oysa her iki taraf da yanlarından iki pis at hırsızının geçtiğinden habersizdi, görünüşlerin yanıltıcı olabileceği ne kadar doğru, genellikle unutulan gerçekse iki kere yanıltabildikleri, belki de ilk izlenimlere güvenilip daha fazla araştırma yapılmamasının sebebi budur. İşte bu yüzden bazıları gün bitmeden önce, Biliyor musun, bu sabah Amadís ile Oriana'yı gördüm, biri at sırtındaydı, diğeriyse yürüyordu ve yanlarında bir köpek vardı, diyecekler, Amadís ile Oriana'yı görmüş olamazsın, çünkü onlar hiçbir zaman yanlarında bir köpekle görülmedi, Ama ben gördüm, gerçekten, bir şahit yüz şahit kadar iyidir, Ama o ikisin yaşamları, aşkları ve maceraları anlatılırken bir köpekten hiç bahsedilmiyor, Öyküleri yeniden, hiçbir şey atlanmayana dek tekrar tekrar yazılsın öyleyse, Hiçbir şey mi, Şey, hemen hemen hiçbir şey.

Kamp yerine akşamın erken saatlerinde vardılar ve kucaklanarak, kahkahalarla karşılandılar. Gri at soluk soluğa kalmış olan al donlu ata yan yan bakıyordu. Atın sırtında neredeyse kurumuş olan bir yara vardı, yarasına merhem sürülüp dışarıda üç gece bırakıldığı anlaşılıyordu, bir cumadan başlayarak, şaşmaz bir tedavi yöntemi.

İnsanlar yavaş yavaş evlerine geri dönerken ve yaşam tekrar eski, yani normal, halini alırken biliminsanları arasındaki Yarımada'nın son dakikada, tam artık hiçbir şey felaketi engelleyemezmiş gibi görünürken yön değiştirmesinin muhtemel sebeplerine ilişkin tartışma giderek kızışıyor. Çeşitli teoriler var, hemen hepsi de birbirine zıt, böylece karşıtlık içinde kilitlenip kalmış biliminsanlarının indirgenemezliğine matematiksel olarak katkıda bulunuyorlar.

Teorilerden biri yeni rotanın bir öncekine tam doksan derecelik bir açı yapmasının tamamen tesadüf olduğunu söylüyor ve bu yüzden istemli bir hareketin varlığını reddediyor. Hem böyle bir eylem kime mal edilebilir ki, kimsenin çıkıp üstünde milyonlarca insanın huzursuzca kaynaştığı devasa bir taş ve toprak yığınının sadece karşılıklı bir ekleme ya da çoğaltmayla yalnızca şeytani olarak tanımlanabilecek kadar şaşmaz bir eylemde bulunabilecek zekâyı ve gücü edinebileceğini öne süreceği yok.

Bir başka teoriye göre Yarımada'nın ilerleyişi, daha doğrusu hareket dizisi, bu terimin niye daha yerinde olduğunu az sonra göreceğiz, tekrar tekrar dikaçılar yapmasına yol açacak, bu da Yarımada'nın tekrar aynı noktaya varana dek bir yerden sonra milimetrik bile olabilecek bir itmeler serisinden, ya da, yineliyoruz, dizisinden sonra tekrar ayrıldığı noktaya döneceği olasılığını doğuruyor.

Üçüncü teoriye göre Yarımada'nın üstünde manyetik bir alan ya da güç var ve bu alan ya da güç yabancı bir cisme yaklaşınca tepkimede bulunup oldukça spesifik bir dizi itmeye yol açabilir

ve bu itme, az önce gördüğümüz gibi, ilk ya da hareketin yönünün tersi yönde bir faaliyette bulunmayıp daha çok Yarımada'yı yana savurabilir, rutin bir şekilde araba kullananların anlayacağı bir örnek bu, bu yönünün niye kuzey ya da güney olduğuysa uzmanların ele almayı unuttuğu bir nokta.

Son olarak dördüncü ve daha uç noktadaki bir teoriye göre işin içinde metafizik güçler var, Yarımada çarpışmaktan üstündeki insanların kurtulma arzularının ve katıksız dehşetlerinin yoğunlaşması tarafından saniyenin onda biri kadar bir sürede yaratılan bir vektör sayesinde kurtuldu. Bu açıklama büyük bir popülarite kazandı, çünkü teorinin yaratıcısı onu basit zihinler için anlaşılır kılma çabası içindeyken fizik biliminden karşılaştırmalı bir örnek verdi, bikonveks bir merceğin içinden güneş ışınlarının geçmesi bu ışınların bir odak noktasında kırılmasıyla ve bu da beklenileceği gibi ısının, yanmanın ve ateşin meydana gelmesiyle sonuçlanır, merceğin büyütücü gücüyle kolektif zihnin gücü arasında açıkça bir paralellik var, bu durumda kolektif zihin de kaotik güneş oluyor, bir kriz anında ani bir güçle harekete geçmesi, yoğunlaşması ve etkide bulunması sağlanıyor. Bu açıklamanın tutarsızlığı kimseyi rahatsız etmiyor, tersine, bir sürü insan şimdiden sonra tin, can, ruh, istenç ve yaratılışa ilişkin tüm meselelerin fiziksel terimlerle, yalnızca basit analojilerle ya da şüpheli sonuçlarla bile olsa, açıklanması gerektiğini savunuyor. Üstünde çalışılan bu teori temel ilkelerinin gündelik yaşama, özellikle de, iki son derece genel örnek verirsek, siyasi partilerin faaliyetlerine ve rekabet sporlarına uygulanabilmesi için geliştiriliyor.

Ancak bazı şüpheciler bütün bu hipotezlerin, ne de olsa bundan başka bir şey değiller, gerçek kanıtlarının birkaç hafta sonra ortaya çıkacağını, Yarımada'nın şu andaki rotasını takip etmeye devam edip etmeyeceğinin, ki bu Grönland'la İzlanda arasında sıkışıp kalmasına yol açacak, buralarsa genellikle yılın çoğu zamanında sıcak olan ılımlı bir iklimin yumuşaklığına ve mahmurluğuna alışkın olan Portekizlilerin ve İspanyolların hiç hoşuna

gitmeyecek, o zaman görüleceğini söylüyor. Bu gerçekleşirse şu âna dek tanık olduğumuz her şeyden çıkarabileceğimiz tek mantıklı sonuç bu yolculuğun yapılmaya değer olmadığı. Ama öte yandan bu sorunu çözmek yolunda yapılan çok basit bir açıklama olur, ya da olacak, çünkü hiçbir yolculuk tek bir yolculuktan ibaret değildir, her yolculuk pek çok yolculuk içerir ve eğer bunlardan biri bizim yapılmaya değer olmadığını hiç duraksamadan söyleyebileceğimiz kadar anlamsız görünüyorsa, sağduyumuz genellikle önyargılar ve aylaklık tarafından bulandırılmasa o yolculuğun içindeki yolculukların tüm çetin sınavları ve sıkıntıları haklı kılacak kadar değerli olup olmadıklarını anlamamız gerektiğini söylerdi bize. Bütün bu faktörleri göz önüne alırsak kesin yargılara varmaktan kaçınacağız. Yolculuklar birbirini takip eder ve tıpkı nesiller gibi birikir, geçmişte olduğunuz torun ve gelecekte olacağınız dede arasında nasıl bir baba olmuş olacaksınız acaba. Bu yüzden her yolculuk, ne kadar faydasız olursa olsun gereklidir.

José Anaiço çıkmak üzere oldukları ve eğer Cantabria Dağları'nın geniş yamaçlarından uzak duracaklarsa direkt olmayan yollardan yapılması gerekecek yolculuğun ayrıntıları üzerinde düşündü ve onlara vardığı sonuçları açıkladı, Şimdi Palas de Rei civarındayız ve burayla Valladolid arasında yaklaşık dört yüz kilometre olması gerek ve orayla sınır arasında da, beni bağışlayın, ama bu haritada hâlâ bir sınır bulunuyor, dört yüz kilometre var, bu toplam sekiz yüz kilometre ediyor ki, yürüyen bir atla yapılmak için oldukça uzun bir yolculuk, Yalnızca bir atla değil, hem atlar yürümekten çok tıris gidecekler, diye onu düzeltti Maria Guavaira. Sonra Joaquim Sassa konuştu, Arabayı çeken iki atla, cümlesinin ortasında kendi kafasının içinde bir ışık gören birinin ifadesiyle sustu ve sonra birden kahkahalarla gülmeye başladı, Ne ironik değil mi, Deux Chevaux'yu bıraktık ve şimdi iki atla yolculuk ediyoruz, bence yük arabasına Deux Chevaux adını verelim, *de facto et de jure*, Latince bildiğimden değil, ama bu ifadeyi

kullanan başkalarını duydum, dedelerimden biri de bunlardan biriydi ve o da atalarının dilini bilmiyordu. Deux Chevaux'lar yük arabasının arkasında kuru ot çiğniyor, al donlu atın sırtındaki yara şimdi tamamen iyileşti ve gri at tamamen gücünü toplamamış olsa bile daha dinç ve güçlü görünüyor, başını al donlu at kadar yükseğe kaldıramıyor, ama kötü bir çift de teşkil etmiyorlar. Joaquim Sassa kahkahalar dindikten sonra sorusunu yineledi. Söylediğim gibi, arabayı çeken iki atla saatte ortalama kaç kilometre gidebiliriz, Maria Guavaira yanıtladı, Yaklaşık üç fersah, Yani bugünlerde yapılan hesapla aşağı yukarı on beş kilometre. Doğru, Saatte on beş kilometreyle on saat yüz elli kilometre eder, üç gün içinde Valladolid'e, altı gün içinde de Pireneler'e varmış oluruz, uzun bir süre sayılmaz. Maria Guavaira huzursuzca yanıtladı, Evet, atları çatlatmak istiyorsak bunu yapabiliriz, Ama demiştin ki, On beş kilometre dedim, ama bu engebesiz araziler içindi, hem atlar her halükârda günde on saat gidemez, Ama dinlenebilirler, Dinlenmeye ihtiyaçları olduğunu anımsaman ne iyi. Sesindeki alaycı tondan Maria Guavaira'nın sabrının taşmak üzere olduğu anlaşılıyordu.

Böyle zamanlarda, işin içine atlar karışmasa bile erkekler boyun eğer, kadınlar genellikle bu gerçeği göz ardı eder, onlar yalnızca otoritelerine meydan okuyan erkeklerin içerlemeleri olarak algıladıkları şeyi fark ederler, hatalar ve yanlış anlamalar böyle ortaya çıkar, belki de sorunun temelinde insanların, özellikle de iyi dinleyiciler olmakla gurur duyan kadınların dinleme konusundaki yetersizlikleri yatmaktadır. Atlar hakkında hiçbir şey bilmediğimi itiraf etmeliyim, ben piyadeyim, diye mırıldandı Joaquim Sassa. Diğerleri bu söz düellosunu dinlediler, gülümsediler çünkü ciddiye alınacak bir şey değildi, kısa süre sonra göreceğimiz gibi mavi iplik evrendeki en güçlü bağdı. Maria Guavaira, Günde en fazla altı saat yolculuk etmeyi umabiliriz, en iyi ihtimalle de saatte üç fersah yol kat ederiz, veya atlar ne kadarını başarabilirse o kadar, dedi. Yarın mı yola çıkıyoruz, diye ona sordu

José Anaiço, Eğer herkes kabulederse, dedi Maria Guavaira ve sesini yumuşatarak Joaquim Sassa'ya sordu, Senin için uygun mu, şaşıran Joaquim Sassa gülümseyip, Benim için hava hoş, dedi.

O gece paralarını saydılar, bir sürü escudo, bir sürü peseta, Joaquim Sassa'ya ait bir miktar yabancı para, bunlar eline Oporto'dan ayrılırlarken geçmişti, daha birkaç gün önce ama şimdi sanki yüzyıllar geçmiş gibi geliyordu, pek orijinal bir düşünce sayılmaz ama çoğu banal söz gibi karşı konulmaz olduğu kesin. Maria Guavaira'nın evinden alıp yanlarında getirdikleri yiyeceklerin neredeyse hepsi bitti, yiyecek stoklarını tazelemeleri gerekecek ve bu kolay olmayacak, o kaos ve kargaşa ve gerilerinde lahana çöpleri bile bırakmayan o yağmacı ordu göz önüne alındığında, talan edilen tavuk kümeslerinden bahsetmeyelim bile, cılız bir tavuk için kendilerinden bir servet istenen aç insanların öfkeli tepkisiydi bu. Durum normale dönmeye başlayınca fiyatlar biraz düştü, ama eski seviyelerine inmedi, ne de olsa bildiğimiz gibi bu asla gerçekleşmez. Ve şimdi her şeyin sıkıntısı çekiliyor, çalacak bir şey bulmak dahi bir sorun olurdu, herhangi biri böyle kötü bir çareye başvurmak isteseydi bile. Atın durumu bir istisnaydı. O yara olmasa at hâlâ eski sahibine yardım ediyor ve onun ahırını süslüyor olacaktı, ki bu adamın atın kaderi konusunda onun arkalarında izler bırakmış olan iki haydut ve bir köpek tarafından kaçırılmış olduğu dışında hiçbir bilgisi yok. İnsanlar zaman zaman kötülüğün iyiliği doğurduğunu söylerler. Bu öyle çok kez ve öyle çok kişi tarafından söylenmiştir ki iyilikle kötülüğü ve birini ya da diğerini yaşamış kişileri birbirinden ayırmak zahmetine girdiğimiz sürece evrensel bir gerçek olabilir. Sonra Pedro Orce, Biraz para kazanmak için çalışmak zorunda kalacağız, dedi, bu mantıklı bir fikir gibi geldi ama becerilerini gözden geçirdikten sonra beklenen o karamsar sonuca vardılar. Çünkü Joana Carda edebiyat fakültesinden mezun olduktan sonra öğretmenlik yapmayıp evlenmiş ve evinin kadını olmuştu, burada İspanya'da Portekiz edebiyatına pek ilgi yoktur,

hem ayrıca şimdi İspanyolları meşgul eden daha önemli meseleler var, Joaquim Sassa, şimdi biraz sinirli bir sesle açıkladığı gibi, orduya mensup ve bu da düşük rütbeli bir ofis kâtibi olduğu anlamına geliyor, faydalı bir meslek şüphesiz, ama yalnızca sosyal dengenin sağlam ve ticaretin normal olduğu zamanlarda, Pedro Orce tüm yaşamını reçeteler yazarak geçirdi, onunla ilk karşılaştığımızda kinin dolu kapsüller hazırlıyordu, ilaçlarını yanında getirmeyi unutmuş olması ne acı, şimdi tedaviler yapıp iyi para kazanabilirdi, çünkü bu kırsal kesimlerde eczacı ve doktor aynı şeydir, José Anaiço bir ilkokul öğretmeni ve bu bize her şeyi anlatıyor, şu anda farklı bir coğrafya ve tarihe sahip bir ülkede bulunduğunu da unutmayalım, hem genellikle Aljubarrota Savaşı'nın büyük bir yenilgi olduğunu unutması öğretilen çocuklara onun bir zafer olduğunu nasıl açıklayabilir ki. Gruptaki civar çiftliklerden birinde iş bulabilecek ve gücüyle ve deneyimiyle, ki sınırlılar, bunun altından kalkabilecek tek kişi Maria Guavaira.

Ne yapacaklarını bilmeden birbirlerine bakıyorlar ve Joaquim Sassa tereddütle konuşuyor, Eğer beş dakikada bir para kazanmak için durursak Pireneler'e asla varamayız, böyle kazanılan para elde tutulmaz, hemen harcanır, bizim için en ideal çözüm Çingeneler gibi seyahat etmek, yani ülke ülke dolaşan Çingeneleri kastediyorum, yiyecek bir şeyler buluyor olmalılar, bir soru soruyor, şüphesini dile getiriyordu, belki de gökten Çingenelerin üstüne kudret helvası düşüyordu. Çingenelerin bol olduğu güneyden gelmiş olan Pedro Orce ona yanıt verdi, Bazıları at ticareti yapıyor, bazıları pazarlarda giysi satıyor, bazılarıysa kapı kapı dolaşarak para kazanıyor, kadınlar fal bakıyor, Artık atlar hakkında bir söz duymak istemiyoruz, elimizdeki yetti zaten, hem bu iş hakkında hiçbir şey bilmiyoruz, fal bakmaya gelince, gelecekte başımıza dert açılmasın yeter. Üstelik at satmak için önce at satın almak gerekiyordu, buna paraları yetmezdi, ellerindeki at bile çalıntıydı. Bir sessizlik çöktü, kimse nasıl başlayıp ne zaman bittiğini anlamadı, pratik bir zihne sahip olduğunu açığa çıkarmaya

başlayan Joaquim Sassa onlara, Tek çıkış yolumuz var, dedi, toptancılardan biraz elbise alalım, karşımıza çıkan ilk büyük şehirde toptancı buluruz mutlaka, sonra onları köylerde makul kârlarla satalım, hesapları ben tutabilirim. Daha iyisi olmadığından bu iyi bir fikir gibi göründü, denemeye değerdi. Çiftçi ya da eczacı ya da öğretmen ya da ev sahibesi olamadıklarına göre işportacı ve gezgin satıcı olabilirlerdi, ayıp değildi bu, hesapları iyi tutarlarsa yaşamlarını sürdürebilirlerdi.

Bu sağ kalma planını yaptıktan sonra gece için mola verdiler, beşinin şimdi ismi Deux Chevaux olan yük arabasına nasıl yerleşeceklerine karar verme ânı gelip çatmıştı, sonunda karar verdiler, Pedro Orce önde, tam boyuna uygun dar bir ot yatağın üstünde çaprazlamasına, Joana Carda'yla José Anaiço taşıdıkları yüklerin arasındaki bir boşlukta boylu boyunca ve Maria Guavaira'yla Joaquim Sassa daha geride aynı şekilde yatıyor. Perde niyetine kullandıkları kumaşlar hayali odalar ve biraz mahremiyet yaratıyor, eğer yük arabasının ortasında yatan Joana Carda'yla José Anaiço'nun gece dışarı çıkmaları gerekiyorsa buna aldırmayan Pedro Orce'nin yanından geçiyorlar, burada her şey gibi rahatsızlığı da paylaşıyorlar. Peki ya öpücükler, kucaklaşmalar ve cinsel ilişki, diye soracaktır doğanın sapkın bir fesatlık bağışladığı meraklı kişiler. Âşıkların doğanın tatlı güdülerini tatmin etmek için iki yolları vardı, ya tarlalarda ıssız ve hoş bir yer arayacaklar, ya da kelimelere dökülmesi gerekmeyen şeyi yapmak için arkadaşlarının geçici ve bilinçli yokluklarını fırsat bilecekler, biz onları görmezden gelmeyi seçene dek işaretler yeteri kadar anlamlıdır ve her ne kadar bu insanlar parasız olsalar da anlayışsız değiller.

Şiirselliğin gerektirdiği şekilde şafakta yola çıkmıyorlar, bol bol zamanları varken niye sabahın köründe kalksınlar ki, ama en ikna edici sebep bu değil, hazırlanmaları zaman alıyor, erkekler tıraş oluyor, kadınlar üstlerine başlarına çekidüzen veriyor, giysilerini fırçayla güzelce temizliyorlar, çiftler ormanın uygun bir köşesine dereden bir kovayla su getirip teker teker yıkanıyor,

belki de çırılçıplak, ne de olsa görecek kimse yok. En son Pedro Orce yıkanıyor ve köpeği de yanında götürüyor, iki hayvana benziyorlar, birinin en az diğeri kadar güldüğünü söylemekten alamıyorum kendimi, köpek Pedro Orce'yi itiyor ve Pedro Orce köpeğin üstüne su sıçratıyor, onun yaşındaki bir adamın kendini uluorta yerde böyle gülünç duruma düşürmemesi gerek, oradan biri geçse hemen görür, kendisine daha fazla saygısı olmalı, daha ağırbaşlı olmasını gerektiren bir yaşta. Konaklanan yerde geriye pek az iz kaldı, yalnızca ayak izleri, ağaçların altında yıkanırken etrafa sıçrattıkları su, kararmış taşların arasındaki küller, ilk güçlü rüzgâr her şeyi süpürüp götürecek, ilk sağanak toprağı düzleştirip külleri çözüştürecek, insanların orada bulunmuş olduğunu yalnızca taşlar gösterecek ve gerekirse yeni bir kamp ateşi yakmakta kullanılacaklar.

Yolculuk etmek için güzel bir gün. Geceyi geçirdikleri tepeciğin yamacından yola iniyorlar, Maria Guavaira önde oturuyor çünkü kimseye dizginleri teslim edecek kadar güvenmiyor, insanın atlarla konuşmayı bilmesi lazım, yolda kayalar ve çukurlar var ve dingillerden biri kırılırsa, bu bütün uğraşlarının sonu olur, Tanrı bizi böyle bir felaketten korusun. Kestane rengi al donlu at ve gri at uygunsuz bir çift teşkil ediyor. Satranç Kır'ın yürüyüşündeki tutarlılıktan şüphe duyuyor gibi görünüyor, Kır da koşumları takılınca sanki arkadaşından uzaklaşmak istiyormuşçasına öne atılıyor ve Satranç'ı daha da büyük bir gayret sarf etmeye zorluyor. Maria Guavaira bu olanları izliyor, yola vardıklarında Satranç'ı ustaca bir kamçılama ve dizginleri çekme kombinasyonuyla yola getirecek.

Satranç ve Kır isimlerini Joaquim Sassa bulmuştu, bu ikisinin Deux Chevaux'nun motorlarına hiç benzemediklerini göz önünde bulundurarak, çünkü aynı ismi taşıyan o motorlar birbirlerinden ayırt edilemeyecek kadar iç içe geçirilmişlerdi ve aynı anda aynı şeyi istiyorlardı, oysa bu ikisinin her şeyi birbirinden farklı, bu yüzden her birinin farklı bir ismi olması

gerekiyor. Ama Kır İngilizcede genellikle ayılara verilen bir isimdir[1], satranç da bir oyundur, diye itiraz etti José Anaiço, bunun üzerine Joaquim Sassa cevabı yapıştırdı, İngiltere'de değiliz, gri at Kır, al donlu at da Satranç isimleriyle vaftiz edildi ve ben de onların vaftiz babasıyım. Joana Carda'yla Maria Guavaira birbirlerine bakıp erkeklerin çocukluklarına gülüyorlar. Ve Pedro Orce beklenmedik bir şekilde söze karışıyor, Eğer biri erkek biri dişi olsa ve kısrak bir tay doğursa satranç oynayan bir ayımız olabilirdi.

İlk gün yetmiş kilometreden fazla yol kat edemediler, çünkü her şeyden önce biri hasta olduğu, diğeri de verilmeleri uzun zaman alan kararları beklediği için o kadar uzun süre dinlenmiş olan atları birdenbire çok fazla yormak istemiyorlardı, ayrıca satarak yaşamlarını kazanmayı umdukları malları almak için işlek yolun kuzeydoğusundaki Lugo şehrine gitmeleri gerekmişti. En son haberleri öğrenmek için yerel bir gazete aldılar, en ilginci Yarımada'nın dün çekilmiş bir fotoğrafıydı. Editör noktalı bir çizgiyle adanın bir gün içinde kuzeye doğru nasıl tartışılmaz bir şekilde ilerlemiş olduğunu göstermişti. Bu kesinlikle dik bir açıydı. Ama daha önce özetlediğimiz birbirine karşıt teorilerde pek bir ilerleme olmamıştı ve gazetenin yorumunda bir tedbirlilik ve alaycılık sezilebiliyordu, bunun sebebi belki daha önceki hayal kırıklıklarıydı, ama belki de aynı zamanda kırsal kesimlerdeki darkafalılığın tipik bir örneğiydi.

Toptancı dükkânlarında kadınlar, çünkü elbiseleri seçme işi doğallıkla onlara verilmişti, Joaquim Sassa da maliyetleri hesaplıyordu, ne satın alacaklarına karar veremediler, yaklaşan kış için mi giysi almalıydılar, yoksa uzun vadeli plan yapıp gelecek bahar için mi. Joaquim Sassa orta vadeli plan yapmalarını önerdi, ama Joana Carda orta mevsimli demesi gerektiğinde ısrar etti, bunun üzerine Joaquim Sassa da cevabı yapıştırdı, Ofiste kullandığımız

1 (İng.) Grizzly: Kır (ç.n.)
(İng.) Grizzly Bear: Korkunç Ayı. (ç.n.)

terim buydu, hep kısa, orta veya uzun vadeli plan derdik. Son kararın verilmesinde ihtiyaçları belirleyici oldu, çünkü hepsinin de sonbahar için giyeceklere ihtiyaçları vardı, ayrıca Maria Guavaira'yla Joana Carda'nın kendi istedikleri şeyleri almaları kaçınılmazdı. Sonuçta bu işi herkesi memnun edecek bir şekilde halletmeyi başardılar ve dükkân sahibi yeterince mal alırlarsa onlara oldukça makul bir indirim yapmayı önerdi. Joaquim Sassa biraz huzursuzlanmış olduğunu belirtti. Paranızın yarısından fazlasını bu işe yatırdık ve yatırdığımızın yarısını bir hafta içinde geri alamazsak başımız dertte demektir, birikmiş paramız yok, bankalardan kredi de alamayız, bu yüzden satışlarımızı bize düzenli bir kâr sağlayacak ve kazancımızla yatırımımızı dengeleyecek bir hale getirmeliyiz. Joaquim Sassa bir muhasebeci olarak bu kısa konuşmayı Lugo'dan ayrıldıktan sonraki ilk konaklama yerlerinde yaptı ve diğerleri bunu iyi niyetle karşıladılar.

Bu işi çok kolay yürütemeyeceklerini iyi pazarlık eden bir kadın onları iki eteğin fiyatını kâr bırakmayacak kadar indirmeye zorlayınca anladılar. Satışı yapan Joana Carda'ydı ve daha sonra partnerlerinden özür dileyip gelecekte Yarımada'da faaliyet gösteren en inatçı satıcı olacağı sözünü verdi. Joaquim Sassa uyarısını yineledi, Eğer baştan itibaren ihtiyatlı olmazsak iflas ederiz ve elimizde avucumuzda bir şey kalmaz, ayrıca mesele yalnız bizimle de ilgili değil, köpeği ve atları da beslememiz gerekiyor. Köpek kendi başının çaresine bakabilir, diye araya girdi Pedro Orce. Şimdiye kadar bunu yapmayı başardı, günün birinde avlanmaya çıkamayacak bir duruma düşerse kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırıp bize gelecek ve ona verecek bir şeyimiz yoksa o zaman ne olacak. Sahip olduklarımın yarısı köpeğin. Bu güzel bir düşünce ama temel kaygımız zenginliği paylaşmak olmalı, fakirliği değil.

Zenginlik ve fakirlik bunu ifade etmenin bir yolu, diye bir gözlemde bulundu José Anaiço, ama yaşamlarımızın şu noktasında her zamankinden fakiriz, tuhaf bir durum bu, sanki fakir

olmayı seçmişiz gibi yaşıyoruz. Seçme şansımız olsa bunu seçeceğimize inanmıyorum, bizi yalnızca bazılarını, kişisel hedeflerimize hizmet edenlerini kabul ettiğimiz koşullar bu noktaya getirdi, aktörler gibiyiz, ya da yalnızca karakterlerden ibaretiz, dedi Joana Carda şunu sormadan önce, Mesela kocama geri dönsem kim olurdum, karakterin dışındaki aktör mü yoksa aktör rolünü oynayan bir karakter mi ve bu ikisi arasındaki konumum ne olurdu. Maria Guavaira konuşulanları sessizce dinlemekteydi ve yeni bir konuşma başlatan biri gibi söze girdi, belki diğerlerinin söylediklerini tam olarak kavrayamamıştı, insan her gün yeniden doğar, bir önceki günü mü yaşayacağına yoksa yepyeni bir başlangıç mı yapacağına sadece kendisi karar verir. Ama bir başka deneyim daha var, hepimiz öğrendik bunu, diye bir noktaya parmak bastı Pedro Orce. Evet, çok haklısın, dedi Joaquim Sassa, ama hayatlarımızı genellikle sanki daha önce hiç deneyimimiz olmamış gibi yaşarız ya da yaşamın yalnızca hatalar yapmayı sürdürmemize olanak sağlayan kısmını kullanırız, örneklerden ve deneyimin meyvelerinden bahsedersek, şimdi aklıma absürd ve mantıksız bulabileceğiniz bir fikir geldi, belki deneyim bir bütün olarak toplum üzerinde birey üzerinde olduğundan daha çok etkiye sahiptir, toplum herkesin deneyiminden faydalanır, ama birey kendi deneyiminden tam olarak faydalanmayı ne ister, ne böyle bir şeyi bilir, ne de bunu yapabilir.

Bu ilginç meseleleri bir ağacın gölgesi altında henüz günlük çalışmalarını tamamlamamış seyyar satıcılara uygun düşen bir tutumlulukla öğle yemeklerini yerken tartışıyorlar, böyle koşullar altında ve böyle bir yerde bu tartışmanın yapılmasını uygunsuz bulanlara, hacıların öğretilerinin ve kültürlerinin, akışı aslında bir bütün olarak kesin ifadelerin arayışında olan edebi kompozisyonların bakış açısına göre bazı hatalar barındırabilecek bir konuşmayı açıkça uygunsuz saymadığını anımsatmalıyız. Ama herkesin, sahip oldukları becerilerden bağımsız olarak, mutlaka doğasını ve koşullarını çok aşan şeyler yaptığı olmuştur ve bu

insanları kimliklerini azar azar yitirdikleri o tekdüze ve bayağı varoluştan çekip alabilsek ya da prangalarını ve zincirlerini fırlatıp atabilseler ne kadar çok derin bilgi fragmanı iletebilecek duruma gelirlerdi, çünkü hepimiz düşündüğümüzden çok fazlasını biliyoruz ve diğer herkesi de kabullenmeye hazır olduğumuzdan sonsuzca daha fazla tanıyoruz. Burada beş kişi en sıra dışı sebeplerden dolayı bir araya gelmiş durumda ve bazı hayret verici şeyler söylememeleri şaşırtıcı olurdu.

Bu bölgelerde arabalara pek rastlanmaz. Arada sırada köylere mal, genellikle de yiyecek taşıyan büyük bir kamyonun geçtiği olur. Olup bitenler yerel besin kaynaklarını olumsuz yönde etkiledi, yerini bir anda aşırı bolluğa bırakan kıtlıklar sıradan bir hal aldı, ama bir bahane hep vardır, unutmayın ki insan nesli benzer bir durumu daha önce hiç yaşamadı. Denizde seyahate gelince, insanoğlu hep deniz seyahati yaptı, ama genellikle küçük gemilerle. Sığınmacıların çoğu yürüyor, diğerleri eşek sırtındalar ve yol daha iyi durumda olsa ortalıkta daha çok bisiklet olurdu. Burarın insanları genellikle iyi tabiatlı ve barışçıldır, ama kıskançlık muhtemelen her sosyal sınıfta ve insanların hemen hemen tümünde bulunabilecek bir özellik, bu yüzden Deux Chevaux'nun hemen herkesin yürüdüğü yoldan geçmesinin biraz kıskançlık uyandırmasına şaşmamak gerek. Kararlı ve saldırgan doğalı haydutlardan oluşan herhangi bir çete yük arabasını kolaylıkla ele geçirebilirdi, erkeklerden biri yaşlı bir adam, diğerleri de Samson ya da Herkül sayılmaz, kadınlarsa erkekleri yenilince kolay lokma olurlardı, evet, Maria Guavaira herhangi bir erkekle boy ölçüşebilecek bir kadın, ama ancak elinde yanan bir odun parçası varsa. Bu yüzden seyyar satıcılarımız ansızın saldırıya uğrayabilir ve kaderlerine terk edilebilirlerdi, zavallı kadınlara tecavüz edilebilirdi, erkekler dövülüp küçük düşürülebilirdi, ama köpek yanlarındaydı ve biri yaklaşınca hemen yük arabasının altından çıkıp onun önünde ya da arkasında yürürken ya da dururken burnunu bir kurt köpeği gibi eğiyor ve buz gibi bakışlarını neredeyse her

zaman zararsız olan o kişiye dikiyordu, ama bu kişiler herhangi bir saldırgan kadar korkuya kapılıyorlardı. Bu köpeğin şimdiye dek yapmış olduğu her şeyi düşünürsek onun koruyucu melek unvanını hak ettiğini görürüz, cehennemden geldiğine ilişkin o bitmek bilmez imalara karşın. Buna karşı çıkılacak, Hıristiyan doktrininden ve Hıristiyanlık dışı öğretilerden alıntılar yapılıp meleklerin her zaman kanatlı olarak tasvir edildiği söylenecek, ama ihtiyaç duyulan melek uçması gerekmediği durumlarda ara sıra köpek kılığına girse bunun ne zararı olur ki, tabii havlamaması koşuluyla, çünkü bu ruhani bir varlığa hiç yakışmaz. En azından havlamayan köpeklerin melekler kadar iyi olduklarını kabul edelim.

O gece Minho Nehri'nin kıyısında, Portomarín adlı bir köyün yakınında konakladılar. José Anaiço ve Joaquim Sassa atları çözüp onlarla ilgilenirken, ateş yakarken, patates soyarken ve salata hazırlarken kadınlar da Pedro Orce ve koruyucu meleğiyle birlikte hâlâ alacakaranlık olmasından faydalanıp köydeki bazı evleri ziyarete gitti. Dil sorunu yüzünden Joana Carda tek kelime konuşmadı, geçen sefer kandırılmasına sebep olan iletişim sorunuydu muhtemelen, ama şimdi hataların düzeltilebileceği tek yer olan gelecek için tecrübe kazanıyor. İşleri fena gitmedi ve mallarını normal bir fiyattan sattılar. Geri döndüklerinde konak yerleri onlara sıcacık bir yuva gibi geldi, kamp ateşi taşların arasında çıtırdıyordu, yük arabasından sarkan fener açıklıkta yarım bir ışık dairesi oluşturuyordu ve kaynayan tencereden gelen koku Tanrı'nın varlığı kadar rahatlatıcıydı.

Yemek yedikten sonra ateşin etrafında sohbet ederlerken Joaquim Sassa'nın aklına ansızın şunu sormak geldi, Guavaira ismini nereden aldın, anlamı ne, Maria Guavaira yanıt verdi, Bildiğim kadarıyla bu ismi taşıyan başka kimse yok, annem ben hâlâ karnındayken bu ismi rüyasında duymuş, benim yalnızca Guavaira diye çağrılmamı istemiş, ama babam ismimin Maria olmasında ısrar etmiş, böylece aslında benim olmaması gereken bir

isme sahip oldum, Maria Guavaira. Peki anlamını biliyor musun, İsmim bir rüyada söylenmiş. Rüyaların her zaman bir anlamı vardır. Ama rüyalarda söylenen isimlerin değil, şimdi siz bana isimlerinizi söyleyin. Hepsi ona teker teker söylediler. Sonra Maria Guavaira ateşi bir sopayla karıştırarak, Sahip olduğumuz isimler düşlerdir, dedi, sizin isimlerinizi düşlersem neyi düşlemiş olurum acaba.

Hava değişti, takdire şayan kısalıkta bir ifade bu, bize yatıştırıcı ve tarafsızca nesnel bir şekilde değişen havanın kötü yönde değiştiğini söylüyor. Yağmur yağıyor, sonbahar geldi ve çiseleyen bir yağmur bu ve yer çamurlu olana dek kırlarda lastik botlar ve yağmurluklarla, yüzümüzde o hafif ıslaklıkları hissederek gezinmek isteyeceğiz, uzaklardaki pusun melankolisini özümseyerek, yapraklarını döken ilk ağaçların, çıplak ve soğuk görünen, sanki okşanmak için yalvarmak üzerelermişçesine, insan bazılarını şefkatli bir acıma duygusuyla bağrına basmak istiyor, yanağımızı ağacın nemli kabuğuna bastırıyoruz ve sanki ağaç gözyaşlarıyla kaplıymış gibi geliyor.

Ama yük arabasının çadır bezi sağlam ve yağmurun içeri girmesini engellemekten çok dayanıklı olacak şekilde yapılmış o eski tentelerden biri. İnsanların giysilerini üstlerinde kurumaya bıraktıkları, tek korunma vasıtalarınınsa, şansları varsa, bir bardak sert içki olduğu eski bir çağa ait. Sonra mevsimlerin etkisi var, liflerinin kuruması, dikiş yerlerinin yıpranması, arabadan alınan çadır bezinin tüm zararı engellemeye yeterli olmadığı açıkça görülüyor. Ve böylece yağmur sürekli yük arabasının içine sızıp duruyor, Joaquim Sassa'nın ipliklerin ıslanıp şişecekleri, böylece çadır bezinin sıkılaşacağı konusunda verdiği güvenceye karşın, bunun ancak sabırlı olsalar yardımı dokunurdu. Teoride bu gerçekten de doğru, ama pratikte işe yaramadığı görülüyor. Eğer battaniyeleri korumak için onları kaldırma zahmetine girmeseler üstlerinde uyumaları epey zaman alacaktı.

Yağmur şiddetini artırınca yolcular karşılarına çıkan fırsatları

değerlendirip viyadüklerin altına sığınıyor, ama bunlara sık rastlanmıyor, bu yalnızca kırsal bir yol ve geçişleri engelleyip yüksek hıza çıkılmasına izin vermek için ikincil yollar tarafından desteklenen anayoldan uzakta. Bu aralar bir gün José Anaiço'nun aklına biraz su geçirmez vernik ya da boya satın almak gelecek ve bunu yapacak, ama bulabildiği tek uygun boya parlak kırmızı ve çadır bezinin dörtte birini kaplamaya bile yeterli değil. Eğer Joana Carda'nın aklına uzun naylon şeritleri dikip yük arabası ve atlar için birer tente yapmak gibi daha iyi ve gerçekleştirilmesi mümkün bir fikir gelmeseydi, önlerindeki otuz kilometrelik mesafe boyunca kırmızının aynı tonundaki su geçirmez bir boya bulmalarının muhtemelen olanaksız olduğunu fark ettiklerinde yük arabası tüm dünyayı rengârenk, yeşil ve sarı, turuncu ve mavi, mor, beyaz, kahverengi ve hatta, ressamın canı isterse siyah renkteki şeritlerden, dairelerden ve dörtgenlerden oluşan bir körükle dolaşmak zorunda kalabilirdi. Bu arada yağmur yağıyor.

İsimlerin ve rüyaların anlamı üzerine kısa ve sonuçsuz bir konuşma yaptıktan sonra köpeğe, o rüyaya hangi ismi vermeleri gerektiğini tartışıyorlar. Farklı görüşler var, ki görüşler, bilmemiz gerektiği gibi, yalnızca tercihlerden doğar, herhangi bir görüşün aslında bir tercihin mantığa oturtulmuş ifadesi olduğunu bile söyleyebiliriz. Pedro Orce Vefalı ve Kılavuz gibi eski ve geleneksel isimler öneriyor ve bunları savunuyor, hayvanın karakterini, şaşmaz bir rehber ve tamamen sadık olduğunu göz önüne alırsak her ikisi de çok uygun. Joana Carda Binbaşı'yla Er arasında kararsız, ikisi de askerlikle ilgili olan ve onları öneren kadının mizacıyla pek bağdaşmayan isimler, ama dişi ruhunun dipsiz derinlikleri vardır, Goethe'nin Marguerite'i tüm yaşamı boyunca Leydi Macbeth gibi davranma dürtüsünü bastırmak için çıkrığının başında duracak ve son nefesini verene dek kazandığından emin olamayacak. Maria Guavaira'ya gelince, her ne kadar sebebini açıklayamasa da, ki bu ilk kez olan bir şey değil, biraz utanarak köpeğe Koruyucu Melek ismini vermelerini öneriyor ve

konuşurken yüzü kızarıyor, bu ismin ne kadar gülünç olacağının farkında, özellikle de herkesin içinde telaffuz edilirken, koruyucu meleğinizi çağırıyorsunuz ve gökten inen beyazlara bürünmüş kanatlı bir ulvi varlık yerine çamurla ve zavallı bir tavşanın kanıyla kaplı, yalnızca sahiplerine, bu ismi hak ediyorlarsa tabii, saygı duyan iri, azgın bir köpek çıkageliyor. José Anaiço Maria Guavaira'nın önerisinin yol açtığı kahkaha tufanını hemen dindiriyor ve köpeğin adının Sadık olmasını öneriyor, çünkü anladığım kadarıyla bu sözcük anlamsal açıdan tüm o diğer isimleri, Vefalı'yı, Kılavuz'u, Binbaşı'yı, Er'i ve hatta Koruyucu Melek'i kapsıyor, çünkü bunlardan herhangi biri sadık olmazsa güven olmaz, kılavuz yolunu kaybeder, binbaşı görev yerini terk eder, er teslim olur ve koruyucu melek günahtan koruması gereken genç kız tarafından baştan çıkarılmaya razı olur. Hepsi alkışlıyor, her ne kadar Joaquim Sassa yine de köpeğe basitçe Köpek demenin daha iyi olduğunu düşünse de, çünkü civardaki tek köpek olduğundan herhangi bir çağrının ya da karşılığın yanlış anlaşılması mümkün değil. Böylece köpeğe Sadık adını vermeye karar verdiler, ama hayvanı vaftiz etmek için kendilerini böyle sıkıntıya sokmalarına gerek yoktu, çünkü hayvan hangi isimle seslenirlerse seslensinler çağrıldığını anlayınca karşılık veriyor, gerçi hafızasında bir başka isim daha var, Ateşli, ama burada kimse bu ismi anımsamıyor. Bir ismin hiçbir şey, bir düş bile olmadığını söylemiş olan adam haklıydı, Maria Guavaira bunun tersine inansa da.

Her ne kadar bundan habersiz olsalar da, eski Santiago yolunda ilerliyorlardı, eskiden oradan geçmiş olan yolcuların yaşadıkları deneyimlere göre umuda ya da felakete ilişkin isimler taşıyan yerlerden, Sarriá'dan, Samos'tan ve ayrıcalıklı Villafranca del Bierzo'dan geçtiler, burada misyonerin kilisesinin kapısını çalan herhangi bir hasta ya da bitkin hacı Santiago de Compostela'ya yolculuk etme yükümlülüğünden muaf tutulur ve sanki bu yolculuğu tamamlamış sayılırdı. Yani o günlerde bile inanç taviz veriyordu, gerçi günümüzdeki tavizler inancın kendisinden daha

kazançlı ya, bu ister Katolik inancı olsun ister başka bir inanç. En azından bu yolcular Pireneler'i görmek istiyorsa oraya gerçekten gidip ellerini zirvenin üstüne koymaları gerektiğini biliyorlar, ayaklarını koymaları yetmez çünkü ayaklar daha duyarsızdır ve gözler düşündüğümüzden çok daha kolay aldanır. Yağmur giderek azaldı ve arada sırada o eski çiselemeye dönüştükten sonra tamamen durdu. Gökyüzü açılmadı, gece hızla çöküyordu. Tekrar yağmur yağması ihtimaline karşı ağaçların altında konakladılar, oysa Pedro Orce o eski İspanyol atasözünü söyleyebilirdi, Yağmurdan korunmak için ağaç altına sığınırsan iki misli ıslanırsın, Ateşi yakmak kolay değildi, ama Maria Guavaira'nın becerikliliği sonunda baskın çıktı ve ıslak dallar çatırdamaya başladı, uçları sanki özsuları dökülüyormuşçasına alevleniyordu. Karınlarını ellerinden geldiğince doyurdular, gece boyunca midelerinin açlıktan guruldamasını engelleyecek kadar, ne de olsa bir başka atasözü bize der ki, Yatağa bir şeyler atıştırmadan gidersen bütün gece yatakta dönüp durursun. Yemeklerini yük arabasının içinde, duman çıkaran gaz lambasının ışığında yediler, atmosfer ağırdı, giysileri ıslaktı, battaniyeler katlanıp kaldırılmıştı, ellerinde kalan mallarıysa üst üste yığılmıştı, evine düşkün herhangi bir kadın böyle bir dağınıklık karşısında kriz geçirirdi. Ama hiçbir kötülük ya da yağmur sonsuza dek sürmeyeceğinden gün ışığının belirmesini bekleyelim, o zaman çamaşır yıkayacaklar, iyice kurusun diye battaniyeleri açacaklar ve elbiseleri çalılara ve kayalara serecekler, onları toplayıp içeri koyduğumuzda güneyin her zaman bıraktığı o taze, sıcak kokuyu yayacaklar, bu arada kadınlar sıcacık bir aile görüntüsü teşkil ediyor, içeri sızan yağmur sularının yol açtığı tüm sorunları halledecek olan uzun naylon şeritleri dikiyorlar, ilerlemeyi icat eden kişiden Tanrı razı olsun.

Orada yatma vakti gelene dek oyalanan insanların rahatlığı ve miskinliğiyle gevezelik ettiler, sonra Pedro Orce söylediği şeyi yarıda kesip onlara şöyle diyor, Eskiden bir yerde güneş

sistemimizin ait olduğu galaksinin ismini unuttuğum bir takımyıldızına doğru ilerlediğini okumuştum, bu takımyıldız da uzaydaki bir noktaya doğru ilerliyormuş, keşke ayrıntıları anımsayabilseydim, ama söylemek istediğim şey şu, bakın, biz bir Yarımada'nın üstündeyiz, Yarımada denizin üstünde yüzüyor, deniz ait olduğu dünyayla birlikte dönüyor ve dünya kendi çevresinde dönüyor ama aynı zamanda güneşin etrafında da dönüyor ve bütün bunlar o bahsettiğim takımyıldızına doğru ilerliyor, bu yüzden kendi kendime acaba biz bu hareketler zincirindeki son halka mıyız diye soruyorum. Ve içimizde nelerin hareket ettiğini ve bunun nereye kadar gittiğini bilmek isterdim, hayır, hayır, solucanlardan, mikroplardan ve bakterilerden, içimizde yaşayan o canlılardan bahsetmiyorum, başka bir şeyden bahsediyorum, hareket eden ve belki aynı zamanda bizi de hareket ettiren bir şeyden, tıpkı takımyıldızın, galaksinin, güneş sisteminin, güneşin, dünyanın, denizin, Yarımada'nın ve Deux Chevaux'nun hareket etmesi ve bizi de hareket ettirmesi gibi, sonuçta geri kalan her şeyi, zincirin bir ucundan diğerine her şeyi hareket ettiren şeyin adı ne, veya belki de zincir filan yoktur ve evren öyle ince bir halkadır ki içine yalnızca biz ve içimizdekiler sığabilir ve öyle kalındır ki evrenin maksimum boyutunu kapsayabilir, ki bu halkanın ta kendisidir, bizden sonra gelen şeyin adı ne. Görünmez olan insanla başlar, diye şaşırtıcı bir yanıt geldi, düşünmeden konuşmuş olan José Anaiço'dan.

Yapraklardan çadır bezine yağmur damlaları düşüyor. Dışarıda Kır'la Satranç'ın onları tamamen örtmeyen naylon tentelerin altında kıpırdandıkları işitiliyor, burada mutlak sessizlik işe yarayabilir, bizim en küçük bir sesi işitmemizi sağlar. Buradaki herkes bu ağırbaşlı kurula sahip oldukları tüm bilgilerle katkıda bulunmayı kendine görev sayan, ama hepsi de ağızlarını açarlarsa dışarı masaldaki o küçük kurbağalar fırlamasa bile, varoluşa ilişkin bir sürü banal söz söyleyeceklerinden, ontolojik ifadelerde bulunacaklarından korkuyorlar, gerçi yük arabası, yağmur

damlaları ve atlara ilişkin olarak, bu arada köpeğin çoktan uyuduğunu unutmayalım, bu terimin ne kadar yerinde olduğu tartışmaya açık bir konu. İlk önce en az okumuşları olan Maria Guavaira konuşuyor, Belki hepimiz görünmeyene Tanrı demeliyiz, ama bu cümlede bir soru tonunun bulunması tuhaftı, Ya da irade gücü, diyor Joaquim Sassa, Ya da zekâ, diye ekliyor Joana Carda, Ya da tarih, bu son söz José Anaiço tarafından söyleniyor. Pedro Orce'nin hiçbir önerisi yok, yalnızca şöyle diyor, Bunun kolay bir konu olduğunu düşünen varsa yanılıyor, yalnızca soruları bekleyen sonsuz yanıtlar vardır.

Böyle karmaşık meseleleri daha fazla kurcalamayıp burada kesmek ihtiyatlıca olur, yoksa konuşmacılar daha önce söylediklerinden farklı şeyler söylemeye başlayabilir, insanın fikrini değiştirmesi her zaman yanlış değildir, ama aradaki fark o kadar büyük olabilir ki tartışma genellikle en başa döner ve konuşmacılar bunun farkına bile varmaz. Bu örnekte, José Anaiço'nun söylediği o ilk söz arkadaşlarının arasında dolaştıktan sonra Tanrı'nın ya da irade gücünün ya da zekânın varlığının son derece önemsiz ve açık kanıtlarına ve tarihin varlığın biraz da az önemsiz ve açık kanıtına ilişkin ifadelere dönüştü. Soğuktan şikâyet eden Joana Carda'yı kollarıyla saran José Anaiço uyanık kalmaya çalışıyor, fikrinin üstünde düşünmek istiyor, tarihin gerçekten görünmez olup olmadığını, tarihin görünen tanıklarının onu yeterince görünür kılıp kılmadığını, tarihin öylesine göreceli olan görünürlüğünün görünmez insan tarafından giyilen ve bu arada kendisi de görünmez olan giysiler gibi bir kılıftan başka bir şey olup olmadığını düşünmek istiyor. Bu düşüncelerin kafasında dönüp durmasına daha fazla dayanamadı ve zihninin görünenle görünmeyen arasındaki fark üzerinde uyumadan önceki son anlarda budalaca yoğunlaşması isabet oldu, ki durup düşünen herkes bunun konuyla alakalı olmadığını açıkça görecektir. Gün ışığında bütün bu karmaşık meseleler daha önemsiz görünüyor, örneklerin en tanınmışı Tanrı dünyayı yarattı çünkü bunu gece düşündü. O yüce

anda karanlığa daha fazla dayanamayacağını hissetti, ama eğer gündüz vakti olsaydı Tanrı her şeyi olduğu gibi bırakırdı. Ve burada şafak sökerken ve ortalık aydınlanırken ve güneş bulutsuz ve öyle kalacak olan gökyüzünde yükselirken tüm o felsefi gece düşünceleri dağıldı ve şimdi tüm dikkatler Deux Chevaux'nun bir yarımadanın üstünde rahatça ilerleyişi üzerinde yoğunlaştı, bu yarımadanın denizin üstünde yüzüp yüzmüyor olması önemli değil, çünkü yaşamının yolculuğu beni bir yıldıza götürse bile bu benim bu dünyanın yollarında seyahat etmememi sağlamadı.

O öğle sonrasında mallarını satarken Yarımada'nın dümdüz ilerleyerek Asorlar'ın en kuzeyindeki adanın, Corvo Adası'nın kuzeyindeki bir noktaya geldikten sonra, ki bu kısa tasvirden Yarımada'nın en güney ucu olan Punta de Tarifa'nın doğudaki bir başka meridyene, Corvo'nun en kuzey ucu olan Ponta dos Tarsais'in bulunduğu meridyene geçtiği açıkça anlaşılmalıdır, nerede kalmıştık, Yarımada bu açıklamaya çalıştığımız şeyden sonra birden batıya döndü ve daha öncekine paralel bir rotada ilerlemeye başladı, yani, bakalım söylemek istediğimizi anlatabiliyor muyuz, yani o rotaya kaldığı yerden birkaç derece yukarıda devam etti. Bu gerçekleşince düz bir doğrultuda dikaçılarla saparak ilerleme teorisini ortaya atıp savunanlar tamamen haklı çıktı. Ve eğer onun başladığı yere geri döneceği hipotezini destekleyen bir hareket olmadıysa, ki bu genel tezin öngörülebilir bir doğrulanmasından çok ulviyetin bir tezahürü olurdu ve henüz böyle bir hareketin olmayışı asla olmayacağını da kanıtlamıyor, bir başka teori daha vardı ki buna göre Yarımada bir daha asla durmayabilir ve dünyanın denizlerinde sonsuza dek yüzebilirdi, tıpkı o sık sık adı geçen Uçan Hollandalı gibi, şimdi Yarımada'nın yeni bir adı var ama burada yeni milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı taşkınlıklarına yol açmamak için ustaca göz ardı edildi, şu anki koşullarda bu büyük bir trajedi olurdu.

Yolcuların kendilerini içinde buldukları köy bu meselelerden habersizdi, aldıkları tek haber şuydu, Amerika Birleşik Devletleri

Başkanı yaptığı bir açıklamayla yaklaşmakta olan ülkelerin Kuzey Amerika halkının desteğine ve yardımına, hem manevi hem de maddi açıdan, güvenebileceği sözünü vermişti, Eğer bu yönde ilerlemeyi sürdürürlerse açık kollarla karşılanacaklardır. Ama hem insani, hem de jeostratejik açıdan son derece yerinde olan bu bildiri dünyanın her yerindeki turizm acentelerinin timarhaneye dönmesiyle gölgede kaldı, bu acenteler hangi vasıtayla ve ne bedelle olursa olsun bir an önce Corvo'ya gitmek isteyen müşteriler tarafından kuşatılmıştı, bunun sebebi neydi peki, çünkü Yarımada rotasını değiştirmezse kısa süre sonra Corvo Adasının yakınından geçecekti ve bu Cebelitarık Kayası'ndaki görüntüyle, Yarımada'nın kopuşunun ve o kayayı dalgaların insafına terk edişinin önemsiz görüntüsüyle kıyaslanamayacak bir manzaraydı. Şimdi adanın kuzey yarısında küçük bir yer bulabilecek kadar ayrıcalıklı olan insanların gözlerinin önünden devasa bir kütle geçmek üzere, ama Yarımada'nın büyüklüğüne karşın bu olay yalnızca birkaç saat sürecek, en fazla iki gün, çünkü tuhaf şekli yüzünden bu salın yalnızca en uç güney kısmı görülebilecek, o da eğer hava açık olursa. Geri kalanı toprağın kıvrımlılığı yüzünden görünmeden geçip gidecek, Yarımada'nın güney sahilinin şimdiki gibi girintili çıkıntılı değil de düzdüz olduğunu bir hayal edin, umarım kastettiğim şekli kafamızda canlandırabilirsiniz, o zaman geçip gidişini baştan sona izlemek on altı gün alacaktı, eğer günde elli kilometrelik bir hızla ilerlerse. Ne olursa olsun Corvo'ya her zamankinden çok daha fazla para akacağı kesin ve ada sakinleri kapıları için kilit sipariş etmek ve onları kol demirleri ve alarm sistemleriyle donatmak için çilingirler çağırmak zorunda kalacaklar.

Arada sırada hâlâ hafif yağmurlar yağdığı oluyor, bazen çabucak başlayıp biten sağanaklara da rastlanıyor, ama günün çoğunda gökyüzü masmavi, güneş pırıl pırıl parlıyor ve bulutlar çok yukarılarda. Dikilerek sağlamlaştırılmış olan büyük plastik tente katlanıp bir köşeye kondu, yağmur yağacak gibi olunca

yolculuklarına ara veriyor ve onu açıyor, seriyor, son olarak da bağlıyorlar. Yük arabasının içinde görebileceğiniz en kuru battaniyeler var, o küf kokusundan ve ıslaklıktan artık eser yok, yük arabasının içi tertemiz ve düzenli, buradan daha huzur verici bir yer olamaz. Ama bu bölgeye ne kadar çok yağmur yağmış olduğu görülebiliyor. Ortalık çamur deryası ve yük arabasına dikkat etmek, geçmeden önce yoldaki yumuşak toprağı kontrol etmek gerekiyor, yoksa araba saplanıp kalırsa onu kurtarmak çok zor olur, iki at, üç erkek ve iki kadın bir traktör kadar etkili olamaz. Arazi değişti, dağlar ve tepeler arkalarında kaldı, son iniş çıkışlardan sonra önlerinde uçsuz bucaksız bir ova uzanıyor, tepedeki gökyüzü öyle engin ki insan tek bir gökyüzü olduğundan şüpheye düşüyor, her insanın değilse bile her yerin kendi gökyüzünün olması daha muhtemel, daha büyük ya da daha küçük, daha yüksek ya da daha alçak, şaşırtıcı bir keşif bu, evet bayım, gökyüzü kıymetli taşlarla kaplı üst üste geçmiş sonsuz kubbelerden oluşuyor sanki, burada bir çelişki göze çarpıyor ama göğe bakmanız yeterli. Deux Chevaux son dağın tepesine vardığında insan yerin bir daha asla yükselmeyeceğini düşünüyor, Ve farklı etkilerin aynı sonuçlara yol açmasına oldukça sık rastlandığından burada sanki Everest'in zirvesine çıkarılmışçasına soluk almakta zorlanıyoruz, bundan oraya gitmiş olan herkes bahsedebilir size, tabii bizim bu düz topraktaki deneyimimizin ayrısını yaşamadıysa.

Pedro tek başına yürüyor. Ancak bu Pedro'nun Orce olmadığını bir kez daha yineleyelim, anlatıcı da onun kim olduğunu bilmiyor, her ne kadar İsa'yı üç kez inkâr eden havarinin de aynı adı taşıdığını kabul etse de, Tanrı da aynı hesapları yaptı, muhtemelen bir üçlü olduğu ve aritmetikle arası pek iyi olmadığı için. Portekiz'de çok yaygın bir deyiş vardır, Tüm Pedrolar tarafından yapılan hesaplar yanlış çıkınca Pedro hesabını bilir, derler, bu bazı insanlar karar verme işini diğerlerine bırakmalı demenin çok popüler ve ironik bir yoludur, bir başka deyişle Joaquim Sassa günde yüz elli kilometre kat edeceklerini hesap ederken

yanılıyordu. Maria Guavaira da bu rakamı doksana indirirken haklıydı. Tüccar ticareti bilir, atlar yük arabası çekmeyi, ve tam da söylendiği ya da eskiden söylendiği gibi, Kara para ak parayı kaçırır, böylece yaşlı at genç atı yavaşlamaya zorladı, belki de genç at acıma, iyilikseverlik, insansı saygı duygularını sergiliyordu, çünkü güçlülerin zayıfların yanında güçleriyle övünmeleri ahlaki bir sapkınlığın göstergesidir. Tahmin edildiğinden daha yavaş ilerlediğimizi açıklamak için bütün bu sözler gerekli görüldü, ama az ve öz konuşmak mutlak bir erdem değildir, bazen insan fazla konuşunca kaybeder, orası öyle, ama gerekenden fazlasını söylemekle de ne çok şey kazanılmıştır. Atlar canlarının istediği hızda ilerliyor, başta tırıs gidiyorlardı ve onları idare eden kişinin kaprislerine ve taleplerine de boyun eğiyorlar, ama Satranç ve Kır kimsenin fark edemeyeceği şekilde, yavaş yavaş hızlarını azaltmaya başlıyor, bunu böylesine bir uyum içinde yapmayı nasıl başardıkları bir sır, çünkü birinin diğerine, Yavaşla, dediğini ya da diğerinin, Şu ağacı geçtikten sonra, diye karşılık verdiğini duyan yok.

Neyse ki yolcuların acelesi yok. Başlangıçta, Galicia'nın şimdi çoktan geride kalmış olan topraklarını terk ettiklerinde, belli zamanlarda belli yerlerde olmaları gerektiğini düşünmüşlerdi, hatta içlerinde bir aciliyet duygusu bile vardı, her birinin babasını darağacından kurtarması ya da cellat baltasını indirmeden önce yetişmesi gerekiyordu sanki. Oysa burada mesele babaları ya da anneleri değil, çünkü bunlar hakkında hiçbir bilgimiz yok, yalnız Maria Guavaira'nın annesinin bunamış olduğunu ve artık La Coruña'da yaşamadığını biliyoruz o kadar, tabii tehlike geçtikten sonra oraya geri dönmediyse. Geçmişte yaşamış ve günümüzde yaşamakta olan diğer ana babalar hakkındaysa hiçbir şey söylenmedi, çocuklar sustuğunda sorular da susturulmalı ve araştırmalar ertelenmelidir, çünkü sonuçta dünya her birimizle başlayıp biter, gerçi bu söz aile ruhunu derinden yaralayabilir ve insan soyuna ve nesline bir saygısızlık gibi algılanabilir. Birkaç

gün sonra yol dünyanın dışındaki bir dünyaya dönüştü, tıpkı kendini dünyada bulan bir insanın kendisinin bir dünya olduğunu keşfetmesi gibi, bu zor bir şey de değil, insanın etrafında biraz yalnızlık oluşturması yeterli, tıpkı hep birlikte yapayalnız seyahat eden bu yolcularınki gibi. Bu yüzden acele etmiyorlar, bu yüzden kat ettikleri mesafeyi hesaplamaktan vazgeçtiler, yalnızca satış yapmak ve dinlenmek için duruyorlar, sık sık da belirli bir dürtü yüzünden, ki onun için her zaman birtakım sebepler bulunabilir ama çoğunlukla bunları aramakla vakit kaybetmeyiz pek. Hepimiz gitmek istediğimiz yere gideriz, bu yalnızca zaman ve sabır meselesidir, tavşan kaplumbağadan hızlı gider, belki bitişe ondan önce varacaktır, eğer avcıyla tüfeğinin önüne çıkmazsa.

Çorak León Ovası'nı geçtik ve Tierra de Campos'ta ilerliyoruz, burası ünlü vaiz Fray Gerúndio de Campazas'ın doğup büyüdüğü yer, sözleri ve yaptıkları meşhur Padre Isla tarafından ayrıntılarıyla anlatılmıştı, geveze hatiplere, asla alıntı yapmaktan vazgeçmeyen amansız, sıkıcı insanlara, zorlayıcı kafiyeler yazanlara ve lafı uzattıkça uzatan kötü yazarlara, ne yazık ki o derslerden hiçbir şey öğrenmedik. Bu yüzden uzadıkça uzayacak bu girişi kısa keselim ve yolcuların geceyi Villalar adlı bir kasabada geçireceklerini söylemekle yetinelim, burası Toro, Tordesillas ve Simancas'tan çok uzakta değil, hepsi de savaşlarla, anlaşmalarla ve arşivlerle Portekiz tarihine geçmiş durumda. Mesleği öğretmenlik olan José Anaiço bu isimleri bir yerden hatırlıyor, ama hepsi bu, çünkü tarih bilgisi genel olduğundan her iki ülkenin de tarih kitaplarındaki zenginlik ve vatanseverlik göz önüne alındığında Simancas, Toro ve Tordesillas hakkında mutlaka bir şeyler öğrenmiş ya da onlar hakkındaki her şeyi unutmamış olan İspanyol ve Portekiz dinleyicilerininkinden biraz daha fazla ayrıntıyla bezenmiş basit bilgilerden ibaret. Ama burada kimse Villalar hakkında bir şey bilmiyor, Endülüslü olmasına karşın o tüm Yarımada'yı boydan boya gezmiş birinin bilgisine sahip, iki ay önce Lizbon'a vardıklarında orayı bilmediğini söylemesi bu

hipotezi çürütmüyor, belki de orayı tanımadı o kadar, Fenikeli kurumları da şehri bugün görseler tanımazlardı, Romalı kolonicileri ve Vizigot yöneticileri de öyle, belki Müslümanlar tanır gibi olurdu, Portekizlilerse tanırdı ve ağızları hayretten bir karış açılırdı.

Kamp ateşinin etrafında çiftler halinde oturuyorlar, Joaquim ve Maria, José ve Joana, Pedro ve Sadık, gece biraz soğuk, ama gökyüzü dingin ve açık, pek yıldız görünmüyor çünkü erken doğan ay araziyi ve yakındaki Villalar'ın çatılarını ışığa boğuyor, Villalar'ın güler yüzlü belediye başkanı bu İspanyol ve Portekizli göçmenler grubunun kasabaya böyle yakın bir yerde kamp kurmalarına karşı çıkmadı, oysa bu insanlar gezgin satıcı olduklarından yerel dükkânların müşterilerini ellerinden alabilirlerdi. Ay fazla yukarıda değil ama hayran kalmaktan hoşlandığımız o görünüşe büründü bile, basmakalıp dizelere ve daha da basmakalıp duygulara ilham kaynağı olan o ışıklı çember, itaatkâr arazinin üstünde beyaz tozlar serpen o ipeksi elek. Sonra haykırıyoruz, Ne hoş bir ay ışığı, ve o gök cisminin devasa, kırmızı, tehditkâr bir şekilde ufukta yükselmesi sırasında bedenimizi saran korku titremelerini unutmaya çalışıyoruz. Binlerce, binlerce yıldan sonra bugün bile doğan ay bir tehdit gibi görünmeyi sürdürmekte, neyse ki bu huzursuzluk yalnızca birkaç dakika sürer, ay yükseldi, küçüldü ve beyazlaştı, şimdi daha rahat nefes alabiliriz. Hayvanlar da huzursuz, az önce ay doğarken köpek gergin, kaskatı bir şekilde durup ona öylece baktı, belki ses telleri olsa ulurdu ve tüyleri sanki buz tutmuş bir el sırtını okşayıp onları kabartmışçasına diken diken oldu. Dünyanın ekseninden ayrıldığı anlar vardır, hiçbir şeyin güvencede olmadığını hissederiz ve hislerimizi tamamen dile getirebilsek belirgin bir retorik yoksunluğuyla, Kıl payı sıyırdı, derdik.

Pedro Orce'nin Villalar'ın tarihi hakkında bildiklerini, onlar yemeklerini bitirdikten sonra öğreneceğiz. Kamp ateşinin alevleri dingin havada dans ederken yolcular düşünceli düşünceli

sağa sola bakıyor, ellerini sanki buna zorlanmışçasına ya da onları alevlere teslim edercesine öne uzatıyorlar, biz insanlarla ateş arasındaki bu ilişki eski bir gizem, açık gökyüzünün altındayken bile sanki biz ve ateş o ilkçağlardaki duvarları süslü mağaranın içinde gibiyiz. Bu gece bulaşıkları yıkama sırası José Anaiço'da, ama acele etmiyor, huzurlu bir vakit, neredeyse şefkatli, alevlerin ışığı sert hava koşullarının izlerini taşıyan yüzlerinde titreşiyor, doğan güneşin renginde, güneş bir başka sınıfa aittir ve canlıdır, ay gibi ölü değildir, aradaki fark budur.

Ve Pedro Orce onlara anlatıyor, Belki bilmiyorsunuzdur ama çok, çok uzun zaman önce bin beş yüz yirmi birde burada, Villalar'da bir savaş oldu, bu savaş ölülerinin sayısından çok doğurduğu sonuçlar açısından önemliydi, çünkü onu kaybeden kişi tarafından kazanılsaydı, bugün hayatta olan bizler çok farklı bir dünyada yaşıyor olurduk. José Anaiço'nun tarihteki büyük savaşlar hakkında epey bilgisi var ve eğer bu ona bir soru olarak yöneltilseydi bir çırpıda on isim sayabilirdi, klasik bir açılış olarak Marathon'la Thermopylae'den başlardı ve kronolojiyi göz ardı ederek Austerlitz'e ve Borodino'ya, Marne'ye ve Monte Cassino'ya, Ardennes'e ve El Alamein'e, Poitiers'e ve Alcácer Quibir'e, bir de Aljubarrota'ya geçerdi, ki bu sonuncusu dünya için hiçbir şey ifade etmezken bizim için son derece önemlidir, bunların böyle eşleştirilmelerinin özel bir sebebi yok, Ama Villalar Savaşı'ndan bahsedildiğini hiç duymadım, dedi José Anaiço, Bu savaş, diye açıkladı Pedro Orce, İspanyol halkları bir yabancı olan İmparator V. Charles'a karşı ayaklanınca yapıldı, ama ayaklanmanın sebebi yabancı olması değildi aslında, çünkü geçmiş yüzyıllarda ulusların arka kapıdan getirilen ve başka bir dili konuşan bir kral tarafından yönetilmesi dünyanın en doğal şeyi olarak kabul edilirdi, bütün bu meseleler diğer ülkelerle birlikte kendi ülkeleriyle de kumar oynayan Soylu Hanedanlar'a bırakılırdı, bu kumar zarlarla ya da iskambil kâğıtlarıyla değil, hanedanlığın çıkarları için yapılan sahte ittifaklarla ve evliliklerle oynanırdı, bu

yüzden halkların istenmeyen Kral'a karşı ayaklandıklarını söyleyemeyiz aslında, bunun yoksulların zenginlere karşı açtıkları büyük bir savaş olduğu da sanılmasın, keşke mesele bu kadar basit olsaydı, gerçekte İspanyol soyluları İmparator'un bir sürü yabancıyı önemli mevkilere atamasını tasvip etmiyorlardı ve bu yeni efendilerin yaptığı ilk şeylerden biri vergileri artırmak olmuştu, lüks giderleri ve diğer harcamaları karşılamak için mutlaka başvurulan bir yöntemdir bu, ilk ayaklanan şehir Toledo'ydu ve diğerleri de kısa zamanda ondan örnek aldılar, Toro, Madrid, Avila, Soria, Burgos, Salamanca ve diğer şehirler, ama bazılarının ayaklanma sebepleri diğerlerininkinden farklıydı, evet bazen çakıştıkları da oluyordu, ama çoğunlukla birbirlerine zıt düşen sebeplerdi bunlar ve bu şehirler için geçerliyse içlerinde yaşayan halklar için daha da geçerliydi, bazı soylular yalnızca kendi çıkarlarını ve ihtiraslarını gözetiyorlardı, bu yüzden de rüzgârın estiği yöne göre, en fazla kazanç sağlayacakları şekilde taraf değiştiriyorlardı. İnsanlar her zamanki gibi kendi sebeplerinden dolayı bu işin içindeydiler, ama özellikle de başkalarının sebeplerinden dolayı, dünya yaratılalı beri bu hep böyle olmuştur, bu bir türlü kafalarımıza sokamadığımız bir şey, kitlelerin genellikle kandırıldığını da unutmayalım, şu duruma ne çok rastlanmıştır, temsilcileri onların oylarıyla parlamentoya girer ve oraya kapağı atar atmaz rüşvetler ve tehditler sonucunda kendisini oraya göndermiş olanların isteklerinin tam tersi yönde kararlara oy verir, tuhaf görünse de bütün bu farklılıklara ve zıtlıklara karşın halklar askeri güçler organize etmeyi ve Kral'ın ordusuyla savaşmayı başarmıştı, bu savaşlardan bazılarının kazanılıp bazılarının kaybedildiğini söylemeye gerek yok, son savaş burada, Villalar'da kaybedildi, niye, alışkanlıklar, hatalar, beceriksizlikler, ihanetler yüzünden, insanlar para beklemekten bıkıp orduyu terk etti, sonra savaş yapıldı, bazıları kazandı, diğerleri kaybetti, burada halklardan tam olarak kaç kişinin öldüğü asla bilinemedi, modern istatistiklere göre çok da fazla kişi ölmemişti, bazıları rakamın

iki bin olduğunu söyledi, diğerleriyse ölenlerin sayısının binden aşağı, hatta belki iki yüz olduğuna yemin etti, bilmiyoruz ve asla bilemeyeceğiz, bunu ancak günün birinde mezarlar başka bir yere nakledilirse ve bu esnada kafatasları sayılırsa öğrenebiliriz, çünkü kemikleri saymak iyice kafa karıştırır, ertesi gün halkların üç lideri yargılandı, idama mahkûm edildi ve Villalar'ın ana meydanında kafaları kesildi, isimleri şöyleydi, Toledo'da doğmuş olan Juan de Padilla, Segovialı Juan Bravo ve Salamancalı Francisco Maldonado. Villalar Savaşı buydu ve eğer kaybedenler tarafından kazanılmış olsaydı İspanyol tarihinin gidişatı değişirdi. İnsan bu ay ışığının altında savaşın gecesinin ve gündüzünün nasıl olduğunu kafasında canlandırabiliyor, yağmur yağıyordu, tarlaları su basmıştı, dizlerine kadar çamur içinde dövüştüler, modern standartlara göre çok az kişi hayatını kaybetti şüphesiz, ama insan eski zamanların savaşlarında hayatını kaybeden o çok az kişinin tarih üzerindeki etkisinin yirminci yüzyılda hayatını kaybeden yüz binlerce, milyonlarca kişininkinden daha büyük olduğunu söylemek durumunda hissediyor kendini, değişmeyen tek şey ay ışığı, Villalar'ı kaplayan ay ışığı, Tıpkı Austerlitz'i ya da Marathon'u ya da Alcácer Quibir'i kapladığı gibi, diye araya girdi José Anaiço, O hangi savaştı, diye sordu Maria Guavaira, Eğer o da kaybedilmeseydi, kazanılmış olsaydı bugün Portekiz nasıl bir yer olurdu hayal bile edemiyorum, diye yanıtladı José Anaiço, Bir kitapta Kralınız Dom Manuel'in bu savaşa katıldığını okumuştum, dedi Pedro Orce, Ders kitaplarında Portekizlilerin o sırada İspanyollarla savaştığına dair bir bilgi yok, Portekizliler doğrudan savaşa katılmadı, ama Kralınız İmparator'a elli bin haçlıyı ödünç verdi, Anlıyorum, dedi Joaquim Sassa, imparatorluk ordusunda elli bin haçlı varken halklar kaybetmeye mahkûmdu elbette, çünkü haçlılar her zaman kazanır.

O gece Sadık savaş meydanındaki kemikleri çıkarmaya gittiğini düşledi. Yüz yirmi dört kafatası toplanıştı ki ay battı ve ortalık karardı. Sonra köpek uyudu. İki gün sonra tarlalarda

askercilik oynayan bir grup erkek çocuk belediye başkanına bir buğday tarlasında bir kafatası yığını bulduklarını haberverdi ve kimse onların buraya nasıl getirilip yığıldığını keşfedemedi. Ama Villalar'ın ev kadınları bir yük arabasıyla gelmiş ve şimdi çoktan uzaklarda olan o Portekizliler ve İspanyollar hakkında yalnızca iyi şeyler söylüyorlar, Çünkü fiyat ve kalite açısından şimdiye kadar bu taraflardan geçmiş olan en dürüst gezgin satıcılardı onlar.

Kötülüğü iyilikle yenin, derdi eskiler ve haklıydılar, en azından zamanlarını o zamanlar için yeni olan gerçekleri o zaman için bile eski olan gerçeklerin ışığında değerlendirerek faydalı bir şekilde geçiriyorlardı. Bugünlerde geçmişin derslerine alaycılıkla yaklaşmak hatasına düşüyoruz, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Yarımada'nın iyi karşılanacağı sözünü verdi, Kanada'ysa, şimdi göreceğimiz gibi, memnun değildi. Kanadalılar şu noktaya dikkat çektiler, Eğer Yarımada rotasını değiştirmezse ev sahipliği yapmak zorunda kalan bizler olacağız ve o zaman elimizde bir değil iki Newfoundland olacak, Yarımada'dakiler kendilerini neyin beklediğini bilmiyor, zavallılar, buz gibi soğuk, don, Portekizlilerin tek avantajı yemekten çok hoşlandıkları marina balıklarının bulunduğu yere yakın olmaları olacak. Yazlarını kaybedecek ama daha çok yiyeceğe sahip olacaklar.

Beyaz Saray Sözcüsü hemen Başkan'ın konuşmasının insani kaygılardan kaynaklandığı ve hiçbir politik üstünlük iddiası içermediği açıklamasını yaptı, özellikle de Yarımada sakinlerinin sırf okyanusta oradan oraya yüzmeye başladılar diye kendi kendilerini yöneten bağımsız uluslar olmaktan çıkmadıkları bir durumda, önünde sonunda bir yerde duracak ve tıpkı diğer ülkeler gibi olacaklar, sonra ekledi, Biz kendi payımıza Birleşik Devletler'le Kanada arasındaki geleneksel iyi komşuluk ruhunun herhangi bir olaydan kesinlikle etkilenmeyeceğini büyük bir ciddiyetle garanti ediyor ve Kuzey Amerika'nın büyük Kanada ulusuyla dostane ilişkilerini sürdürme arzusunun bir kanıtı olarak dünyanın politik ve stratejik fizyonomisini dramatik bir şekilde etkileyen

bu değişimin çerçevesi içinde doğabilecek çeşitli sorunları inceleyecek ikili bir komite kurmayı öneriyoruz, bu komite Birleşik Devletler, Kanada ve İber ülkelerinden oluşacak yeni bir uluslararası birliğin doğumundaki ilk adım olacaktır şüphesiz, İber ülkeleri henüz fiziksel olarak herhangi bir bütünleşme biçimini belirginleştirecek kadar yakın olmadıklarından bu toplantıya gözlemci olarak katılmaya davet edileceklerdir.

Kanada bu açıklamadan duyduğu tatmini resmi olarak ifade etti, ama erken yapılacak bir toplantının son derece uygunsuz olacağını düşündüğünün de bilinmesini istiyor, önerilen herhangi bir koşulun Portekiz ve İspanya'nın vatanseverlik duygularını incitebileceğini öne sürüyordu, Kanada'nın önerisi Yarımada Kanada kıyılarına vardığında baş gösterebilecek şiddet vakalarına karşı hangi önlemlerin alınabileceğinin inceleneceği alternatif bir dörtlü konferansın düzenlenmesiydi. Birleşik Devletler bunu hemen kabul etti ve liderleri içlerinden Tanrı'ya Asor Adaları'nı yarattığı için teşekkür etti. Çünkü eğer Yarımada Avrupa'dan koptuktan sonra kuzeye sapmasaydı ve dümdüz ilerlemeyi sürdürseydi, Lizbon şehri kesinlikle Atlantik City'nin tam karşısına gelecekti, ve uzun uzun düşündükten sonra Yarımada ne kadar kuzeye giderse o kadar iyi olacağına karar verdiler, New York, Boston, Province, Philadelphia ya da Baltimore gibi şehirler iç bölge şehirlerine dönüşseler neler olurdu bir düşünün, yaşam standartları kaçınılmaz bir şekilde düşerdi. Başkan'ın o ilk açıklamayı yaparken fazla aceleci davranmış olduğuna şüphe yoktu. Karşılıklı gizli diplomatik mesajlar gönderildi, sonra iki ülkenin resmi yetkilileri gizli toplantılar yaptı, Kanada ve Birleşik Devletler en iyi çözümün eğer mümkünse Yarımada'nın ilerleyişini bir noktada durdurmak olduğunda karar kıldı, bu Yarımada'nın Avrupa'nın etki sahasının dışında kalacağı ama Kanada'ya ve Kuzey Amerika'ya onların çıkarlarına doğrudan ya da dolaylı yoldan zarar vermeyecek kadar uzak bir nokta olmalıydı, ve hiç gecikmeden her iki ülkenin göçmen yasalarında

değişiklikler yapıp ihtiyari maddeleri güçlendirecek bir komite kurmaya karar verdiler, böylece İspanyollar ve Portekizliler artık yakın komşularımız oldukları bahanesiyle ülkelerimize ellerini kollarını sallaya sallaya giremeyecekler.

Portekiz ve İspanyol hükümetleri onların çıkarlarını ve geleceklerini dikkate almayan bu güçlerin nezaketsizliğini protesto etti, Portekiz hükümetinin protestoları daha şiddetliydi çünkü bir ulusal kurtuluş hükümetiydi. İspanyol hükümetinin girişimleri sayesinde iki Yarımada devleti yeni konumlarının tüm avantajlarından faydalanmak için ortak bir plan oluşturacaklar, ama Madrid'de Portekiz hükümetinin bu müzakerelere içten içe gelecekte Kanada ve Kuzey Amerika sahillerine daha yakın olmanın getireceği özel avantajlardan yararlanma umudu besleyerek katılacağından korkuluyor, ama bunları zaman gösterecek. Ve bazı Portekiz politik çevrelerinde Galicia'yla resmi olmasa da ikili bir anlaşma yapılması yolunda bir kampanya başlatıldığı biliniyor, ya da bilindiğine inanılıyor, bu ne kadar üstü örtülü olursa olsun her türlü irredantizme karşı tahammülsüz olan İspanya'daki merkezi güçlerin hiç hoşuna gitmeyecek elbette. Bazıları ayrılma başladığında Portekiz, Pireneler'in diğer tarafında olsa ya da daha iyisi Pireneler'e yapışık kalsa bütün bunlar olmazdı diye bir iddiada bulunuyor alayla ve bu düşüncelerini yayıyorlar. Bu tek bir ülkeye dönüşme, İberli olma problemini daha baştan çözerdi, ama İspanyollar kendilerini kandırıyor, çünkü bu problem sürecek ve başka bir şey söylememize gerek yok. Yeni Dünya'ya kaç günde varılacağı hesaplandı, görüşmelerin ne erken, ne geç, tam doğru anda yapılması için bir eylem planı hazırlanıyor, ne de olsa diplomasinin altın kuralıdır bu.

Perde arkasındaki bu politik kumpaslardan habersiz olan Yarımada batıya doğru ilerlemeyi sürdürüyor, öyle tutarlı ve sarsıntısız bir ilerleme ki bu Corvo Adası'nda Yarımada'nın geçişini izlemek için ön sıralarda yer almış olan çeşitli izleyiciler, ister milyoner olsun ister biliminsanı, çoktan yerlerini terk

ettiler bile. Nefes kesici bir görüntü bu, şu kadarını söyleyelim ki Yarımada'nın en uç kısmı Corvo'nun yarından beş yüz metreden az bir mesafeden, büyük dalgalar yaratarak geçti. Bu bir Wagner operasının en coşkulu anını izlemek veya daha da iyisi küçük bir teknenin içinde denizdeyken birkaç metre yakından devasa, boş, büyük bir kısmı su üstünde olan bir petrol tankerinin geçtiğini görmek gibiydi, kısacası dehşete kapılmamıza ve başımızın dönmesine, dizlerimizin üzerine çöküp tüm günahlarımız ve kötülüklerimiz için bağışlanma dilememize ve, Tanrı var, dememize yol açmaya yeterliydi. İlkel doğanın insan ruhu üzerinde böyle bir gücü vardır işte, bu ruh ne kadar medenileşmiş olursa olsun.

Ama Yarımada evrenin hareketleri içindeki yerini alırken yolcularımız Burgos'u geride bıraktı bile, ticaretlerinde öyle başarılı oldular ki Deux Chevaux'yu tartışmasız şekilde en kısa yol olan otoyola çıkarmaya karar verdiler. Daha ileride, Gasteiz'i geçtikten sonra, tekrar diğer yollara geri dönüp kasabalara hizmet götürecekler, yük arabası bu yollara daha uygun, yüksek hızlar için tasarlanmış olan otoyolda saatte on beş kilometreyle, tabii o da yokuş çıkmıyorlarsa ve atlar yorgun değilse, tembel tembel, ağır ağır ilerleyen, atlar tarafından çekilen bu araba sıra dışı ve şaşırtıcı bir görüntü teşkil ediyor, oysa bir kır yolunda her şey daha rahat olacak. İber dünyası öyle değişti ki buna tanık olan trafik polisleri durmalarını emretmiyor, ceza kesmiyor, güçlü motosikletlerinin üstünde otururken onlara iyi yolculuklar dilediklerini belirtecek şekilde başlarını sallıyorlar, yamanın görülebildiği taraftaysalar tentenin üstündeki kırmızı boya hakkında sorular soruyorlar en fazla. Hava güzel, günlerdir yağmur yağmıyor, özellikle de şimdi dağlara yakın olduğumuzdan bazen çok soğuk olabilen sonbahar rüzgârı olmasa yazın geri geldiğini düşünürdünüz. Kadınlar havanın soğukluğundan şikâyet etmeye başlayınca José Anaiço sanki hiç aldırış etmiyormuşçasına yüksek enlemlere fazla yaklaşmanın sonuçlarından bahsetti, Eğer kendimizi Newfoundland'de bulursak yolculuğumuz biter, o iklimde

dışarıda yaşamak için Eskimo olmak gerekir, ama kadınlar ona aldırmadı, belki de haritaya bakmıyorlardı.

Ve belki soğuktan pek bahsetmedikleri için belki de bir başkasının, ama kimin, hissettiği daha büyük bir soğuğu hissediyorlardı, her gece ve hatta koşullar elverdiğinde gündüzleri partnerlerinin verdiği rahatlığı yaşayan onların hissettiği bir soğuk değildi bu. Çoğu zaman bir çift ön tarafta atları idare eden Pedro Orce'ye eşlik ediyor, bu arada diğer çift de yük arabasının içinde uzanıp Deux Chevaux'nun sallantılarıyla rahatladıktan sonra yarı çıplak bir şekilde ani ya da ertelenmiş arzularını gideriyordu. Görmüş geçirmiş olan ve yük arabasında üç erkek ve iki kadının seyahat ettiğini bilen herkes yalnızca ön tarafta kimlerin oturduğuna bakarak o tentenin altında nelerin olup bittiğini tahmin edebilirdi, örneğin önde üç erkek varsa iki kadının içeride ev işleri, özellikle de dikiş, yaptıklarından emin olabilirdiniz, ya da daha önce söylediğimiz gibi iki erkek ve bir kadın varsa bu geri kalan bir erkekle bir kadının birbirlerinin yakınlıklarının tadına vardığı anlamına gelirdi, giyinik ve yalnızca sohbet ediyor olsalar bile. Tüm olası kombinasyonların bunlardan ibaret olmadığı açık, ama kadınlardan hiçbiri ön tarafta yanında kendi partneri olmadan ve diğer kadın kendi erkeğiyle birlikte tentenin altında bulunmadan oturmuyordu, çünkü insanların dedikodu yapmasını istemiyorlardı. Bu temkinli davranış biçimi kendiliğinden benimsendi. Tentenin içindeki ve dışındaki ahlakı koruma yollarını matematiksel olarak saptamak için bir aile toplantısı yapılmasına gerek yoktu, Pedro Orce'nin hemen her zaman ön tarafta oturması kaçınılmazdı, yalnızca üç erkeğin de dinlenirken iki kadının dizginleri ellerine aldığı ya da bir çift tüm arzuları tatmin edilmiş bir şekilde önde otururken özel yaşamları kısıtlanmış olan diğer çiftin tentenin altında yan uzatılmış ot yatağına yatmış olan Pedro Orce'yi utandırabilecek ya da rahatsız edebilecek hareketlerde bulunmaktan kaçındığı durumlar dışında. Zavallı Pedro Orce, diye mırıldandı Maria Guavaira Joana Carda'ya, José Anaiço Newfoundland'deki

ayazdan ve bir Eskimo olmanın avantajlarından bahsedince, Joana Carda da ona katıldı, Zavallı Pedro Orce.

Genellikle akşamüstü kamp kuruyorlardı, yakınlarında su bulunan ve eğer mümkünse bir kasabaya yakın olan hoş bir yer seçiyorlardı ve eğer bir yer hoşlarına giderse günbatımına iki üç saat varsa bile orada duruyorlardı. Atların verdiği dersten hepsi faydalanmıştı, şimdi hayvanlar daha uzun süre dinlenmenin tadını çıkarıyorlardı, yolcular acelecilik ve sabırsızlık gibi insani özelliklerini yitirmişti. Ama Maria Guavaira'nın, Zavallı Pedro Orce, dediği o günden beri yolunda ilerleyen yük arabasını ve içindekileri farklı bir atmosfer bürüdü. Bu sözcüklerin söylendiğini yalnızca Joana Carda'nın işittiğini ve o bunları yinelerken yalnızca Maria Guavaira'nın dinlemekte olduğunu anımsarsak üzerinde düşünecek bir konu çıkacaktır bize, ve bu konuyu diğerlerine açmadıklarını da bildiğimize göre, çünkü bu aşka dair bir konuşma değildi, o zaman sadece bir kez söylenen bir sözün onu oluşturan seslerden daha kalıcı olduğu sonucuna varabiliriz, söz kalır, görünmez ve duyulmaz bir halde, kendi gizini koruyabilmek için, toprağın altında gözlerden uzakta filizlenen ve sonra birden toprağı yana itip ışığa çıkan bir tür gizli tohumdur, kıvrık bir saptır, yavaşça açılan buruşturulmuş bir yapraktır. Kamp kurdular, atların takımlarını çıkardılar, onları koşumlarından kurtardılar, ateş yaktılar, şimdi hepsinin eşit beceriyle yapabildiği gündelik işlerdi bunlar, her gün paylarına hangi görev düşüyorsa onu yapıyorlardı. Ama yola çıktıklarından beri ilk kez artık pek konuşmuyorlardı ve onlara, Son on dakika boyunca tek kelime etmediniz, desek çok şaşırırlardı, o zaman bu sessizliğin özel doğasının farkına varır ya da bariz bir gerçeği görmezden gelen ve boş yere kendilerini mazur göstermeye çalışan insanlar gibi karşılık verirlerdi. Bu bazen olur ve ne de olsa insan sürekli konuşamaz. Ama o anda birbirlerine baksalar bir diğerinin yüzünde sanki bir aynaya bakıyormuşçasına kendi huzursuzluklarını görürlerdi, açıklamaların boş laflardan ibaret olduğunu bilen

insanların utancını. Ama Maria Guavaira'yla Joana Carda arasındaki anlamlı bakışmaların onlar için son derece derin anlamlar ifade ettiğini ve bu yüzden fazla dayanamayıp başlarını çevirdiklerini de söylemek gerek.

Pedro Orce işlerini bitirdikten sonra genellikle diğerlerine civarı tanımak istediğini söyleyerek Sadık'la birlikte gezintiye çıkıyordu. Mutlaka uzun bir süre ortadan kaybolurdu, belki yavaş yürüdüğü, belki otoyoldan çıktığı ya da belki de arkadaşlarının görüş alanından uzaklaşınca bir kayaya oturup akşamın gelişini izlediği için. Geçtiğimiz günlerden birinde Joaquim Sassa ona, Yalnız kalmak istiyorsun, mutsuz musun, demişti ve José Anaiço şöyle bir yorumda bulunmuştu, Onun yerinde olsam herhalde ben de aynı şeyi yapardım. Kadınlar çamaşır yıkamayı bitirmiş ve onları tentenin çerçevesiyle bir ağaç dalı arasına gerdikleri bir ipe asmışlardı, dinlediler ve suskun kaldılar, çünkü konuşmaya dahil edilmemişlerdi. Bundan birkaç gün sonra Maria Guavaira Newfoundland'in ayazı yüzünden Joana Carda'ya, Zavallı Pedro Orce, demişti.

Yalnızdılar, dört kişinin yalnız olma izlenimini uyandırması ne garip, çorbanın hazır olmasını bekliyorlardı, ortalık hâlâ aydınlıktı ve José Anaiço'yla Joaquim Sassa boşa vakit geçirmektense koşum takımlarını kontrol ettiler, bu arada kadınlar da o gün yaptıkları alışverişlerin listesini yüksek sesle okuyup gözden geçirdi, Joaquim Sassa daha sonra muhasebeci olarak bunları deftere geçecekti. Pedro Orce on dakika kadar önce dolaşmaya çıkmış, ağaçların arasında gözden kaybolmuştu, yanında her zamanki gibi Sadık vardı. Artık üşümüyordu ve havadaki esinti büyük olasılıkla sonbaharın son ılık rüzgârıydı, en azından son zamanlardaki soğuktan sonra insan böyle hissediyor. Maria Guavaira, Önlük almalıyız, elimizde fazla kalmadı, dedi ve bunu söylerken başını kaldırıp ağaçlara baktı, oturduğu yerde kıpırdandı, sanki bir dürtüyü ona teslim olmadan önce bastırırcasına, yalnızca atların sert çiğneme sesleri duyuluyordu, sonra Maria Guavaira

ayağa kalkıp Pedro Orce'nin aralarında gözden kaybolduğu ağaçlara doğru yürüdü. Ardına bakmadı, Joaquim Sassa ona, Nereye gidiyorsun, diye sorduğunda bile, ama aslında o sorusunu bitirmemişti, yarıda kesmişti, çünkü yanıt zaten verilmişti ve geri alınamazdı. Birkaç dakika sonra köpek belirdi, gidip yük arabasının altına uzandı. Birkaç metre ötede duran Joaquim Sassa uzaklardaki tepeleri inceler gibi görünüyordu. José Anaiço'yla Joaquim Sassa birbirlerine bakmaktan kaçınıyorlardı.

Maria Guavaira en sonunda akşamın ilk gölgeleriyle birlikte döndü. Tek başınaydı. Joaquim Sassa'nın yanına geldi ama o hemen sırtını döndü. Köpek yük arabasının altından çıktı ve gözden kayboldu. Joana Carda gaz lambasını yaktı. Maria Guavaria çorbayı ateşten indirip bir tavaya biraz yağ döktü, sonra tavayı sacayağın üstüne koyup yağın cızırdamasını bekledi, bu arada kırmış olduğu birkaç yumurtayı çırptı, sosis dilimleri ekledi, az sonra başka herhangi bir zamanda bütün ağızları sulandıracak bir koku yayılacaktı havaya. Ama Joaquim Sassa yemek yemeye gelmedi. Maria Guavaira ona seslendi ama o gelmeyi reddetti. Yemek arttı. Joana Carda'yla José Anaiço kendilerini aç hissetmiyorlardı ve Pedro Orce döndüğünde kamp çoktan karanlığa gömülmüştü, kamp ateşinde sönmekte olan közlerin dışında. Joaquim Sassa yük arabasının altında uzanmıştı, ama çok soğuk bir geceydi, soğuk dağlardan geliyor, rüzgâr yoktu, yalnızca bir soğuk hava kütlesi. Sonra Joaquim Sassa Joana Carda'ya gidip Maria Guavaira'nın yanında uyumasını söyledi, ismini telaffuz etmeden, yalnızca, Git onun yanında yat, ben José'yle yatacağım, dedi, ve bu biraz alaycılık için iyi bir an olduğundan ekledi, Tehlike yok, biz aklı başında insanlarız, cinsel tercihlerimiz belli. Pedro Orce geri dönünce ön tarafa oturdu, Sadık'ın onun yanına çıkmayı nasıl başardığınıysa kim bilebilir. Bu ilk kez oluyordu.

Pedro Orce ertesi gün tüm gün boyunca ön tarafta oturdu. José Anaiço'yla Joana Carda onun yanında oturdu, Maria Guavaira'ysa yük arabasının içinde tek başınaydı. Atlar sabit bir

hızla yürütülüyordu. Tırısa kalkarak biraz eğlenmeye çalıştıklarında José Anaiço onların bu coşkun atılımlarını dizginliyordu. Joaquim Sassa yük arabasının arkasında yürüyordu. O gün yalnızca birkaç kilometre yol aldılar. José Anaiço yük arabasını bir öncekine tıpatıp benzeyen bir yerde durdurduğunda vakit hâlâ öğleden sonraydı, sanki oradan hiç ayrılmamışlar ya da bir çember çizip aynı yere tekrar gelmişlerdi. Joaquim Sassa ancak çok sonra, güneş ufukta batarken göründü. Pedro Orce onun yaklaştığını görünce ağaçların arasında gözden kayboldu ve köpek de peşinden gitti. Kamp ateşinden büyük alevler yükseliyordu, ama hâlâ akşam yemeği hazırlamak için çok erkendi. Ayrıca çorba hazırdı ve dünden kalan sosislerle yumurtalar da vardı. Joana Carda Maria Guavaira'ya, Önlük almadık, elimizde sadece iki tane kaldı, dedi. Joaquim Sassa José Anaiço'ya, Ben yarın gidiyorum, paranın payıma düşen kısmına ihtiyacım olacak, dedi, Bana nerede olduğumuzu haritada göster, yakınlarda bir demiryolu olması gerek. Sonra Joana Carda ayağa kalkıp Pedro Orce'nin köpekle birlikte gözden kaybolduğu ağaçlara doğru gitti. José Anaiço ona, Nereye gidiyorsun, diye sormadı. Köpek birkaç dakika sonra çıkagelip yük arabasının altında uzandı. Zaman ilerledi ve Joana Carda geri döndü. Pedro Orce gönülsüzce onunla birlikte yürüyordu, Joana Carda onu nazikçe yürümeye zorluyordu, sanki fazla güç kullanmasına gerek yokmuş ya da başka türden bir güç kullanıyormuşçasına. Kamp ateşinin önüne geldiler, Pedro Orce'nin başı eğikti, beyaz saçları darmadağınıktı ve titreşen alevlerin ışığı kafasının tepesinde dans ediyordu sanki. Bluzunun önü açılmış ve uçları sarkmış olan Joana Carda üstünün başının ne kadar dağınık olduğunu fark edince bluzunu içeri tıkıştırırken açıkça ve büyük bir doğallıkla, Toprağa bir çizgi çizmekte kullandığım dal gücünü yitirdi ama hâlâ buraya bir başka çizgi çizmekte kullanılabilir, o zaman kimin bu tarafta, kimin diğer tarafta kalacağını göreceğiz, bakalım hepimiz aynı tarafta olabilecek miyiz, dedi. Umurumda değil, ben yarın gidiyorum, dedi Joaquim

Sassa ona. Yarın gidecek olan benim, dedi Pedro Orce. Nasıl bir araya geldiysek öyle ayrılabiliriz de, dedi Joana Carda, ama ayrılmamızın suçunu birine yüklemek istiyorsanız Pedro Orce'yi günah keçisi yapmayın. Birini suçlayacaksanız Maria Guavaira'yla beni suçlayın ve eğer yaptığımız şeyin bir açıklama gerektirdiğini düşünüyorsanız o zaman birbirimiz hakkında tanıştığımız ilk günden itibaren yanılmışız demektir. Ben yarın gidiyorum, diye tekrarladı Pedro Orce. Gitme, dedi Maria Guavaira, çünkü eğer gidersen hepimiz dağılacağız, erkekler bizimle kalamayacak, biz de onlarla, birbirimizi sevmediğimizden değil, birbirimizi anlamadığımızdan. José Anaiço Joana Carda'ya baktı, ellerini ansızın buz kesmişlercesine ateşe uzattı ve, Ben kalıyorum, dedi, Maria Guavaira sordu, Ya sen, gidiyor musun kalıyor musun, Joaquim Sassa hemen yanıt vermedi, yanında duran köpeğin kafasını okşadı, parmak uçlarını önce köpeğin mavi yünden tasmasında, sonra kolundaki bilezikte gezdirdi, sonra, Kalacağım, dedi, Ama tek bir şartla. Bunun ne olduğunu söylemesine gerek yoktu, Pedro Orce konuşmaya başladı, Ben yaşlı bir adamım, en azından yaşlanıyorum. İnsanın artık bundan emin olamadığı bir yaşa geldim, ama diyelim ki gençten çok yaşlı sayılırım. O kadar da yaşlı olmadığın anlaşılıyor, diye gülümsedi José Anaiço, acı bir gülümsemeydi bu. Bazen yaşamda asla tekrarlanamayacak şeyler olur, Pedro Orce bir an sözüne devam edecek gibi oldu, ama yeterince konuştuğunu hissetti. Başıyla onayladıktan sonra tek başına ağlamak üzere gitti. Çok mu az mı ağladığını bilemeyiz ama ağlamak için tek başına kalması gerekiyordu. O gece hepsi yük arabasında uyudu, ama yaraları hâlâ kanamaktaydı, iki kadın birlikte yattı, iki aldatılmış erkek de, ve bitkin düşmüş olan Pedro Orce tüm gece boyunca derin derin uyudu. Kendisine uykusuzlukla eziyet etmek istemiş ama doğa baskın çıkmıştı.

Ertesi sabah erkenden kuşların sesiyle uyandılar. Şafak sökerken yük arabasının ön tarafında ilk beliren Pedro Orce'ydi, sonra Joaquim Sassa'yla José Anaiço arkadan çıktılar ve en sonunda

da iki kadın belirdi, sanki hepsi başka dünyalardan gelmekteydi ve ilk kez burada buluşacaklardı. Birbirlerine hemen hiç bakmıyorlardı, sanki diğer suratla yüzleşmek daha yeni biten o krizin sebep olduğu zayıflıktan sonra dayanılmaz olacakmışçasına, kaçamak bakışlar fırlatıyorlardı o kadar. Sabah kahvelerini içtikten sonra arada sırada tek tük sözler söylendiği duyulmaya başlandı, tavsiyeler, bir istek, temkinle verilmiş bir emir, ama şimdi ilk nazik problemi çözmeleri gerekiyordu, yukarıda bahsettiğimiz şekilde yatmaları pek çok soruna yol açtığına göre yolcular yük arabasına nasıl yerleşeceklerdi. Hepsi Pedro Orce'nin ön tarafta seyahat etmesi gerektiğinde hemfikir oldular, ama açıkça kavgalı olan erkeklerle kadınlar ayrı kalmayı sürdüremezdi. Şu nahoş ve müphem durumu gözünüzde canlandırmaya çalışın. Joaquim Sassa'yla José Anaiço ön tarafta otursalar Pedro Orce'yle ne konuşabilirlerdi ki, veya daha da utanç verici olanı, Joana Carda'yla Maria Guavaira ön tarafta otursalar onlar Pedro Orce'yle ne konuşabilirlerdi, ne anılar uyandırırlardı kim bilir ve bu arada yük arabasının içindekiler tırnaklarını yerdi, birbirlerine sorup dururlardı, Ne konuşuyorlar acaba. Bunlar dışarıdan bakıldığında bize gülünç gelen durumlar, ama kendimizi bu adamların yerine koyduğumuzda gülme isteğimiz kısa sürede kaybolacaktır. Neyse ki her şeyin bir çaresi vardır. Henüz yalnızca ölüme çare bulunamadı. Pedro Orce yerine oturmuştu bile, dizginleri tutuyor ve diğerlerinin karar vermelerini bekliyordu, José Anaiço sanki havadaki ruhlara seslenircesine, Yük arabası gidebilir, Joana'yla ben biraz yürüyeceğiz, dedi. Biz de aynı şeyi yapacağız, diye bildirdi Joaquim Sassa. Pedro Orce dizginleri sarstı, atlar bir anda ileri atıldı, ama bu kez isteseler de hızlı gidemezlerdi, dağların, ki sol taraftakiler daha yüksek, arasındaki yol tamamen yokuş. Pireneler'in eteklerindeyiz, diye kendi kendine düşünüyor Pedro Orce, ama burası öyle huzur verici ki tasvir ettiğimiz o dramatik yarılmaların burada gerçekleştiğine inanmak güç. Arkadan iki çift geliyor, ayrı ayrı elbette, çünkü tartışmaları gereken şey kadın

ve erkek arasında kalmak zorunda, tanıklar olmadan.

Dağlar iyi satış yapılabilecek yerler değildir, hele bu dağlar hiç değil. Böyle dağlık bölgelerde nüfusun genellikle oldukça seyrek olmasının yanı sıra oralarda yaşayanların Pireneler'in artık diğer taraftan tamamlanmadığı ya da desteklenmediği fikrine hâlâ alışamadıklarını ve dehşet içinde olduklarını göz önünde bulundurmak gerek. Yük arabası sıkıca kapalı kalan kapıların ve pencerelerin önünden geçerken Deux Chevaux'nun tekerlekleri taştan yollarda hüzünlü sesler çıkarıyor. Sierra Nevada'da olmayı yeğlerdim, diye düşünüyor Pedro Orce ve bu büyülü ve cazip sözcükler kalbini özlemle ya da İspanyolların deyimiyle *añoranza*'yla dolduruyor. Eğer böyle bir yalnızlıktan elde edilecek bir avantaj varsa o da yolcuların oldukça rahatsız ve cinsel açıdan karmakarışık geçen gecelerden sonra iyi bir uyku çekebilecek olmaları. Tarafların farklı görüşlere sahip olduğu ve üzerinde tartıştığı o son cinsel karmaşadan bahsetmiyoruz, yalnızca sahipleri tarafından terk edilmiş olan evlerde uyuyabileceklerini belirtiyoruz. Çünkü o genel göç sırasında eşyalar ve değerli mallar taşınırken yataklar genellikle geride bırakılmıştı. Maria Guavaira'nın bir başkasının evinde uyumayı hararetle reddettiği o gün ne kadar da uzak görünüyor şimdi, bu aldırmazlığın ahlaki standartlardaki bir düşüşten değil zor deneyimlerden öğrenilen derslerden kaynaklandığını umalım.

Pedro Orce seçtiği bir evde tek başına uyuyacak ve köpek ona eşlik edecek. Bir gece gezintisine çıkmak isterse istediği vakitte gidip dönmekte serbest ve bu kez diğer erkekler kadınlarından ayrı yatmayacaklar, Joaquim Sassa en sonunda tekrar Maria Guavaira'yla yatacak, José Anaiço da Joana Carda'yla, birbirlerine söylemeleri gereken her şeyi söylemişlerdir muhtemelen ve gecenin geç vakitlerine dek konuşmayı sürdürebilirler, ama insan doğasının sonucu olarak bitkinliğin ve hoşnutsuzluğun, şefkatli sempatinin ve ani aşkın sonucu olarak bir erkekle kadının bir araya gelince önce birbirlerini kararsızca öpmeleri, sonra da,

bizi böyle yaratana şükürler olsun, bedenin uyarıp diğer bedeni arzulaması çok doğal, bu bir çılgınlık olabilir, olabilir, çünkü yaralar hâlâ sızlıyor, ama bedenlerin ışığı güçleniyor, eğer Pedro Orce bu vakitte o yokuşlarda yürürse köydeki iki evin ışıklarının açık olduğunu görecek, belki kıskanacak, belki gözleri tekrar yaşaracak, ama o anda barışan âşıkların mutluluk dolu bir kederle ve bir tutku patlamasıyla hıçkırdıklarını bilemeyecek. Ertesi gün gerçekten farklı bir gün olacak, artık kimin yük arabasında, kimin önde seyahat edeceği meselesi önemini yitirecek, şimdi bütün kombinasyonlar olası ve hiçbiri belirsiz değil.

Atlar yorulmuştu, yokuşlar bitmek bilmiyordu, hep yukarı çıkıyorlardı. José Anaiço'yla Joaquim Sassa usulca konuşmak için Pedro Orce'nin yanına gitti, yanlış anlaşılmamak için son derece dikkatli davranıyorlardı. Onun Pireneler'i yeterince gördüklerini mi düşündüğünü, yoksa en yüksek zirvelere varana dek ilerlemek mi istediğini öğrenmek istiyorlardı, Pedro Orce her ne kadar insanın toprağın bittiği yerden hep aynı denizi gördüğünün farkında olsa da kendisini zirvelerden çok toprağın bittiği yerin çektiği karşılığını verdi. Bu yüzden Donostia yönünde ilerlemedik, bölünmüş olan bir kumsalın, iki yanında deniz olan kumların üstünde durmanın ne çekiciliği vardı. Ama denizi böyle büyük bir yükseltiden görmemiz için, bilemiyorum, atların dayanabileceğinden emin değilim, dedi José Anaiço. İki-üç bin metreye tırmanmak zorunda değiliz, zirvelerde yol varsa, bence olup olmadığını anlayana dek çıkmaya devam edelim. Haritayı açtılar. Joaquim Sassa parmağını Navascués'le Burgui arasında gezdirdikten sonra sınır yönünde bir yeri işaret etti, Buralarda olmalıyız. Bu tarafta büyük bir yükselti yok gibi görünüyor, yol Esca Nehri'ni takip ediyor, sonra ayrılıp yukarı çıkmayı sürdürüyor, işte burada işler güçleşmeye başlıyor, diğer tarafta bin yedi yüz metreden daha yüksek bir zirve var. Artık yok. Vardı, dedi Joaquim Sassa. Evet, elbette vardı, diye ona katıldı Joaquim Sassa, Maria Guavaira'dan makas isteyip haritayı sınırdan kesmeliyim.

Bu yolu deneyebiliriz, atlar çok zorlanırsa geri dönme şansımız her zaman var, diye önerdi Pedro Orce.

İstedikleri yere ulaşmaları iki günlerini aldı. Gece vakti kurtların ulumalarını duyabiliyor ve bundan rahatsız oluyorlardı. Onlar alçak toprakların insanlarıydı ve şimdi birden karşı karşıyla oldukları tehlikenin bilincine varmışlardı. Vahşi hayvanlar kamp yerini basarsa önce atları parçalayacak, sonra da insanlara saldıracaklardı. Yanlarında kendilerini koruyabilecekleri bir tabanca olsaydı keşke. Pedro Orce, Bütün bu risklere girmemiz benim hatam, diye itiraf etti, geri dönelim, ama Maria Guavaria, Devam edelim, köpek bizi korur, diye karşılık verdi. Bir köpek bir kurt sürüsüne karşı pek bir şey yapamaz, diye ona anımsattı Joaquim Sassa. Bu köpek yapabilir, ve bu konular hakkında anlatıcıdan daha çok şey bilen insanlara tuhaf gelebilir ama, Maria Guavaira haklıydı. Bir gece kurtlar oldukça yakına geldi, dehşete kapılan atlar kişnemeye ve bağlı oldukları ipleri çekiştirmeye başladı, erkeklerle kadınlar bir saldırıdan korunmak için sığınabilecek bir yer bulmak amacıyla etraflarına bakındı, yalnızca Maria Guavaira, titreyerek de olsa, ısrar etti, Gelmeyecekler, ve yineledi, Gelmeyecekler. Kamp ateşinden dev alevler yükseliyordu ve o uykusuz gecede ateşin sabaha dek böyle yanmasını sağladılar, kurtlar da daha fazla yaklaşmadı. Bu arada köpek ışık çemberinde irileşmiş gibi göründü. Titreşen gölgeler başların, dillerin ve dişlerin çoğaldığı izlenimini uyandırdı, bu yalnızca optik bir illüzyondu, insan şekilleri uzadı, kabarıp biçimsizleşti ve kurtlar ulumayı sürdürdü, ama yalnızca diğer kurtlardan korktukları için.

Yol kesilmişti, kelimenin tam anlamıyla. Sağda ve solda dağlar ve vadiler sanki bir bıçakla, dümdüz bir şekilde kesilmişti. Şimdi yolcular köpek tarafından korunan yük arabasından biraz uzaktaydı ve ihtiyatla, biraz da korkuyla ilerliyorlardı. Kesiğe yüz metre kadar kala bir gümrük kapısı vardı. Gidip ofise girdiler. İçeride hâlâ iki daktilo duruyordu, birinin içinde bir sayfa

vardı, üzerine birtakım sözcükler yazılmış bir gümrük formu. Açık bir pencereden giren soğuk rüzgâr yerde duran kâğıtları kımıldatıyordu. Yerde kuş tüyleri de vardı. Dünyanın sonu yaklaşıyor, dedi Joana Carda. O zaman gidip nasıl sona erdiğini görelim, diye önerdi Pedro Orce. Çıktılar. İhtiyatla yürüdüler, yerde ansızın çatlakların belirmesinden korkuyorlardı, dengesiz topraklarda çok açık bir belirtidir bu. Bunu anımsayan José Anaiço'ydu ama yol pürüzsüz ve dümdüz görünüyordu, yalnızca arada sırada bir-iki tümseğe rastlanıyordu o kadar. Uçuruma on metre kala Joaquim Sassa, Ayaktayken fazla yaklaşmasak iyi olur, başımız dönebilir, ben oraya sürünerek gideceğim, dedi. Hepsi çömelip ellerini de yere dayadılar ve böyle ilerlediler, önce ellerinin ve dizlerinin üstünde sürünerek, sonra kendilerini toprağın üstünde çekerek, kalplerinin korkudan ve huzursuzluktan küt küt attığını işitebiliyorlardı, kendi kendilerine uçuruma ulaşabilecek kadar cesaret gösterip gösteremeyeceklerini soruyorlardı, ama hiçbiri korkak durumuna düşmek istemiyordu ve bir anda kendilerini neredeyse bir transa geçmiş halde buldular, bin sekiz yüz metre kadar yüksekten denize bakıyorlardı, uçurum sarptı ve aşağıda deniz parıldıyordu, uzaklarda küçücük dalgalar görünüyordu ve okyanus dalgalarının dağa sanki onu yerinden oynatmak istercesine çarptığı yerlerde beyaz köpükler beliriyordu. Pedro Orce coşkulu bir kederle kendinden geçerek haykırdı. Dünyanın sonu yaklaşıyor, Joana Carda'nın söylediğini yineliyordu ve hepsi de yinelediler. Tanrım, mutluluk var, dedi bilinmeyen ses, ve belki mutluluk yalnızca budur, deniz, ışık ve baş dönmesi.

Dünya rastlantılarla doludur ve eğer bir şey yakınındaki bir başka şeyle rastlantısal olarak çakışmıyorsa bu rastlantıyı reddetmek için bir sebep değildir, bunun tek anlamı çakışan şeyin görünmez olduğudur. Yolcuların tam eğilip denize baktıkları o anda Yarımada durdu. Oradaki kimse bunu fark etmedi, duruş sırasında bir sarsıntı olmadı, ani bir denge kaybı, bir gerilme hissi yaşanmadı. Bu şaşırtıcı haberi ancak iki gün sonra, o muhteşem

yükseltilerden inip ilk insanlı yere vardıklarında öğrendiler. Ama Pedro Orce, Eğer Yarımada'nın durduğunu söylüyorlarsa doğrudur, ama kendi adıma ve Sadık adına konuşursam, size yemin ederim ki yer hâlâ sarsılıyor, dedi. Bunu söylerken eli köpeğin sırtındaydı.

Dünyanın her yerindeki gazeteler, bazıları ilk sayfada koca bir manşetle birlikte, Yarımada'nın o tarihi fotoğrafını yayımladılar, belki artık ona Ada demeliyiz, okyanusun ortasında sessizce duruyor, dünyayı yöneten ve ona rehberlik eden anayönlere ilişkin konumunu milimi milimine koruyordu, Oporto Lizbon'un her zamanki kadar kuzeyindeydi, Granada Madrid'in bu kentin kuruluşundan beri olduğu kadar güneyindeydi, diğerleri de eski konumlarındaydılar. Muhabirler yaratıcı güçlerini neredeyse tamamen kalın harflerle yazılmış dramatik başlıklarda yoğunlaştırdı, jeolojik yer değiştirme, daha doğrusu tektonik gizem ilk günkü kadar anlaşılmaz olan sırlarını sergilemeyi sürdürene dek de bunu yapacaklardı. Neyse ki kamuoyunun dikkati azalmıştı, insanlar soru sormayı bırakmıştı, çarpıcı karşılaştırmaların dolaylı ve dolaysız imaları tarafından yeterince uyarılıyorlardı, Yeni Bir Atlantis Doğuyor, Evrensel Satranç Tahtasında Bir Taş Yer Değiştirdi, Amerika'yla Avrupa Arasında Bir Bağ, Avrupa'yla Amerika Arasında Bir İhtilaf Elması, Geleceğin Savaş Meydanı, ama en büyük etkiyi bir Portekiz gazetesinin başlığı yarattı, Yeni Bir Tordesilla Antlaşması Yapılmalı, bu gerçekten deharın basitliğiydi, fikrin sahibi haritaya bakmış ve Yarımada'nın dünyayı bu görkemli günlerde iki parçaya ayıran o hattın aşağı yukarı üstünde bulunduğunu keşfetmişti, biri bana, biri sana, biri bana.

İmzasız bir makalede iki Yarımada ülkesinin kendilerini dünya siyaset terazisindeki ibreler konumuna getirecek ortak ve bütünleyici bir strateji benimsemeleri önerildi, Portekiz batıya, Birleşik Devletler'e bakıyordu, İspanya ise doğuya, Avrupa'ya.

Aynı ölçüde orijinal bir şeyler bulmaya heveslenen bir İspanyol gazetesi bir idare teorisi ortaya attı, buna göre Madrid tüm stratejinin politik merkezi olacaktı, bunun sebebiyse İspanya başkentinin Yarımada'nın geometrik merkezinde bulunmasıydı, oysa haritaya baktığımızda bunun doğru olmadığını görürüz, ama bazı insanlar kendilerini hedeflerine ulaştıracak yöntemlere itiraz etmez. Ortak itirazlar yalnızca Portekiz'den gelmedi, bu öneriye onu İspanyol merkeziyetçiliğinin bir başka kanıtı olarak gören özerk İspanyol bölgeleri de karşı çıktı. Portekiz tarafında tahmin edileceği gibi okülte ve ezoterik bilimlere karşı bir ilgi canlanması vardı, bu uzun sürmedi çünkü durum ciddi bir şekilde değişti, ama Padre Antánio Vieia'nın *Geleceğin Tarihi*'nin ve *Bandarra'nın Kehanetleri*'nin ve Fernando Pessoa'nın *Mensagem*'inin bütün nüshalarının satılmasına yetecek kadar uzun sürdü, ama zaten bunu söylemeye gerek yok.

Kılgın siyasetin bakış açısından bakıldığında Avrupa ve Amerika elçiliklerinde sorunun ele alınışı etki sahaları üzerinde yoğunlaştı, yani aradaki uzaklığa karşın Yarımada, ya da ada, Avrupa'yla olan doğal bağlarını korumalı mıydı, yoksa onları tamamen koparmadan kendisini daha çok büyük Kuzey Amerika Devleti'nin ideallerine ve kaderine mi adapte etmeliydi. Bu mesele üstünde hiçbir belirleyici etkide bulunma şansına sahip olmayan Sovyetler Birliği kendisi görüşmelerde yer almadan hiçbir karar alınmaması gerektiğini defalarca yineledi, bu arada yolculuğunun başından beri Yarımada'yı diğer güçlerle, Amerikan, İngiliz ve Fransız donanmalarıyla birlikte takip etmiş olan donanmasını da güçlendirdi.

Bu görüşmelerde, elçi Charles Dickens tarafından Portekiz Cumhurbaşkanı'na yöneltilen bir talebin sonunda gerçekleşen bir görüşme esnasında, Birleşik Devletler Portekiz'e artık bir ulusal kurtuluş hükümetinin hiçbir anlam ifade etmediğini çünkü onu gerektiren koşulların ortadan kalkmış olduğunu bildirdi, Onun kurulmasını, eğer fikrimi belirtmeme izin verirseniz Sayın

Cumhurbaşkanı, son derece belirsiz koşullar gerektirmişti. Bu patavatsızca müdahalenin bilgisi kamuoyuna dolaylı yoldan sızdı, Cumhurbaşkanı'nın yaptığı herhangi bir kamu açıklamasıyla ya da Elçi'nin Belém Sarayı'ndan ayrılırken söylediği herhangi bir sözle değil, aslında Elçi yalnızca Cumhurbaşkanı'yla yaptığı görüşmenin son derece açık ve yapıcı olduğunu belirtmişti. Ama bu hükümette yeni bir düzenleme olursa ya da genel bir seçim yapılırsa kaçınılmaz bir şekilde konumlarını yitirecek olan partilerin elçinin bu katlanılmaz müdahalesine karşı bir saldırıda bulunmaları için yeterliydi. Portekiz'in iç meselelerinin Portekizliler tarafından çözümlenmesi gerektiğini bildirdiler ve kin yüklü bir ironiyle eklediler, Elçi'nin *David Copperfield*'i yazmış olması ona gelip *Camoës*lerin ve *The Lusiad*'ların ülkesindeki bizlere emirler yağdırması hakkını vermez. Ve tam bu noktada Yarımada beklenmedik bir şekilde tekrar hareket etmeye başladı.

Pedro Orce Pireneler'in eteğinde. Evet, durmuş olabilir, ama hâlâ sarsılıyor, derken haklıydı ve bunu söyleyen tek kişi olmamak için elini köpeğin sırtına koymuştu, köpek de sarsılıyordu, iki erkekle kadın da bunu kendi paylarına doğrulayabiliyorlardı, Joaquim Sassa'yla José Anaiço'nun Orce'yle Venta Micena arasındaki kurak topraklarda, Cordoba zeytini ağacının altında yaşadıkları o benzersiz deneyimi yineleyerek. Ama şimdi yaşanan şok genel ve evrenseldi, hareket doğuya ya da batıya, kuzeye ya da güneye doğru değildi. Yarımada yelkovanın tersi yönde kendi çevresinde dönüyordu, bu kamuoyuna açıklanınca Portekizlilerin ve İspanyolların hemen başlarının dönmesine yol açtı, oysa dönüş hızı kesinlikle baş döndürücü değildi. Dünyanın kendi kendini yönetmesini sağlayan tüm fizik yasalarını, özellikle de mekanik yasaları, kesinlikle tehlikeye sokan bu sıra dışı fenomen tüm siyasi görüşmelerin, kapalı kapılar ardında ve koridorlarda imzalanan anlaşmaların, doğrudan ya da adım adım yapılan diplomatik manevraların yarıda bırakılmasına yol açtı. Ayrıca insanın mesela bakanlar kurulundaki masanın binayla,

şehirle, ülkeyle ve tüm Yarımada'yla birlikte bir cümbüşteymişçesine, bir düşteymişçesine dönüp durduğunu bilirken sakin kalmasının kolay olmadığını kabul etmeliyiz. Daha duyarlı olanlar her ne kadar toprağın döndüğünü hissetmediklerini itiraf etseler de dairesel bir yer hareketi hissettiklerini söylediler, ne demek istediklerini göstermek için kollarını iki yana açıp bir denge konumu sağlamaya çalıştılar, ama çoğu zaman başaramadılar ve hatta sırtüstü düştüler, göğün yavaşça dönmesini izlediler, geceleri yıldızlarla ayın, gündüzleriyse, isli gözlük camlarıyla, güneşin. Bazı doktorlar bunların yalnızca histeri belirtileri olduğu görüşündeydi.

Elbette ki daha radikal şüphecilerden de bol bol vardı ortalıkta, devam edin, Yarımada kendi çevresinde dönüyormuş, olanaksız, bir heyelan olsa anlardık, çünkü toprak kaymaları olur, şiddetli bir yağmur yağdığında bayırlarda buna rastlanır, bu bir Yarımada'da da olabilir, yağmur yağmasa bile, ama Yarımada'nın kendi çevresinde dönmesi kendisini ekseninden çekip uzaklaştırdığı anlamına geliyor ki böyle bir şey yalnızca nesnel olarak olanaksız değil, aynı zamanda da er geç merkezden parçalanacağı anlamına geliyor ki o zaman kaderin insafına terk edileceğiz. Bu şüpheciler bu dönmenin yalnızca bir tabağın bir başka tabağın üstünde dönmesine benzeyebileceğini unutuyorlardı, bu şist üst üste duran kaya tabakalarından oluşuyordu. Eğer aralarındaki bağlılık gevşerse biri diğerinin üstünde kolaylıkla dönebilirdi ve teorik açıdan tam bir ayrılmayı engelleyecek bir bağ oluştururlardı. Bu teoriyi savunanlar tam da bunun gerçekleşmekte olduğunu iddia ettiler. Ve bunu doğrulayabilmek için dalgıçları bir kez daha denizin dibine gönderdiler, okyanusun olabildiğince derinine, ve onlarla birlikte *Archimedes*, *Cyana* ve telaffuz edilemez bir ismi olan bir Japon makinesi de gitti. Bütün bu çabaların sonucunda İtalyan araştırmacı o meşhur sözü yineledi, sudan çıktı, kapağı açtı ve dünyanın her yerinden televizyon istasyonlarının mikrofonlarına konuştu, Hareket etmemesi gerek ama ediyor.

Bir halat gibi bükülmüş merkezi bir eksen yoktu, kaya tabakaları yoktu, yine de Yarımada Atlantik'in ortasında görkemli bir şekilde dönüyordu ve dönerken giderek daha tanınmaz oluyordu, Burası gerçekten tüm yaşamlarımızı geçirmiş olduğumuz yer mi, diye sordu insanlar kendi kendilerine. Portekiz kıyısı güneydoğuya dönüyordu ve eskiden Pireneler'in en doğu ucu olan yer şimdi İrlanda'yı işaret ediyordu. Yarımada'yı gözlemlemek transatlantik ticari uçuşlarının zorunlu bir kısmı haline gelmişti, gerçi bunun pek bir faydası da olmuyordu ya, çünkü hareketin ilişkilendirilebileceği sabit bir nokta yoktu. Aslında hiçbir şey bir uydu tarafından yakalanıp iletilen görüntünün, çok yüksekten çekilen ve fenomenin boyutları hakkında gerçekten bir fikir veren fotoğrafın yerini alamazdı.

Bu hareket bir ay kadar sürdü. Yarımada'dan bakıldığında evren azar azar değişiyordu. Güneş her gün ufukta farklı bir noktadan doğuyordu ve insan gökyüzünde ayı ve yıldızları aramak zorunda kalıyordu, Samanyolu sisteminin merkezindeki hareketleri artık kendi başına yeterli değildi, şimdi gökyüzünü bir titreşen yıldızlar karmaşasına dönüştüren o diğer hareket vardı, sanki evren bir uçtan diğer uca tekrar düzene giriyordu, belki de ilk düzeninin yanlış olduğunu fark etmişti. Günün birinde güneş normal zamanlarda yükseldiği yerden doğdu ve artık bunun doğru olmadığını, yalnızca bir izlenimden ibaret olduğunu, güneşin normal rotasını izlediğini ve bir başka rotayı izleyemeyeceğini söylemek anlamsızlaştı. Sokaktaki insan, Lütfen size şunu söylememe izin verin Sayın Bayım, diye cevabı yapıştırıyordu basitçe, sabah güneşi eskiden ön penceremden doğardı ve şimdi evimin arka penceresinden doğuyor, belki siz bunu basit bir şekilde açıklayabilirsiniz. Uzman bunu elinden geldiğince açıkladı, fotoğraflar çıkardı, çizimler yaptı, bir gökyüzü haritasını açtı, ama öğrenci bir türlü ikna olmuyordu, sonunda ders öğrencinin Sayın Doktor'dan güneşin tekrar ön penceresinden doğmasını sağlamasını rica etmesiyle son buldu. Uzman onu bilimsel

açıklamalarla ikna edemeyeceğini anlayınca, Merak etme, dedi, eğer Yarımada sağa dönerse güneşi eskisi gibi görebileceksin, ama şüpheci öğrenci dedi ki, Demek bunun olduğuna inanıyorsun, yoksa işlerin eski haline dönmesinden bahsetmezdin Bay Çokbilmiş. Ve işler eski haline dönmedi.

Kışın çoktan gelmiş olması gerekiyordu, ama gelmiş gibi görünen kış birden geri çekildi, olanı tanımlayabilecek tek fiil bu. Mevsim ne kıştı ne sonbahar, bahar da değildi ve yaza da hiç benzemiyordu. Bu bir bekleme mevsimiydi, tarihi yoktu, sanki dünya yeni yaratılıyordu ve mevsimlerle onların vakitlerine henüz karar verilmemişti. Deux Chevaux dağ eteklerinde ağır ağır ilerliyordu ve yolcular arada bir şaşkınlık içinde duruyordu, en çok da artık Pireneler'in ardından değil denizden yükselen, ışıklarıyla dağların yamaçlarını, sonra da karlı zirveleri aydınlatan güneşin görüntüsüne şaşırarak. Burada, bu köylerden birinde Maria Guavaira'yla Joana Carda hamile olduklarını fark ettiler. İkisi de hamileydi. Bunda şaşılacak bir şey yoktu, hatta bu kadınların bu haftalar, aylar boyunca hamile kalmak için ellerinden geleni yaptıkları söylenebilirdi, kendilerini erkeklerine iki taraf da hiçbir önlem almadan vermişlerdi. Kadınların aynı vakitte hamile kalmalarına da şaşmamak gerek, bu yalnızca bu dünyada yaşamı yapılandıran tesadüflerden biriydi, neyse ki bazen bunlar net bir şekilde açıklanabilir ve böylece şüpheciler aydınlatılabilir. Ama durum utanç vericiydi, çünkü babanın kimliği konusu utanç vericiydi, çünkü babanın kimliği konusunda belirsizlik vardı. Aslında eğer Joana Carda'yla Maria Guavaira acımadan ya da daha gizli bir duygudan dolayı yalnız Pedro Orce'yi aramak üzere ormana gitmeseler ve onu içlerine girip son tohumlarını akıtması için ikna ederken neredeyse yalvarmak zorunda kalmasalar, Pedro Orce'nin kafa karışıklığı ve rahatsızlığı böylesine büyük boyutlardaydı, bu yanlış adımı atmasalar, bu lirik ve hiç de erotik olmayan sahneler yaşanmasa Maria Guavaira'nın çocuğunun babasının Joaquim Sassa, Joana Carda'nınkiyse José

Anaiço olarak kabul edilecekti şüphesiz. Ama Pedro Orce devreye girmek zorunda kalmış, daha doğrusu kadınlar tarafından baştan çıkarılmıştı ve şimdi yüzü utanç tarafından yenilen bir edeple örtülüydü. Babanın kim olduğunu bilmiyorum, demişti ilk örneği teşkil eden Maria Guavaira, Ben de bilmiyorum, demişti onun teşkil ettiği örneği iki nedenden dolayı benimsemiş olan Joana Carda, birincisi onun kadar kahramanca davranabileceğini kanıtlamak, ikincisi de hatayı hatayla telafi etmek, istisnayı kaide haline getirmek için.

Ama ne bu fikirler, ne de daha inceleri onların temel sorunla yüzleşmekten kaçınmalarını sağlayamıyordu. José Anaiço'yla Joaquim Sassa'ya haberin verilmesi gerekiyordu. Buna nasıl tepki vereceklerdi veya kadınları onlara, Hamileyim, dediklerinde yüzlerinde nasıl bir ifade belirecekti. Daha normal bir durumda sevinçten kendilerini kaybederlerdi ve belki de yüzlerindeki o ilk şok ve ifadeler ruhlarındaki o ani sevinci ele verecekti, ama yüzlerine kısa sürede kasvetli bir ifade bürünecek, gözleri kararacak, korkunç bir sahneyi haber verecekti. Joana Carda hiçbir şey söylememelerini önerdi, zaman geçtikçe ve karınları büyüdükçe durumun gerçeği alınganlıkları, incinmiş gururu ve yeniden alevlenen öfkeyi yatıştıracaktı. Ancak Maria Guavaira buna katılmıyordu. Ona göre bütün tarafların sergilediği cesaretin ve fedakârlığın zayıf bir kandırmacayla, suskun bir kayıtsızlıktan da kötü olan korkaklıkla son bulması üzücüydü. Haklısın, dedi Joana Carda, ama boğayı boynuzlarından yakalamalıyız, ne söylediğinin farkında değildi, bazı ifadeleri duruma yeterince dikkat etmeden kullanmanın tehlikesi budur.

Aynı gün iki kadın erkeklerini çağırıp kırlarda gezintiye çıktı, açık arazilerin en ateşli ve yürek parçalayıcı haykırışları bile fısıltılara dönüştürdüğü yerlerde, ne yazık ki insan seslerinin cennete ulaşamamasının sebebi budur, ve orada kadınlar anlaştıkları gibi lafı uzatmadan, Hamileyim ve babanın sen mi, Pedro Orce mi olduğunu bilmiyorum, dediler. Joaquim Sassa'yla José Anaiço

tahmin edileceği şekilde tepki verdiler. Birden parladılar, ellerini kollarını öfkeyle salladılar, son derece dokunaklı bir kedere kapıldılar, birbirlerini göremeyecek kadar uzaktaydılar, ama hareketleri aynıydı, sözleri de eşit derecede acıydı, Olanlar sana yetmedi, tatmin olmadın, şimdi de gelip hamile olduğunu ve bundan kimin sorumlu olduğunu bilmediğini söyleme yüzsüzlüğünü gösteriyorsun, Nasıl bilebilirdim ki, hem çocuk doğunca kimden olduğunu anlayacağız, Neden bahsediyorsun, Bazı benzerlikler olacak, Evet, ama ya sadece sana benzerse. Sadece bana benzerse o zaman sadece benim çocuğumdur, başka kimsenin değil, Beni aptal durumuna mı düşürmeye çalışıyorsun, Kimseyi aptal durumuna düşürmeye çalışmıyorum, böyle bir şeyi asla yapmam, Bu işi nasıl çözmeyi düşünüyorsun peki, Eğer Pedro Orce'yle bir gece yattığımı kabul edebildiysen, karar vermeden önce dokuz ay beklemeyi de kabul edebilirsin, çocuk sana benziyorsa senindir, Pedro Orce'ye benziyorsa onundur ve onu reddedebilirsin, tabii beni de, bunu istersen, ve sadece bana benzemesine gelince, buna sakın inanma, diğer partnere ait fiziksel bir özellik mutlaka olur. Peki Pedro Orce ne olacak, ona söyleyecek misin, Hayır, ilk iki ay bir şey belli olmaz, özellikle de bu bol bluzların ve ceketlerin içinde, en iyisi hiçbir şey söylememek bence, Pedro Orce'nin sana, ikinize düzenli olarak hizmet veren bir damızlık aygırın ifadesiyle bakmasının beni kızdıracağını söylemeliyim, bunu söyleyen üstün bir dil hâkimiyetine sahip olan José Anaiço'ydu. Joaquim Sassa çok daha sadeydi, Senhor Pedro Orce'nin horoz gibi kurumlanarak yürümesini hiç istemem. Böylece iki erkek de bu haberi kabullendi, bu gizem açığa kavuştuğunda ve doğa kendi bildiğini yaptığında en kötü korkularının boşa çıkması umudundan cesaret alarak.

Çocuk sahibi olmanın ne demek olduğunu asla bilmeyen Pedro Orce'nin zihninden menisinin iki kadının rahminde serpilmekte olabileceği fikri kesinlikle geçmiyor. İnsanın davranışlarının tüm sonuçlarını asla bilemeyeceği ne kadar da doğru, işte

kusursuz bir örnek, tadını çıkardığı mutlu anların anısı solmaya başladı ve olası etkileri, henüz küçük olsa da kendi içinde tüm diğerlerinden daha önemli olacak, eğer doğrularırsa, gözüne görünmüyor ve bunun bilgisi kendisinden saklanıyor. Tanrı da insanları yarattı ama onları görmüyor. Ama Pedro Orce tamamen kör değil, çiftlerin arasındaki uyumu bir şeyin bozduğunu, aralarında bir mesafe oluştuğunu görebiliyor, bir soğukluk değil tam olarak, daha çok saldırganlık içermeyen ama uzun sessizlik sürelerine yol açan bir çekingenlik, yolculuk ne güzel başlamıştı, oysa şimdi sanki artık birbirlerine söyleyecek şeyleri kalmamıştı ya da anlam ifade edebilecek yegâne sözleri söylemekten korkuyorlardı. Olan oldu, bir zamanlar canlı olan şimdi ölü, eğer mesele buysa. Ayrıca o ilk anlardaki kıskançlık zamanla tekrar alevlenmiş de olabilirdi. Ve belki de oradan geçtiğimi kimse görmediğinden, Pedro Orce yine her kamp kurduklarında civarda uzun gezintilere çıkmaya başladı. Bu adamın bu kadar çok yürüyebilmesi neredeyse inanılmaz bir şey.

Bir gün, uzaklardaki Pireneler'in habercisi olan ilk yamaçları henüz geride bırakmışlardı ve Pedro Orce önden, ıssız yollardan gitmişti ve hisleri onu neredeyse kampa geri dönmemeye ikna ediyordu ki, bezginlik anlarında insanın kafasına üşüşen düşüncelerdir bunlar, yol kenarında dinlenen bir adama rastladı. Adam kendi yaşında gibi görünüyordu, belki daha da yaşlıydı, bitkin ve yorgundu. Yanında üstünde yükler bulunan bir eşek vardı ve sarı dişleriyle güneşin kavurduğu otları çiğniyordu, çünkü hava koşulları daha önce de bahsettiğimiz gibi bitkilerin büyümesine pek elverişli değil ve yeni filizlerin uygunsuz yerlerde ve mevsimlerde belirmesine yol açıyor, metafor âşıklarının söyleyeceği gibi, doğa yolunu kaybetti. Adam yalnızca bir somun ekmeği yemekteydi, kötü bir durumda olduğu ortadaydı, yiyeceği ya da başını sokacak yeri olmayan bir serseriydi, ama huzurlu ve zararsız bir görünüşü vardı, ayrıca Pedro Orce ıssız topraklarda yaptığı bu uzun yürüyüşlerle de sergilediği gibi kolay kolay

korkan bir adam değildir. Köpek yanından bir an olsun ayrılmamıştı, daha doğrusu iki kez ayrılmıştı, ama Pedro Orce'nin yanında daha fazla tercih edeceği insanlar varken ve yalnızca bunu uygun bulduğu için.

Pedro Orce adama selam verdi, İyi günler, diğeri de karşılık verdi, İyi günler, iki adamın da kulakları bildik bir telaffuzu algıladı, bir güney şivesini, kısacası Endülüs şivesini. Ama bayat ekmeği yiyen adam yerleşim bölgelerine uzak bu yerde sanki bir uçan daire tarafından bırakılıvermişçesine çıkagelen bu adamla köpekten şüphelendi ve ihtiyatlı davranarak, bunu gizlemeye de çalışmadan, yerde duran ucu metal sopaya uzandı. Pedro Orce bu hareketi ve serserinin huzursuzluğunu fark etti, durup hiç kıpırdamadan eğik başıyla kendisini izlemekte olan köpekten korkmuş olmalıydı. Köpekten korkma, çok sakindir, aslında tam olarak sakindir diyemem, ama zarar görme tehlikesi olduğuna inanmadıkça saldırmaz. Birinin kendisine zarar vereceğini nasıl anlayabilir ki. İşte bu iyi bir soru, keşke yanıtını bilseydim, ama köpeğin cinsini ya da nereden geldiğini ne ben ne de birlikte yolculuk ettiğim arkadaşlarım anlayabildik. Tek başına olduğunu ve yakınlarda yaşadığını sanmıştım, Birkaç arkadaşımla seyahat ediyorum, bir yük arabamız var, olup bitenler yüzünden yola çıktık ve bir daha da durmadık. Endülüslüsün, şivenden anlaşılıyor. Orceliyim, Granada'dan. Ben de Zufreliyim, Huelva'dan. Tanıştığımıza memnun oldum. Asıl ben memnun oldum. Sana bir dakikalığına eşlik edebilir miyim, Rahatına bak, korkarım sana bayat ekmekten başka bir şey ikram edemeyeceğim. Çok teşekkürler, ama az önce arkadaşlarımla yedim zaten. Onlar kim, İki arkadaşım ve kadınları, iki adamla kadınlardan biri Portekizli, diğer kadın Galicialı, Hepiniz nasıl bir araya geldiniz peki. Ah, bu uzun bir hikâye.

Diğeri ısrar etmedi, etmemesi gerektiğini anladı ve, Huelva'dan birinin burada ne aradığını merak ediyorsundur, dedi. Böyle zamanlarda insanları beklediğin yerde bulamazsın genel-

likle. Zufre'den geliyorum, orada akrabalarım var, başka bir yere gitmemişlerse tabii, ama İspanya'nın Fransa'dan kopup ayrılacağı söylentisini işitince gidip kendi gözlerimle göreyim dedim. Hayır, İspanya değil, İber Yarımadası. Evet, elbette. Ve Yarımada Fransa'dan değil Avrupa'dan ayrıldı, bu aynı şey gibi gelebilir ama arada fark var. Böyle ince ayrıntılara kafam basmaz benim. Tek istediğim gidip kendi gözlerimle görmekti. Ne gördün peki. Hiçbir şey, Pireneler'e vardım ve gördüğüm yalnızca denizdi. Biz de yalnızca bunu gördük. Fransa yoktu, Avrupa yoktu, şimdi, bence bir şey orada yoksa bu hiç olmamış olmasıyla aynı şeydir, zamanımı var olmayan bir şeyin peşinde kilometrelerce yürüyerek harcamıştım. Hımm, bu konuda yanılıyorsun. Hangi açıdan yanılıyorum. Yarımada Avrupa'dan ayrılmadan önce Avrupa vardı, bir sınır vardı doğal olarak ve sınırın bir tarafından diğerine geçmek zorunda kalıyordun, İspanyollar geçiyordu. Portekizliler geçiyordu, yabancılar geliyordu, senin oralarda turist görmedin mi hiç. Bazen, ama orada görülecek hiçbir şey yoktu. Onlar Avrupa'dan gelen turistlerdi, Ama Zufre'de yaşarken Avrupa'yı hiç görmediysem ve Avrupa'yı hâlâ görmemişsem, aradaki fark ne. Aya da gitmedin, ama o var. Ama ayı görebiliyorum, şu anda normal seyrinden farklı hareket ediyor tabii, ama yine de onu hâlâ görebiliyorum. Adın ne. Adım Roque Lozano, hizmetindeyim. Ben Pedro Orce'yim, Doğduğun yerin adını mı vermişler sana. Orce'de doğmadım, oraya fazla uzak olmayan Venta Micena'da doğdum. Şimdi anımsadım, yola çıktığımda Orce'ye giden iki Portekizliyle karşılaşmıştım. Belki de aynı kişilerdir. Bunu öğrenmeyi çok isterim. Benimle gel, öğrenirsin. Eğer bu bir davetse seve seve kabul ediyorum, öyle uzun zamandır tek başıma seyahat ediyorum ki. Yavaşça ayağa kalk ki köpek bana saldıracağını sanmasın, sana soparı vereceğim. Roque Lozano çıkınını sırtladı, eşeğin dizginini çekti ve yola koyuldular, köpek Pedro Orce'nin yanında yürüyordu, belki hep olması gereken budur, bir insanın yanında mutlaka bir hayvan olmalıdır, omzuna bir

papağan tünemeli, beline bir yılan dolanmalı, yaka ucunda bir böcek, kıvrılmış bir akrep durmalıdır, hatta saçında bir bit olmalıdır bile diyebilirdik, eğer bu böcek diğer böceklerin bile katlanamadığı o tiksinç parazitler türüne dahil olmasaydı, oysa bu o zavallıcıkların suçu değil, çünkü böyle olmalarını Tanrı istedi.

Ayru gayesiz luzla seyahat ederek Katalonya'nın içlerine girdiler. İşleri yolunda gidiyordu, bu ticaret dalını seçmeleri mükemmel bir fikirdi. Şimdi yollarda daha az insana rastlanıyordu, bu da her ne kadar Yarımada hâlâ dönüyor olsa da insanların normal alışkanlıklarına ve uğraşlarına geri döndükleri anlamına geliyordu, eğer eski alışkanlıklarının ve uğraşlarının doğru tanımı buysa. Köyler artık terk edilmiş değil, gerçi insan tüm evlerde daha önceki sahiplerinin oturduğundan emin olamıyor, şimdi bazı erkekler başka kadınlarla birlikte ve bazı kadınlar da başka erkeklerle birlikte, çocuklarıysa kaynaşmış. Bu bütün büyük savaşların ve göçlerin kaçınılmaz sonucudur. Daha o sabah José Anaiço ansızın artık herhangi bir çarpışma tehlikesi kalmamış gibi göründüğüne göre grubun kaderine ilişkin bir karar vermeleri gerektiğini açıkladı. Ona göre en muhtemel ya da akla yakın hipotez Yarımada'nın aynı noktada dönmeye devam etmesiydi, bu da insanların gündelik yaşamlarında bir aksamaya yol açmayacaktı, gerçi artık yönleri belirleyemeyebilirlerdi, ama bunun ne önemi var, ne de olsa kuzey olmadan yaşayamayacağımızı söyleyen bir kanun yok. Ama onlar Pireneler'i görmüştü, öyle bir yükseklikten aşağı, denize bakmak ne harika bir deneyim olmuştu, Tıpkı uçakta olmak gibi, diye haykırmıştı Maria Guavaira, tecrübeli José Anaiço onun hatasını düzeltmişti, Bu ikisi karşılaştırılamaz, ne de olsa insan bir uçağın penceresinden bakarken baş dönmesi hissetmez, ama burada, tüm gücümüzle tutunmasak dayanamayıp kendimizi denize atabilirdik. Er ya da geç, dedi José Anaiço, o sabah yaptığı uyarıyı yineleyerek, geleceğimiz hakkında bir karar vermek zorunda kalacağız, hayatlarımızın geri kalanını yollarda geçirmek istemiyorsak tabii. Joaquim Sassa ona

katıldı, ama kadınlar bir fikir beyan etmekte gönülsüzdü, bu ani acelenin gizli bir sebebinin olmasından şüpheleniyorlar, yalnızca Pedro Orce çekinerek yerin hâlâ sarsılmakta olduğunu anımsattı onlara, eğer bu yolculuklarının hâlâ sona ermediğinin bir işareti değilse, o zaman belki kendisine niye ilk başta bu yolculuğa çıkmış olduklarını açıklayabilirlerdi. Başka bir zamanda bu savdaki bilgelik, varsayımsal olsa bile, biraz etki yaratırdı, ama ruhun yaralarının derin olduğunu göz önünde bulundurmak gerek, yoksa ruhun yarası olmazlardı, şimdi Pedro Orce ne söylerse söylesin gizli bir amacının olduğundan şüphelenilecek, Yemekten hemen sonra herkes ne yapılması gerektiği konusundaki fikrini söyleyecek, eve mi dönmeliyiz yoksa devam mı etmeliyiz, derken José Anaiço'nun gözlerinden okunan düşünce buydu ve Joana Carda sordu, Hangi eve.

Şimdi Pedro Orce yanında bir adamla geri dönüyor. Adam bu mesafeden yaşlı biri gibi görünüyor, bu da çok iyi, yeterince cinsel ilişki problemimiz var zaten. Adam yük taşıyan bir eşeği çekiyor, son derece sıradan bir eşek bu, ama bir sıra dışı özelliği var, gümüş renginde, adı Platero olsaydı, cılız Rocinante gibi bu isim ona yakışırdı. Pedro Orce kampın sınırını belirleyen görünmez çizgide duruyor, kurallara uyup ziyaretçiyi tanıtması gerekiyor, bu mutlaka sınırın öteki tarafında yapılması gereken bir şey, bunlar öğrenmek zorunda olmadığımız kurallardır, içimizdeki tarihsel adam onları bilir, bir gün bir şatoya izinsiz girmeye çalışmış ve dersimizi almışızdır. Pedro Orce vurguyla, Yolda bu hemşerime rastladım ve onu bizimle bir kâse çorba içsin diye getirdim, dedi, hemşerim tanımında bariz bir abartı var, ama Avrupa'daki böyle bir zamanda anlaşılabilir bir şey bu, biri Minholu, diğeri Alentejolu iki Portekizli vatanlarına karşı aynı nostaljiyi hisseder, her ne kadar ikisini beş yüz kilometre ayırmış olsa da, şimdi ikisi de evlerinden altı yüz kilometre uzakta.

Joaquim Sassa'yla José Anaiço adamı tanımadı, ama eşek için aynı şey söylenemez. Onu kesinlikle gözleri ısırıyordu, bu da

şaşırtıcı değildi, çünkü bir eşeğin görünüşü bir adamınkinin tersine birkaç ayda değişmez, bir adam eğer kirli ve bakımsızsa, sakal bırakmışsa, zayıflamış ya da şişmanlamışsa, saçları dökülmüşse, kendi karısı tarafından bile tanınmaz, kadının özel işaretlerin ayrı yerde olup olmadığını görmek için onu soyması gerekir, bazen de çok geç kalınmış olur, o iş çoktan olup bitmişse ve pişmanlık bağışlanma meyvesini toplayamayacaksa. José Anaiço konukseverlik kurallarına uyarak, Hoş geldin, lütfen bize katıl, istersen eşeğin yükünü indir ki o da dinlensin, şurada hem atlara, hem de eşeğe yetecek kadar kuru ot var, dedi. Eşek eğersiz ve yüksüz çok daha genç görünüyordu, şimdi gümüşi renginin de iki farklı tonda olduğu fark ediliyordu, biri koyu, diğeri açıktı ve ikisi de oldukça çarpıcıydı. Erkekler gidip hayvanı köstekledi, atlar bu yeni gelene yan yan baktı ve koşum takımlarının takılmasını güçleştirecek kadar cılız olan bu hayvanın kendilerine pek yardımcı olamayacağından şüphelendi. Adam kamp ateşine geri döndü ve bir taşın üstüne oturmadan önce kendini tanıttı, Adım Roque Lozano, geri kalanına gelince, temel anlatı teknikleri yinelemelerden kaçınmayı buyurur. José Anaiço tam eşeğin bir adı olup olmadığını, adının Platero ya da Gümüş olup olmadığını soracaktı ki, Roque Lozano'nın önünde sonunda mutlaka kendini yineleyen sözleri, Avrupa'yı görmeye geldim, suskun kalmasına yol açtı, birden hafızası canlanmıştı, kendi kendine mırıldandı, Bu adamı tanıyorum, zamanında anımsaması da isabet oldu, insanların birbirlerini tanımaları için bir eşeğe gereksinim duymaları son derece nahoş olurdu. Joaquim Sassa'nın kafasından da benzer düşünceler geçmiş olmalıydı, duraksayarak, Sanki daha önce karşılaşmışız gibi geliyor bana, dedi, Bana da öyle geliyor, diye karşılık verdi Roque Lozano, bana yolculuğumun başında karşılaştığım iki Portekizliyi anımsatıyorsunuz, ama onlar arabayla seyahat ediyorlardı ve yanlarında kadın yoktu, Hayat öyle şeyler çıkarır ki insanın karşısına, dedi Maria Guavaira, insan öyle çok şey kazanıp kaybeder ki, iki atlı bir yük arabası, iki kadın ve

bir başka adam bulmak ne kadar kolaysa bir Deux Chevaux'yu yitirmek de o kadar kolaydır, Hem daha aramıza katılacak olanlar var, diye araya girdi Joana Carda. Ne Pedro Orce'nin, ne de Roque Lozano'nun neden bahsettiğine dair hiçbir fikirleri yoktu, ama José Anaiço'yla Joaquim Sassa kastettiği şeyi biliyorlardı ve insan bedenine, özellikle de kadınların bedenlerine ilişkin sırlara yapılan bu göndermeyi hoş karşılamadılar.

Birbirlerini tanımışlardı. Tüm şüpheler kaybolmuştu. Roque Lozano Sierras Morena'yla Aracena arasında karşılaştıkları, eşeği Platero'yla birlikte Avrupa'ya doğru seyahat eden adamdı ve Avrupa'yı görememişti, ama niyeti ve kurtuluş umudu hâlâ buydu. Peki şimdi nereye gidiyorsun, diye sordu Joana Carda, Eve geri dönüyorum çünkü toprak ne kadar dönerse dönsün aynı yerde olmalı. Topraktan mı bahsediyorsun. Hayır, evimden, insanın evi her zaman toprağın olduğu yerdedir. Maria Guavaira çorbayı, herkese yetsin diye biraz su ekledikten sonra, kâselere koymaya başladı. Yemeği sessizlik içinde yediler, sadece metodik bir şekilde bir kemiği kemiren köpek ve kuru otları çiğneyen atlarla eşek ses çıkarıyordu. Arada sırada kuru bir fasulye tanesinin çıtırdadığı işitiliyordu. Bu hayvanlar şu andaki sıkıntılar göz önüne alındığında paylarına düşen yiyeceklerden şikâyet edemez.

Daha kişisel güçlüklerden bazıları bu gece yapılacak olan aile toplantısında çözülecek. Bir yabancının varlığı kesinlikle engel teşkil etmeyecek. Tam tersine, çünkü Roque Lozano evine dönmekte olduğunu söyledi, biz ne yapacağız peki, Çingeneler gibi amaçsızca orada burada mı gezineceğiz, elbise mi alıp satacağız, yoksa evlerimize ya da işlerimize, normal bir yaşama geri mi döneceğiz, ne de olsa Yarımada bir daha asla durmasa bile herkes bu duruma alışmaya başlayacak, insanoğlu sürekli hareket halinde olan dünyaya nasıl alıştıysa. İçinde bir güneş balığı olan bir akvaryumun etrafında dönüp durmak herkesin dengesini nasıl da bozmuştur, bunu hayal bile edemeyiz. Seni düzelttiğim için bağışla, dedi bilinmeyen ses, ama güneş balığı diye bir şey

yoktur, ay balığı vardır ama güneş balığı yoktur. Bu durumda seninle tartışmayacağım, ama yoksa bile olmalıydı. Ne yazık ki insan her şeye birden sahip olamıyor, dedi José Anaiço, rahatlık ve özgürlük birbiriyle uyuşmaz, bu gezgin yaşantının çekici yanları var, ama dört sağlam duvarlı ve tepesinde bir çatısı olan bir ev çadır beziyle örtülü ve yollardaki çukurlara girince sarsılan bir yük arabasından daha güvenlidir. Joaquim Sassa, Pedro Orce'yi evine götürmekle başlayalım, sonra da, dedi ama cümlesini tamamlayamayarak yarıda bıraktı, bu noktada Maria Guavaira araya girdi ve söylenmesi gereken şeyi açıkça söyledi, Çok güzel, Pedro Orce'yi eczanesine götürüp bırakalım, sonra Portekiz'e gidelim, José Anaiço bilmediğim bir yerdeki okuluna geri dönebilir, biz de bir zamanlar kuzey adı verilen yönde ilerleriz, Joana Carda Ereira'daki kuzenlerinin yanında mı kalacağına, yoksa Coimbra'daki kocasının yanına mı döneceğine karar vermek zorunda kalacak, bu mesele halledildikten sonra Oporto'ya gidip Joaquim Sassa'yı ofisinin önüne bırakabiliriz, patronları Peñafiel'den çoktan dönmüş olmalı, son olarak ben de evime gideceğim, bir erkeğin evlenmek için beni beklediği yere, bana ben uzaktayken mülkümü korumuş olduğunu söyleyecek, Şimdi benimle evlen, diyecek ve ben bir odun parçasıyla bu yük arabasını yakacağım, bir düşü yakar gibi, belki sonunda taştan gemiyi denize itip onunla seyahat etmeyi başarırım.

Böyle uzun bir konuşma hem konuşanları, hem de dinleyenleri soluksuz bırakır. Bir an hepsi sustu, sonra José Anaiço ona anımsattı, Zaten taştan bir salın üstünde gidiyoruz. Ama o çok büyük, kendimizi denizci gibi hissedemiyoruz, dedi Maria Guavaira ve Joaquim Sassa gülümseyerek, Çok doğru, dedi, uzayda seyahat etmek de bizi astronot yapmıyor. Bir sessizlik daha oldu, sonra konuşma sırası Pedro Orce'deydi, Her şeyi birer birer yapalım, dedi, Roque Lozano bize katılabilir, onu kendisini mutlaka Zufre'de bekleyen ailesine götürelim, kendi geleceğimiz hakkında daha sonra karar veririz. Ama yük arabasında bir

başkasının yatması için yer yok, diye ısrar etti José Anaiço. Merak etmeyin, eğer sizinle yolculuk etmemi istememenizin tek sebebi buysa, ben açık havada yatmaya alışkınım, yağmur yağmadığı sürece, yük arabasının altında yatabilirsem bu geceleyin bir çatı altında yatmak kadar iyi olur benim için, inanın bana, yalnız olmaktan bıkmıştım, diye itiraf etti Roque Lozano.

Ertesi gün yolculuklarına devam ettiler. Kır ve Satranç eşeklerin talihi karşısında homurdandı, bu eşek yük arabasının arkasında tırıs gidiyor, bir iple arabaya bağlanmış ve yüksüz halde, doğduğu andaki kadar çıplak, gümüşi, hoş bir parıltı yayıyor, efendisi yük arabasının ön tarafında oturmuş Pedro Orce'yle geçmiş hakkında gevezelik ediyor, çiftler çadır bezinin altında konuşuyor, köpek önden gidip ortalığı kolaçan ediyor. Uyum neredeyse mucizevi bir şekilde bir anda keşif seferine geri döndü. Dün, son tartışmalarından sonra, bir seyahat programı belirlediler, çok net bir şey değildi ama hiç yoktan iyiydi. Önce Tarragona'ya inecek, sonra Valencia'ya dek sahil şeridinde ilerleyeceklerdi, Sevilla'ya gidecek, son olarak da oradan seksen kilometreden daha az bir mesafedeki Zufre'ye varacaklardı, ki orada şöyle diyeceğiz, İşte Roque Lozano geliyor, büyük macerasından sapasağlam döndü, fakir gitti fakir geldi, ne Avrupa'yı ne de El Dorado'yu keşfetti, buraların peşine düşen herkes onları bulamamıştır, suçlu da her zaman yolcu değildir. Çoğunlukla bize kötülük ya da cehalet yüzünden hazineler olduğunu söyledikleri yerlerde hiçbir şey bulamayız. Sonra nasıl ağırlandığına bakacağız, Dedeciğim, Babacığım, Kocacığım, Ne yazık ki geri döndün, belki kırlarda geberirsin ya da kurtlara yem olursun diye ummuştum, her şey yüksek sesle söylenemez.

Sonra Zufre'de bir aile toplantısı daha yapılacak, şimdi nereye gideceğiz ve gittiğimiz yere vardığımızda hakkımızda neler söyleyecekler, nereye, neden, kimin için, cevabı zaten biliyorsanız sorularınız sahtedir. Böyle kısa bir süre içinde bilinmeyen ses iki kez konuştu.

Yarımada doğudan batıya doğru kusursuz bir yarım çember çizerek döndükten sonra yan yatmaya başladı. Tam şu anda, kelimenin tam anlamıyla, eğer edebi metaforlar tam anlamı içerebilirse, Portekiz ve İspanya bacaklarını havaya kaldırmış olan iki ülkeydi. İçinde yaşadıkları fiziksel alandaki yapısal değişikliklere ellerinden geldiğince uyum sağlama işini bizim yardımımızı her zaman küçük görmüş olan İspanyollara bırakalım ve basit insanların her zaman bir özelliği olan mütevazı bir sadelikle çok eskiden beri haritadaki güney bir bölge olan Algarve'nin o doğaüstü anda Portekiz'in en kuzey ucunu teşkil ettiğini söyleyelim. İnanılmaz ama gerçek, Bir Aziz'in hâlâ söylediği gibi, canlı olduğundan değil, çünkü tüm Azizler öldü, insanlar sürekli bu ifadeyi ödünç alıp kayıtsızca kullandıklarından, ruhani ihtiyaçlar sebebiyle olduğu kadar insani çıkarlar yüzünden de. Eğer kader Yarımada'nın o noktada çakılıp kalacağını buyurduysa bunun doğuracağı sosyal ve politik, kültürel ve ekonomik, hatta insanların göz ardı etme eğiliminde olduğu psikolojik sonuçlar ve onların sonrası son derece ciddi, uç noktada, kısacası sarsıcı olacak. Mesela ünlü Oporto şehri o değerli unvanını, kuzeyin başkenti olma unvanını yitirecek, ne mantık, ne de topoğrafya yardımına koşabilecek ve eğer bu bazı kentlilere köylülük ve vizyonsuzluk gibi geliyorsa, o zaman Milano bir anda Güney İtalya'daki Calabria'yla yer değiştirseydi ve Calabrialılar kuzeyin ticaretinden ve endüstrisinden faydalansalardı neler olurdu bir hayal etsinler, İber Yarımadası'na olanları göz önünde bulundursak tamamen olanaksız bir dönüşüm değil bu.

Ama bu yalnızca bir dakika sürdü. Yarımada düşüyordu ama dönmeyi sürdürüyordu. Bu yüzden daha fazla anlatmadan önce düşme fiilini burada hangi bağlamda kullandığımızı açıklamalıyız. Burada cisimlerin ani düşüşlerinden bahsetmediğimiz açık, bu Yarımada'nın batmaya başladığı anlamına gelirdi. Denizde geçen bütün o çoğunlukla sıkıntılı ve felaketlerin sürekli tehdidi altında yaşanan günler boyunca böyle bir afet ya da benzeri yaşanmadı, bu uzun ve maceralı yolculuğun Yarımada'nın tamamen batmasıyla sonuçlanması büyük bir talihsizlik olurdu. Bu bize neye mal olursa olsun, şimdi Ulysses'in tatlı Nausicaa'yla buluşmak için karaya asla zamanında varamayacağı olasılığını kabullenmiş durumdayız, ama bitkin denizcinin en azından Phaeacianlıların adasının sahiline ayak basmasına izin verilebilir, o olmazsa bir başkasına, böylece kendisini bekleyen bir kadın göğsü yoksa başını kolunun üstüne koyabilir. O halde sakin olalım. Yarımada'nın her şeyi, Pireneler'in en yüksek zirvelerini bile yutacak kadar derin olan zalim denize batmayacağına söz veriyoruz. Evet, Yarımada düşüyor, bunu başka türlü tanımlamak olanaksız, ama güneye doğru, çünkü düzlemyuvarı böyle ikiye böleriz, yukarı ve aşağı, üst ve alt, siyah ve beyaz olarak, her ne kadar Ekvator'un alt kısmındaki ülkeler dünyanın eksikliğini hissettiği farklı ve haklı olarak tamamlayıcı haritalar kullanmasa da. Ama işler oldukları gibi, karşı konulmaz bir erdemleri var ve bir okul çocuğu bile dersini ilk defasında, daha fazla açıklamaya gereksinim duymadan öğrenebilir. Hiç önemsenmeyen eşanlamlılar sözlüğü bile bunu doğruluyor, insan aşağı iner ya da düşer, neyse ki bu taştan sal okyanusun dibine batmıyor, yüz milyon akciğerin suyla dolmasına, Tagus'la Guadalquivir'in tatlı sularının sonsuz okyanusun acı sularıyla karışmasına yol açmıyor.

Şairlerin gerçekten fuzuli olduklarını savunanlar hiç eksik olmamıştır, bense kendime bize net olarak tanımladığımız şeylerin aslında ne kadar belirsiz olduklarını göstermeseler halimiz nice olurdu diye soruyorum. Bu noktada, bu kadar çok sayfa

yazıldıktan sonra bile, bu anlatının konusu bir okyanus yolculuğu olarak özetlenebilir, gerçi tamamen banal bir konu değil bu, ve Yarımada'nın tekrar güneye doğru ilerlemeye başladığı ve hayali ekseninin etrafında dönmeyi sürdürdüğü bu dramatik anda bile Yarımada'nın dönüşünü ve inişini ana rahmindeki bir çocuğun attığı ilk taklaya benzeten o Portekizli şairin verdiği ilham olmasa verilerin basit sunulumunun ötesine geçmeyi ve anlamlarını genişletmeyi nasıl yapacağımızı kesinlikle bilemezdik. Bu muhteşem bir benzetme, gerçi sanki doğanın bizi düşünmekten başka yapacak işi yokmuş gibi her şeyi mutlaka insanlarla ilişkilendiren bu insan biçimcilikten vazgeçmeliyiz. Basitçe sonsuz korkumuzu, dünyayı bize benzeyen ya da olduğumuzu sandığımız görüntülerle doldurmamıza yol açan o korkuyu itiraf etsek her şeyi anlamak daha kolay olurdu, eğer bu saplantılı çaba boşluğun olduğu yerde bulunmayı reddeden ya da anlamın var olmadığı yerlere anlam yüklememeye karar veren birinin sahte cesareti ya da inatçılığı değilse tabii. Muhtemelen boşluğu doldurma yetisinden yoksunuz ve anlam dediğimiz şey bir zamanlar uyumluymuş gibi görünen ve çabucak yok oluveren bir imgeler toplamından ya da bilincin panik içindeki anlamlandırma, düzen ve tutarlılık getirme çabasından, başka bir şey değil.

Genelde, şairin söyledikleri anlaşılmazdır ve her ne kadar bu kaide olsa da, yine de bazı istisnalara rastlanır, mesela bu lirik hadisede duruma tam uygun düşen o metafor herkesin diline dolandı, gerçi bu popüler beğeniyi diğer şairlerin çoğunun paylaştığı söylenemez, onların da haset ve kıskançlık gibi insani duygulara sahip olduklarını düşünürsek bu bizi şaşırtmamalı. O ilhamlı kıyasın doğurduğu en ilginç sonuçlardan biri de analık ruhunun ya da analık etkisinin tekrar canlanmasıydı, modernliğin aile yaşamında yol açtığı değişiklikler tarafından ne kadar zayıflatılmış olsa da. Ve eğer bilinen gerçekleri tekrar gözden geçirirsek, Joana Carda'yla Maria Guavaira'nın bilinçli bir karardan çok doğal bir incelik yüzünden o etkinin habercisi olduklarını gösteren birçok

kanıt buluruz. Kadınlar hiç şüphesiz zafer kazandı. Cinsel organları, anatomilerine yaptığımız bu kaba göndermeyi bağışlarsanız, en sonunda evrenin defedici mekanizmasının aynı anda hem küçülen hem de genişleyen ifadesi oldu, çıkarma yöntemiyle işleyen bütün o makinelerin, her şeye dönüşecek olan o hiçliğin, küçükten büyüğe, sonludan sonsuza doğru yapılan o kesintisiz ilerleyişin. Bu noktada yorumcuların ve araştırmacıların derin sulara girdiklerini görmek güzel, ama şaşırtıcı değil, çünkü tecrübeler bize ifade edilemeyenin sınırına yaklaştıkça sözcüklerin ne kadar yetersiz kaldığını çok iyi öğretmiştir, aşk demek isteriz ama sözcük ağzımızdan çıkmaz bir türlü, istiyorum demek isteriz ama yapamam deriz, son sözü söylemeye çalışır ve en başa dönmüş olduğumuzu fark ederiz.

Ama sebep ve sonucun karşılıklı doğasında bir başka sonuç, aynı anda hem gerçek hem de faktör, bu tartışmaların ciddiyetini azalttı ve herkesin gülümseyip birbirine sarılmasına yol açtı. Bir anda, tabii bu basitleştirilmiş formüllerin her zaman içerdiği abartıyı da göz önünde bulunduralım, tüm ya da hemen hemen tüm doğurabilen kadınlar hamile olduklarını söylediler, oysa kadınlarla erkeklerin korunma yöntemlerinde belirgin bir değişiklik yaptıkları yolunda bir veri yoktu, elbette ki düzenli olarak ya da rasgele ilişkiye girdikleri erkeklerden bahsediyoruz. Artık insanlar hiçbir şeye şaşırmıyor. Yarımada Avrupa'dan kopalı aylar oldu, bu vahşi açık denizde binlerce kilometre kat ettik, bu koca dev dehşete kapılmış Asor Adaları'nı kıl payı sıyırdı, belki de zaten çarpmaması gerekiyordu, daha sonra anlaşıldığı gibi, ama kadınlarla erkekler bir taraftan diğerine göç etmek zorunda kalırken bunun farkında değildi, bunlar olanlardan yalnızca bazıları, başkaları da var, mesela güneşin soldan doğmasını beklerken sağdan yükseldiğini görmek gibi, aya gelince, sanki dünyadan koptuktan sonraki tutarsızlığı ona yeterli gelmemişti, ayrıca rüzgârlar da her taraftan esiyor ve bulutlar ufkun her yerinde hareket ediyor ve dönen başların tepesinde çember çiziyor, evet, dönen, çünkü

tepede canlı bir alev var, sanki insanın sonuçta hayvansı halinin tarihsel tembelliğinden uyanmasına gerek yok, sanki bir kez daha parıltılı ve bütün bir halde yeniden şekillenmiş, saf ve güzelliği bozulmamış bir dünyanın içine konulabilir. Bütün bunlar olduktan ve o bahsettiğimiz Portekizli şair Yarımada'nın bir yolculuk sırasında oluşmuş ve şimdi sulu bir rahmin içinde doğmayı beklerken denizde dönüp duran bir çocuk olduğunu söyledikten sonra, kadınların insana özgü rahimlerinin şişmesine niye şaşalım ki, belki de güneye doğru inen o büyük taş hamile bıraktı onları, bu yeni yaratıkların insanların kızları olduğunu nereden bilebiliriz, ya da babalarının dalgaları yaran, onları, mırıldanan suları, esen ve inleyen rüzgârları delen o dev pruva olup olmadığını.

Yolcular bu kolektif hamileliği radyo haberlerinden ve gazetelerden öğrendi, televizyon programlarında da başka bir şeyden bahsedilmiyordu. Gazeteciler sokakta bir kadın görür görmez hemen mikrofonu suratına dayıyor ve onu soru yağmuruna tutuyorlardı, bu nasıl ve ne zaman olmuştu, bebeğine ne ad verecekti, zavallı kadın, kamera tarafından canlı canlı yenirken kızarıp kekeliyordu, tek yapmadığı polise başvurmaktı çünkü onu ciddiye almayacaklarını biliyordu. Yük arabasındaki yolcuların arası tekrar gerginleşmişti, ne de olsa Yarımada'daki tüm kadınlar hamile kalmışsa bile bu iki kadın kendi durumları konusunda tek kelime söylemiyor ve bu suskunluğun sebebi de belli, eğer hamile olduklarını itiraf ederlerse Pedro Orce kendini baba adayları listesine dahil edecek ve son defasında son derece büyük zorluklarla tekrar kazanabildikleri o uyum ikinci bir darbeyi kaldıramayabilir. Böylece bir gece Joana Carda ve Maria Guavaira erkeklere akşam yemeklerini verirken çarpık bir gülümsemeyle, Bir düşünün, İspanya ve Portekiz'deki tüm kadınlar hamile, bizdense hiç umut yok, dediler. Bu anlık yapmacıklığı kabul edelim, José Anaiço'yla Joaquim Sassa'nın rahatsızlıklarını, cinsel yeterlilikleri sorgulanan erkeklerin rahatsızlığını, gizleyebildiklerini de kabul edelim, en kötüsü kadınların o sahte alaycılığının bam tellerine basma

olasılığı, çünkü ikisinin de hamile oldukları ne kadar doğruysa, kimden hamile kaldıklarının bilinmediği de o kadar doğru. Böylesine çok yanıtsız soru varken bu yapmacıklılık ortamı yumuşatmadı elbette, Maria Guavaira'yla Joana Carda'nın hamile oldukları zamanla anlaşılacak, ne de olsa istedikleri kadar inkâr etsinler, istedikleri açıklamayı sunsunlar, gerçekle yüzleşilmesi gereken an önünde sonunda gelip çatacak.

Her iki ülkenin de bariz bir şekilde utanmış olan Başbakanları televizyona çıkıyor, dokuz ay sonra Yarımada'da yaşanacak olan demografik patlamadan bahsederken utanmaları için bir sebep yok oysa, neredeyse aynı saatte on iki ya da on beş milyon çocuk doğacak, ışığı ilk kez görürken hep birlikte ağlayacaklar, Yarımada bir doğumevine dönecek, her tarafta mutlu anneler, gülümseyen babalar olacak, eğer çocukların babasının kimliği hakkında yeterince kesinlik varsa. Meselenin bu yönünden politik bir avantaj sağlamak bile mümkün, doğum rakamlarına dikkat çekerek, çocuklarımızın geleceği adına herkesi ciddiyete davet ederek, ulusal birleşmeden bahsederek ve bu verimliliği Batı dünyasının geri kalanındaki kısırlıkla karşılaştırarak. Bu demografik patlamanın yaşanması için bir genetik patlama yaşanmış olması gerektiği düşüncesi karşısında memnunluk duymadan edemez insan, ne de olsa kimse bu kolektif döllenmenin doğaüstü bir sebepten kaynaklandığına inanmıyor. Başbakan şimdi alınması gereken sağlık önlemlerinden bahsediyor, ulusal boyuttaki doğum hizmetlerinden, uygun zamanda kiralanacak olan doktor ve ebe ekiplerinden, yüzü çatışan duyguları ele veriyor, resmi açıklamasının ciddiyetiyle çarpışan gülümseme dürtüsünü, sanki her an, Portekiz'in oğulları ve kızları, elde edeceğimiz kazançlar çok büyük olacak ve eminim ki yaşadığımız haz da aynı derecede büyük olmuştur, çünkü kendini tenin zevklerine kaptırmadan çocuk sahibi olmak cezaların en büyüğüdür, deyiverecek. Erkekler ve kadınlar dinliyor, karşılıklı bakışıp gülümsüyor, birbirlerinin düşüncelerini okuyabiliyorlar, o geceyi anımsayabiliyorlar,

o günü, ani bir dürtüyle bir araya gelip yapılması gerekeni yaptıkları o saati, yavaşça dönmeye başlayan bir göğün altında, delirmiş bir güneşin, delirmiş bir ayın, karmaşaya düşmüş yıldızların. İlk izlenim bunun bir illüzyon ya da hayal olabileceği, ama kadınların karınları şişmeye başlayınca düş görmemiş olduğumuz anlaşılacak.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı da dünyaya seslendi. Her ne kadar Yarımada güneyde bilinmeyen bir yere doğru ilerlemeye başlamış olsa da, Birleşik Devletler'in medeniyete, özgürlüğe ve barışa karşı sahip olduğu sorumluluklardan asla vazgeçmeyeceğini açıkladı, Gerçi Yarımada ülkeleri, şimdi birbiriyle çatışan etki alanlarına girdiklerine göre, Amerikan ulusundan kaderlerinin bizimkiyle birleşeceği çok muhtemelmiş gibi göründüğü zamanda alacaklarına mutlak gözüyle bakılan yardımı bekleyemezler. Bunlar tüm dünyaya söylediği sözlerdi aşağı yukarı. Ancak Beyaz Saray'daki Oval Ofis'in mahremiyetinde, burbon bardağının içindeki buz şıkırdarken danışmanlarına şu itirafta bulunacaktı, Antarktika'da çakılıp kalırlarsa bütün dertlerimiz sona erer, onlar bir oraya bir buraya giderken nasıl plan yapabiliriz ki, hiçbir strateji böyle bir durumla başa çıkamaz, örneğin hâlâ Yarımada'da bulunan üslerimizi ele alalım, böyle bir durumda penguenlere füze atmaktan başka ne işe yararlar ki. O zaman danışmanlardan biri aslında dikkatli düşünülürse yeni rotanın o kadar da kötü olmadığına dikkat çekti. Afrika'yla Latin Amerika arasında ilerliyorlar Sayın Başkan. Evet, bu rota bizim için avantajlı olabilir, ama bölgedeki itaatsizliği da cesaretlendirebilir, ve başkan belki de bu rahatsız edici durum aklına geldiği için masaya yumruğunu vurup eşinin gülümseyen fotoğrafını devirdi. Yaşlı bir danışman korkuyla sıçradı ve, Lütfen dikkatli olun Sayın Başkan, dedi, böyle bir yumruğun nelere yol açacağını bilemezsiniz.

Artık o boğanın yüzülmüş derisi değil, tarih öncesi zamanlarda insanların kullandığı o çakmaktaşından sanat eserleri şeklindeki dev bir taş parçası, kullanılabilecek bir alete dönüşene dek

sabırla yontulmuş, üst tarafı sağlam ve avuca oturacak şekilde yuvarlaklaştırılmış, alt tarafıysa kazıma, kazma, kesme, işaretleme ve şekillendirme ve ayrıca, henüz bu dürtüye karşı koymayı öğrenmediğimizden, yaralama ve öldürme işlerinde kullanılmak üzere sivriltilmiş. Yarımada artık dönmüyor ve Afrika'yla Güney Amerika'nın arasında dikey olarak güneye doğru ilerliyor, Başkan'ın Danışmanı'nın açıklaması gerektiği gibi, şekli de zihinlerinde ya da haritalarında hâlâ onun eski konumuna sahip olanları şaşırtacak şekilde her iki taraftaki kıtalara uyuyor, kuzeyde Portekiz'le Galicia'yı görüyoruz, batıdan doğuya uzanıyor, sonra o büyük kütle daralmaya başlıyor, solda Endülüs'le Valencia hâlâ dışarı fırlıyor, sağdaysa Cantabria sahili var ve aynı hat üstünde büyük Pirene seddi bulunmakta. Taşın keskin ucu Croesus Burnu, Akdeniz sularından bu tehditkâr denizlere getirildi, kendi göğünden öyle uzaklarda ki, o ki eskiden Cerbère'nin, bu anlatının başında sıkça bahsedilmiş olan o küçük Fransız kasabasının komşusuydu.

Yarımada iniyor, ama ağır ağır iniyor. Uzmanlar, her ne kadar son derece ihtiyatla konuşsalar da, hareketin durmak üzere olduğunu söylüyor, bütün durmazsa onu oluşturan parçaların er geç durmak zorunda olduğu gibi evrensel olarak kanıtlanmış bir kanuna güveniyorlar, bu hareket potansiyel karşılaştırmaları bol bol içerdiğini bildiğimiz insan yaşamının kendisi tarafından ispat edilmiştir. Bu bilimsel açıklamadan sonra yüzyılın oyunu başladı, bu fikir herhalde dünyanın her yerinde aynı anda akla gelmişti ve hareketin durduğunun kesin olarak doğrulanacağını zaman ve yer üzerine çifte bahis oynamaya dayanan bir sistemin oluşturulmasından ibaretti, bu noktayı açıklığa kavuşturmak için varsayımsal bir durumu ele alalım, diyelim ki bahse giren kişinin yerel saati beş otuz üç ve kırk dokuz saniye olsun, gün, ay ve yıl da önemli, ve Yarımada'nın konumu da meridyen olarak, derece, dakika ve saniye bazında belirlenmeli, nirengi noktasını az önce bahsettiğimiz Croesus Burnu teşkil edecek. Trilyonlarca dolardı

sözkonusu olan ve eğer biri her iki yarıtı da bilebilirse, yani doğru ânı ve doğru yeri, ki bu olasılık hesaplarına göre neredeyse imkânsızdı, bu kutsal denebilecek plan öngörüye sahip kişi ne servetler görmüş olan bu dünyada eşine benzerine rastlanmamış bir şekilde zengin olacaktı. Unutmayın ki şimdiye dek bu kadar korkunç bir oyun oynanmadı, çünkü her geçen anla, kat edilen her kilometreyle birlikte kazanma şansına sahip olan bahisçilerin sayısı azalıyor, ancak öte yandan elenenlerin çoğu tekrar bahse girip ödül parasını astronomik bir rakama yükseltiyor. Herkesin tekrar bahse girecek kadar parası olmuyor elbette, pek çoğu intihar etmenin dışında iflastan kurtulmanın başka bir yolunu bulamıyor. Yarımada güneye inerken ardında sorumlu olmadığı ölümlerden bir iz bırakıyor, bu arada kadınlarının rahimlerinde de son derece masumca üretmiş olduğu milyonlarca çocuk var.

Pedro Orce huzursuz ve rahatsız tavırlarla ortalıkta dolanıyor. Çok az konuşuyor, saatler boyu kamptan uzakta kalıyor, bitkin bir halde dönüp yemek yemeyi reddediyor, arkadaşları hasta olup olmadığını sorduklarında, Hayır, hasta değilim, diyor, başka bir açıklama yapmadan. Yalnızca Roque Lozano'yla sohbet ediyor, sanki başka konu yokmuşçasına geldikleri yörelerden bahsediyorlar hep. Köpek her yerde ona eşlik ediyor ve bu adamın huzursuzluğunun bir zamanlar son derece sakin olan bu hayvanı etkilediği anlaşılıyor. José Anaiço şimdiden Joana Carda'ya, Eğer tarihin tekerrür edeceğini, tek başına ve terk edilmiş olan zavallı adamın kendisini rahatlatacak ve ona cinsel tatmin sunacak şefkatli kadınlar bulacağını sanıyorsa çok yanılıyor, dedi bile, ve Joana Carda ona soğuk bir gülümsemeyle karşılık veriyor, Yanılan sensin, Pedro Orce'nin sorunu, eğer bu doğru sözcükse, çok daha farklı bir şey. Ne sorunu. Bilmiyorum, ama seni temin ederim ki bu kez bizi arzulamıyor, kadınlar bu konularda asla yanılmaz. O zaman onunla konuşmalı, onu konuşmaya zorlamalıyız, belki gerçekten hastadır. Belki, ama bu bile kesin değil.

Sierra de Alcaraz boyunca ilerliyorlar, bugün haritaya göre

ismi Bienservida olan bir kasabanın yakınında kamp kuracaklar. En azından iyi bir isim verilmiş. Ön tarafa tünemiş olan Pedro Orce Roque Lozano'ya, Buradan sonra Granada'ya varmamız gerek, eğer gittiğimiz yer orasıysa, diyor. Ama benim memleketim hâlâ çok uzaklarda. Oraya ulaşacaksın. Evet ulaşacağım, ama tüm mesele bunun bir anlamı olup olmadığı. Böyle şeyler ancak ulaştıktan sonra konuşulur, gri atı dürtsene, yavaşlıyor. Roque Lozano dizginleri sarstı, kamçısını atın sağrısında şaklattı, çok hafifçe, bunun üzerine Kır itaakârca hızını artırdı. Çiftler arabanın içindeler, fısıldaşıyorlar, Maria Guavaira, Belki evine dönmek istiyor ama bizi kırmamak için bunu söylemiyor, diyor. Haklı olabilirsin, diye karşılık verdi Joaquim Sassa, en iyisi ona açıkça soralım, hislerini anladığımızı ve ona gücenmediğimizi söyleyelim, ne de olsa hiçbir yeminin ya da anlaşmanın bir ömür boyu geçerli olması şart değil, biz dostuz ve dost kalacağız, bir gün geri dönüp onu ziyaret ederiz. Tanrı korusun, diye mırıldandı Joana Carda usulca. Aklında başka bir şey mi var yoksa. Hayır, kesinlikle hayır, yalnızca bir önsezi. Ne önsezisi, diye sordu ona Maria Guavaira. Pedro Orce'nin öleceğini hissediyorum. Hepimiz er ya da geç öleceğiz. Ama ilk ölen o olacak.

Bienservida anayolun uzağında bulunuyor. Oraya mallarını satmaya gitmişlerdi, yiyecek aldılar, su stoklarını tazelediler ve vakit hâlâ gündüzken yola geri döndüler. Ancak fazla uzağa gitmediler. Biraz ileride Turruchel adlı küçük bir köy kilisesi vardı, geceyi geçirmek için hoş bir yerdi burası, bu yüzden durmaya karar verdiler. Pedro Orce ön taraftan inmeye başladı ve José Anaiço'yla Joaquim Sassa alışılmadık bir şekilde yük arabası dururken atlayıp ona yardıma gittiler ve onların uzanmış kollarına tutunurken, Bu da nesi dostlar, ben sakat filan değilim, demesine yol açtılar, dostlar kelimesinin yaşlı adamın gururlu sözlerine karşın kollarının arasına düşen o bitkin bedenini, çünkü bir an gelir ki gurur yalnızca sözcüklerden ibaret kalır, yalnızca sözcüklerden ibarettir, tutarken bile yüreklerinde güvensizliğin

kederini taşıyan bu adamların gözlerinin bir anda yaşarmasına yol açtığını fark etmedi. Pedro Orce ayaklarını yere basıyor, birkaç adım atıyor ve yüzünde şaşkın bir ifadeyle duruyor, her hareketi şaşkınca, sanki yoğun ışık onu felç ediyor ve körleştiriyor! Sorun ne, diye sordu yaklaşmış olan Maria Guavaira. Bir şey yok, hiçbir şey yok. Kendini kötü mü hissediyorsun, diye sordu Joana Carda. Hayır, başka bir şey bu. Eğildi, kollarını yerde iki yana açtı, sonra Sadık'ı çağırdı, bir elini başının üstüne koydu, parmaklarını boynunda, belkemiğinde, sırtında ve sağrısında gezdirdi. Köpek kımıldamadı, sanki pençeleriyle yeri kazmaya çalışıyormuşçasına dimdik durdu. Şimdi Pedro Orce uzanmıştı, başı çimenlerin üstündeydi, beyaz saçları aslında kış olması gereken bir vakitte büyüyen taze filizlere karışıyordu. Joana Carda'ya Maria Guavaira yanına eğilip ellerini tuttu, Sorun ne, bize ne hissettiğini söyle, dediler, çünkü yüzündeki ifadeye bakılırsa büyük bir acı içindeydi. Gözlerini iri iri açtı ve göğe, gelip geçen bulutlara baktı. Maria Guavaira'yla Joana Carda'nın onları görmek için başlarını kaldırmalarına gerek yoktu, Pedro Orce'nin gözlerinde ağır ağır yüzüyorlardı, tıpkı Oporto'nun sokak lambalarının köpeğin gözlerinde yansımış olması gibi, belki çok uzun zaman önce, başka bir varoluşta, ve şimdi birlikteler, ölüm kadar yaşam konusunda da deneyimli olan Roque Lozano sayesinde tekrar birleştiler, köpek Pedro Orce'nin yüzündeki ifadeyle hipnotize olmuş gibi, başını eğmiş ona bakıyor, tüyleri dimdik, sanki dünyadaki tüm vahşi hayvanlarla kapışmak üzereymişçesine, sonra Pedro Orce net bir sesle, tane tane konuşarak şunları söyledi, Artık yeri hissetmiyorum, artık onu hissedemiyorum, gözleri kararadı, kurşun renginde gri bir bulut gökyüzünde yavaşça ilerledi, yavaşça, çok yavaşça. Maria Guavaira son derece zarif bir hareketle Pedro Orce'nin gözlerini kapadı, sonra onlara, öldü, dedi, bunun üzerine köpek koşmaya başladı ve neredeyse insan sesini andıran bir sesle uludu.

Bir insan ölür, sonra ne olur peki. Dört dostu ağlıyor, onu çok

kısa bir zaman için tanıyabilmiş olan Roque Lozano bile gözlerini sıkılmış yumruklarıyla şiddetle ovuşturuyor, köpek yalnızca bir kez uludu, şimdi cesedin yanında duruyor, az sonra yatıp iri başını Pedro Orce'nin göğsüne koyacak. Ama cesedi ne yapacağımıza karar vermeliyiz, dedi José Anaiço. Bienservida'ya götürüp yetkililere haber verelim, onun için bundan fazlasını yapamayız, sonra Joaquim Sassa ona anımsattı, Bana bir keresinde şair Machado'nun herhalde bir pırnalın altına gömülmüş olduğunu söylemiştin, Pedro Orce'ye de aynı şeyi yapalım, ama son sözü Joana Carda söyledi, Ne Bienservida, ne de bir ağacın dibi, cesedi Venta Micena'ya götürelim, onu doğduğu yere gömelim.

Pedro Orce şimdi cenaze sedyesinin üstünde yan yatırılmış halde duruyor. İki kadın yanında diz çökmüş soğuk ellerini tutuyor, bedenleriyle çok az tanışabilmiş o elleri ve ön tarafta iki erkek oturuyor. Roque Lozano atları dizginlerinden tutmuş önden yürüyor, atlar dinleneceklerini sanmışlardı ve şimdi gece yarısı yoldalar, bu ilk kez başlarına geliyor, belki de al donlu at bir başka geceyi anımsıyor, belki de uyuyordu ve acıyan bir yaranın merhem ve sabah çiği tarafından iyileştirilebilmesi için ayaklarından bağlandığı rüyasını görmekteydi, onu arayan bir adamla bir kadın yanlarında bir köpekle çıkageldiler, ayaklarını çözdüler ve at rüyanın orada başladığını mı, bittiğini mi bilmiyordu. Köpek yük arabasının ve Pedro Orce'nin altında yürüyor, sanki onu taşıyormuşçasına. Boğazını sıkıştıran acı böylesine büyük. Çadır bezinin ön tarafını tutan çelik kemerin üstünden yanan bir gaz lambası sarkıyor. Hâlâ yüz elli kilometrelik yolları var.

Atlar ölümün kendilerini takip ettiğini hissedebiliyor ve başka bir kamçıya ihtiyaçları yok. Gecenin sessizliği öyle derin ki bu eski yolların sert yüzeylerinde dönüp duran tekerleklerin sesleri neredeyse hiç duyulmuyor ve atların ayak sesleri sanki ayakları paçavralarla sarmalanmışçasına boğuk geliyor. Ay çıkmayacak. Gölgelerin arasında ilerliyorlar, tam bir karartma bu, bir *apagón* ya da *negrum*, ışık olsun, denilmeden önce yaşanmış olan gece,

gecelerin ilki ve bu çok şaşırtıcı değildi çünkü Tanrı iki saat sonra güneşin kaçınılmaz şekilde doğacağını biliyordu. Joana Carda'yla Maria Guavaira yola çıktıklarından beri ağlıyorlar. Kendilerini şimdi cesedine eşlik ettikleri bu adama ona acıdıkları için vermişlerdi, kendi elleriyle onu kendilerine çekmişlerdi, ona ne yapması gerektiğini göstermişlerdi, belki de rahimlerinde şekillenmekte olan ve hıçkırıklarıyla sarsılan çocuklar gerçekten onundur, Tanrım, bu dünyada her şey nasıl da birbirine bağlı ve biz onları istediğimiz zaman ayırıp birleştirme gücüne sahip olduğumuzu sanıyoruz, ne üzücü bir yanılgı içindeyiz, defalarca haksız çıkarıldık, yere çizilen bir çizgi, bir sığırcık sürüsü, denize atılan bir taş, mavi bir yün çorap, ama bunları körlere gösteriyoruz, taş kalpli sağırlara vaaz veriyoruz.

Venta Micena'ya vardıklarında gökyüzü hâlâ karanlıktı. Neredeyse otuz fersahlık yol boyunca tek bir Tanrı'nın kuluyla karşılaşmamışlardı. Ve uyuyan Orce bir hayaletti, evleri bir labirentin duvarlarını andırıyordu, pencereleri ve kapıları sımsıkı kapalıydı. Çatıların üstünde yükselen Yedi Kuleli Şato bir serap gibiydi. Sokak lambaları kaybolmak üzere olan yıldızlar gibi titreşiyordu, meydandaki ağaçlar yapraksızdı ve kalın dalları taşlaşmış bir ormanın kalıntıları olabilirdi. Yolcular eczanenin önünden geçti, bu kez durmalarına gerek yoktu, yolun ayrıntılarını hâlâ anımsıyorlardı, Dümdüz gidin, Maria yönünde, son evleri geride bıraktıktan sonra üç kilometre ilerleyin, bir zeytinağacının yanında küçük bir köprü göreceksiniz, orada beni bekleyin, kısa süre sonra size katılacağım. Geldi bile. Son dönemeçten sonra beyaza boyanmış duvarları ve dev haçlarıyla mezarlığı gördüler. Kapı kilitliydi, içeri zor kullanarak girmek zorundaydılar. José Anaiço bir demir çubuk aramaya gitti, çubuğu kapıyla duvarın arasına soktu, ama Maria Guavaira kolunu kavradı, Onu buraya gömmeyeceğiz. Beyaz tepelere, Avrupa'daki en eski insanın, bir milyon yıldan daha uzun bir zaman önce yaşamış insanın kafatasının bulunmuş olduğu Cueva de los Rosales'in yönüne işaret

etti ve, Gövdesi orada yatacak, Pedro Orce de burayı seçerdi herhalde, dedi. Yük arabasıyla olabildiğince gittiler, atlar güçlükle yürüyebiliyordu, ince kumlarda ayaklarını sürüyorlardı. Venta Micena'da cenazeye katılacak tek bir insan yok, bütün evler terk edilmiş, hemen hepsi harabeye dönmüş durumda. Ufukta dağların gölgeli hatları hayal meyal görülebiliyor, Orce Adamı da ölürken bu dağlara bakmış olmalı. Vakit hâlâ gece, Pedro Orce ölü, gözlerinde yalnızca kara bir bulut kaldı, başka hiçbir şey kalmadı.

Yük arabasıyla daha fazla ilerlemek olanaksızlaşınca üç erkek cesedi aşağı indirdi. Maria Guavaira onlara yardım ediyor. Joana Carda bir elinde karaağaç dalını taşıyor. Üstü düz olan bir tepeye tırmanıyorlar. Kuru toprak ayaklarının altında ufalanıyor, yamaçtan aşağı savruluyor, Pedro Orce'nin cesedi sallanıyor, neredeyse kayıyor, onu taşıyanları da beraberinde götürerek, ama onu tepeye çıkarıp yere yatırmayı başarıyorlar. Kan ter içindeler, tepeden tırnağa beyaz tozla kaplanmış durumdalar. Roque Lozano mezarı kazmaya başlıyor, diğerlerinden bu işi kendisine bırakmalarını istedikten sonra. Toprak kolayca kazılıyor, demir çubuk bel, elleri de kürek görevini görüyor. Doğuda şafak sökmeye başlıyor, dişli doruğun bulanık formu kapkara oldu. Roque Lozanoçukurdan çıkıyor, ellerini silkeliyor, diz çöküyor ve cesedi kaldırmaya başlıyor, José Anaçio da cesedi kollarından tutup ona yardım ediyor. Cesedi yavaşça çukura indiriyorlar, mezar derin değil, antropologlar tekrar bu taraflara gelirse onu bulmakta hiç zorlanmayacak. Maria Guavaira, İşte bir kafatası, diyecek ve keşif seferinin lideri kısa bir bakış fırlatacak, İşimize yaramaz, elimizde bunlardan çok var. Cesedin üstünü toprakla örttüler, mezarı arazinin geri kalanıyla aynı seviyeye gelene dek düzleştirdiler, ama onu pençeleriyle kazmaya çalışan köpeği uzaklaştırmak zorunda kaldılar. Sonra Joana Carda karaağaç dalını toprağa, Pedro Orce'nin başının bulunduğu yere sapladı. Bu herkesin görebileceği gibi bir haç değil, bir yas işareti de değil, yalnızca sahip olduğu tüm değeri yitirmiş bir dal o kadar, yine de basit şekillerde işe

yarayabilir, fosilleşmiş bir çöldeki bir güneş saati olarak, belki yeniden canlanmış bir ağaç, eğer toprağa saplanmış bir kuru odun parçası mucizeler yaratabilir, kökler oluşturabilir, Pedro Orce'nin gözlerini o kara buluttan kurtarabilirse. Yarın buralara yağmur yağacak.

Yarımada durdu. Yolcular bugün, bu gece ve yarın burada dinlenecekler. Gitmek üzerelerken yağmur yağıyor. Bütün bu süre içinde mezarın başından ayrılmamış olan köpeğe seslendiler, ama gelmedi. Bu çok doğal, dedi José Anaiço, köpekler sahiplerinden ayrı kalmaya dayanamaz, bazılarının açlıktan öldüğü bile olur. Yanılıyordu. Sadık José Anaiço'ya baktı, sonra başını eğip usulca uzaklaştı. Onu bir daha asla görmeyeceklerdi. Yolculuk devam ediyor. Roque Lozano Zufre'de kalacak, evinin kapısını çalıp, Geri döndüm, diyecek, bu onun öyküsü ve belki günün birinde başka biri tarafından anlatılır. Diğer erkeklerle kadınlara gelince, onlar kendi yollarında ilerlemeyi sürdürecekler, kendilerini nasıl bir geleceğin beklediğini kim bilebilir, ne kadar zamanları kaldığını, yazgılarının ne olduğunu kim bilebilir. Karaağaç dalı yeşil. Belki gelecek yıl tekrar çiçek açar.

İber Yarımadası anlaşılmaz bir şekilde anakaradan ayrılmıştır. Dünyanın her yerindeki gazeteler Yarımada'nın o tarihi fotoğrafını kocaman manşetlerle yayınlarken birbirinden ilginç rastlantılarla bir araya gelen beş kişinin her biri de bu kopuşun kendi davranışlarının sonucu olduğunu düşünmektedir.
İki atla bir köpeği de yanlarına alarak koyuldukları serüvende, bir karaağaç dalı ile toprağa şekiller çizen Joana Carda, yerin sarsıldığını duyan Pedro Orce, sürekli sığırcıklar tarafından takip edilen José Anaiço, çok ağır bir taşı denize attığının nasıl görüldüğüne bir türlü akıl erdiremeyen Joaquim Sassa ve tavan arasında bulduğu bir çorapla uğraşıp duran Maria Guavaira, bizi hayali bir dünyaya doğru yola çıkartırken bir yandan da yaşamla ilgili pek çok gerçekle yüzleştiriyor.
Nobel Edebiyat Ödüllü yazar José Saramago bu romanında şiirsel üslubu ve ironik yaklaşımı ile siyaseti, kimlikleri, coğrafyayı, sınırları, insan ruhunu, varoluşu, yeniden sorgulatıyor.

"Don Quijote geleneğinden gelen Yitik Adanın Öyküsü, Saramago'nun belki de en iyi kitabı."

Los Angeles Times

"İnanılmaz eğlenceli – ara ara karşımıza çıkan metafizik dokundurmalar ve yazarın zekice anlatımıyla önümüze muhteşem bir dünya seriliyor."

Publishers Weekly

KIRMIZIKEDİ
www.kirmizikedikitap.com